ICOANA LUMEI
1845
1 octombrie - 28 decembrie
nr. 1-12
1846
4 ianuarie - 25 sept
13-50

АНꙋЛ II.

ШКОАЛА ЛꙋМЕЇ.

ФОАЕ
ПЕНТРꙋ
ꙞНДЕЛЕТНІЧІРЕА МОЛДО-РОМЪНІЛОР.

ІАШІЇ, 1845. № 1. 1 ОКТОМВРІЕ.

ФІСІОНОМІА ОМꙋЛꙋЇ.

Мꙋлцї аꙋ̆ крезꙋт ꙟн фісіономіе шї ꙟн аевімеа діскоперірелор сале, маї ꙟнаінте декът че вестітꙋл Лаватер аꙋ̆ фъкꙋт дін мꙋлцімеа бъгърілор лꙋї де самъ, ꙟн ачеастъ прівіре, ꙋн фелꙋ̆ де щіінцъ. Оаменії віецꙋінд адꙋнацї аꙋ̆ авꙋт пꙋрꙋреа інтерес де а се кꙋноаще, шї кꙋріозітате де а се гъчі. Омꙋл аꙋ̆ фост сіліт де а џꙋдека дін тотꙋл царъшї пе ом прін сінгꙋра парте а трꙋпꙋлꙋї сеꙋ̆, че се скімбъ дꙋпъ фелꙋ̆рітеле стърї але сꙋфлетꙋлꙋї, сінгꙋра парте че се въпсеще шї се ꙟнкрецеще пе мінꙋтъ ꙟн кꙋрсꙋл домнірей патімілор, пе лънгъ ачесте сінгꙋра парте че есте пꙋрꙋреа десвълітъ маї ла тоате попоаръле, сінгꙋра сеаꙋ̆ маї кіар ꙋніка че конръспꙋнде пꙋрꙋреа кꙋ кꙋџетареа шї асꙋпра кърїа се ресфрънгꙋ̆ кльтіріле інімеї.

Поате фі къ пентрꙋ ачест скопꙋ̆, адікъ де а се кꙋноаще маї біне орї де а се німері маї біне, шї пентрꙋ ка съ се черче шї маї лъмꙋріт кꙋръцъніа ворбелор, оаменії маї дін тоате церіле аꙋ̆ фігꙋра гоалъ фъръ ꙟнвестітꙋръ шї фъръ подоабъ — Тотꙋшї се афлъ попоаре акърора, фацъ есте пꙋрꙋреа ꙟмбрободітъ; ачеаста віне нꙋмаї де аколо, пентрꙋ къ еї се інтересеазъ де а'шї пріфаче патіміле. Нꙋмаї џелосіа шї деспотісмꙋл аꙋ̆ пꙋтꙋт афла ідееа ачестор масче пꙋрꙋрелніче. Дечї пентрꙋ а пъзі маї біне містеріꙋл асꙋпра фаптелор шї кꙋџетърілор че ар фі осіндіте шї аспрꙋ педепсіте, еї аꙋ̆ ꙟнвъліт о оглíндъ пре кредінчоасъ, кꙋ'н кꙋвънт сеаꙋ̆ мъскꙋіт. Ꙟнзъдар се сілескꙋ̆ ꙋнії де а'шї депринде тръсътꙋріле феџей нескімбъчіоасе, къчї фісіономіа ростеще пꙋрꙋреа о парте дін кꙋџетърї; ꙟнзъдар воеще чінева а ꙟмпꙋне тъчере, къчї фісіономіа ворбеще пꙋрꙋреа.

Оаменії де лꙋме, оаменії кꙋ дꙋх, персоанеле ꙟнаморате, маї тоцї аꙋ̆ фігꙋра сꙋпꙋсъ ꙋней фоарте марї скімбърї. Нꙋмаї шербії сеаꙋ̆ оаменії пре гібачї, кꙋртізанії шї амбіціошії ꙟшї аскꙋндꙋ̆ кꙋ ꙟнгріжіре ачеастъ ворбъ мꙋтъ че 'іар перде дъндꙋї де гол.

Дофторії ар требуі съ іее фоарте біне сама ла фацъ пентру къ адессорі са спуне маі мулт декът болнавул, ші ꙗръші ії ар требуі съ дее фігуреі лор ун аер де сперанцъ (нъдежде), аскунзінд орі ші че фелїу де куџетаре де спаімъ сеаў де недумеріре. Де къте орі фісіономіа чеа дулче а докторулуі, аў фъкут пе пътімашул ꙟнтінс пе патул дуререі, ка съ петреакъ нопці лініщіте ші пачнїче, ші де къте орі ел аў алінат ші пе чеі маі дісперацї!

ꙟн некуноскут се апропіе де тін... веще ші ту урмезі џіокул феցеі сале. ... зічї; ах! кътуі де бун, кътуі де нобіл! ... ономіе плъкутъ! — сеаў зічї: ачест ом тре... съ фіе ръў; тръсътуріле феցеі сале въдес... аскундере префъкутъ, поате къте одатъ с... дрептате, ꙟнсъ маі черкъм вр'о кътева зіле... атунче те веі ꙟнкредінца чева маі мулт.

(Ва урма).

АСТРОNОМІА.

Пентру де а ръспунде ла тітлул, че поартъ ачастъ Фоае, с'аў џюдекат де кувіінцъ а се ꙟмпъртъші четіторілор ꙟнтре алтеле, о прескуртатъ дескріере астрономікъ, геологікъ ші фізікъ а пъмѫнтулуі дупъ ун мод лесне ꙟнцълегътор. Ачастъ куноащінцъ, каре цінтеще мінтеа асупра сістемеі матеріале а лумеі, есте чел маі путернік аргумент въдітор де путернічіа, ꙟнцелепчюнеа ші армоніа Ѹрзіторюлуі еі. Еа пътрунде пе омул де сентіменте де респект, де амор ші де рекуноащінцъ, кътръ ачела кареле аў урзіт матеріа пентру віаца матеріалъ ші суфлетул пентру ачеа спірітуалъ, че есте некурматъ ка ші джнсул.

ꙟнълцінд окії кътръ черїу, ші възінд ненумърателе стеле ꙟн ел ръспъндіте, ачеа ꙟнтъїу сімціре есте мірареа; а доуа дорінца а куноаще фіреа лор ші леџеа каре ле гувернеазъ. Лесне есте де ꙟнцълес кувънтул *леџе*; къчі фіе-чіне, кареле обсервеазъ мішкареа соарелуі, че ръсаре ꙟн тоате зілеле ла о парте а пъмѫнтулуі, ші апуне ла алта, а ле лунеі каре, прекум се щіе, се ꙟнфъцошеазъ ку фелюріте форме, ла епохе статорніче, ші се ꙟнвъртеще ꙟн џюрул пъмѫнтулуі, се ꙟнцелеџе зік, къ есте о ръндуеалъ, дупре каре се мішкъ лучефірії: астъ ръндуеалъ се нумеще леџіле мішкъреі стелілор.

Студіул Астрономіеі се ꙟнадоеазъ пънъ ꙟн векуріле челе маі депъртате, ші акъріа урме се дескопър ꙟн Історіа попоарелор челор маі векі; дар астъ щіінцъ ꙟнделунг тімп се резъма пе о дешертъчюне мулт крезутъ: чії векі, възінд пъмѫнтул лъкуіт де фіінце ꙟнцълегътоаре ші крезінд стелеле нумаі ка ніще массе де матеріе, ші адевърате а лор мішкърі нумаі прекум еле ні се аратъ, аў фост ашезат пъмѫнтул ностру ка ун чентру немішкътор а мішкъреі лумеі. ꙟн џюрул луі, прекум ії кредеаў, се мішка, соареле, стеліле, планетеле, &. дар астізі опініа с'аў ꙟндрептат; с'аў ꙟнцелес къ пъмѫнтул есте о стеа ка ші челелалте планете, ꙟнсе маі мікъ декът чеа маі маре парте а челоралалте, ші ꙟн лок де а фі чентру ел се ꙟмпъртъшеще де мішкареа џенералъ. Астрономул Копернік аў статорнічіт, ші аста с'аў ведерат, къ ꙟн сістемул солар, адекъ ꙟн мішкъріле соарелуі, а пъмѫнтулуі ші а лунеі, *соареле есте чентрул мішкъреі пъмѫнтулуі*, кареле аре доуъ мішкърі: уна *а ротіреі*, адекъ къ пъмѫнтул се ꙟнвъртеще ꙟн џюрул осіеі сале чії статорніче, ші ꙟнфъцошеазъ соарелуі тоате пърціле сале, ка ун обіект пе каре о фрігаре мішкъ ꙟнаінтеа унуі фок; астъ мішкаре се нумеще а *транслацієі*, адекъ къ пъмънтул, пе кънд се ꙟнвъртеще ꙟн

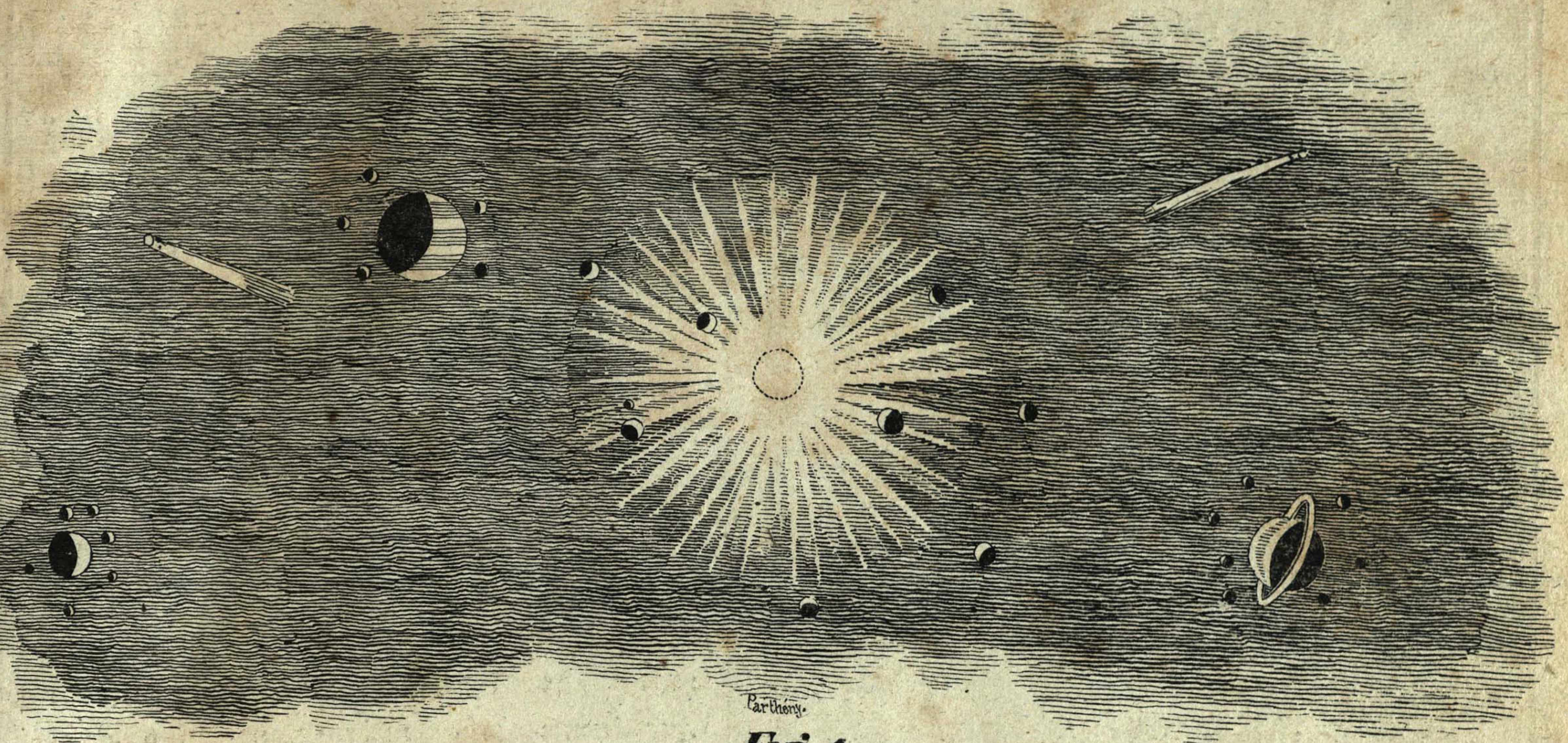

Fig. 1.

ACTPONOMIA.

ꙡȣрȣл лȣї, фаче а петрече ꙟн ꙡȣрȣл соарелȣї о лініе каре аре форма ȣней овале ⬭, ші каре се нȣмеще *орбіта пътꙟнтеанъ.*

Лȣна фаче ꙟн ꙡȣрȣл пъмꙟнтȣлȣї доꙋъ мішкърї егале кȣ ачеле а пъмꙟнтȣлȣї, ші пъмꙟнтȣл ностръ о траџе ꙟн кълъторіа са ꙟн ꙡȣрȣл соарелȣї. Ачеста есте сістемȣл адевърат астъзї кȣноскȣт, пре кареле маї ꙟн ȣрмъ іл вом дісвълі.

Вінієта фіг. I, афлътоаре аічї маї сȣс, ꙟнфъцошсазъ сістемȣл соарелȣї кȣ планетеле сале, ꙟнчепънд де ла чеа маї апропіетъ де Соаре: *Меркȣріе, Венȣс, Пътъмтȣл* кȣ *Лȣна, Марс, Веста, Жȣпон, Черес, Палас, Жое, Сатȣрнȣ* ші *Ȣранȣс* сеаў *Хертел,* дȣпре нȣмеле дескоперіторȣлȣї. Афаръ де пъмꙟнтȣл, каре аре де сателіт пе лȣнъ, маї сънт ꙟнкъ кътева планете каре аў а лор сателіте респектіве, еар ꙟн діпъртаре се въд комете кȣ а лор коаме лȣміноасе.

(Ва ȣрма).

ТЕМПЛȢЛ ЛȢЇ IАГГЕРNАТ.

Індостанȣл ꙟн кȣпрінс де 59,000 міле квадрате ші 200 міліоане лъкȣіторї, есте фъръ ꙟндоіалъ дінтре царіле челе маї фрȣмоасе ші маї ꙟнавȣціте а лȣмеї. Ла норд се деспарте де Тібет ші Бȣхаріа прін ȣріешȣл мȣнте Хімалеа, ка прін ȣн хотар де омът, ла акъріа поале, спре сȣд, съ ꙟнтінде о царъ десфътатъ (нȣмаї ȣнде ші ȣнде прекȣрматъ де локȣрї молащіноасе сеаў аріноасе), каре, пе лꙟнгъ тоате роаделе контінентȣлȣї ностръ, продȣче де асемене челе маї алесе медікаменте, бȣмбак, захар ші індіго, аколо креще ананасȣл натȣрал ші селбатік. Кеар металеле челе маї скȣмпе, прекȣм ачеле пе каре ле ꙟнтребȣінцеазъ артеле ші местешȣгȣріле, зак нескормоліте ꙟн сінȣл пъмънтȣлȣї, ші ла цермȣрї се гъсеск мъргърітареле челе маї кȣрате. Дін

ТЕМПЛꙊЛ ЛꙊЙ ІАГГЕРNАТ.

регнȣл анімалелор се афлъ леĭ, ріночерĭ, тігрĭ шĭ леопарзĭ; москȣл шĭ газела лъкȣеск пъдȣріле, ꙟн тімпȣл че ꙟнфрікошатȣл крокоділ сълъшлȣеще ꙟн ріȣрĭ, саръ папагаліĭ, пъȣніĭ шĭ колібріĭ ꙟмподобеск рамȣріле копачілор; ꙟнсе пасерілор кѫнтътоаре л'аȣ рефȣзат натȣра ачест лок.

Дар фъръ ꙟндоеалъ сѫнт шĭ шерпĭ веніношĭ, скорпіĭ шĭ вермĭ, маĭ алес европеȣл афлъ аіче марĭ дȣшманĭ ꙟнтре інсекте, че'л прігонеск кȣ фȣріе.

Авȣціа фіреаскъ а цереĭ креще шĭ се фавореазъ ꙟнкъ фоарте мȣлт прін кълдȣра аерȣлȣĭ; шĭ ꙟн ано-тімпȣл вереĭ, фіінд шĭ вѫнт континентал, атȣнчĭ фербінтеала è атът де маре, ꙟнкѫт Европеіĭ афлъторĭ аколо, нȣ сѫнт ꙟн старе съ се апȣче де вр' о лȣкраре, декът нȣмаĭ кѫнд прін вѫнтȣл де маре добѫндеск пȣцінъ рекореалъ.

Ꙟн челе маĭ мȣлте церĭ а Індіеĭ се кȣноск нȣмаĭ доȣъ ано-тімпȣрĭ: ȣнȣл плоіос шĭ алтȣл ȣскат.

ꙟн ачел де ’нтъю плоаеа кѫръ маĭ неꙟнчетат
ші кълдѹра скаде; ꙟнсе родіреа анѹлѹĭ атѫрнъ
е ла ачеста, ші фіінд плоареа маĭ пѹцінъ, а-
ѹнчі анѹл нѹ ѐ мѫнос.

Кът пентрѹ ·лъкѹіторії ачестеĭ церĭ, есте де
ꙟнсемнат, къ ꙟн нічĭ о царъ а лѹмеĭ, нѹ сѫнт
стъріле аша деосебіте ꙟнтре сіне, ка ꙟн Індо-
стан. Патрѹ касте (стърĭ), де ла а Брамінілор
пънъ ла каста Шѹдра, се сокотеск ꙟнтре челе
нобіле ші кѹрате; ꙗръ каста Паріа, се прівеще
чел маĭ лепъдат неам, ꙟнкът орĭ ші че атінџе
се сокоате ка некѹрат. Паріенії сѫнт дестінаці
пентрѹ требіле челе маĭ ꙟнџосіте, н’аѹ вое съ кал-
че нічĭ ꙟн пагоделе (капіщеле) стърілор челор
нобіле, ші аѹ ѹн лок деосебіт, пентрѹ севършіреа
славіеĭ лор. Дакъ чінева дін каста Паріа аѹ
кълкат ꙟн асемене локѹрĭ, атѹнчĭ се сфінцеще,
ші се кѹръцъ прін обічеюрĭ релідіоасе. Ії нѹ
пот съ мeаргъ ла вънзъріле пѹбліче, требѹе
се аібъ пънъ ші кеар а лор фѫнтѫні проприї де
ѹнде съ іее апъ, каре пентрѹ ка съ се кѹноаскъ
сѫнт ѹмплѹте кѹ чолане де анімале, лъкѹеск ꙟн
колібĭ проасте, депъртаці де сате ші търгѹрĭ, ші
сѫнт опріці прін леџĭ де а нѹ мѫнка ачееашĭ
хранъ че ші челе-л-алте касте *).

Попорѹл Індіан сіргѹітор, пріетенос ші бѹн, аѹ
пъстрат де мії де анĭ оріџіналітатеа са, прекѹм
лімба, скрісоареа, кредінца, обічеюріле ші кіпѹл
вецѹіреĭ; ел ѐ біне формат, статѹра трѹпѹлѹĭ де
міжлок, даръ фрѹмос ші спрінтен, колорѹл феціеĭ
галбън-кастаніѹ; ꙟнсе ла стъріле челе маĭ ꙟн-
семнате пѹцін маĭ ꙟнкіс декът а Европеілор.
Ѹн темперамент лініщіт, філантропіе, кѹмпътаре
ші юбіреа де лінище ші паче карактізазъ пе ін-
діан (деші се афлъ ꙟнтре дѫншіĭ ші семінціĭ
ресбоїніче), ії аѹ де асемене фоарте ·марĭ діспо-
зіції спірітѹале, ꙟнсе ꙟмпреџѹръріле ꙟн каре се
афлъ нѹ’ї еартъ а ле кѹлтіва дѹпъ кѹвіінцъ.

Аѹ фост о епохъ ꙟн тімпѹріле векĭ, кънд фі-
лософіа, артеле ші щіінцеле домнеа ꙟн Індіа,
пентрѹ ачееа с’аѹ ші нѹміт *Леагънѹл тъесрії-
лор.* Акѹм сѫнт де ꙟнсемнат нѹмаĭ ѹнеле дін
фабрічіле ші манѹ-фаптѹріле лор; прекѹм въпсі-
реа, матеріїле де бѹмбак, пънзъ въпсітъ ші мѹ-
селін, вестіле, шалѹрĭ ші мінѹнатѹл кордован.
Еĭ съ ꙟнделетніческ пе лѫнгъ агрікѹлтѹръ, пе-
кѹръріе, пъскѹіре ші вѫнат, ꙟнкъ ші кѹ мінъріа,
комерцѹл ші плѹтіреа; кѹноск Арітметіка, Астро-
номіа ші Хірѹргіа, ші юбеск кѫнтекѹл ші поезіа
фоарте мѹлт, де ші мѹзіка лор ка ші зѹгръвіа
сѹ афлъ ꙟнтр’ѹн град фоарте џіос. ꙟнтр’о ста-
ре маĭ бѹнъ се афлъ данцѹл, скѹлптѹра, ші маĭ алес
Архітектѹра, че аре ѹн деосебіт карактер, ші дін
каре вом аръта четіторілор нострі ѹн ексемплѹ, а-
нѹме темплѹл лѹĭ Іагатната (Д-зеѹл лѹмеĭ) нѹміт
обічнѹіт а лѹĭ Іаггернат, каре се сокотеще ꙟнтре
челе маĭ де ꙟнсемнат мінѹні а локѹлѹĭ ачелѹеа, пе
ѹнде нічĭ ѹн кълътор нѹ трече, фъръ съ се опреас-
къ ꙟн політіа Іаггернат-Пѹріе, ꙟн цінѹтѹл Катак
пе цермѹл Оріса, ші съ прівеаскъ ачеа мінѹнатъ па-
догъ, че ѐ локѹл пелерінажѹлѹĭ тѹтѹрор Індіенілор
евлавіошĭ, прекѹм Мекка а тѹтѹрор Брамінілор.

Політіа ꙟн сіне нѹ ’ĭ ꙟнсемнатъ, деші ꙟмпо-
порареа еĭ съ сѹе ла 40,000 сѹфлете, ꙟнсе ꙟн
маĭ мѹлте періоаде а анѹлѹĭ се адѹнъ ла сербъ-
ріле дін пагодъ о мѹлціме де оаменĭ. Тот кѹ-
прінсѹл політіеĭ де 8—10 чеасѹрĭ ꙟн ꙟмпреџѹріме,
се прівеще ка ѹн че сфінціт, ꙟнсъ партеа чеа маĭ
ꙟнсемнатъ а еĭ, адекъ локѹл чел маĭ сфѫнт есте ꙟн-
кѹнџюрат кѹ ’н зід, че ꙟнформъ ѹн патрат нерегѹ-
лат, ꙟн кѹпрінсѹл ачестѹĭ зід се афлъ ка ла 50
де темпле, ꙟнтре каре чел маĭ ꙟнсемнат есте а
лѹĭ Іаггернат ꙟн кіпѹл ѹнѹĭ тѹрн де піатръ де
172 палме ꙟнълцімъ ші де формъ ротѹндъ.

Ачест темплѹ, зідіт де Раіа Анѹні-Деарн-Део,
с’аѹ севършіт ꙟн анѹл 1298. Акоперемънтѹл
есте ꙟмподобіт кѹ статѹе десфігѹрате ꙟнтр’ѹн
стіл вреднік де мірare, ші фелюріте фігѹрĭ де
піатръ ꙟн позіції ші скімосітѹрĭ некѹвіінчоасе
сѫнт ашезате пе пъреції нагодеĭ. Фіе-каре пар-

*) Маĭ преларгĭ се кѫноск ачеете ꙟн історісіреа чеа інтересантъ а лѹĭ Абе-Сан-Пієр, традѹсъ ромънеще де Арх. Леон Асакі.

те а зідȣлȣї аре кѫте о поартъ маре; ꙟнсъ антреаоа де къпітеніе съ афлъ ꙟн партеа деспре ръсъріт.

Аічї се ꙟнфъцошазъ Індіенї, карії пентрȣ а къпъта ертареа пъкатолор, сѫнт де бramінї осѫндіцї, а ста ȣнії, фъръ а се клънті о лȣнъ, ꙟнтр'ȣн[illegible]чор, алцїї пе кап кȣ пічоаріле ꙟн сȣс, еар а[illegible] фъръ а се апъра, а сȣфері ꙟмпȣнсътȣріле цъ[illegible]рілор ші алтор інсекте. *Гр. Сороче[illegible]*

ЛЕȢЛ.

Натȣра аȣ організат пе фіе-каре анімал ꙟн армоніе кȣ кліма ȣнде вецȣеще ші кȣ кіпȣл прін каре съ хрънеще. Леȣлȣї іаȣ дестінат зона чеа торідъ (арзітоаре) а Афрічеї, азілȣл анімалелор челор маїкрȣде ші маї фіороасе, кȣ тоате ачесте дін ꙟнвекіме ера ръспѫндіт ꙟн тȣстреле континентеле лȣмеї векї. Форма лȣї жї дъ о ꙟнлесніре ші спрінтінътате прін каре жші ꙟнтребȣінцеазъ кȣ чел маї маре фолос пȣтереа са. Дȣпъ стрȣктȣръ, фълчіле лȣї сѫнт скȣрте ші пȣсе ꙟн мішкаре де мȣшкї фоарте тарї, че аȣ о маре пȣтере сфъшіітоаре потрівітъ кȣ кіпȣл віецȣіреї сале.

Леȣл дін генȣл мѫцелор есте чел маї пȣтер[illegible] ші маї маре, дін анімалеле ачестȣї ген де ка[illegible] съ деосебеще прін [illegible] чел мъреԡ, ме[illegible] нобіл ші къȣтътȣръ мъндръ, пентрȣ каре с'аȣ [illegible] нȣміт ꙟмпъратȣл анімалелор, ꙟн крȣзімеа лȣї [illegible] довадъ де џȣдекатъ ші о мъніе дреаптъ, еа[illegible] тігрȣл, че'ї тот де ачест ген, нȣ се повъцȣе[illegible] декът де о аплекаре ꙟнџосітъ де сфъшіере [illegible] крȣзіме; Леȣл есте лȣнг де 6 палме ші ꙟналт [illegible] 3—4, кȣ капȣл квадрат, фрȣнтеа латъ, ші о ко[illegible]мъ жї акопере капȣл, гѫтȣл ші ȣмеріле барб[illegible]тȣлȣї, окії сѫнт скліпіторї, кȣ пȣпілъ ротȣндъ, [illegible]

сінгурʏл соɣ а ачестуї ген че се наще ку дескіші. Ципмътатеа де дінаінте а трупʏлуї есте мʏлт маї десвълітъ декът партеа де діої, ꙟнкът капʏл ші гжтʏл сжнт пре марї ꙟн порціе кʏ трупʏл ꙟнтрег, коада луї съ сфжрще кʏ ʏн канаф пърос, ші есте арма чеа маї ернікъ. Путереа са есте атжта де маре ꙟндін о сінгуръ ловітʏръ рʏмпе спінареа калʏлуї, дін о ісбіре кʏ коада тржнтеще ла пъмжнт чел маї воінік ом; поате дін о опінтіре съ о спаціе де 5 стжнжіні, ші фъръ съ се оеаскъ траще ꙟнтр' о депъртаре ꙟнсемнатъ пе чел маре. Муцетʏл леʏлуї аре аша ръснакът, кжнд се аʏде ꙟн міжлокʏл мʏнцілор, саь кʏ ʏн вует че детʏнъ ꙟн депъртаре. Ачест есте о тремурътуръ сакъ ші аджнкъ; каре есте фʏріос атʏнчї жї мʏлт маї грозавъ, скуртъ ші ретіратъ. Німік нʏ есте маї ꙟношат декът ачест анімал кънд се гътеще ла ъ. Кʏ коада луї чеа лунгъ'ші бате лътуріле тепелуї, коама се бжрзоае, ші жї акопере тот л. Тоці мʏшкії луї сжнт ꙟн мішкаре, спрінчее жї акопър прʏнела (лʏміна окюлуї), ржнзеще ші скоате афаръ кʏмпліта луї лімбъ, лʏнцеръле пе каре ле ꙟнтінде кът ші деџетеле. пуреа луї ꙟнцълінеще кʏражʏл челуї маї ріет ом. Афаръ де елефант, ріночер, тігрʏ опотам, нічї ʏн анімал нʏ ꙟндрʏснеще съ се кʏ джнсʏл. Ел віецуеще 40 де анї, се наще кʏ окії дескіші, къте 2 ші 3 ла о фътаре, де ла 3 анї а вжрстеї лор, се деосебеск барбації де фемеї, каре нʏ аɣ коамъ. Ачесте кʏмпліте аніма-ле пот фі доместічіте, каре мъестріе ера кʏноскутъ ла чеї векї. Ꙟмпъратул Маркус Антоніе, ла 48 анї ꙟнаінте де Хс. с'аɣ преумблат прін Рома кʏ карул трас де леї, ші ку мулт маї ꙟнаінте Картагінезʏл Ханон, чел ꙟнтъɣ доместічітор де леї, аɣ фост сургуніт дін патріа луї, пентрʏ къ кончетъцьній сеї претенда, къ чіне ꙟн ачест кіп аɣ щіут а домолі пре леї, ар путе ку атъта маї лесне а робі ші пе оаменї.

Квінтус Сцевола с'аɣ ресбоіт чел ꙟнтъɣ кʏ леї ꙟнаінтеа Романілор. Ла сербътоареа датъ де Цесар, с'аɣ учіс 400 де леї, ші ла ꙟнаɣгурареа театрʏлуї луї Помпеɣ 600.

Дін ꙟнвекіме се афла леї ші ꙟн Мачедонія, Трачіа ші Асіа мікъ, ꙟаръ астъзї нумаї ꙟн Афріка, ʏнде фоарте с'аɣ ꙟмпуцінат. Пе лжнгъ союл де леɣ, акъріа фігуръ се ꙟнфъцошазъ ꙟн Ікоанъ, ші каре се афлъ ꙟн Афріка нордікъ (статуріле барбарещі) маї сжнт ші алте варіетъці че се деосебеск пуцін ꙟн мърімеа ші характерʏл лор.

Леʏл ꙟн Хералдікъ есте семнʏл куражʏлуї ші а путернічіеї, акъруіа маркъ аве Романії; ші ꙟн поесіе аре тот ачесте сімболурї.

Ікоана ꙟнфъцошазъ ʏн леɣ каріле, ꙟнфуріет дупъ о лʏптъ, саре престе о ріпъ, ціінд ꙟн гуръ о кържіоаръ зугрумать. *Гр. Сорочеанɣ.*

МІNЕЛЕ АМЕРІКАNЕ.

[А]меріка есте цеара, ꙟн каре натура се ꙟн[ф]ъцошазъ маї ку самъ ꙟн форме маестре; еа [с]о ꙟнтіндере ка де 800,000 міле квадрате, [ес]те де о міе де орї маї маре декът Мол[дов]а цоастръ; аіче, ʏнде вжрфуріле де омът а [му]нцілор Шімбарасо, Сората ші Ілімані, съ ръдікъ ла о ꙟнълціме де 20,000 палме де-а[су]пра цемъсурателор кжмпії ші а стръвекілор път дурї, акърор ʏмбре неструбътуте, сжнт пътрунсе де лунції флувії кум ал Амасоанелор ші Маранон; ʏнде манінеле пасерї, кум кондорʏл, сбоаръ пе а лор аріпї кът омʏл де лунції; акум ші лумеа де десупт се аратъ ꙟнтр' о мъсуръ екстраордінаръ ші не купріндем де міраре пентрʏ авуціа са.

Дакъ спаціїле суб-пъмінтене, че се наскɣ прін

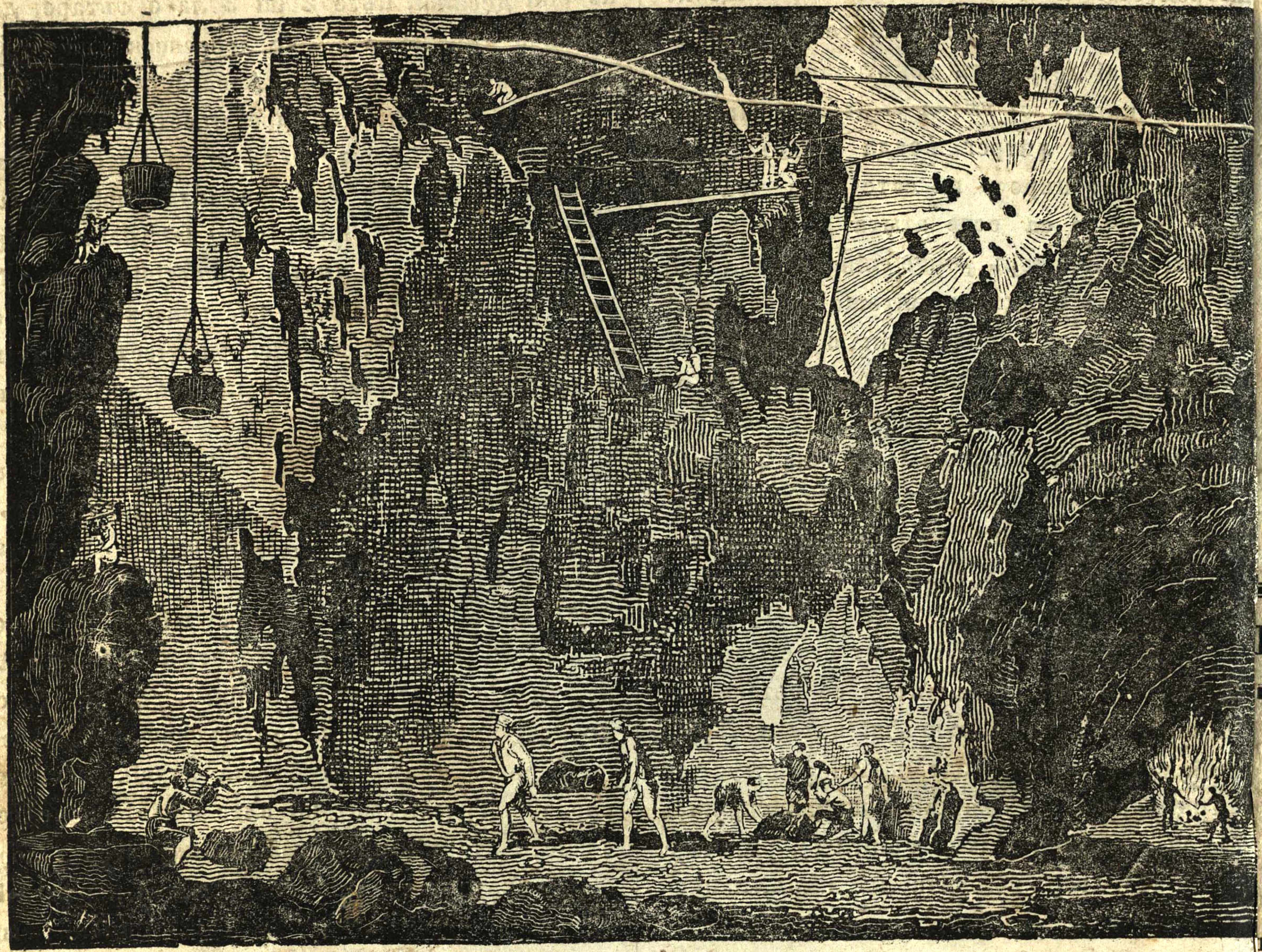

MINEЛE AMEPIKANE.

лȣкрареа мȣнцілор пентрȣ скоатереа аȣрȣлȣі шi а арџінтȣлȣі, сѫнт пліне кȣ маса мінералелор, дін каре еле се скотȣ, атȣнче ікоана алътȣратъ а ȣнеі міне амерікане де арџінт ні аратъ, ꙟн че адѫнчімі марі шi борте ларџі се мішкъ мінорȣл, кѫнд ꙟн мінъріїле Европеі ел скормолеще маі мȣлт ꙟн вѫгъȣні ꙟнгȣсте ꙟн каре де абіе се поате ꙟнвѫрті.

Даръ шi позіціа мінерілор амерікані нȣ есте маі бȣнъ декът а челор дін Европа, кѫчі мінеле де аколо се афлъ парте ꙟн пȣстіі ꙟнтін… нелꙟндемънатіче, парте прекȣм сѫнт мін… арџінт де ла Потозі, Паско шi Шота дін… пе ꙟнълцімі нелъкȣіте пънъ ла 15,000… де ла нівела мърей, ȣнде есте марџінеа че… нікъ а омътȣлȣі, ȣнде апа песте тот анȣл… ꙟнгецатъ, ȣнде нȣ креще нічі ȣн арбȣр… храна требȣінчоасъ шi алте матеріалȣрі тр… адȣсе де департе кȣ маре остенеалъ.

(Ва ȣр…

АНꙋЛ II.

ІКОАNА ЛꙋМЕЇ.

ФОАЕ
ПЕНТРꙋ
ꙞNДЕЛЕТNІЧІРЕА МОЛДО-РОМЪNІЛОР.

ІАШІЙ, 1845. № 2. 8 ОКТОМВРІЕ.

ФІСІОNОМІА ОМꙋЛꙋЇ.

(Ꙋрта).

Орї ші че кꙋџетаре че ні віне ꙟн мінте, орї ші че патімъ че ні мішкъ, скімбъ гласꙋл, џестꙋріле, позіціа трꙋпꙋлꙋї ші маї кꙋ деосебіре фаца. Фісіономіа ноастръ се скімбъ дꙋпре кꙋм сѫнтем стъпъніці сеаў мішкаці де мъніе сеаў де бꙋкꙋріе, де фрікъ сеаў сперанцъ, де џенеросітате, де ꙋ-... сеаў амор. Есте адевърат кꙋмкъ фаца'ї ... лкътꙋітъ де оасе немішкътоаре, стреіне де орї ші че ꙟнфъцошаре, ꙟнсе ачесте бꙋкъці нелꙋкръ... оаре сѫнт мъскꙋіте де ніще мꙋшкі нꙋмерошї, ... арїї сѫнт стръбътꙋці де о мꙋлціме де нерве, ... честе мꙋшкіꙋрї сѫнт каре фак дін фісіономіе ... таблоў мішкъторїў, ꙟн каре се зꙋгръвеск тоа... е ꙟмпътіміріле сꙋфлетꙋлꙋї, ші тоате дорінце... ші патіміле ноастре.

Ꙟн фацъ сѫнт доꙋъ пърці фоарте деслініте ... і сꙋпꙋсе де а лъмꙋрі сеаў а ꙟнсꙋфла превідеріле ноастре ꙟн прівіреа ꙟнсꙋшірілор морале де деосебіте ордінꙋрї.

Дінтр'ꙋнтъїў есте партеа немішкъчіоасъ а фісіономіеї, адевъратꙋл скелет ал феціеї; прінтр' ачеастъ парте се поате, пънъ ла ꙋн пꙋнт, преџꙋі старea ꙟнтреџꙋлꙋї трꙋп (пентрꙋ къ тоате органіле ноастре се ꙟнтрелеагъ ші се конреспꙋндў). Форма осоасъ а феціеї слꙋжеще асемене де а ні асігꙋра деспре ꙟнтіндереа ꙟнцълеџіреї дін прічіна нетъгъдꙋітелор рапортꙋрї че фіінцеск ꙟнтре краніў (къпъцінъ) ші фацъ, ші пентрꙋ къ кріерꙋл, ачест інстрꙋмент възꙋт а ꙟнцълеџереї, есте маї тот-деаꙋна фоарте біне потрівіт.

Іар адоꙋа парте а фісіономіеї, есте мішкъчіоасъ, мꙋшкꙋлоасъ ші ꙟнкрецітъ; еа ꙟнфъцошазъ мъсꙋра патімілор, аратъ ꙟнтіндеріле мінціеї ші нъзꙋінца обічнꙋітъ а карактерꙋлꙋї.

Нꙋ фіе-каре дін ноі поате респіка фісіономііле; маĭ алес къ пріфачереа ші депріндереа де аші стъпъні мішкъріле сꙋфлетꙋлꙋĭ, факꙋ мещешꙋгꙋл фісіономістꙋлꙋĭ адесе орі фоарте кꙋ аневое. Тотꙋші фемееле аꙋ маĭ мꙋлтъ џеріме де а респіка фісіономііле. Еле деосебескꙋ маĭ біне префъкътꙋра дінтре кꙋръцъніа інімеĭ; еле діс-клінеск пꙋрꙋреа ші несмінтіт, сентіментеле челе адівърате ші патіміле орі ші кꙋм вор фі еле ꙟнвъліте ші аскꙋнсе.

(Ва ꙋрма).

АСТРОNОМІА ПОПОРАNЪ.

(Ꙋрма).

Обсервънд черꙋл кꙋ окене бꙋне, ведем ніще стеле фоарте мꙋлте ла нꙋмър, каре ꙟн а лор позіціе ꙟнтре сіне, нічі одінеоаръ нꙋ-ші скімбъ локꙋл; ачесте се нꙋмескꙋ *Стеле фіксе* (немішкътоаре): кꙋчі деші еле ні се пар къ рессар дін о парте а пъмжнтꙋлꙋĭ, петрекънд черꙋл ші апꙋінд ꙟн чееалалтъ парте, аста віне де ла ротіреа пъмжнтꙋлꙋĭ деспре каре ам ворбіт ꙟн челалалт Нꙋмър. Мънаці фіінд кеар ші ноі де асть мішкаре, ні се паре къ еле мергꙋ, ꙟн асемънаре кꙋ ачела каріле, ꙟнтр' о лꙋнтре пꙋртат фіінд пе ꙋн ріꙋ, і се паре къ арборії де пе мал фꙋгꙋ ꙟн партеа опꙋсъ а лꙋнтреĭ. Се маĭ ꙟнсамнъ алте стеле каре скімбъ позіціа ꙋнеле кътръ алтеле; ші се кꙋноаще къ, прекꙋм пъмжнтꙋл, еле се ꙟнвъртескꙋ ꙟн џꙋрꙋл соарелꙋĭ: ачестора с'аꙋ дат нꙋме де лꙋчефірі мішкъторі сеаꙋ *планеte.* Дꙋпъ о черчетаре кꙋ пътрꙋндере фъкꙋтъ, се въдꙋ алте корпꙋрі (трꙋпꙋрі) каре се мішкъ ꙟн џꙋрꙋл планетелор прекꙋм ачесте ꙟн џꙋрꙋл соарелꙋĭ: Лꙋна есте ꙟн ачест каз кътръ пъмжнт, ші ачестора с'аꙋ дат нꙋме де *Сателіte.* Дін кънд ꙟн кънд се въдꙋ ꙟнфъцошіндꙋсе ꙟн черꙋ оаре-каре корпꙋрі лꙋміноасе каре-ші плінеск а лор кълъторіе ꙟн џꙋрꙋл соарелꙋĭ; ачесте лꙋчефере, че аꙋ о лꙋмінъ негꙋроасъ, ꙟнфъцошазъ ꙋн мезꙋ сеаꙋ сімбꙋре лꙋмінос де каре есте атърнатъ о коадъ лꙋнгъ сеаꙋ коамъ де фок: ші ачесте се нꙋмеск *Комете.*

Пе рънд вом черчета тоате ачесте класе партікꙋларе. Фіреск лꙋкрꙋ с'ар пъреа а ꙟнтролока черчетареа пъмжнтꙋлꙋĭ кꙋ ачеа а алтор планете! дар фіінд къ пентрꙋ ноі, дін тоате корпꙋріле черещі ачеста есте ачел маĭ інтересант, пентрꙋ къ де аіче фачем тоате обсерваціїле ноастре, ші къ пъмжнтꙋл есте ачела каріле не ꙟнлеснеще челе ꙟнтъĭ міжлоаче де а ꙋрмърі мішкареа стелелор ші де а мъсꙋра депъртъріле лор, ноі вом ꙟнчепе а черчета маĭ ꙟнтъꙋ пъмжнтꙋл; се кꙋвіне ꙟнсъ тот-деа-ꙋна а-ші адꙋче амінте къ ел нꙋ есте ꙋн корпꙋ індівідꙋал пентрꙋ сіне, че ꙋн корпꙋ череск каріле се ꙟмпъртъшеще де мішкареа общеаскъ.

DЕСПРЕ ПЪМЖNТ,

Пъмжнтꙋл нꙋ есте, прекꙋм с'ар пꙋте креде, ꙋн корпꙋ де формъ дішенцатъ ші нерегꙋлатъ; че есте ꙟн асъмънареа ꙋнеĭ боамбе, ел аре, прекꙋм ам зіс, доꙋъ мішкърі.

Мішкареа роtіреĭ. Асть мішкаре се фаче ꙟн џꙋрꙋл ꙋнеĭ осії імаџінате (ꙟнкіпꙋіте) трекътоаре пе ла чентрꙋл пъмжнтꙋлꙋĭ. Пꙋнтꙋріле ꙋнде асть осіе ꙟнтълнеще пъмжнтꙋл се нꙋмеск полꙋріле: ꙋнꙋл, *полꙋл нордік,* сеаꙋ бореал де меазъ-ноапте, алтꙋл *полꙋл сꙋдік,* аꙋстрал сеаꙋ де меазъ-зі. Планꙋл трас прін чентрꙋл перпендікꙋлар ла осіа статорнікъ, се нꙋмеще *планꙋл екваторꙋлꙋĭ* сеаꙋ

екваторіал. Чіркумференціа черкулуї челуї маре, дупре каріле ачест план тае сурфаца пъмжнтулуї, поартъ нуме де *черк ал екваторулуї* сеаў екваторіал. Дін астъ ротіре а пъмжнтулуї, ꙟн ꙡрул сеў ꙟнаінтеа соарелуї, че есте ватра кълдуреї ші а лумінеї, урмеазъ зілеле ші нопціле. Тімпул унеї асемене ротірї се нумеще о *zi*. Астъ спаціе де тімп с'аў ꙟмпърціт ꙟн 24 пърцї егале (ꙟнтокма) нуміте *оаре* сеаў чеасурі. Фіекаре оаръ с'аў ꙟмпърціт ꙟн 60 мінуте, ші фіекаре мінутъ ꙟн 60 секунде. Се ꙟнцълеџе къ, ꙟн курсул ачестеї мішкърї де ротіре, пъмжнтул требуї се ꙟнфъцошезе кътръ соаре, каре есте кам статорнік, унеорї уна дін *місферіле* (о ꙡмътате а сурфеції) сале, алте орї чееалалтъ; Де аіче вінекъ о парте де тімп сжнтем лумінацї, еар чееалалтъ ръмжне ла ꙟнтунерік. Пе кънд ноï авем лумінъ, *antinozii* нострії (оаменії че лъкуеск ачеа парте а пъмжнтулуї, каре ні есте опусъ) аў ноапте; еар кънд ii аў зіуа, ноï авем ноапте.

Форта ші дітенсіа (тъсура) пътжнтулуї. Ам зіс къ пъмжнтул есте ротунд, ел аре форма унеї боамбе. Деспре аста лесне есте а се ꙟнкредінца: ꙟнтр'ун маре шес, ꙟнтр'ун дешерт, ну се поате веде ун обіект афлъторю ла оаре-каре депъртаре, дар апропіїндуне де ачест обіект, ꙟнчепем а-ї веде дінтъю вѫрфул; ші прекът ні апропіем, ел се паре ешінд дін пъмжнт пънъ кънд ꙟн урмъ ꙟнтрег се аратъ. Каре алтул поате фі кувънтул ачестеї ꙟмпреꙡрърї де ну къ пъмжнтул есте ротунд? Ну се поате зіче къ аста се траџе дін ліпса ведерії, кьчї діче, ꙟн лок ал ведеа дісвъліндусе пе рънд де ла вѫрф,

Fig. 2

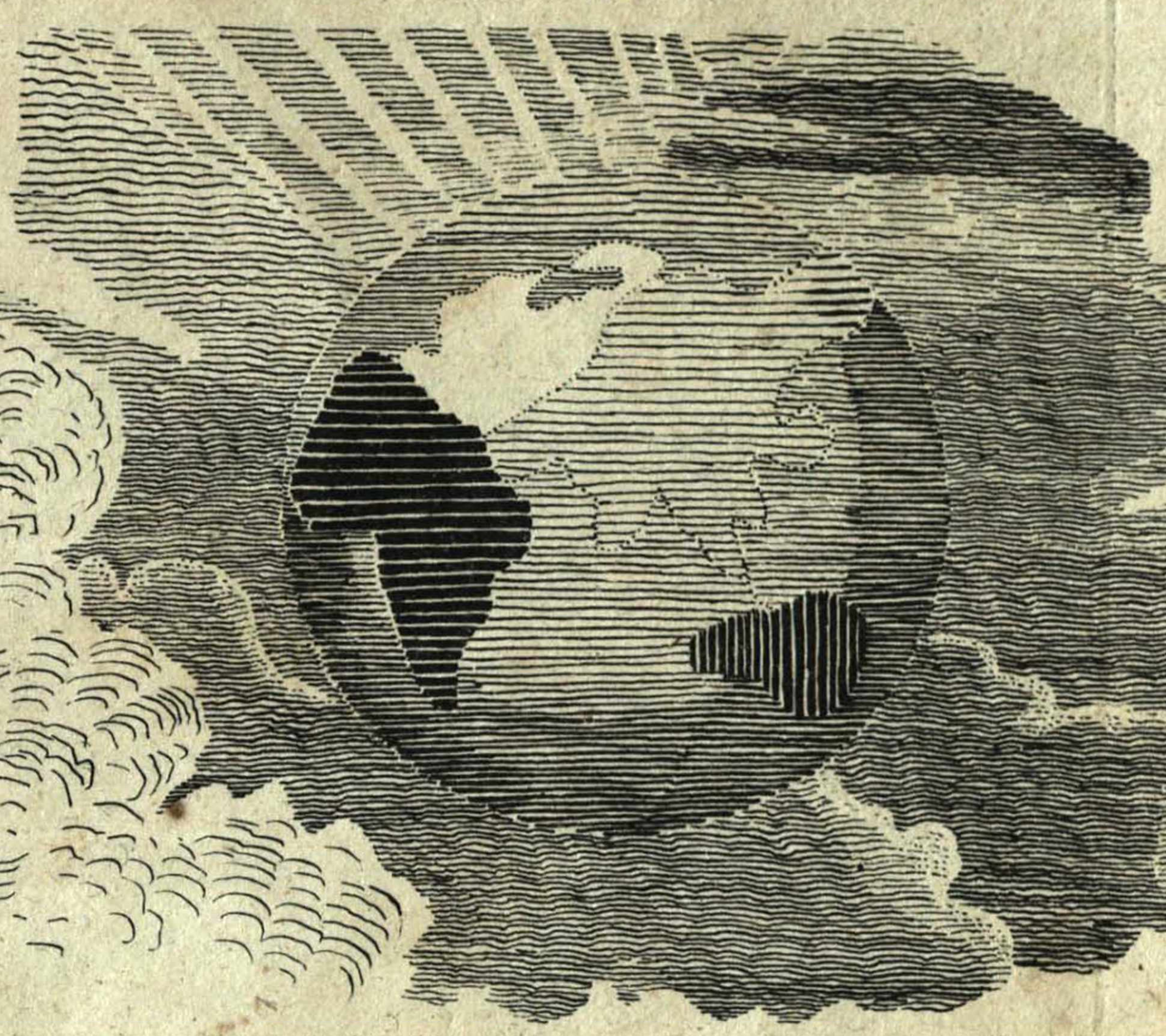

ASTRONOMIA.

ну се веде де одатъ ꙟнтрегу? тот ачест ефект продуче ун вас каріле се апропіе де цермул мърії, маї ꙟнтъю се веде вѫрфул катаргурілор, ші апоï пе ꙟнчет тот васул. Сурфаца мърілор есте дечї сферікъ (ротундъ). Мунції чії ꙟналцї ші гроапеле челе адѫнчї ну ꙟмпедекъ форма чеа ротундъ а пъмжнтулуї, кьчї еле ні се аратъ марї нумаї пентру къ ле алътуръм ку обіекте фоарте мічї, каре сжнт пре лънгъ ноï; дар еле ну 'с німік алътурѫндуле ку масса тотоалъ а пъмжнтулуї.

Фігура 2-а а ікоанеї ꙟнфъцошеазъ Емісфера ръсърітеанъ а пъмжнтулуї, кунꙡратъ де атмосфера еї ші де ноурї, пінтре каре се ꙟнсамнъ пърціле луї. Сус, спре стънга, албъ, *Европа*, спре дреапта, *Асіа*, де дедесубтул ачестіа *Аустраліа*, ші спре стънга, неагръ: *Афріка*. Еар *Америка*, се афлъ ꙟн чееалалтъ Емісферъ. *(Ва урма).*

ФІОРЕNЏА.

КАПІТАЛІА ТОСКАНЕЇ.

Фіоренца сеаў Фіренце уна дін челе маї фрумоасе політії а Італіеї, есте ашезатъ пе жмбе малурї а ріулуї Арно, ꙟнтре челе маї фрумоасе преꙡрімі. Ѹрзіреа політіеї се траџе дін тімпул

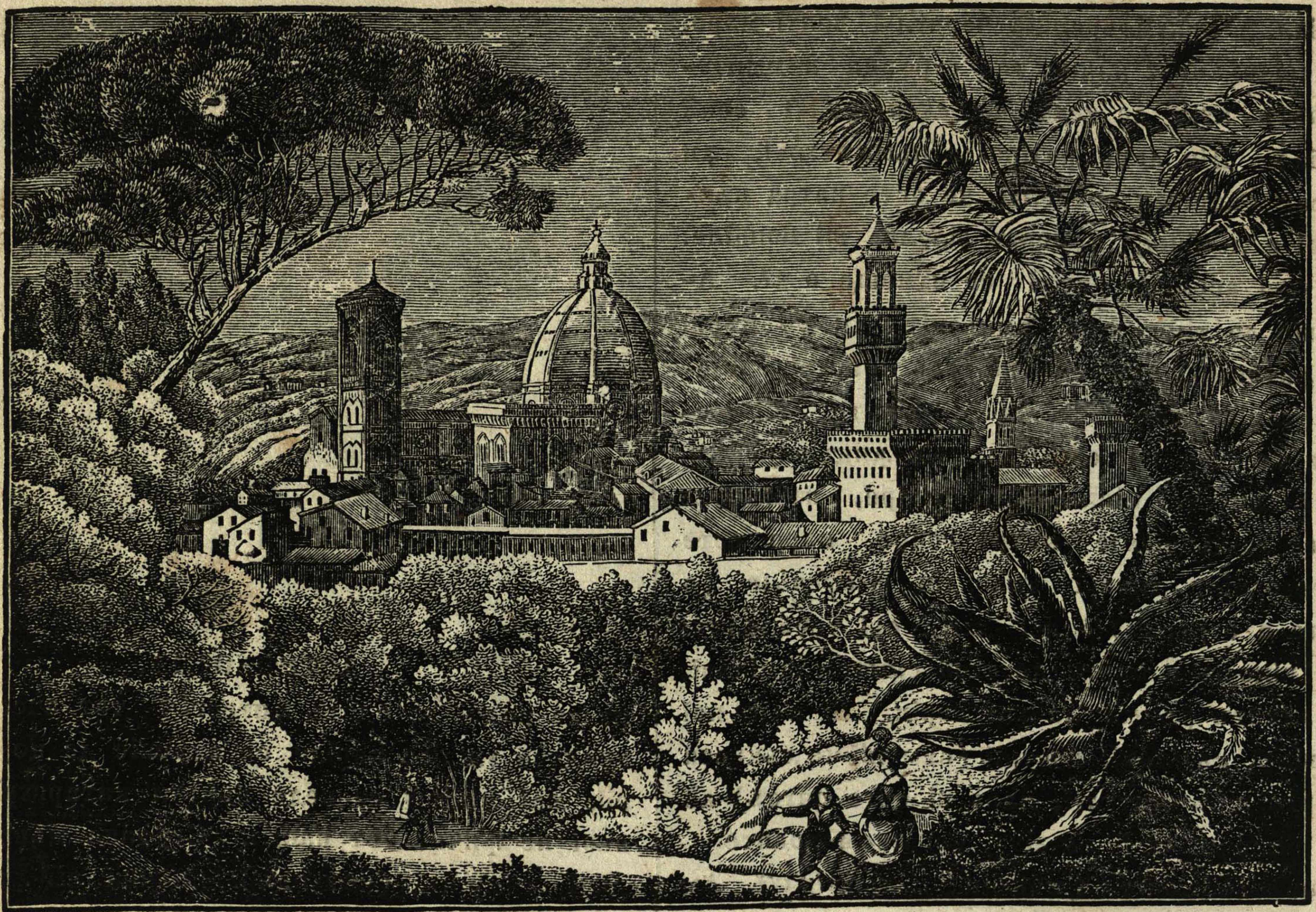

ФІОРЕNЦА.

тріȣмвіратȣлȣї (30 анї ꙟнаінтеа лȣї Хс.). Романії аȣ̆ лȣато де ла Етрȣрї. Дȣпъ кѫдереа Ромеї, Фіренца сȣрȣпатъ, ꙟнкъпȣ сȣб домніа Гоџілор пе карії ꙟнвінсе Шарлемагнȣ̆ ла 800 рестаторнічі політіа ші о кȣнџȣръ кȣ зідȣрї ші ашезъ ȣн гȣвернȣ̆ консȣлар, адекъ къ пе тот анȣл се алеџеаȣ̆ треї адміністраторї карії іші да сама де а лор окърмȣіре. Ачест гȣвернȣ̆ бінефъкъторїȣ̆ ціну 400 анї ші спорі ꙟнтр' атъта феричіреа політіеї къ ла 1284 аȣ̆ требȣіт а і се лъці зідȣріле.

Пе ла міжлокȣл векȣлȣї ал XIII, ꙟн локȣл консȣлілор с'аȣ̆ нȣміт зече *бътрънї*, ші нȣмърȣл ачестора с'аȣ̆ редȣс ла *опт*. Ꙟн кȣрсȣл ачестор деосебіте тъмплърї ꙟнфлореа фаміліа *Медічїї* атът прін аверіле кът ші прін џеніȣл еї. Пȣтереа еї ꙟнтъртъ жалȣзіа (темереа) репȣбліканъ а лъкȣіторілор ꙟнкът астъ фаміліе аȣ̆ фост невоітъ а къȣта ажȣре адъпост. Атȣнчї прін а сале ȣнелтірї Папа къпътъ асȣпра Фіренцїї о ꙟнрїȣріре ꙟнделȣнгатъ пънъ ꙟн анії 1527, кънд Рома с'аȣ̆ лȣат ші с'аȣ̆ прѫдат де ꙟмпъратȣл Карлȣ̆ V. Ꙟнпъчȣіндȣсе апої кȣ Папа Александрȣ VI. Ꙟмпъратȣл нȣмі пе Александрȣ, непотȣл ачестȣї, Дȣка де Тоскана. Деспотісмȣл каріле домнеа сȣб адміністраціа ачестȣї Дȣкъ, ꙟндемнъ пе Лоренцо де Медічі а слобозі патріа, каре де рекȣнощінцъ ꙟнкредінцъ гȣвернȣл лȣї *Коста де Медічі* тънър де 18 анї. Ачест тънър, а кърȣіа сȣфлет ера атът де маре ка ші џеніа, гȣвернъ кȣ ꙟнцълепчȣне статȣл нъскътор, ші-ї ꙟнмȣлці пъмѫнтȣл. Папа Піȣс V і дъдȣ тітлȣ де мареле Дȣкъ пентрȣ аџȣторȣл чеї адȣсъ ꙟн контра Тȣрчілор. Ꙟн тімпȣл ресбоаелор четъцене, Фіренца се бȣстȣра де партіделе Гвелфе ші Џібеліне ка-

ре ꙟнвълъіа політіа кȣ фок, кȣ сабіе ші пръзі. Конџꙋраціа фаміліеі *Пацці* ꙟнконтра Џꙋліано ші Лоренцо Медічі, мъртȣрісеще сетеа че авеа Фіорентінії де а домні. Астъ фаміліе аȣ домніт кȣ стрълꙋчіре пънъ ла Џꙋвані Гастон, кȣ каріле ла 1737 се стънсе фаімоаса дінастіе а Медічілор. Дꙋпъ аста пꙋтеріле Еꙋропеі ꙟнкредінцъръ гꙋвернꙋл Тосканеі Дꙋкъї Франсоа де Лорен, че се късъторісъ кȣ Маріа-Тересіа де Аꙋстріа. Де ла ачещі доі се траџе дінастіа імперіалъ Аꙋстро-Лоренъ че домнеще ꙟн Аꙋстріа, ші а кърїа віцъ, ръмасъ ꙟн Тоскана, аȣ фъкꙋт ачеа царъ ꙋн модел а гꙋвернꙋрілор монархіче ші ꙋна дін челе маі ферічіте дін лꙋме.

Фіренца се пронꙋмеще чеа фрꙋмоасъ: політіа Фіорілор, се паре ашезатъ песте ніще періні де вердеацъ ꙟн апропіереа мꙋнцілор Апеніне, ꙟнтр' ꙋн шес мънос ші пріінчос. Еа есте кꙋнцꙋратъ де мꙋнції плъкꙋці, ꙟнсъмнаці де о мꙋлціме де касе фрꙋмоасе ші де кꙋрці елеганте. Арно о ꙟмпарте ꙟн доъ пърці ꙟнегале, песте каре дꙋк 4 пꙋнці де піатръ, дін каре ꙋна, нꙋмітъ Санта Трініта есте вреднікъ де міраре. Форма політіеі есте овалъ (ка ꙋн оȣ).

Ікоана ꙟнфъцошазъ Фіренца възꙋтъ де пе ꙋна дін ꙟнълціме че о ꙟнкꙋнџꙋръ.

(*Ва ꙋрма*).

РІШАРД ЛЕО-ІНІМȢЛ.

„ Енрік II, кȣ доі ані ꙟнаінтеа морцеі сале, дꙋпъ ꙟндемънъріле лꙋї Еракліе, патріархꙋл Іерꙋсалімꙋлꙋї, ші дꙋпъ стърꙋінцеле тріімешілор Папеі, се хотъръ а ꙟнтрепрінде о експедіціе ла Іерꙋсалім. Адꙋнареа џенералъ а статꙋрілор сале се ꙟмпротіві ла ачеаста; ші маі кȣ самъ ръзбоаеле дін лъꙋнтрꙋл фаміліеі сале, ші ꙟнкъ поате ші кіар воінца са, ъл фъкꙋръ съ-ші скімбе планꙋл. Нꙋмаі келтꙋеліле ръзбоюлꙋї се прегътіръ кȣ гібъчіе; ші спре ꙟнтімпінареа ачестора се хотъръ а се лꙋа дін тоате авꙋтꙋріле мішкътоаре о азечеа парте, кȣ каре мъсꙋръ се връ ꙟн вістеріа статꙋлꙋї 150,000,000 леі. Рішард Лео-Інімꙋл кареле ꙋрмъ пе трон ꙟн локꙋл пърінтелꙋї сеȣ Енрік II, кȣ домніре асꙋпра Нормандіеі, Аквітаніеі ші Англіеі. се ꙟндаторі а ꙟмпліні џъръмънтꙋл пърінтелꙋї сеȣ. Прін ꙋрмаре Рішард ера чел ꙟнтъѝ дінтре прінції крещіні, каре лъъ крꙋчеа кънд се аꙋзі ꙟн Еꙋропа сꙋферінціле крещінілор дін Палестіна ші ꙟмпілареа лор. Стрігареа пꙋблікъ ꙟндемна пе домніторії апꙋсꙋлꙋї, кътръ мънтꙋіреа Іерꙋсалімꙋлꙋї де ла къдереа са.“ Маркізꙋл де Монфера, прінцꙋл Тірꙋлꙋї ші претендаторꙋл тронꙋлꙋї Іерꙋсалімꙋлꙋї, пꙋр-

РІШАРД ЛЕО-ІНІМȢЛ.

та прін Европа ꙋн табло ꙟн каре се ꙟфъцоша сфънтꙋл мормънт, ші деасꙋпра ꙋн кавалер сарацінꙋ, акърꙋіа кал пънгъре мормънтꙋл мънтꙋіторꙋлꙋĭ, ікоана ачестеĭ грозаве ꙟфрꙋнтърĭ пътрꙋндеа сꙋфлетеле крещінілор де ла апꙋс, ші-ĭ фъчеа ꙟкъ бътъндꙋ-шĭ пієптꙋріле се зікъ: „Ваĭ тікълошіĭ!“ Сінгꙋра пꙋтереа Іерꙋсалімꙋлꙋĭ ера пелерінії че-ĭ вінеа де ла апꙋс. Ноблеца латінъ че ера ꙟнпъмінтенітъ аколо пієрдꙋсъ ꙋрмеле пꙋтереĭ ші а кꙋражꙋлꙋĭ стръмошъск; ꙟнкъ прін мольтатеа ші віціꙋріле еĭ, тръсъсъ ꙋра сꙋпꙋшілор сеĭ, пꙋртъндꙋĭ пе ачещіа ла ачееа де а алеџе маĭ кꙋ плъчере жꙋгꙋл мꙋсꙋлман. Тот-одатъ сꙋкчесіа тронꙋлꙋĭ ера ꙟн прігоніре; цара ера бънтꙋітъ де ръзбоаеле цівіле, ші востꙋратъ де чел маĭ пꙋтернік дінтре џенераліĭ оріенталĭ, сꙋлтанꙋл Саладік. Гі де Лꙋзігніан, ꙋсꙋрпаторꙋл тронꙋлꙋĭ Іерꙋсалімꙋлꙋĭ ші чел маĭ іскꙋсіт дінтре прінціĭ че-л окꙋпаръ, воі, ꙟн контра аплекъреĭ консіліерілор сеĭ, а ꙟфрꙋнта пе ветеазꙋл ръзбоіторю ꙟн шесꙋріле челе арзътоаре а ле Тіберіадеĭ (3 Іꙋліе 1187). Арміа са фꙋ сꙋпꙋсъ ꙋнꙋĭ крꙋнт мꙋчел, ші кіар ел ꙟнсꙋшĭ къзꙋ прізонієр кꙋ тоціĭ прінціĭ ші кꙋ чеĭ маĭ ꙟнсъмнаціĭ дінтре ноблецъ ꙟн мъніле некредінчошілор; Іерꙋсалімꙋл съ лꙋъ, ші нꙋ ръмъсъсъ крещінілор дін тоате кꙋчерíреле ꙟн Оріент, декът політііле: Тірꙋл, Тріполі ші Антіохіа!

ꙟндатъ дꙋпъ ꙟнкоронареа са ла Весмінстер (3 Септемвріе 1189), Рішард ꙟнчепꙋ прегътіріле неапърате спре ꙟмплініреа скопꙋлꙋĭ сеў. Ел скоасъ пе Елеонора маĭкъса дін ꙟнкісоареа ꙟн каре Енрік II о пꙋсъсъ, спре а і съ пꙋте німері ꙋнелтіреле сале; Іоан фъръ царъ лꙋъ о ꙟнсемнатъ бꙋкатъ де лок ꙟнсъ Рішард нꙋ ꙟнгъдꙋĭ нічĭ маĭчеĭ сале, нічĭ фрателꙋĭ сеў, вре ꙋн фелю де пꙋтере політікъ. Џілом де Лонгшамп, епіскоп де Елі, ші Хꙋг, епіскоп де Дꙋрхам, се нꙋміръ реџенꙋл тронꙋлꙋĭ. Іар пентрꙋ а асігꙋра исправа експедіцієĭ сале, Рішард, се ꙟнгріжі де о сомъ ꙟнсъмнътоаре де банĭ. Ел гъсісъ ꙟн вістеріа пърінтелꙋĭ съў дін Весмінстер дꙋпъ ꙋнꙋĭ дін історічĭ ла ножсꙋте де міĭ лівре, іар дꙋпъ алціĭ ла ножзечĭ де міĭ, афаръ де арџінтъріĭ, џꙋваерꙋрĭ ші петре преціоасе; кътръ каре маĭ адаосъ ші сомеле челе ꙟнсъмнътоаре еșіте дін вънзареа палатꙋрілор, манꙋарꙋрілор, паркꙋрілор, кодрілор ші пъдꙋрілор рігале. ꙟнсфърші дорінца де а адꙋна банĭ спорі ꙟнтр' атъта ꙟнкът челе маĭ ꙟнсъмнате постꙋрĭ се кꙋмпъра кꙋ банĭ. Епіскопꙋл де Дꙋрхам, кꙋмпъръ кꙋ о міе де марче ꙟнсърчінареа де жꙋдекътор (*Iusticier*). Рішард въндꙋ пънъ ші сꙋверінітатеа коронеĭ Англієĭ асꙋпра Скоцієĭ кꙋ зече міĭ марче (7,500,000 леĭ)! „Воі вінде, зічеа ел, ші кеар Лондра, дакъ вою пꙋте гъсі ꙋн кꙋмпърътторю.“ ꙟн ачест тімп ші ріга Францієĭ, кареле, ла 21 Іанꙋаріе 1182, џꙋраеъ кꙋ Енрік II де а лꙋа крꙋчеа, фъчеа де асемене прегътірĭ, пенерꙋ а-шĭ ꙟмпліні џꙋрръмънтꙋл. Ѫмбії монархĭ воіръ ꙟмпреꙋнъ съ пꙋе ла кале тревіле експедіцієĭ, ші се ꙟнтрꙋніръ пе ла міжлокꙋл лꙋĭ Іанꙋаріе ꙟн Ге-Сент-Ремі.

Вієнета ікоанеĭ ꙟнфъцошазъ пе Рішард ꙟнтр'о бътъліе кꙋ Сарачениĭ, де каріĭ сінгꙋр кꙋнџꙋрат фііnd, се мънтꙋе, ꙋчігънд ꙋн маре нꙋмър.

(Ва ꙋрма).

МІΝЕЛЕ АМЕРІКАΝЕ.

(ꙟнкееpe).

Авꙋціа мінелор амерікане се кꙋпрінде ꙟн кътімеа чеа маре де аꙋр ші арџінт, че кꙋпрінд мꙋнціĭ. Сѫнт есемпле къ аколо (ꙟн Мексіко ші Перꙋ) с'аў гъсіт бꙋкъціĭ де аꙋр натів ꙟн мъріме пънъ ла 25 фꙋнціĭ, прекꙋм ші де арџінт натів пънъ ла 400 фꙋнціĭ. Аꙋрꙋл се афлъ ꙟн А-

меріка, ші анꙋме ꙟн Бразіліа, маї мꙋлт пін нъсіп ꙟн гръȣнце ші фоï, декът ꙟн міне; еаръ арџінтꙋл се гъсеще, ка ші ꙟн Европа, местекат кꙋ мінералꙋрї, каре ꙟн чеа маї маре парте сѫнт маї съраче де ачест метал, декът мінералеле дін чела-л-алт контінент. Аша тоате мінералеле арџінтіфере (пꙋртътоаре де арџінт) дін Мексіко даȣ̆ $1/_{10}$ пънъ ла $1/_4$ процент, сеаȣ̆ ꙟн 100 фꙋнції де мінерал че гъсеск нȣмаї 3 пънъ ла 4 ꙋнце де арџінт. Мінералȣл арџінтіфер дін Перȣ нȣ есте мꙋлт маї авꙋт; ꙟн Потозі се скоате $1/_2$ процент.

Спре а да о ідее маї специалъ деспре авꙋціа мінелор де арџінт дін Амеріка, пот слꙋжі де есемплꙋ ачеле де ла Гȣаноксꙋато дін Мексіко, каре сѫнт челе маї ꙟнавꙋціте дін лꙋмеа кꙋноскȣтъ ꙟн каре маї віне де 200 ані, с'аȣ̆ съпат ꙟнтр' о лънціме песте 400,000 палме ші ꙟнтр' о адънчіме ка де 1,500 палме о вѫнъ де мінерале арџінтіфере ꙟн мꙋнції де Схіст, кꙋ о гросіме естраордінаръ песте 80 палме, ші ꙟн тімп де 38 ані де ла 1766 пънъ ла 1803 аȣ̆ дат 18,783,537 марче арџінт ші 43,000 марче де аꙋр.

Чеа маї ꙟнсемнатъ гроапъ дін ачеастъ мінъ се нꙋмеще Валенціана, ші ꙟнтр' ȣн ан аȣ̆ продȣс маї мꙋлт арџінт декът тоатъ цеара Перꙋ. Продꙋкціа де арџінт ꙟн Гȣаноксꙋато аȣ̆ скъзꙋт мꙋлт ꙟн векꙋл ачеста; кьчі пе ла 1800 да 760,000 марџе пе ан, еаръ пе ла 1820 нꙋмаї 150,000.

Челе-л-алте гропі маї ꙟнсемнате ꙟн Мексіко, де Которс ші де Закатекас, де асемене даȣ̆ пе ан ла 400,000 марџе де арџінт. Ачесте тꙋстреле гропі даȣ̆ маї мѫлт де џѫмътате дін кътімеа чеа маре де $2^1/_2$ міліоане марче арџінт че се еспортеазъ дін Мексіко ꙟн Европа ші Асіа, каре сомъ че се сȣе ла $2/_3$ дін продȣктꙋл тотал де арџінт а глобꙋлꙋї пъмінтеск. Іар нꙋмаї вѫна де ла Гȣаноксꙋато дъ а патра парте дін тот арџінтꙋл меккікан ші а шеса парте дін тот чел американ, кънд нꙋмерꙋл гропілор нꙋмаї дін векꙋл рігат де Спаніа ноȣъ (репꙋбліка де Мексіко де астъзї) се сꙋе ла 3,000, ші тоатъ продꙋкціа де арџінт а ачестора есте пе ан де зече орї ма маре декът а Европеї ꙟнтреџі.

ꙟнтре греȣтъціле лꙋкрърeї мінелор се нȣмеръ ші плата чеа маре а лȣкрърорілор дін прічіна скȣмпетеї мізлоачелор віецꙋіреї. Пентрȣ неꙟнлесніреа транспортȣлꙋї ії сѫнт невоіці а скоате дін гроапъ сдробі де мінерале пънъ ла 350 фꙋнції де греї пе спетеле лор, прекꙋм аратъ ші Іоана алтꙋратъ.

Челе маї авꙋте міне де арџінт дін Сꙋд-америка, де Потозі ла Паз, ші алтеле, се афлъ маї тот ꙟн ачееаші депъртаре де Екватор, де 20—25 граде лъціме спре сꙋд, ка ші челе мексікане спре норд. ꙟнтре ачесте сȣдіче се маї нꙋмеръ ꙟнкъ ші гропеле де Паско, Шота ші Хꙋантаіава. Челе ꙟнтъȣ̆ дін ачесте се афлъ ла о ꙟнълціме песте 12,000 палме деасꙋпра мърeї, се лꙋкреазъ де ла 1630 фъръ ꙟнтрерѫмпере, ꙟн о стѫнкъ калкоасъ (де вар), ші ꙟн мічї адънчімї; пе ан даȣ̆ ла 300,000 марче, ші ꙟн тімп де 20 ані аȣ̆ продȣс песте 5,000,000 марче; еаръ гропіле де ла Шота ꙟн тімп де 29 ані, де ла 1774—1802, аȣ̆ продꙋс песте 2,000,000 марче ші челе де Хꙋнтаіава пънъ ла 80,000 марче де арџінт пе ан.

Лȣкрареа мінеї де Потозі, афлътоаре ꙟн Болівa, аȣ̆ ꙟнчепȣт дін анꙋл 1545, кꙋ 20 ані дȣпъ ꙟнтрареа ꙟнвінгъторȣлꙋї Пізаро ꙟн Сȣд-америка; ла ꙟнчепꙋт мінералеле афлътоаре маї ꙟн фацъ дъ дінтр' ꙋн кънтарȣ̆ 50—90 марче де арџінт: еаръ кꙋ кът с'аȣ̆ съпат маї ꙟн адънчіме, с'аȣ̆ гъсіт мінералеле мꙋлт маї съраче, ꙟнкът ла 1607, кꙋпріндеа нꙋмаї ла 3 лоції ꙟнтр' ꙋн кънтарȣ̆, ші акꙋма даȣ̆ $1/_2$ сеаȣ̆ $3/_4$ процент. Кꙋ тоате ачесте продꙋктꙋл металꙋлꙋї есте ꙟнсемнъторȣ̆, фіінд къ мінералꙋл се афлъ ꙟн фоарте маре кътіме, ші поате пе ан продꙋче ла $1/_2$ міліон марче арџінт. ꙟн тімпꙋл де 233 ані, де ла 1556—1789, міна ачеаста аȣ̆ продꙋс сома

ротȣндъ де 100 міліоане марче. Пе ла сфършітȣл векȣлуї 16-ле лȣкра ꙟн мінеле де Потозі 15,000 індіені, еаръ акум сꙟнт вр' о 2,000 мінурі, ꙟнсе 15,000 ламе ші пе атъціа асіні се ꙟнтребȣінцеазъ спре а транспорта мінералул дін мунте ла топіторі.

Чеї ꙟнтъї кълторі европеї, че аȣ візітат Корділіеріі, афлъръ пе мунції де Потозі вр' о 6000 кȣптіоаре мічі де лȣт пентру топіреа мінералелор прекум се ꙟнтребуінца де індіџені маї ꙟнаінте де кȣчеріреа църеї прін стръіні.

Фіінд къ ꙟн чеа маї маре парте арџінтул дін Америка атꙟт акȣм прекȣм ші маї де демулт (ꙟн Мексіко де ла 1557, ꙟн Перȣ де ла 1571) нȣ се скоате дін мінерал прін процесул обічнȣіт де топіре, даръ прін аместекареа мінералулуї ку арџінт-віȣ, ші фіінд къ ачест метал се есплоатеазъ ꙟн маре кътіме дін Европа (ші анȣме дін Іспаніа ші Аустріа), апої продукціа де арџінт дін ачел континент ну есте арвітраріе, ші атърнъ нȣ нумаї де ла мулціме а мінералелор есплоатате ші авуціа ачестора, даръ тот-одатъ ші де ла ꙟнлесніреа де а къпъта арџінт віȣ де аџунс ші ку ȣн прец мъсурат. Пентрȣ мінеле дін Мексіко нумаї требуеск 16,000 кантаре де ачест метал; еаръ дінпреȣнъ ші пентрȣ мінеле перуане ші суд-американе требуеск пе ан 25,000 кантаре.

Ла ꙟнчепутул векȣлȣї XIX се сокотеа продукціа анȣалъ де аур ші арџінт ꙟн ȣрмъторюл мод:

Ріґаіȣл Спаініаноȣъ:

7,000 марче аур; 2,338,000 марче арџінт, ꙟн прец де 23,000,000 піастрі (талері спаніолі).

Ріґatȣл Перȣ.

3,400 марче аур; 611,000 марче арџінт, ꙟн прец де 6,240,000 піастрі.

Ріґatȣл Шілі:

12,200 марче аȣр; 29,700 марче арџінт, ꙟн прец де 2,060,000 піастрі.

Іmперіа Бразіліа *):

16,100 марче ꙟн прец де 2,344,000 піастрі.

Челелалte statȣрі дін Сȣд-америка:

22,700 марче аȣр; 482,000 марче арџінт, ꙟн прец де 7,840,000 піастрі.

Сома: 61,400 марче аȣр; 3,460,700 марче арџінт, ꙟн прец де 41,484,000 піастрі.

Прецȣл аȣрулȣї ші ал арџінтȣлȣї, че аȣ дат мінеле американе ꙟн тімп де треї векȣрі де ла 1492—1803, се сокотеще

де	1,350,000,000	піастрі ꙟн	аур, ші
„	4,350,000,000	„ „	арџінт.
Сома:	5,700,000,000	„	каре сумъ

ꙟн чеа маї маре парте аȣ трекȣт ꙟн Европа.

Гр. Пл.

*) Бразіліа аȣ авꙟт чеа маї маре продȣкціе де аȣр де ла 1752 пънъ ла 1762.

АРІЧІȢЛ ERINACEUS, ІТАЛІЕNЕЩЕ RICCIO.

Арічіȣл, анімал інсектівор (мꙟнкъторю де інсекте) трупул луї есте коперіт ку гімпі лунџі гълбіі сеаȣ сурі ꙟнтунекъторі ші пътаці, урекеле сънт скурте ші ротунде, пе лімбъ аре оаре-каре солзі, ел тръеще ꙟн пъмꙟнт, нутрецул луї сꙟнт ръдъчіні, поаме ші інсекте каре ле вꙟнеазъ ноаптеа, аузул армоніеї іл мꙟніе, ші атунчі ел сунъ ку

гімпії сеї, еар кънд веде перікул се фаче вълтук ші немішкъторю ꙟнармат ꙟмпреџюр де гімпії сеї.

ІNСТІТȢТȢЛ АЛБІNЕЇ.

АНУЛ II.

ІКОАНА ЛУМЕЙ.

ФОАЕ

ПЕНТРУ

ЛНДЕЛЕТНІЧІРЕА МОЛДО-РОМЪНІЛОР.

ІАШІЙ, 1845. № 3. 16 ОКТОМВРІЕ.

ФІСІКА ПОПОРАНЪ ШІ DЕСФЪТЪТОАРЕ.

Лнтре тоате челе къте цінтеск луареамінте ші окюл омулуї, лн лумеа чеа матеріалъ, сънт феномене ненумърате каре нелнчетат се лноеск, се префакъ, аў маре лнрiуріре кеар асупра омулуї, ацъць а са куріосітате ші пентру чел нещіуторіў сънт мулте орї де мінуне аў спаімъ. Апоі, фіінд къ Ікоана лумеї трактеазъ деспре тоате къте сънт інтересанте, с'аў сокотіт де кувіінцъ а се да аіче ші ун мік трактат лесне-лнцълегъторіў деспре Фісіка попоранъ ші десфътътоаре. Дар фіінд къ лімба щіінцелор есте ла тоате націіле цесутъ ку кувінте техніче, адоптате лндеобще, де ачеа; пънъ се ва депрінде четіторюл ку ачесте кувінте техніче, ноі ле вом пуне лн парентесіс сеаў ла ноате о дескріере апропіітоаре.

Кувънтул *фісікъ* віне де ла ачел греческ *фізіс*, ші лнсемнеазъ *натура* адекъ фіреа: Аша дар овіектул фісічеї есте лнвъцареа натуреї. Ну се кувіне лнсъ а луа астъ зічере лнтру тоатъ а еї лнтіндере; кьчі *Хетіа, Історіа натуралъ &*, трактеазъ де асемене деспре о парте а натуреї *віе сеаў певіе*.

Фісічіі маі ку самъ се лнделетніческъ ку натура корпуріло̆р *), деспре скімбареа стърей лор, деспре лнріуріреа че аў унеле асупра алтора ші речіпрок лнтре сіне, фъръ ацюторюл артеї оменещі, &.

Корпуріле афлътоаре лн цюрул ностру се лмпартъ де кътръ фісічії лн доуъ класе де кьпітеніе:

1°. Корпуріле пондерабіле (ачеле греле), прекум мінералул, лемнул, апа, аерул, &.

2°. Корпуріле непондерабіле (фъръ греутате), прекум фокул, луміна, елементеле електрічітъцеї, ші магнетісмулуї, &.

---

*) Корпуї; орі че лукру матеріал сімплу сеаў компус, маі алес ачеле че се пот ведеа сеаў піпъі.

Корпуріле пондерабіле ні се пот ꙟфъцоша ꙟн треї фелурї деосебіте, дар лъмуріте, адекъ: ꙟн стареа *солідъ* (вѫртоасъ), стареа *ліквідъ* (кургътоаре) ші стареа де *газ* сеаȣ абурі.

Апа, де есемплу, есте ꙟн старе ліквідъ; дар кѫнд ꙟнгіацъ, атунче се префаче ꙟн стареа солідъ; прін фіербере ші клокотіре апа се префаче ꙟн газ адекъ ꙟн абурі.

Де асемене плумбул есте дін фіреа са солід; дар мулт ꙟнкълзіт, се префаче ꙟн ліквід сеаȣ кургъторіȣ; ші ꙟнкъ маї мулт ꙟнфокат, плумбул се волатілеазъ (ка кум ар збура) ші се префаче газ сеаȣ абурі.

Аерȣл каріле іл ръсуфлъм есте ꙟн старе де газ; дар деакъ чеаркъ ун град ꙟндестул де фрігȣ, с'ар префаче ꙟн старе ліквідъ, адекъ къ с'ар фаче възъторіȣ ка апа; ꙟн урмъ с'ар фаче солід ка лемнул, піатра, деакъ ар черка ун град екстраордінар де фрігȣ, дін ачеаста урмеазъ къ ун корпȣ, пондірабіл, скімбъ стареа са, дупрекум есте маї мулт сеаȣ маї пуцін ꙟнкълзіт.

Молекȣле *) (пъртічеліле ꙟнчепътоаре) дін каре се компун корпуріле пондерабіле, сѫнт супусе ла доуъ леџі фоарте ꙟнсемнътоаре, каре сѫнт *атрацереа* ші *ръспінџереа*; прін чеа ꙟнтѫїȣ корпуріле се атраг ꙟн сіне, прін адоуа унеле дін корпурї фуг унул де алтул.

Атрацеріле сѫнт де доуъ фелурї:

1°. Атрацереа планетаръ, каре се нумеще ші *греȣтатеа*: аста есте кауза (прічіна) каре тоате корпуріле греле ле цъне пе сурфаца пѫмѫнтулуї, орі каре ар фі стареа лор, ші каре фаче къ о піатръ арункатъ ꙟн сус, каде репеде пре пѫмѫнт; ку ун кувѫнт ачестеї каузе се кувіне а трібуа ачееа че се нумеще *повара* унуї корпȣ: аша дар о окъ де плумбȣ, ꙟнсамнъ путереа ку каре астъ массъ *) се траџе де пѫмѫнт.

Греȣтатеа аре а еї ꙟнрїуріре ꙟн депъртърї фоарте ꙟнсемнътоаре де ла пѫмѫнт; пѫнъ ꙟн лунъ ші ꙟн планете, каре, дін партеа лор, ꙟнрїуреазъ асупра пѫмѫнтулуї; кѫнд, де есемплу, лѫна ші соаріле трекȣ деасупра очеанулуї, еї трагȣ ші рѫдікъ апеле ꙟнтр' о кътіме ꙟнсемнътоаре, каре продуче *флȣксȣл* ші *рефлȣксȣл*, адекъ рѫдікареа ші скъдереа періодікъ а апелор.

(*Ва ȣрта*).

*) Молекѫла, пъртічіка чеа маї мікъ де каре се компѫн корпѫріле, ші каре ѫнеорі се пот деосебі нѫмаї прін мікроскоп (океанъ).

*) Масеа, кѫ дож с, ꙟнсемнеазъ адѫкътѫра де орї че пърці а ѫнѫї корпȣ.

ФІСІОNОМІА ОМȢЛȢЇ.

(*Ȣрта*).

Студіа фісіономіеї поате шербі де а десклііні деосебіріле фелулуї оміnеск, ба ꙟнкъ ші націіле ꙟнтре сіне. Де асеміне се деосъбеще, нумаї дін тръсътуріле фецеї, пре ун ом дін тоцї чеелалцї оамені, ба ꙟнкъ ацюнџем съ куноащем нѫмаї прін черчетареа фігуреї: сексул, връста, темпераментул, ші, пѫнъ ла ун оаре-каре пѫнт, карактерул ші факѫлтъціле ꙟнцълегътоаре. Тръсътуріле омулуї нѫ сѫнт тот уна ка а ле фемееї: ла ачеаста фрунтеа есте пуцін ꙟнтінсъ, окії маї ꙟндепъртацї; тоате тръсетуріле еї сѫнт маї делікате; пелеа еї, маї фінъ, нѫ есте акоперітъ де перї аспрї ка ла ом. Тоате пърціле фецеї, ла фемее, аȣ о вѫнцосіме ші о мішкаре ꙟнкът ї ꙟнлеснеще де а варіа кѫ несфѫршіре џіокѫл фісіономіеї сале, пре каре 'л ші пуне ꙟн лукра-

ре фоарте кȣ фолос пентрȣ дънса. Маĭ тоате фемеіле сѫнт дін нащере, пȣцін актріце; еле аў о ȣшȣрінцъ де мінȣне де а да фецеĭ лор, ла чеа ꙟнтъѭ поронкъ а воінцеĭ ші а констъріеĭ, фісіономіа тȣтȣрор патімілор. — Фемееа се паре къ аў пріїміт ꙟн дȣх ші ꙟн фінецъ ачеїа че ъĭ ліпсеще ꙟн пȣтере ші ꙟн кȣраж. Омȣл поартъ пе фаца са ꙟнтіпъріреа патімілор че ъл тълбȣръ ші адесеорĭ ъл домнеще; фемееа ꙟнсъ щіе ашĭ аскȣнде челе маĭ лъȣнтріче ꙟнтіпъріріĭ сȣбт апаренціа неꙟнсемнъреĭ сеаў а непъсъреĭ. Еа поате ашіждереа а се аръта къ аре ніще патімĭ, пре каре нічĭ кът нȣ ле сімте, прекȣм еа щіе а-шĭ ле пріфаче кънд ачесте патімĭ сѫнт аевеа, потрівіт інтересȣлȣĭ еĭ, капріціеĭ сеаў бȣнелор кȣвіінце а ле лȣмеĭ. Се зіче ꙟнкъ кȣмкъ еа щіе афла лакрімĭ, аколо ȣнде нȣ-ĭ адевърата дȣрере; дакъ-ĭ адевърат, апоĭ кȣ бȣнъ самъ къ ачеаста требȣе съ фіе пентрȣ дънса ȣн пȣтернік міжлок де атъкаре сеаў де апъраре. Воінца омȣлȣĭ пре рар се поате ꙟнтінде аша департе.

Ꙋнеле фемеĭ аў о фацъ бърбътеаскъ, окĭ сȣмеці, тръсътȣрĭ аспре ші арътоасе. Ачеле каре въдескў ачеастъ асъмънаре афарелнікъ кȣ омȣл аў обічнȣіт ші гȣстȣрĭ ші карактерў бърбътеск: еле діспрецȣеск фрікошімеа сексȣлȣĭ лор. Ачесте фемеĭ маĭ тот-деаȣна ъшĭ ꙟнсȣшеск оаре-каре дрептъцĭ асȣпра бърбатȣлȣĭ, ꙟнсъ дін норочіре оаменіĭ се кам фереск де ніще асеміне фемеĭ-бърбаці, дін прічінъ къ тръсътȣріле фецеĭ лор сѫнт преа пȣцін адемінітоаре.

Алте орĭ се ꙟнтъмплъ къ омȣл есте каре ꙟнфъцошазъ тръсътȣрĭ фемеещĭ; ел се рекȣноаще пе тентȣл лȣĭ чел сарбъд сеаў пȣцін пȣрпȣріў, дȣпъ фісіономіа са чеа делікатъ сеаў фадъ, дȣпъ бърбіа чеа фъръ де пър, дȣпъ кътътȣра лȣĭ чеа галішъ сеаў сфіічіоасъ, дȣпъ гласȣл сеў чел слаб ші несігȣр. Ꙋн асеміне ом ꙟн чеа маĭ маре парте се асамънъ кȣ фемеіле.

(Ва ȣрма).

САN-КАРЛО БОРРОМЕО.

Фаптеле челе віртȣоасе ші евлавіоасе дȣк ла портȣл мѫнтȣіреĭ сȣфлетȣлȣĭ, еар пре пъмѫнт ла немȣріре ꙟнтре адȣчереа оаменілор. Прін асемене фапте нȣ нȣмаĭ сфінції мартірĭ ал адевърȣлȣĭ реліґіос, че ші ачії че аў еванґеліт адевърȣл морал прін кȣвінте ші прін фапте, аў аџȣнс ла градȣл ꙟнкінъреĭ пȣбліче. Ферічіт де бърбатȣл, каріле ꙟнзестрат де дарȣрĭ, поате ꙟнтребȣінца а са авере моралъ сеаў ачеа матеріалъ, ꙟнтрȣ плініреа біне-фачерілор, кътръ чії че аў невое а се ꙟнвъска кȣ дарȣл лȣмінеĭ сеаў а матеріеĭ. Проніа, че прівігеазъ асȣпра оменіреĭ, н'аў лъсат а се стънџе дінтре оаменĭ асемене сентіменте нобіле ші філантропіче, прекȣм ꙟн епоха де міжлок аў ꙟнсȣфлеціт пе бърбатȣл че-л дескріем.

Конте Карло Борромео с'аў нъскȣт ꙟн 2 Октомвріе 1538, ла Арона, лънгъ лакȣл нȣміт Маџіоре ꙟн Ломбардіа. Академіа де Павіа л'аў промотат Доктор де леџĭ, ꙟн върстъ де 12 анĭ Прін міжлочіреа ȣнкіȣлȣĭ сеў Папа Піȣс IV се нȣмі архіепіскоп де Мілано ꙟн върстъ де 22 анĭ. Зелȣл каре Борромео аў дісвъліт ꙟн інтереселе гȣвернȣлȣĭ ші анȣме ꙟнтрȣ ꙟмбȣнътъціреа дісціплінеĭ бісерічещĭ, аў ръспȣнс ла о ꙟнкредере аша де маре. Тоате фаптеле сале мъртȣрісеаў пе пъсторіȣл тȣрмеĭ! Ꙟн кȣрсȣл чȣмеĭ ші а фоаметеĭ, ȣрмате ла Мілано ꙟн 1570 ші 1576, аў жъртвіт тоатъ авереа са чеа ꙟнсемнътоаре пентрȣ ꙟндестȣлареа сърачілор ші зідіреа ȣнȣĭ спітал кȣ 10,000 кьмърĭ, каре ші астізĭ се въд.

Катедрала де Мілано, нꙋмітъ Домо, де ел с'аў ꙟнфрꙋмꙋсецат, ші дꙋпъ че аў ꙟнсъмнат а са віацъ пъмінтеанъ прін евлавіе, віртꙋте ші дъніꙋреа ꙟнтрецеі аверї, де мꙋлте міліоане, ꙟнтрꙋ фачереа де біне, аў трекꙋт ла віаца немꙋрітоаре ꙟн 11 Ноемвріе 1584, еар Папа Піꙋс ал V, л'аў канонісат адекъ л'аў фъкꙋт сфънт.

Італіа, ші ꙟн спеціал Ломбардіа се ꙟнмъндреск ꙋ кꙋ ачест бърбат, ші воіажорії кꙋ евлавіе ші респект візітеазъ інсꙋліле ꙟнкънтътоаре нꙋміте Борромее.

Пе ріпеле челе піторесче а лакꙋлꙋї Маџіоре се веде ꙋн кастел (четъцꙋе) ꙟн каре се нъскꙋ Сан-Карло. Ачест ꙟмбꙋнътъціт бърбат, стрълꙋчіт прін а са ꙟнвъцътꙋръ, прін авере ші постꙋл че окꙋпа, ші каре аў консфінціт нꙋмаї пентрꙋ аџꙋторꙋл оменірей, віазъ аічї прін ненꙋмърате фапте бꙋне че аў ꙋрзіт.

Спре а ꙟнвечнічі адꙋчереа-амінте а ле ачестꙋї біне-фъкъторꙋ: лъкꙋіторії Аронеї аў ꙟнълцат пе о стънкъ о статꙋъ колосалъ, кътръ каре дꙋче ꙋн дрꙋм де жмбе пърції плін де о фрꙋмꙋсеце де параклісе.

Іст колос, лꙋкрат де Сіро-Дзанета де Павіа, есте фъкꙋт дін арамъ чіокънітъ, афаръ де капꙋл ші мъніле скꙋлпіте де Черано. Пропорціїле сѫнт фоарте фрꙋмоасе маї алес ла о мъріме аша де ꙟнсъмнатъ, къчї статꙋа, фъръ педесталꙋл, есте де 24 палме ꙟнълціме адекъ де 4 орї ші џꙋмътате маї мꙋлт декът ꙋн ом натꙋрал, еар піедесталꙋл де граніт мъсꙋръ 14 палме ꙟнълціме. Ꙟн лъꙋнтрꙋл статꙋеї есте о пірамідъ де каре есте ферекатъ статꙋа. О скаръ пе дін лъꙋнтрꙋ дꙋче пънъ ꙟн капꙋ, ші черчетъторꙋл поате комод се шадъ ꙟн насꙋл еї.

САN-КАРЛО БОРРОМЕО.

Ікоана ꙟнфъцошазъ вредніка де міраре статꙋъ ал ачестꙋї бърбат — *сфънт* — *філософ* ші *філантроп*. Тітлꙋрї че поате къщіга фіе-каре ом віртꙋос, кънд дꙋпре а са пꙋтере, ва контрібꙋї мъкар кꙋ ꙋн дінар, кътръ зідіреа чеа маре а філантропіеї.

РОТЕРDAM.

Провінціїле афлътоаре ла гꙋра ріꙋрілор Рен, Мас (Мозела) ші Шелда се нꙋмеск Батавіа сеаў *Церіле де џіос*, пентрꙋ къ фіінд еле ꙟнтре деосебіте гꙋрї ачестꙋї ріў ші Мареа Германъ сѫнт аша де џіос ашезате, ꙟнкът де демꙋлт с'ар фі ꙟмпресꙋрат де апъ, деакъ лъкꙋіторії нꙋ ар фі апърат ачеле шесꙋрї кꙋ езетꙋрї пꙋтерніче, каре се опꙋн ла фꙋріа апелор, ші каре зідірї се по

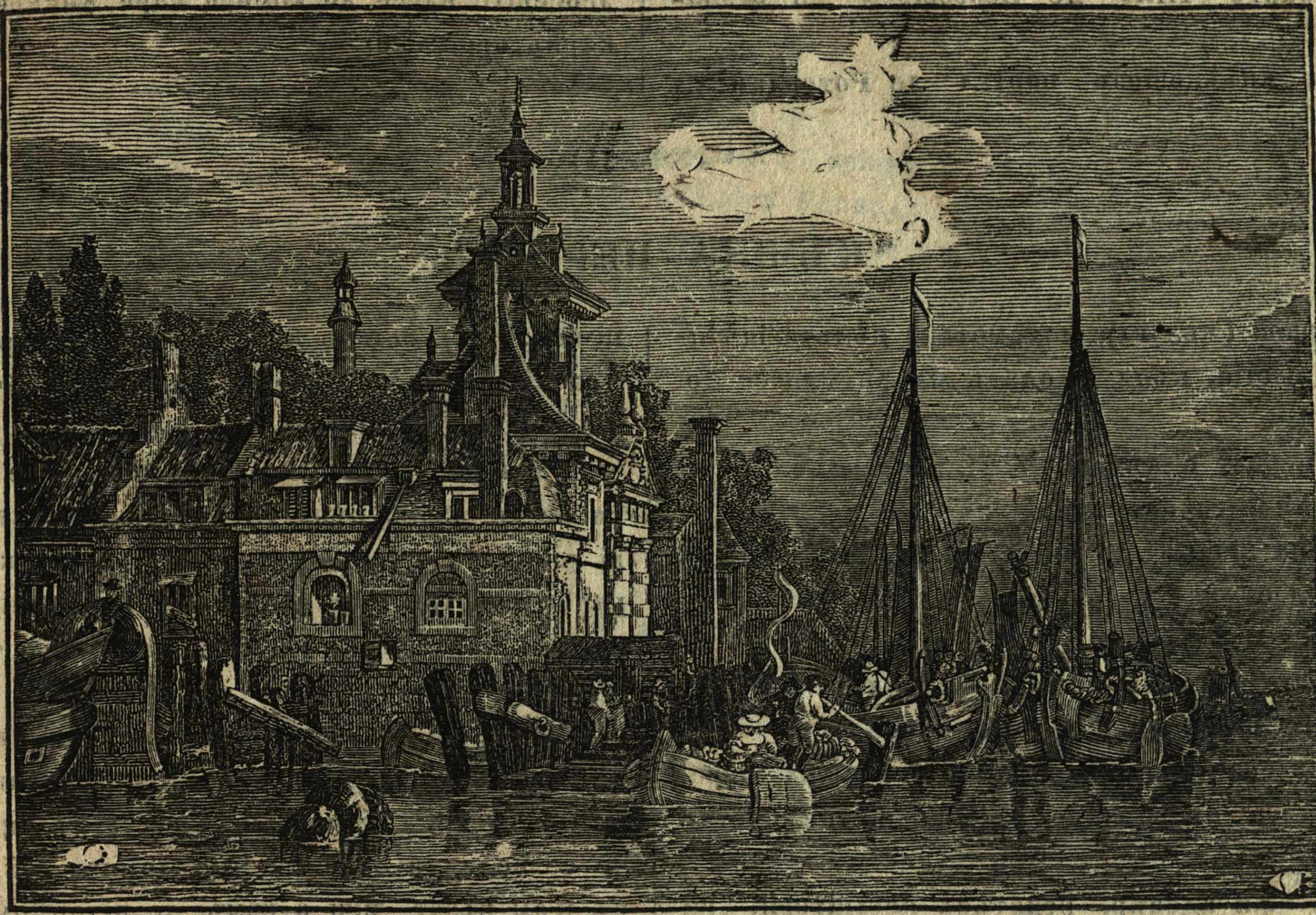

РОТЕРDАМ.

ꙋмі мінꙋні а індꙋстріеі оменещі. Тоатъ цара есте бръздꙋітъ де каналꙋрі кꙋ еклꙋзе (ставіле), ꙟнтре каре лъкꙋіторії, ꙟн ариніші ꙟнгръшет, кꙋ маре остенеалъ кꙋлтівеазъ, гръне ші поаме. Лъкꙋіторії сꙟнт ꙋн неам де Германї, акърора лімбъ самънъ кꙋ чеа германъ. Астъ провінціе кꙋ Оланда сеаꙋ̆ цара де сꙋс; ꙟнформа одінеоаръ о пꙋтернікъ репꙋблікъ домнітоаре ꙟн лꙋме прін політікъ, арме ші авꙋціе. Дꙋпъ мꙋлте революції, с'аꙋ̆ деліберат (слобозіт) де Спаніолї, прін фаміліа Ораніа, каре сꙋб тітлꙋ де Статхꙋдер аꙋ̆ домніт пънъ ла револꙋціа Франціеі. Наполеон префъкꙋ Оланда ꙟн рігат, ші ꙟн провінціе францезъ, еар де атꙋнчї каса Ораніеі еар с'аꙋ̆ ашезат пе тронꙋл цері. Ꙟнтре деосебіте політії, каре тоате се окꙋпъ кꙋ негꙋціторіе дін тоате пърціле а лꙋмеі, се деосебеще *Ротердат*.

Астъ політіе ꙟнсъмнътоаре, прін а еі аверї ші комерц есте адоꙋа дін 7 провінції. Еа нꙋмъръ 6,600 касе ші 62,000 лъкꙋіторї. Форма еі есте трїꙋнгеръ ші еа се разъмъ пе рїꙋл Мас аꙋ̆ Мозела, ꙟн каре се скꙋрџе пъръꙋл *Рот*, де ꙋнде се траџе нꙋмеле де *Ротердат* (езетꙋръ роші). Політіа есте ꙟнпопоратъ де негꙋціторї, карії пе тот анꙋл ꙟнкаркъ ші діскаркъ песте 1,500 вассе марї пе *къїле*, че сꙟнт фоарте біне ꙟн апъ зідіте. Катедрала а сꙟнтꙋлꙋї Лоренц кꙋпрінде фрꙋмоасе мормінте а патріоцілор морцї ꙟн ръсбоае пентрꙋ патріе, пре лъngъ ачесте сꙟнт мꙋлте бісерічї а деосебітелор реліції. Ꙟнтре фабрічї се деосебеще ачеа а захарꙋлꙋї, а ачілор, а плꙋтілор ші де лакмꙋс.

Ротердам аре о Академіе де арте фрꙋмоасе ші де щіінце прекꙋм ші о соціетате ꙟнвъца-

тъ че поартъ тітлꙋ де *Deосебіреа* ші *Ꙟтбі-пареа.*

Іоана ꙟфъцошазъ портꙋл де Ротердам кꙋ деосебіте вассе де комерц каре ꙟнкаркъ ші діскаркъ продꙋкте.

КЪМІЛА ПЕРDȢТЪ.

Ȣн дервіш (кълꙋгър мохаметан) къльторіа сінгȣр прін пȣстіе, кънд де одатъ ѫл ꙟнтѫлнеск доӣ негꙋціторӣ.

„ Аціӣ пердȣт о къмілъ?" ӣӣ ꙟнтребъ ел.

„ Аша!" респȣнсъръ ііӣ.

„ Нȣ ера кіоаръ де окꙋл дрепт, ші шкіоапъ де пічорȣл стѫнг?"

„ Аша!"

„ Нȣ есте фъръ ȣн дінте де дінаінте?"

„ Аша!" адаосъ негꙋціторііӣ.

„ Ші нȣ ера ꙟнкъркатъ де о парте кȣ міере, іаръ де алта кꙋ гръꙋнце?" ꙟнтреба неꙟнчетат дервішȣл.

„ Аша, ꙟн адевър, репетъръ негȣціторііӣ, ші ꙟфііінд къ аӣ възꙋто нꙋ де мꙋлт ші аӣ обсервато аша кȣ де амънȣнтȣл, апоӣ ні веӣ ажꙋта ка с' о пȣтем рекъпъта!"

„ Іȣбіцілор пріетінӣ! респȣнсъ дервішȣл, еȣ н'ам възȣт къміла воастръ, нічӣ ам аȣзіт чева деспре дънса, афаръ де челе че міаціӣ спȣс!"

„ Ꙟн адевър фрȣмоасъ історіе, стрігъръ негȣціторііӣ. Даръ ȣнде сѫнт жȣваереле че фъчеа о парте дін ꙟнкъркътȣра еӣ!"

„ Еȣ н'ам възꙋт нічӣ къміла воастръ, нічӣ жꙋваереле воастре," адаосе дервішȣл.

Атꙋнчӣ негꙋціторііӣ ѫл апꙋкъръ де гꙋлер ші 'л трасъръ дінаінтеа кадіꙋлꙋӣ (жꙋдекъторꙋл). Аічӣ ѫл черчетъръ кȣ де амънȣнтȣл; ꙟнсе нȣ афлъ німікъ, нічӣ пȣтȣръ къпъта вр' о лъмꙋріре де ла дънсꙋл. Німе нȣ 'л пꙋтеа ꙟнвіновъці нічӣ де мінчінос нічӣ де тълхарꙋӣ.

Ера апроапе мінȣтꙋл де а трага пе дервішȣл ка пе ꙋн мацік, кънд ел кȣ лініще ꙟнчепȣ а ворбі ꙟнаінтеа трібȣналꙋлȣӣ ꙟн ꙋрмъторꙋл кіп: „Мірареа воастръ міаȣ фъкȣт маре мȣлцъміре, ші еȣ ꙟнсꙋшӣ мъртꙋрісеск къ есте оаре каре темеӣȣ ла препꙋсꙋл вострꙋ; ꙟнсе еȣ ам віецꙋіт ꙟнделꙋнгат ші віаца ам петрекꙋто сінгꙋратік, ші пот афла мꙋлте оказіі нȣмероасе де обсерваціе, кіар ші ꙟн пꙋстіі. Еȣ ам ꙟнсемнат ȣрма ꙋнеӣ къміле че се веде къ фȣціce де ла домнꙋл сеȣ, пентрꙋ къ н'ам възꙋт нічӣ о ȣрмъ де пічор оменеск пе ачел дрꙋм; ам ꙟнцелес къ къміла требꙋеа се фіе фост кіоаръ де ꙋн окіȣ, кьчӣ еа мънкасе бꙋрꙋеніле афлътоаре нꙋмаӣ де о парте де дрꙋмꙋл сеȣ; ші пꙋтем се ꙟнкеӣȣ къ ера скіоапъ де ꙋн пічор, пентрꙋ къ маӣ нічӣ декꙋм нꙋ атінсъсъ де о парте аріна. Къ анімалꙋл ар фі фост фъръ ꙋн дінте, ам пꙋтȣт препꙋне, пентрȣ къ пе ꙋнде мꙋшкасъ плънтеле, ремъсесъ къте о мікъ парте ꙟн мізлокꙋл лор неатінсъ. Іаръ пентрȣ чееа че се атінце де ꙟнкъркътꙋра къмілеӣ, ам ꙟнцелес де ла ꙟнделетнічіреа фȣрнічілор къ еа пꙋрта де о парте гръȣнце, ші де ла роітȣл мȣщелор, къ де алтъ парте ера ꙟнкъркатъ кꙋ міере."

Гр. Пл.

РІШАРД ЛЕО-ІNІМꙊЛ.

(Ꙋрма).

Ла ачеаетъ ꙟтълніре Рішард ші Філіп жꙋраръ о прієтеніе речіпрокъ; ші хотъръръ къ дакъ ꙋнꙋл дін доі се ва ꙟтъмпла съ моаръ ꙟн курсꙋл кълъторієі, челалалт съ іее банії, ші команда арматеі сале; ꙟнсфършіт ꙟтълніреа ценералъ о лъсъ пентрꙋ зіоа сфънтꙋлꙋі Іоан (1190), ꙟнсъ ꙟнаінте де а порні, Рішард, претінсъ, ка фрателе сеў прінцꙋл Іоан, ші Годефроа, фрателе сеў чел фіреск, че се гъсеа атꙋнчі архієпіскоп де Іорк, се фъгъдꙋеаскъ къ треі ані нꙋ се вор ꙟнтꙋрна ꙟн Англіа. Апропіїндꙋсъ тімпꙋл ценералеі ꙟтълнірі, жмбії ріції се пꙋсеръ ꙟн фрꙋнтеа арміілор лор, ші се ꙟндрептъръ кътръ шесꙋріле де Везелеі, ꙋнде ші аџꙋнсъ кътръ капътꙋл лꙋі Іꙋніе. Арміїле ачестеі крꙋчіеції нꙋ ера ка ачелор де маі ꙟнаінте алкътꙋіте дін трꙋпе недесціплінате, ші дезърмате. Ріції де Франца ші Англіа лꙋасеръ кꙋ сіне пе чеі маі алеші кавалері, ші кънд ъші ꙟнтрꙋніръ трꙋпеле, кꙋ фалъ зічеа къ кꙋ о асеміне арміе ера ꙟн старе а фаче челе маі марі іспръві. Тоатъ арміа де 100,000 порні дін Візелеі ла 1 Іꙋліе, ші ꙟнтрꙋнітъ ажѹнсъ спре Ліон, ꙋнде се діспърціръ Ріції. Рішард се ꙟмбаркъ ла Марсіліа, пе флота са, іар Філіп, трекънд ла Ценꙋа, се ꙟмбъркъ пе галереле ценовезе.

Жмбеле флоте сосіръ ла Месіна маі тот ꙟн ачелаші тімп (14 ші 16 Септемвріе 1190) ші петрекꙋръ аколо іарна пе цермꙋріле Січіліеі, іар ріції кꙋ арміїле лор алеасеръ де ценерал-квартіръ політіа ші фобꙋргꙋріле Месінеі, ꙋнде ші петрекꙋ ꙟн деосебіте плъчері. Танкред, рігеле Січіліеі, кареле воеа а се дізвіновъці де а тръгъна че фъкꙋ рігінеі въдꙋве Іоана, сора рігъі Рішард, ꙟнкъркъ пе ачесте де дарꙋрі; апоі сосі фііка рігъі Санше, Беранжер, фрꙋмоаса прінцесъ де Навара, де кареа се ші ꙟнаморъ Рішард; ꙟнсъ дін ненорочіре ніще асемене пітречері къшꙋнъръ дꙋшмъніа ші ꙋра ꙟнтре ріції. Філіп Авгꙋст, порніт де мъніе асꙋпра лꙋі Рішард де чінстеа че ачестꙋіа ’і да маі кꙋ деосебіре фіекаре; ші тот-одатъ, възънд къ ел ꙋітъ фъгъдꙋінца че-і дъдꙋ къ ва лꙋа ꙟнтрꙋ ꙟнсоціре пе сора-са Аделаіда, пъръсі Месіна фъръ ꙟнтързіере (30 Мартіе 1191) ші се ꙟндреаптъ кътръ Сен-Жан д’ Акре ꙋнде ші сосі дꙋпъ чінчіспрезече зіле. Рішард, плекъ дін Месіна ла 10 Апріл пе о флотъ де доꙋъ сꙋте васе, сеаў галере, ꙟнсоціт де Беранжер, ші де Реціна Іоана; ші ꙟн кале се опрі пентрꙋ а кꙋчері інсꙋла Кіпрꙋ; де ꙋнде пе лънгъ о прадъ ꙟнсъмнътоаре, ръпі ші пе о прінцесъ акъріеа фрꙋмꙋсецъ фърмекъ лꙋмеа, ші кареа ’л ꙋрмъ ꙟн експедіціа са. ꙟнсфършіт ла 8 Іꙋніе, сосі дінаінтеа політіеі Сен-Жан д’ Акре, аседіатъ де арміїле крещіне кꙋ доі ані ꙟн ꙋрмъ.

Сосіреа ꙋнеі асемене пꙋтері, ші фіінца ꙋнꙋі рігъ, фаімос ꙟнтре тоції крещінії прін бравꙋра са, діщептъръ чел маі ꙟнсемнъторꙋ кꙋраж ꙟнтре крꙋчіаці, ꙟнкът Аседіа, че ста ꙟн кꙋмпънъ де маі мꙋлте лꙋні, фꙋ ꙟмпінсъ кꙋ пꙋтере. Мꙋрії (зідꙋріле) се бомбърдъръ зі ші ноапте; асалтꙋрі се фъкꙋръ ꙟн маі мꙋлте ръндꙋрі, ші ꙟнсфършіт медіаціі діенъдъждꙋіці а маі пріімі вр’ꙋн фелꙋ де аџꙋторꙋ екстернꙋ, каре тот-одатъ съ ле поатъ фі де вр’ꙋн фолос, се плекъръ а капітꙋла політіа, де а ꙟнапоі крꙋчеа, кꙋ 2,500 прізонієрі крещіні дін чеі маі ꙟнсемнаці, ші се плътеаскъ жмбілор ріції о даре де 2,000 галбені пентрꙋ пріншії — де ръзбоꙋ мꙋсꙋлмані, карії се гъсе ꙟн мъніле крещінілор. ꙟн ачест кіп ꙋрмъ аседіа ачеастъ вреднікъ де амінтіре, каре, ꙟн кꙋр-

ꙟере де доі̆ ані̆, пꙋсъ пе Европа ші Асіа ꙟн маре нелініще, каре ръпꙋсе треі̆ сꙋте де мії̆ оамені̆, ші ꙟн каре оптспрезече прінці̆ аі̆ вісерічеі̆ ші чінчі̆ сꙋте барoні̆ ші конці̆ ꙟші̆ афлъръ моартеа!

ꙟндатъ дꙋпъ кꙋчерíреа Акреі̆, Філіп, сꙋпт кꙋвънт къ кліма Палестінеі̆ есте непріітоаре сънътъцеі̆ сале, се прегъті де ꙟнтꙋрнаре ꙟн Еврoпа. ꙟнсъ маі̆ німеріт є а се зіче: къ ꙟнгънфареа лꙋі Філіп фꙋ жігнітъ де чінстіріле че Рішард, ꙟші̆ агонісі ла Месіна; ші мъніа са кꙋ атъта спорі маі̆ мꙋлт, кꙋ кът възꙋ къ Ріга Англіеі̆, васалꙋл сеꙋ̆, ꙟнкꙋнџꙋрат де чінстіріле челор маі̆ де къпітеніе командірі̆ аі̆ арміеі̆ крещіне карії̆ венісъ пънъ ла ачел пꙋнт, ꙟнкът зічеа къ фъръ де Рішард, Акре нꙋ ар фі фост кꙋчерітъ; апоі̆ пе лънгъ тоате-ачесте Філіп, маі̆ авеа ꙋрзіте ꙟн мінте оаре-каре планꙋрі̆ деспре кіпꙋл кꙋ каре съ поатъ дін ноꙋ̆ пꙋне мъна пе посесііле дін Франца а Рігъі̆ Англіеі̆. Контеле де Фла[н]дра мꙋрісъ дінаінтеа Акреі̆, фъръ съ-і̆ ръмън[ъ] вре ꙋн фелꙋ̆ де кліроном, ші Філіп сокотеа ꙟ[н]сіне, къ кꙋ фіінца са ꙟн Франца, ꙟші̆ ва асігꙋ[]ра тоатъ сеаꙋ̆ чел пꙋцін о парте дін аверea ръмасъ. ꙟнскꙋрт, ел реноеще фъгъдꙋінца де се фері де посесііле енглезе дін Франціа, ꙟнк[ът] тімп ріга се ва гъсі ꙟн Палестіна, ші ꙟнаін[те] де патрꙋ-зечі̆ зіле дꙋпъ ꙟнтꙋрнареа ꙟн статꙋ[ріле] сале. ꙟнсъ, кред къ щіці̆, кът ера де ст[ат]орніче фъгъдꙋінціле прінцілор де пе ачеле ті[м]пꙋрі̆. Дар кꙋ тоате-ачесте ел лъсъ рігъі̆ де А[н]гліа, сꙋпт аскꙋлтареа дꙋкъі̆ де Бꙋргꙋндіа, о п[ар]те дін Арміа са, ші се ꙟмбъркъ ла Тір кꙋ с[ꙋі]та, ꙟн 3 Аꙋгꙋст 1191, пе треі̆ панере џенове[зе] ші ла 27 Декемвріе вііторꙋ̆ се гъсеа ꙟн ка[пі]тала са.

(Ва ꙋрма)

ZІМБРꙊЛ СЕАꙊ БО-ꙊРꙊЛ.

ꙟнтре анімалеле рꙋмігътоаре се нꙋмъръ: *Боꙋл*, *Таꙋрꙋл* дꙋмеснік ші кꙋноскꙋт, *Цебꙋл* дін Індіа кꙋ доꙋъ гебе пе спінаре, ші *Ꙋрꙋл* сеаꙋ̆ *хітрꙋл*.

Ачест дін ꙋрмъ аре о фрꙋнте ръдікатъ ші ꙟналтъ, грꙋмазꙋл ші спетеле акоперіте кꙋ пері̆ лꙋнџі̆, ел есте селбатік, нꙋ се поате дꙋмеснічі, Молдова і ера ꙟн ꙟнвекіме патріа, де ꙋнде апоі̆, де деаса ꙟнпопораре с'аꙋ̆ ꙟнтеріт пънъ ꙟн кодрії̆ Літваніеі.

Ла адоꙋа а лор дескълікаре Молдо-Ромънії̆, сꙋб повъцꙋіреа лꙋі Драгош, прекꙋм Історіа не спꙋне, вънънд ꙋн асемене анімал ꙟнфіорат, пе малꙋл Молдовеі̆, іаꙋ̆ тъет капꙋл, ші ка ꙋн семн гібъчіеі̆, л'аꙋ̆ ꙟнфіпт ꙟн о ланче, дꙋпъ каре л'аꙋ̆ ші лꙋат де Стема џереі̆, еар локꙋл вънътоареі̆

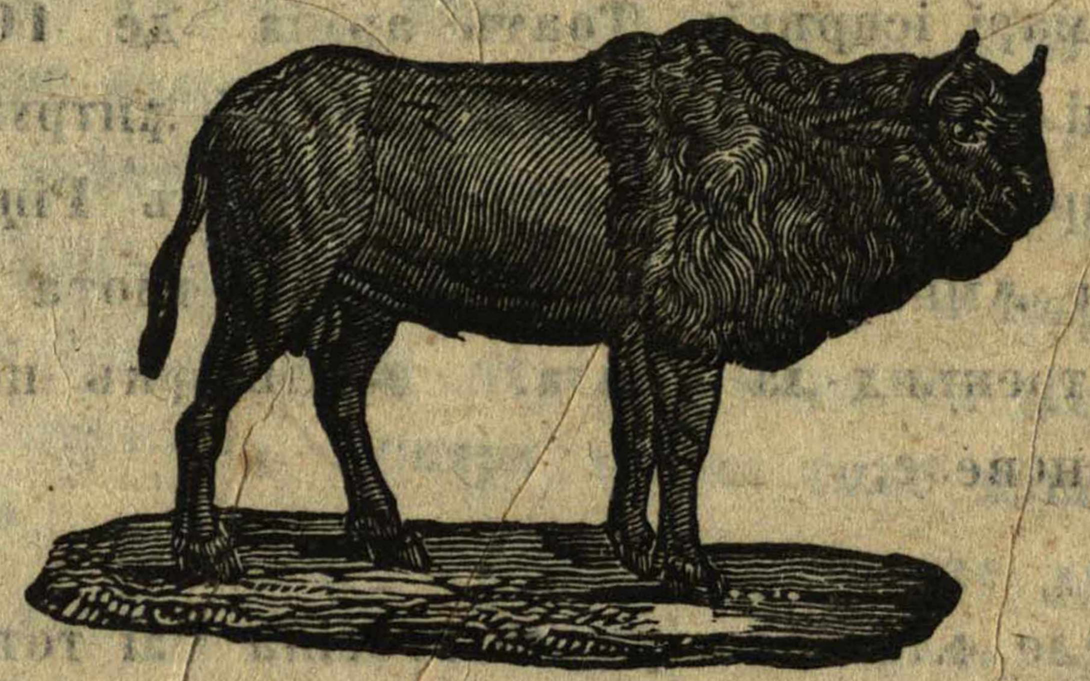

л'аꙋ̆ нꙋміт *Боꙋрені̆*. ꙟнкът ші дін аста с[е] дереазъ къ Стема Патріеі̆ ноастре, нꙋ ест[е] пꙋл боꙋлꙋі̆ комꙋн, че ачелꙋі̆ нꙋміт лътінеще *urus*, адекъ *Бо-ꙋрꙋл*, прекꙋм пънъ астізі̆ прі[н до]кꙋменте ші прін традіціе се нꙋмеще *Бо-ꙋрꙋл* фігꙋра хералдікъ че ꙟнсемнеазъ Стема цер[еі̆].

ІНСТІТꙊТꙊЛ АЛБІНЕІ̆.

АНѸЛ II.

ꙊКОАЛА ЛѸМЕЇ.

ФОАЕ

ПЕНТРѸ

ꙊNДЕЛЕТNІЧІРЕА МОЛДО-РОМЪNІЛОР.

ЯШІЇ, 1845. № 4. 31 ОКТОМВРІЕ.

ФІОРЕNЦА.

КАПІТАЛІА ТОСКАНЕЇ.

(Ѹрта).

Фіренца аре 17 піаце, 170 монѹменте статѹе ѹбліче, 20 фънтъні, 6 колоане, 2 обелісче, 28 ісерічі ші 8,000 касе, кѹ 90,000 лъкѹіторі. Еврейї аѹ ѹн квартал деосебіт.

Катедрала, Санта Маріа дел Фіоре есте ѹн рѹмос монѹмент ꙊНчепѹт де Арнѹлфо дел Лапо ла 1100. Зідіреа аѹ ціНѹт 160 ані. Лърімеа бісерічеї пе дін нъѹнтрѹ есте де 67 коці, ар лѹнџімеа 257, ꙊНълціміеа болтеї мъсѹръ 50 коці, темплѹл фънарѹлѹї 36, боамба 4 ші рѹчеа 8 коці. Зідѹріле сжнт пе дінафаръ Ꙋмрькате кѹ марморъ. Вреднікъ де міраре есте ъ Брѹнелескі, ла 1200, зіді Кѹбъѹа чеа маре ъръ калѹп ші фъръ скеле, декът кѹ о машінъ џеніоасъ, че нѹ с'аѹ пѹтѹт іміта. Спѹн къ Мікел-Анџело, дѹкъндѹсе ла Рома спре а зіді Кѹбъѹа сжнтѹлѹї Петрѹ, лѹъ адіо де ла ачеа де Фіренцъ, зікънд: ръмжї сънътоасъ, прієтінъ, мъ дѹк съ зідеск ѹна че 'ці ва съмъна, дар нѹ 'ці ва фі егалъ (ꙊНтокма). ꙊН астъ бісерікъ сжнт мормінтеле фаїмосѹлѹї генерал Фарнезе, а лѹї Брѹнелескі, ші Џіото че аѹ рестаторнічіт зѹгръвіа,

Аічі ла 1478 с'аѹ тъмплат атентатѹл конџѹраціілор Пацці асѹпра Медічіс, Џѹліо ші Лоренцо де Медічіс гѹверна ꙊН Фіренца. Франческо деї Пацці, аџѹторат де алці кѹнџераці дін марі фамілії, фъкѹ комплотѹл чел кѹмпліт де аї ѹчіде ꙊН бісерікъ ꙊН мінѹтѹл кънд преотѹл ва серва сжнта комѹнікаре. Ла ачест семн кѹнџѹраціі атакъ пе Лоренцо ші пе Џѹліано, карії де ші ръніці се апъръ кѹ атъта бърбъціе, къ ѹчіга-

шії Пацці се мънтȣеск кȣ фȣга, ꙟн каре, аџȣнші фіінд, се ȣчід де попорȣл ꙟнфȣріет асȣпра ребелілор, пе карії нȣмаĭ завістіа аў пȣтȣт ꙟнарма асȣпра ȣнȣĭ домнітор че аў фъптȣіт ферічіреа ші фаіма патріеĭ сале.

Лънгъ катедралъ се афлъ ȣн тȣрн квадрат нȣміт Кампанілȣл (клопотніца), ꙟмбръкат кȣ марморъ де деосебіте колоаре ші ꙟмподобіт кȣ статȣе. Зідіреа се фъкȣ ла 1334 дȣпъ планȣл лȣĭ Џіото, каріле дін церан аратор се фъкȣ чел маĭ маре зȣграв, ші дȣпъ мȣлте лȣкрърĭ, че астізĭ кȣ респект се пъстреазъ, мȣрі плін де фаімъ ші де авȣціĭ. Тот ꙟн ачеа піацъ се веде фаімосȣл *Баптістеріȣ* сеаў бісеріка сꙟнтȣлȣĭ Іоан, де формъ октогонъ (опт-ȣнгеръ) каре се зіче къ фі фост ȣн темплȣ а зінȣлȣĭ Марц. Пе дін н ȣнтрȣ есте ꙟмбръкат кȣ марморъ, кобеоа мозаікъ. Баптістеріȣ аре треĭ порціĭ де бронз бареліеве фоарте фрȣмоасе. Мікел-Анџело зіч деспре ачесте порціĭ: къ ераў вредніче а ꙟнкі парадісȣл. Параклісȣл дȣкал а сꙟнтȣлȣĭ Лоре цо, есте зідіреа чеа маĭ преціоасъ, де формъ о тогонъ, тоціĭ пъреціĭ сꙟнт ꙟнбръкаціĭ кȣ піет преціоасе: граніте, топазіĭ, рȣбініĭ, се ꙟнтре ꙟнтрȣ ꙟнподобіреа ачестȣĭ темплȣ, Дȣка дом торў аў пȣс а се съвърші лȣкрȣл негътіт, кȣ келтȣеалъ де 6 міліоане фіоріні.

(Ва ȣрта).

ФІСІОNOMIA ОМȣЛȣĬ.

(Ȣрта).

Се афлъ ꙟн фіе-каре ом о ꙟноръндȣіре деосебітъ де органе, ȣн оарекаре акорд, о сȣбꙟноръндȣіре де пърціĭ, каре се дескопър мȣлт маĭ біне пе тръсътȣріле феціеĭ декът пе чеелалтъ ръмъшіцъ а трȣпȣлȣĭ. Ачестор фелȣріте ꙟнтрȣнірĭ де органе, акърора потрівіре ші ꙟнріȣріре се скімбъ фоарте мȣлт ꙟн фіе-каре дін ноĭ, фісіолоџістіĭ ле аў дат нȣме де *temperament*.

Кȣноащінца темпераментелор прівеще маĭ кȣ самъ пе докторĭ; ꙟнсъ нȣ-ĭ де мік інтерес фісіономістȣлȣĭ ші моралістȣлȣĭ. Кърĭ ꙟн фаптъ, темпераментȣл ȣнелтеще ꙟнрііȣріреа са, нȣ нȣмаĭ асȣпра сънътъцеĭ, дар ꙟнкъ ші асȣпра ꙟнцълеџіреĭ, асȣпра патімілор ші асȣпра карактерȣлȣĭ. Організаціа ноастръ чеа фісікъ модіфікъ стареа моралъ маĭ atъта прекът ші ꙟмпреџȣрърілe ꙟн мізлокȣл кърора омȣл ъші петрече віаца са.

Кȣ аплекърĭ ші кȣ доринце ꙟнкъ дін нащере кам потрівіте, доĭ оаменĭ кȣ темперамент діосебіт, лȣкреазъ ші гъндеск ꙟнтрȣ о ꙟнпончішъ възȣтъ: ачеаста віне дін ачеіа къмкъ кріер ȣнȣл дін органеле трȣпȣлȣĭ ші інстрȣментȣл в зȣт а кȣџетърілор, се афлъ модіфікат ші фоа мȣлт ꙟнріȣріт прін органеле че ъл ꙟнтовъ шеску ші каре-л аџȣторъ.

Ꙟнріȣріреа трȣпȣлȣĭ фісік асȣпра стъреĭ мо ле ъĭ мȣлт маĭ пȣтернікъ ꙟнкъ кънд органе сънт дȣрероасе, трȣпȣл сȣферітор ші болнав.

Съ стȣдіем дечĭ темпераментȣріле, карактер лор, фісіономіа лор ші ꙟнріȣріреа лор асȣпра хȣлȣĭ ші ȣморȣлȣĭ (кефȣлȣĭ). Ачела дін то каре се аратъ пе дінафаръ прін челе маĭ ст лȣчіте апаренціĭ есте темпераментȣл сънџер Се веде маĭ кȣ самъ ла персоанеле акърора нътате есте ꙟнфлорітъ, ла тінерĭ, ші маĭ ꙟн обще ла ачіа каре віецȣескў пачнік, фъръ гріжірĭ ші неказȣрĭ, ꙟн міжлокȣл ȣнеĭ сочіет чівілізате ші сімцелнікъ; маĭ обічнȣіт ла оа

декът ла фемеї. — Оаменії ꙟн каре ачест темперамент предомнеще аꙋ фаца плінъ, тентꙋл ꙟнфлоріт, бꙋзеле рꙋмене ші таре рошіетічї, дінції фрꙋмошї ші ашъзаці кꙋ оръндꙋеалъ. Пърꙋл блонд сеаꙋ кастанію дескіс есте кам ꙟндеобще тꙋфос ші ꙟнкреціт; окії лор, маї тот-деаꙋна де колор албъстріꙋ, въдеск веселіа ші гꙋстꙋл плъчерілор, ші къте одатъ ші пꙋцінъ непъсаре. Дін кꙋпрінсꙋл ачестор діосъбіте тръсътꙋрї се наще о фісіономіе різітоаре, о фігꙋръ слободъ ші дескісъ, ꙋн аер де норочіре, де мꙋлцъміре ші десфътаре.

Оаменії кꙋ карактерꙋл сънџерос ꙟндеобщіе нꙋ преа аꙋ патімї преа енерџіче, нічї талентꙋрї пре де міраре; ії се пар нъскꙋці пентрꙋ віаца лꙋкрътоаре ꙟнсъ де рънд, пентрꙋ а кꙋџета преа пꙋцін ші а сімці преа мꙋлт.

(Ва ꙋрта).

АСТРОNОМІА ПОПОРАNЪ.

(Ꙋрта).

Маї 'наінте де а ворбі деспре ротꙋнзімеа пъмѫнтꙋлꙋї, есте неапърат а аръта четіторілор чева деспре ꙟнсꙋшімеле ачестеї форме. Ꙋн черк фігꙋра (I) есте о лініе ротꙋндъ нꙋмітъ черкꙋмференціе, а кърія тоате пꙋнтꙋрї сънт де о потрівъ депъртате де ла ꙋн пꙋнт, ашезат ла міжлок ші нꙋміт *чентрꙋл ч*. Лініа че мъсоаръ астъ депъртаре се нꙋмеще *раза ч a*, лініа *a p*, каре де ла ꙋн пꙋнт а періферії мергънд пънъ ла алтꙋл, трече пін чентрꙋл се нꙋмеще *діаметрꙋл*, еар о парте а ле черкꙋлꙋї се зіче *аркꙋ a b*. Черкꙋл, де орї че мъріме, се ꙟмпарте ꙟн 360 пърції, нꙋміте граде. Тоате ачесте нꙋмірї се аплікъ ші ла корпꙋл ротꙋнд нꙋміт *сфера*, кꙋ деосебіре къ пе о сферъ се пот ꙟнсемна атъте черкꙋрї къте пꙋнтꙋрї се афлъ пе сꙋрфаца еї, ꙟн фігꙋра алътꙋратъ каре ар ꙟнкіпꙋї ші пъмѫнтꙋл. Лініа *N C.* ар фі осіа са, пꙋнтꙋл *p* ръсърітꙋл, пꙋнтꙋл *a* апꙋсꙋл, еар лініа *a p*, че ар ꙟнкꙋнџꙋра пъмѫнтꙋл, се нꙋмеще брꙋꙋл, зона аꙋ екваторꙋл пъмѫнтꙋлꙋї. Дістанціа ꙋнꙋї град с'аꙋ мъсꙋрат къ аре 15 міле џеографіче сеаꙋ 25 де Франціа, каре ръспꙋнд ла $22\frac{1}{2}$ міле сеаꙋ чеасꙋрї молдовене. Прін фіе-каре пꙋнт а ꙟмпърцірeї екваторꙋлꙋї ꙟн 360 пърції ші амѫндоъ полꙋрї, с'аꙋ трас къте ꙋн черк каріле се нꙋмеще а *лꙋнџітеї* Λ Λ Λ Λ. Планꙋл ачестꙋї черкꙋ, ꙟн фіе-каре лок а пъмѫнтꙋлꙋї, се нꙋмеще *мерідіанꙋл* ачелꙋї лок. Ачест черк а лꙋнџімеї де асемене с'аꙋ ꙟмпърціт ꙟн 360 пърції, прін каре с'аꙋ трас плане параллеле кꙋ екваторꙋл, че с'аꙋ нꙋміт граде де *лъціте*, прекꙋм ꙟн фігꙋръ се въд *bb*, *bb*, *bb*, *bb*. Пе о хартъ џеографікъ пе каре тот-деаꙋна се вѣдꙋ ꙟнсемнате граделе де лꙋнџіме ші де лъціме, се поате хотърі позіціа џеографікъ а ꙋнꙋї лок, ꙟндатъ че се ва щі сꙋб каре лꙋнџіме ші сꙋб каре лъціме ел се афлъ. Черкꙋріле лъцімеї се нꙋмъръ, ꙟнчепънд де ла екватор ꙟн сꙋс ші ꙟн џос деосебіндꙋле ꙟн лъціме нордікъ ші сꙋдікъ. Черкꙋріле лꙋнџімеї се нꙋмъръ, ꙟнчепънд де ла ꙋн мерідіан хотъріт спре ръсърітꙋл аꙋ апꙋсꙋл ачестꙋї мерідіан.

Фіг. I.

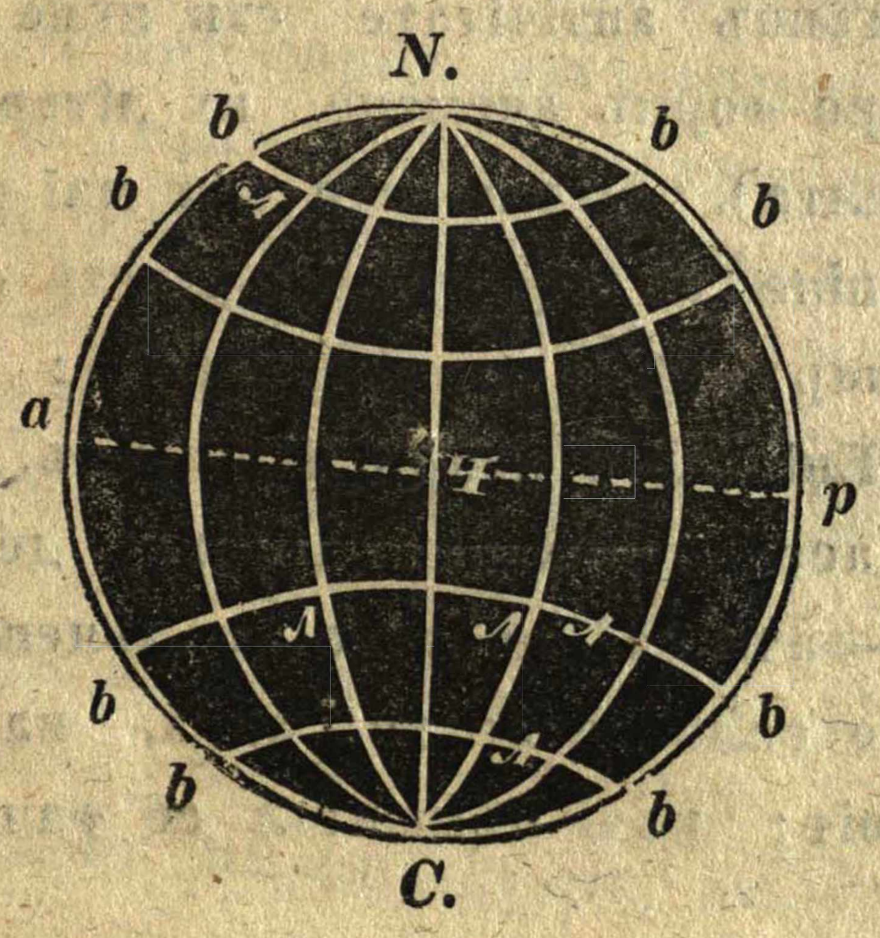

Дешi се зiче къ пъмѫнтȣл есте ротȣнд, тотȣшi нȣ есте о адевъратъ сферъ; че оарече тȣртiт пе ла полȣрi. Астъ тȣртiре есте а 305-а парте де разъ. Дiн мȣлте обсервацiї с'аȣ гъсiт къ пъмѫнтȣл аре ȣрмътоаре мъсȣрi:

Дiаметрȣл пъмѫнтȣлȣi ла черкȣл екваторiал сеаȣ а бръȣлȣi.

Мiле сеаȣ чеасȣрi молдовене . . . 2566 .3/5.

Дiаметрȣл трекъторiȣ прiн полȣрiле . 2565 4/5.

Дiн ачесте мъсȣрi се ꙟнцълеџе кът де маре есте репеџꙋнеа кȣ каре се мiшкъ пъмѫнтȣл ꙟн џꙋрȣл осiеi сале. Черкȣл екваторiал сеаȣ брѣ пъмѫнтȣлȣi аре апроапе де 8,100 мiле молд вене, ачеста дечi есте дрȣмȣл каре фi-ека пȣнт а екваторȣлȣi петрече ꙟн 24 чеасȣрi, се апроапе де 6 мiле ꙟн о секȣндъ. Дар черкȣр ле лъцiмеi фъкѫндȣсе маi мiчi, кȣ кът се апро пiе де полȣрi, се ꙟнцълеџе къ астъ репеџꙋн скаде кȣ кът локȣрiле се депъртеазъ де ла ек ватор, шi къ ла полȣрi ꙟнчетеазъ де тот.

(Ва ȣрма).

РЕВЪРСЪРIЛЕ NIЛȢЛȢI.

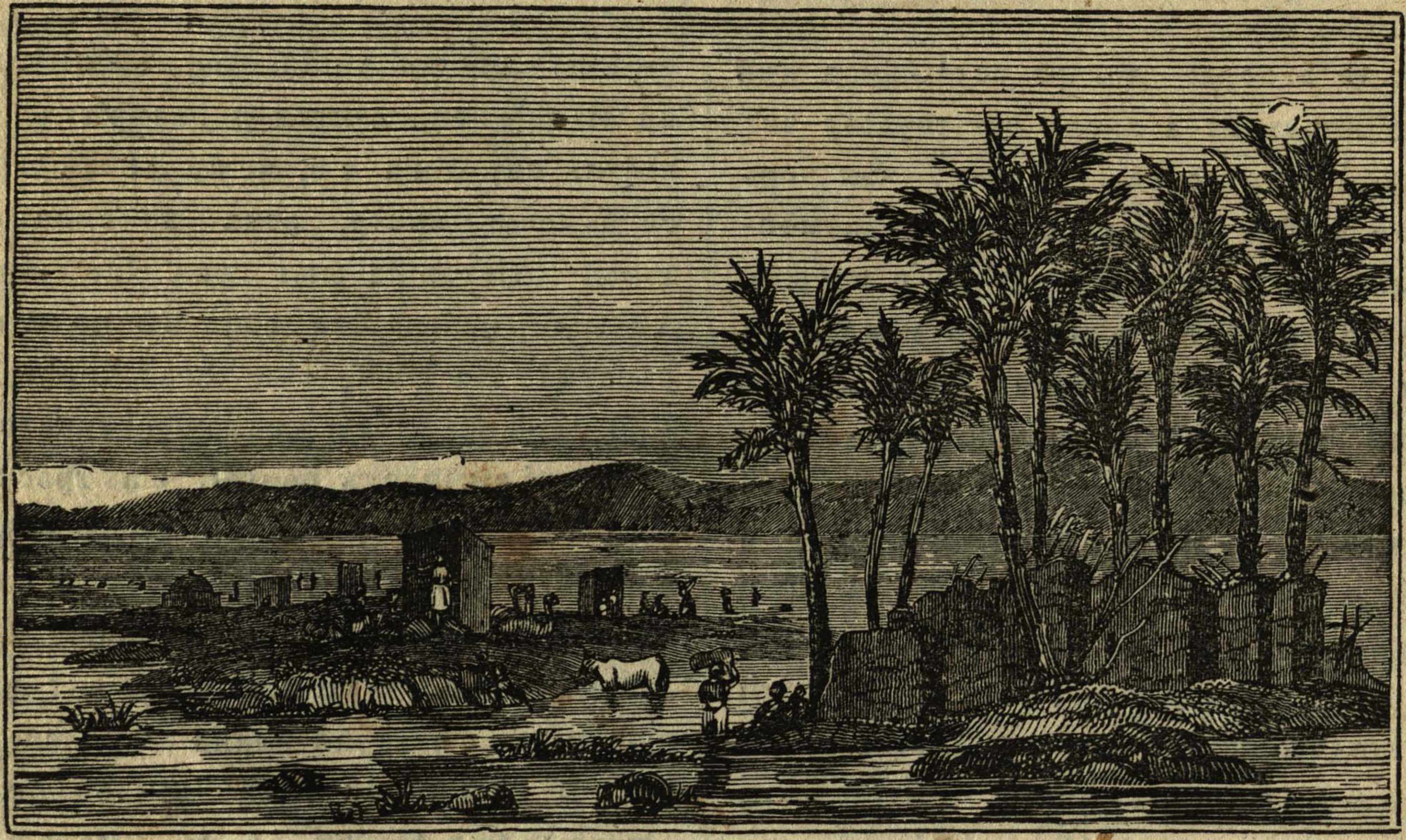

Iкоана ꙟнфъцошеазъ ȣн сат пе о ꙟнълцiме ашезат, кȣнџꙋрат де ревърсареа апелор, пiнтре каре лъкȣiторiї ȣрмеазъ ꙟнделетнiчiрiле кꙋмпене.

Нiлȣл, акърȣi iсвоаре де абiе сънт кȣноскȣте, рiȣреазъ Еџiптȣл де ла сȣд спре норд ꙟн о ꙟнтiндере маi мȣлт де о сȣтъ мiле; дiн сꙋс де Каiро се деспарте ꙟн доȣъ браце, каре еарꙋшi се деспърцеск ꙟн маi мȣлте рамȣрi латорале; прiн ачеаста се ꙟнформъ iнсȣла кȣноскȣтъ дiн чеа маi адънкъ антiчiтате сȣб нȣме де Делта, фiiнд къ аре формъ асемене кȣ лiтера гречеаскъ △ (Делта). Нiлȣл есте чел маi маре фъкъторiȣ де бiне ал Еџiптȣлȣi; сiнгȣр ел ѫл фаче а фi о камаръ авȣтъ де сечерiшȣрi; фъръ дѫнсȣл ар фi Еџiптȣл о цеаръ нелъкȣiтъ, акоперiтъ де арiнъ, асемене кȣ пȣстiа лiбiкъ де ла вестȣл сеȣ. Бiне-фачереа ачеаста о лъцеще ел прiн ревърсърiле сале де пе тот анȣл, каре адȣк ȣн фолос ꙟндоiт; къчi пъмѫнтȣл се фаче родiторiȣ

прін мълꙋл че ласъ Нілꙋл пе къмпꙋрї дꙋпъ трацереа апеї ꙟнтрꙋ атѫта, ꙟнкът дъ ꙋн сечеріш ꙟндоіт, ші тот-одатъ се адапъ кꙋ мꙋлтъ ꙟндестꙋларе; ачест дін ꙋрмъ фолос есте фоарте маре, фіінд къ кліма Еџіптꙋлꙋї есте аша де ꙋскатъ, ꙟнкът трек маї мꙋлте лꙋні фъръ а се зері нічї ꙋн ноꙋр пе черю, ші о плоае кът де мікъ есте ка о рарітате фоарте маре. Пентрꙋ ка съ се ꙟмпъртъшеаскъ ші въіле латꙋрале де віне-фачереа ревърсърей, ꙟнкъ дін тімпꙋріле челе маї векї с'аꙋ фъкꙋт каналꙋрї ненꙋмърате, прін каре се дꙋче апа Нілꙋлꙋї.

Ꙟн зечімеа трекꙋтъ де ані, Віцереџеле Еџіптꙋлꙋї, Мехмет Алі, че есте необосіт пентрꙋ бінеле цереї сале, аꙋ ꙟнчепꙋт о лꙋкраре, каре ꙟн прівіреа мъестрієї ші а фолосꙋлꙋї нꙋ стъ маї џіос декът нічї ꙋна дін лꙋкрърiле челе векї афлътоаре ꙟн астъ царъ авꙋтъ де лꙋкрꙋрї марї. Спре а ꙋшꙋра плꙋтіреа васелор ла гꙋріле Нілꙋлꙋї, ші а нꙋ маї фі Делта сꙋпꙋсъ ревърсърілор преа марї сеаꙋ преа мічї, чї а ле фача пе ачесте регꙋлате, Віце-реџеле аꙋ оръндꙋіт ка фіе-каръї брац дін челе доꙋъ де къпетеніе съ се сапе ꙋн ноꙋ пат лꙋнг ка де ꙋн чеас ші маї біне ші ꙟн ачеста съ се ашезе фꙋндаментꙋл іезетꙋрілор. Ачесте вор форма доꙋъ подꙋрї ꙋріеше, а кърора аркꙋрї сънт ꙟнкісе кꙋ ставіле, епре а опрі орї а да дрꙋмꙋл Нілꙋлꙋї се кꙋргъ: дꙋпъ воінцъ. Дін сꙋс де ставіле се ва сапа ꙋн канал че ꙟмпреꙋнъ амъндоꙋъ брацеле Нілꙋлꙋї, ші де ла ачеста вор плека алте 3 каналꙋрї перпендікꙋларе, каре съ се ꙋмпле кꙋ апъ дін Ніл. Віцереџеле ꙟнсꙋші аꙋ ꙟнкіпꙋіт ідееле ачесте, ші ꙋн інџінер францез, Linant, аꙋ аштернꙋт планꙋл ші с'аꙋ ꙟнсърчінат кꙋ ꙟмплініреа лꙋї. Акꙋм с'аꙋ адꙋс де ла Паріс ꙋн алт інџінер, Монгел, спре а севърші ачесте лꙋкрърі џігантіче. Песте 12,000 лꙋкрътори організаці мілітъреще се ꙟнтребꙋінцеазъ ла лꙋкрареа ставілелор. Ꙟн фрꙋнтеа ачестор лꙋкрътори ꙟмпърціці ꙟн реџіменте стъ мꙋзіка лор, кꙋчї арабꙋл нꙋ лꙋкреазъ фъръ ачеаста. Ꙟмповорат ші акоперіт де сꙋдоаре, ꙇел мерџе ла такт, пе каре 'лꙋ бате кꙋ мъніле, ші ꙟнвіошеазъ мішкъріле сале прін сонꙋріле лаꙋтеї, а флаꙋтеї ші а темтамꙋлꙋї. Локꙋл лꙋкрърей ꙟнфъцошеазъ прівіреа ꙋнеї табере, ꙟнтре каре се ꙟнал-

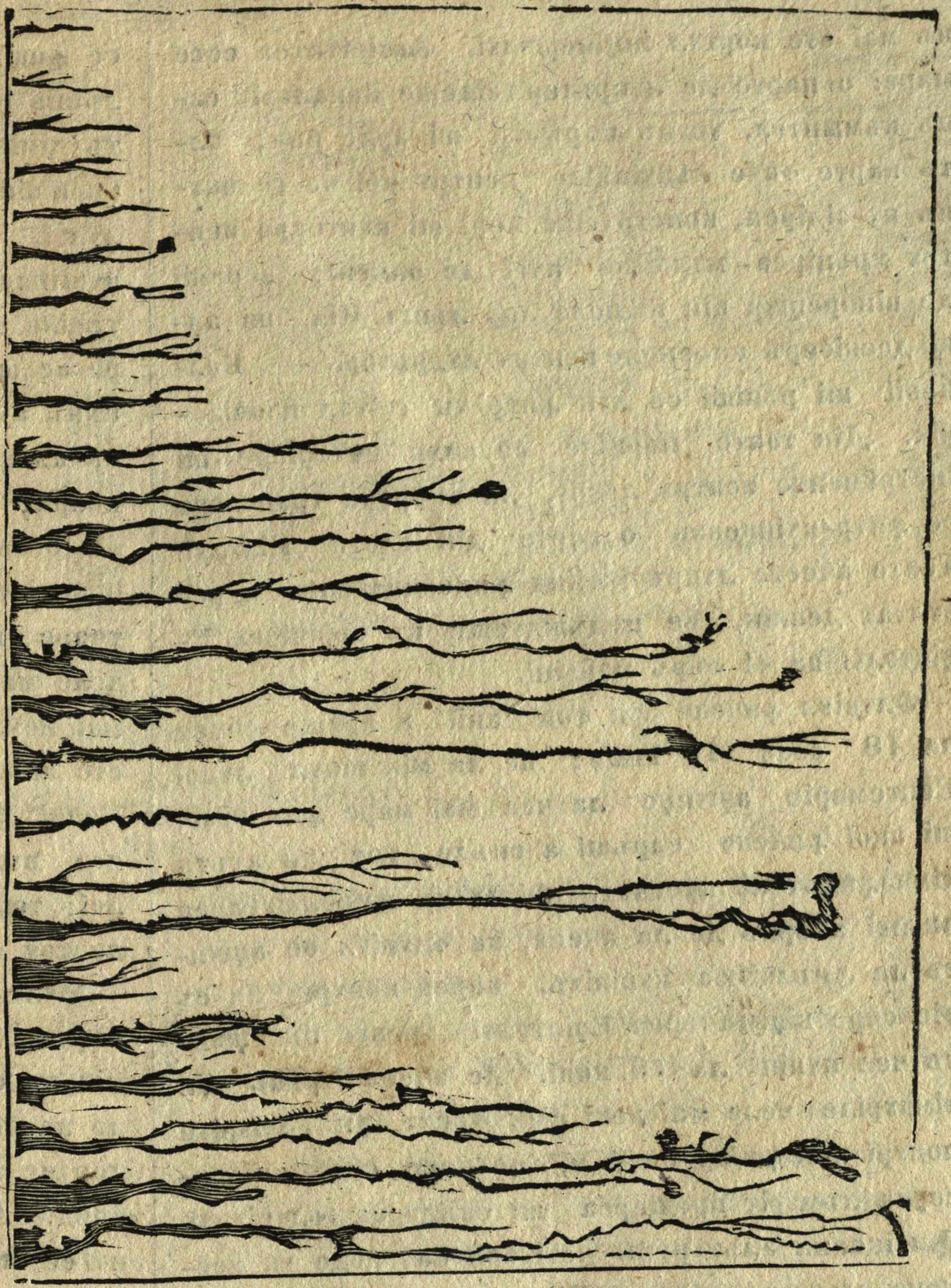

ПАРАЛЕЛА РІꙊРІЛОР ЧЕЛОР МАРЇ А ЛꙊМЕЇ.

цъ маї сус кортул інџінерюлуї. Активітатеа есте маре: о парте де лукрърі зідеще каналурі, сапъ пъмѫнтул, усукъ кърьмізї ші арде вар; алтъ парте фаче лъкуінціле пентру чеї че се окупъ ку зідіреа, конструеще морї ші куптоаре пентру хръніреа мулцімеї ачеї де оаменї; церанії де пінпрецюр цін піаццеле лор лънгъ Ніл ші алції дескісеръ кафенеле пентру лукрърі. — Болнавії ші рънiцiї се дук ꙟнтр' ун спітал провізорік. Дін тоате пърціле се адук материале ші інструменте пентру лукру, ла акърора транспорт се ꙟнтребуінцеазъ о парте дін флота Нілулуї. Тоате ачесте лукрърї фіінд ꙟнкоронате ку ун резултат деплін, се нъдъждуеще къ ферічіреа Еџіптулуї ва фі фъръ марџінї.

Флувіул ꙟнчепе ꙟн тоцї анії а креще ꙟнчет ла 18 сеаꙋ 19 Іуніе; пе ла міжлокул лунеї Септемвріе аџюнџе ла чеа маї маре ꙟнълціме, ші апої ꙟнчепе еаръшї а скъде тот ꙟн атъта тімп ꙟнкът аꙋ крескут. Фіінд къ жмбелшугареа анулуї атърнъ де ла ачеа, ка флувіул се аџюнгъ ла ꙟнълціме кувінітъ, кареа пентру ка съ фіе спре бінефачереа Еџіптулуї требуе съ аџюнгъ чел пуцін ла 16 коцї, де ачееа ꙟнкъ дін тімпуріле челе маї векі с'аꙋ фъкут ꙟн фелюріте локурі *тъсꙋрътор де Ніл,* пе каре се путеа обсерва лъмуріт крещереа ші скъдереа флувіулуї. ꙟн ікоана алътуратъ четіторії пот веде ун асемене мъсурърорю де Ніл. Апроапе де Каірул векю ꙟнтр' о мощее веке се афлъ о фънтънъ патрунгікъ, ꙟн міжлокул кърега се ꙟналцъ ун піластру де граніт ку опт латꙋрї, ші ꙟмпърціт ꙟн палмаче. Апа флувіулуї стръбате прін пъмѫнт ꙟн фънтънъ, ші дупрекум Нілул креще орї скаде, ші апа дін фънтънъ се ꙟналцъ сеаꙋ се коборъ, ꙟнкът ꙟнълціміеа Нілулуї се поате хотърі лъмуріт дупе ꙟнълціміеа апеї дін фънтънъ мъсура афлътоаре пе піластру.

Дакъ мъсурърорюл Нілулуї се афлъ ку тотул супт апъ, атунче Нілул аꙋ аџюнс ла ꙟнълціміеа кувінітъ. ꙟндатъ че флувіул ꙟнчепе а креще се ꙟнкідꙋ ставілеле ші ꙟн каналул чел маре де лънгъ Каірул векю се фаче о езътуръ. ꙟн тоатъ дімінеаца ші ꙟн тоатъ сеара ун стрігъторю (країнік) фаче куноскут ꙟн капіталъ стареа Нілулуї, ші дакъ аꙋ крескут пънъ ла ꙟнълціміеа кувііінчоасъ, апої лъкуіторії се дедаꙋ ла десфътъріле де букуріе. Іезетура дін каналул чел маре се спарџе ку маре соланітате; ставілеле, че пънъ атунчї опреск ревърсареа, се дескід, ші апа адукътоаре де ферічіре се реварсъ ші адапъ цеара; кът се ꙟнтінде прівіреа, Еџіптул ꙟнфъцошеазъ о маре де апъ, дін каре се рьдікъ ка ніще інсуле нумероаселе політії ші сате афлътоаре пе цермії Нілулуї. Астъ зі есте уна дін челе маї марі сербърорі ꙟн Еџіпт, ші букѹріа чеа маї немъсуратъ ꙟнвіошеазъ пе тоцї. Флувіул есте акоперіт ку барче де тот фелюл; Арабї ші Копцї, Фрънчї ші Негрї, тоцї се ꙟндеасъ пе уліце: вуетул де тунурї ꙟнщіінцеазъ сербареа зілеї; тоцї се ꙟмбръцошеазъ, жшї дореск норочіре пентру ун ан родіторю ші фак сербърї де букуріе.

Мулт с'аꙋ чертат асупра каузеї ачестор ревърсърі дін тоцї анії; ꙟн џенерал акум с'аꙋ пріміт къ еле він дін плоіле че кадꙋ ꙟн Абісініа де ла Мартіе пънъ ла Септемвріе ші а вѫнтурілор че тот пе ачел тімп суфлъ де ла суд спре норд. Апа Нілулуї аре о ꙟнсушіре мінунатъ, къ ну се стрікъ; де ачееа се поате пъстра мулт тімп ꙟн васе мічї ші ꙟн чістерне (хавузурї). Діші ꙟн тімпул крещереї іе фелюріте колоаре ші іе спумоасъ, ку тоате ачесте есте фоарте дулче, плъкутъ, сънътоасъ ші сінгура бъутуръ а Еџіптенілор; ꙟнсе маї наінте де а се бе се лімпезеще ку мігдале амаре сеаꙋ ку сталактіте (ун фелю де пеатръ).

ПАРАЛЕЛА ЛѪНЏІМЕЇ РІꙋРІЛОР ПЪМѪNТꙋЛꙋЇ.

Еꙋропа.

Nѫмеле ріѫрілор.	Цара обърщії ші а гурєї.	Лѫнџімеа ꙟ міле геогра[…]
1. Таміза . . .	Англія	45
2. Сіретул . . .	Молдова	52

	Нȣмеле ріȣрілор.	Цара обършії ші а гȣреї.	Лȣнџімеа ꙟн міле географ.
3.	Саона . . .	Франџіа	90.
4.	По	Італіа	—
5.	Ебро . . .	Спанія	80.
6.	Рона . . .	Франџіа	102.
7.	Таіȣ . . .	Спанія	116.
8.	Віслa . . .	Полонія	130.
9.	Елба . . .	Германія	154.
10.	Рінȣ	„	158.
11.	Dніпрȣ . . .	Росіа	279.
12.	Dȣнереа . .	Германія ші Ромѫнія .	356.
		Асіа.	
13.	Еȣфратȣ . .	Мік-Асіа	368.
14.	Гангес . .	Іndостанȣ	370.
15.	Енісеї . . .	Сіберіа	578.
16.	Іанг-џе-Кіанг-de	„	658.
17.	Хаанг-хо .	Хіна	1008.
		Африка.	
18.	Гамбіа . .	Сенегамбіа	296.
19.	Nігрȣ . . .	Nігріџіа -	360.
20.	Nілȣ . . .	Еџіпетȣл ші Абісінія .	648.
		Америка.	
21.	Сȣскехана .	Статȣріле ȣніте . . .	120.
22.	Сан-Лоренџо	Канаdа	236.
23.	Ороноко . .	Колȣмбіа	320.
24.	Ла Плата .	Ла Плата ші Брасіліа .	480.
25.	Amazone . .	Бразіліа	670.
26.	Місісіпі . .	Статȣріле-ȣніте . . .	752,

Гр. Пл.

РІШАРD ЛЕО-ІNІМȢЛ.

(Ȣрта).

Рішард, сінгȣр ꙟн Палестіна, лȣъ команда де къпітеніе а арміеї крещіне, ші ел ера чел маї вреднік. Ел пȣртъ кȣ ізбѫнзі марі, маї мȣлте ръзбоае ꙟмпротіва лȣї Саладін. Търііле, Чезареа, Ескалонȣл ші Жопа, пе рѫнд і съ сȣпȣсъ, ші ꙟнсфършіт кȣчері ші Іерȣсалімȣл, фіінд чел ꙟнтѫї ꙟнтре чеї че се сȣіръ пе зідюріле лȣї. Іспръвіле челе ꙟнсемнате де бравȣръ че фъкȣ ꙟн тоате лȣптеле жї агонісі маї кȣ прісосінцъ стіма попоарелор, а солдацілор, ші а ріџілор; ел се фъкȣ џюделе чел маї де къпітеніе а соартеї Палестінеї. Гі де Лȣзігніан ші Конрад, маркіз де Монтферат, діші нȣ щіȣсъ нічі а се лȣпта нічі а кȣчері Іерȣсалімȣл, ера тотȣші претендаторі-тронȣлȣї ачестеї політіе. Едȣард ꙟнщіінціндȣсе де ачеаста, черȣ съ вінъ ꙟнаінтеа са ꙟмбії претендаторі; ші ꙟнцълегѫнд дрептȣріле ші а ȣнȣіа ші а алтȣіа, хотъръ пе Маркізȣл де Монтферат (че ꙟн ȣрмъ къзȣ сȣпт ловіреа ȣнȣї ȣчігаш) домніторюȣ тронȣлȣї Іерȣсалімȣлȣї; ꙟнсъ прін о іскȣсінцъ маре кібзȣі ка нічі пе контеле де Гі де Лȣзігніан ꙟн ащептаре, дѫндȣї ші ачестȣіа ꙟндатъ рігатȣл де Чіпрȣ, че кȣ пȣцін маї ꙟнаінте се кȣчерісе. Дар оаре домініїле лȣї Рішард дін Европа, кȣм се гъсеаȣ ꙟн ніще асемене ꙟмпреџюрърі?

Џілом де Лонгшамп, епіскоп де Елі, пȣсъсъ ꙟн ꙟнкісоаре пе Хȣго де Рюзеі, нȣміт кореџент; Делонгшамп авѫндȣ-ші агонісітъ тоатъ ꙟнкредіреа цівілъ ші еклізіастікъ, канцелер, ші легат ал Папеї, се пȣртъ кȣ чеа ꙟнсоволнікъ маніеръ, віндеа ꙟнсърчінъріле біеерічещї, ші цівіле. пріімеа венітȣріле кoронеї ші діспоза де еле фъръ контролъ. Тръеа кȣ маре помпъ, ші нічі одатъ нȣ се ꙟнфъцоша ꙟн пȣблік фъръ о ескортъ де чінчісȣте кавалері. Мерсъ кȣ сȣмеціе пѫнъ аколо, ꙟнкѫт фъгъдȣі прінцȣлȣї Іоан протекціа са, ші корона Англіеї; ꙟнсъ ачеста неꙟнвоіндȣсъ, а о пріімі съ іскъ прігоніре ꙟнтре Іоан ші Лонгшамп, ші нȣ тързіȣ ачеста се възȣ невоіт а пъръсі Англіа, прібіџінд ꙟн Франца, ȣнде-ші гъсі азілȣл сеȣ; ба ꙟнкъ реноінд ꙟнсърчінареа са де легат ал Папеї, аменінцъ Англіа кȣ марі прімеждії.

Д'о алтъ парте, ріга Францїеї, ꙟнтъръть мъніа папалъ асȣпра лȣї Рішард ъл ꙟнвіновъці

де ȣчігаш лȣĭ Монфера, черȣ де ла ел німічіа џџрърмінтелор че фъкȣ де а нȣ сȣпȣне скіптрȣлȣĭ сеȣ̆ посесііле дін Франца ші че ꙟнцълеасъ кȣ прінцȣл Іоан, кърȣіаĭ фъгъдȣĭ тоате домнііле лȣĭ Рішард де пе ȣскат, воінд нȣмаĭ съ ізгонеаскъ дін Англіа пе репрезентанціĭ аȣторітъцеĭ фрателȣĭ сеȣ̆.

Ачесте трісте щірĭ ле лȣъ Рішард, токмаĭ пе ла капътȣл лȣĭ Апріл 1192, дȣпъ доĭ анĭ де ла порніреа са дін Англіа. Пе дънсȣл ъл гъсіръ болнав; арміа са ера дізорганізатъ; къпітенііле францезе нȣ воіаȣ̆ а і съ сȣпȣне, ші кȣ тоате ачесте ел тот ȣрма лȣптелор кȣ ізбънзĭ. Черȣ де ла Саладін о армістаре де треĭ анĭ, треĭ лȣнĭ, треĭ септъмънĭ, треĭ зіле ші треĭ чеасȣрĭ, нȣмър містеріос, іскодіт де сȣперстіціа веакȣлȣĭ де атѫнче. Черіреа лȣĭ Рішард фȣ пріімітъ, кȣ ꙟнкредінцаре, къ крещініĭ вор фі респектаці ꙟн пелерінажеле лор ла Палестіна, ші ла 9 Октомвріе 1192, дȣпъ че ꙟмбъркъ пе реџіна де Січіліа, ші пе Беранжер, пе каре о лȣасъ акȣм де соціе, пъръсі д'Акре, ші зісъ адіо пъмѫнтȣлȣĭ че фȣсесъ де міĭ де орĭ мартȣр бірȣінцелор сале. Ел мерџеа съ-шĭ спеле слава тріȣмфелор сале, ꙟнтр' о ꙟнкісоаре ꙟнтȣнекоасъ.

Рішард ꙟнтрепрінсъ къльторіа са кȣ ȣн сінгȣр вас ші кȣ вр' о доȣъзечĭ де компаніонĭ; къчĭ дін сініорĭ че ѫмбіĭ ріцĭ кондȣсъсъ ꙟн Палестіна кȣ крȣчіата, нȣ перісъ, прекȣм солдаціĭ де рънд акърора ȣрме съ стѫнсеръ кȣ тотȣл. Ꙟн ачел тімп Медітерана ера тȣрбȣратъ де кȣмпліте ȣреанȣрĭ, васȣл ꙟн каре ера Рішард кътева септъмънĭ фȣ пȣртат де валȣрĭ, фъръ вр' ȣн спорїȣ де ꙟнаінтіре ꙟн кале, ба ꙟнкъ чел де пе ȣрмъ се мълі пе џермȣріле Іліріеĭ. Ꙟн лок де а апȣка спре Венеціа, Рішард воі съ треакъ прін Германіа, скімбат ꙟн хаіне де пелерінȣ̆; ꙟнсъ рекȣноскъндȣсъ ꙟнтр' ȣн сат дін ꙟмпреџїȣріміле Вієнеĭ, Леополд, дȣка де Аȣстріа, порончі съ-л арестȣеаскъ спре ашĭ ръзбȣна пентрȣ о сфадъ че авȣръ ла аседіа Акреĭ, ші пе ȣрмъ ъл слобозі ла черіреа лȣĭ Енрік VI, дȣпъ че ꙟнсъ і се плъті апроапе де шесе-зечĭ де міĭ лівре. Ꙟмпъратȣл Енрік прігоне пе Рішард пентрȣ къ ера алеат ȣзȣрпаторȣлȣĭ Танкред рігъ де Січіліа, ла акърȣа трон аспіра Енрік, сȣпт кȣвѫнт къ ел ар аве дрітȣрĭ де пе соціа са.

(Ва ȣрма).

ВЕВЕРІЦА СБȢРЪТОАРЕ.

Сѫнт анімале, каре се афлъ ꙟнтр' ȣн град де тречере, де ла анімалеле сȣгътоаре ла челе сбȣрътоаре (пасерĭ); ꙟнсе ꙟн лок де аріпе, кȣ аџїȣторїȣл кърора, ачесте се пот ꙟнелца ꙟн аер ші а се ласа џіос, ачеле аȣ̆ о пеле сȣбціре ꙟнтре пічоаре, ші кȣ ачеаста се аџїȣтъ спре а стръбате прін аер ла оаре-каре ꙟнълціме кȣмпътатъ ші а се ціне пȣцін ꙟнтрѫнсȣл. Ла ачест џен де анімале се кȣвіне ші *веверіца сбȣрътоаре*; еа се афлъ ла норд претȣтіндене. Ꙟнтінзъндȣшĭ пелеа чеа моале че ꙟмпреȣнъ пічоареле де дінапоі кȣ челе де дінаінте, ачест анімал поате

фаче сърітȣрĭ марĭ де пе ȣн арбор ꙟналт пе алтȣл маĭ мік сеаȣ̆ пе пъмѫнт, ꙟнтребȣінцъндо ка о парашȣтъ (ȣн корт че ꙟнтребȣінцеазъ аеронавціĭ де а се коборі дін балон пе пъмѫнт). Ашафелїȣ еле нȣ пот сбȣра ꙟнтокма ка пасеріле, даръ фак сърітȣрĭ естраордінаре. *Гр. Пл.*

АНУЛ II.

ІКОАNА ЛУМЕЇ.

ФОАЕ
ПЕНТРУ
ѦNДЕЛЕТNІЧІРЕА МОЛДО-РОМЪNІЛОР.

ІАШІЇ, 1845. № 5. 7 НОЕМВРІЕ.

ФІОРЕNЦА.

КАПІТАЛІА ТОСКАНЕЇ.

(*Ѧнкеіере*).

Уна дін челе маї фрумоасе бісерічї а Фіренції есте ші *Санта Кроче*, каре ѧнтре мулте прецioaсе манускрісе ші монументе ал артеї векї ші ноу, аре ѧн купрінсул еї маусолеіле патріотіче а фаімошілор барбаці, прекум а луї *Мікел Анџело*, каріле фу зуграв, скултор, архітект, інџінер, поета ші діплломат, мауеолеул луї *Макіавелі* чел маї фаімос політік, а луї *Галілео* астрономул мъріт каріле аў публікат ротіреа пъмѫнтулуї ші пентру ачест адевър аў пътіміт, асемене аічї се афлъ маусолеул луї Донте *Алфіері* чел ѧнтъї поета трачік ал Італіеї. Тоате палателе а магнацілор фіорентінї, сънт пліне де одоареле прецioaсе, че ѧн деосебіте веакурі аў продус фрумоаселе арте, дар тоате се ѧнтунекъ де галеріа марелуї Дука. Ѧнтре статуеле (фігуріле де марморъ) антіче, ачеа ѧнтъї есте *Венере* (Афродіта) нуміть де Медечі, лукрать ѧн епоха Еленілор ші неасемънать ѧн а еї фрумусеце, чії доі *Лупътори*, *Аполінул*, *Фаону* дънцуіторі, *Ермафродітул* ші *Nіове*. Ѧнтре зуграве ле ачеа ѧнтъї есте нуміть *Форнаріна*, адекъ Пітъреаса, аманта луї Рафаеле ші Санта фаміліа &. Ну маї пуцін фаімоасъ есте Академіа філолоџікъ нуміть де ла *Круска*, Музеул історіо-натурал унде, ѧнтре алтеле, съ афлъ ѧн чеаръ фъкуть тоатъ анатоміа пе дін нъунтру ші пе дін афаръ а омулуї, неапърать пентру ѧнвъцътура Медічінеї. Доуъ спіталурі марї ші алте мічї, прекум ші о мулціме де ашезъмінте де фачері де біне сънт дескісе пентру оменіреа пътімітоаре. Театреле де ла Пергола, дел Кукомеро ші алте маї мічї, дісфътеазъ пе публік ѧн кіпул

чел маї плъкут. Ꙟнтр'ꙋн кꙋвънт, Фіоренца есте Атена Італіеї, атът ꙟн прівіреа лімбеї Тоскане, каре, прекꙋм чеа Романъ ꙟн прівіреа професалеї есте ꙟн прівіреа кꙋръції зічеріі, чеа маї куратъ дін Італіа, ꙟнкът провербіа зіче: Lingua toscana in bocca Romana, (лімба тосканъ, ꙟн гꙋра Романъ). Тоате ачесте меріте деразъ ꙟнкъ де ла гꙋвернꙋл чел стрълꙋчіт ші ꙟнцълепт а фаміліеї Медічі ші а марелꙋї дꙋка Леополд де Аꙋстріа, карії, ꙟнтре алтеле, прін леџꙋірі дрепте аꙋ статорнічіт ꙟнтре Тоскані ꙋн карактер чінстіт, політікос ші індꙋстріос, прін каре лъкꙋіторії се део себеск ꙟнтре чіелалці ал Італіеї.

ФІСІОNОМІА ОМꙋЛꙋЇ.

(Ꙋрта).

Темпераментꙋл *нервос* сеаꙋ *меланколік* поате ꙟн оаре-каре прівіре а слꙋжі де ꙟнпончішъре темпераментꙋлꙋї сънџерос. Прекът фаца сънџеросꙋлꙋї аратъ ꙋшꙋрінцъ, кꙋръцъніе де інімъ ші бꙋкꙋріе; пре атъта ачееа а меланколікꙋлꙋї аратъ аскꙋндере ꙟн сіне а сентіментелор ші посоморъре, ка кънд тот ꙟї нінџе ші 'ї плоъ.

Оаменії де ачест темперамент аꙋ пеліца фігꙋреї плꙋмбіе, ꙋмерії феџеї пръбꙋшіці, бꙋзеле сꙋпціре ші сꙋлатіче, окії обічнꙋіт де о васъ ченꙋшіе сеаꙋ ꙟнтꙋнекатъ, пърꙋл кам негрічіос, ші нꙋ преа мꙋлт, кътътꙋра ꙟї есте спірітꙋоасъ ші вікленъ, тръсътꙋріле ꙟї сꙟнт нестръмꙋтате. Еспресіа џенералъ а фісіономіеї оаменілор нервоші есте кꙋџетътоаре ші серіоасъ, сеаꙋ ꙟнрътъціто ші вікленъ: еа-ї ꙋн аместек де ꙟнцълеџіре ші де дꙋрере. — Ачеїа че діосъбеще маї кꙋ самъ пе персоанеле кꙋ темпераментꙋл нервос, есте немърџініта лор сімціціꙋне. Маї пꙋтернік пътрꙋншї декът чеелалці оамені ла відереа недрептъцілор ші а тікълошіілор омінещі, еї сꙟнт нелініщіці, сꙋпъраці ші бꙋфніторі. Дакъ натꙋра іаꙋ ꙟнзъстрат кꙋ ꙋн џеніꙋ поетік, еї ꙟнтребꙋінцеазъ коморіле ꙋнеї імаџінації фъръ ꙟнчетаре де а дескріе кꙋ челе маї посоморіте кꙋвінте соарта омꙋлꙋї; еї прігонеск кꙋ о дерідере амаръ преџꙋдеџеле ші віціїле лꙋмеї, еї бічꙋескꙋ кътe кꙋ'н *верс сънџерат*, тот ачеїа че апас сꙋфлетꙋл лор чел ꙟнтърътат де мъніе ші де мъ дріе. Ші ꙗръші дакъ аꙋ пріміт колцꙋл родітор а патімілор челор марі, атꙋнчеа еї се ꙟнтіндꙋ дізвъліреа лор пънъ ла чел маї ꙟналт град апріндере небꙋнеаскъ ші де енерџіе. Ꙟнтре чест фелꙋ де оамені се наск фанатічії реліџ сеаꙋ а лібертъцеї. Ачеастъ преа маре сімціч не ле фаче несꙋферіте бꙋне-кꙋвіінцеле сочіале; каꙋтъ сінгꙋрътатеа ші се сфътꙋескꙋ нꙋмаї кꙋ не ꙟнсꙋші. Ретраџереа лор де лꙋме ꙟї сꙋп не ла маї мꙋлте недрептъцірі, ръгъчірі ші радоксꙋрі, ші пъреа пꙋблікъ маї тот-деа ꙟї оеіндеще. Пре рар еї сꙟнт попꙋларі, еї д преџꙋескꙋ попꙋларітатеа ші о окъръскꙋ. — чест темперамент есте маї кꙋ самъ а маї м тор оамені літераці ші ꙟнвъцаці. Ба кіар ші чеїа каре нꙋ л'аꙋ пріміт де ла натꙋръ, маї т зіꙋ, прін о фоарте маре ꙟнтіндере де дꙋх, о віацъ шъзътоаре, сінгꙋратікъ ші нелꙋкрътоа аџꙋнгꙋ де а агонісі ачеастъ сімціціꙋне кам навъ каре фаче темпераментꙋл нервос: поате нева съ кадъ ꙟн меланколіе прекꙋм каде боалъ. Ачестаї темпераментꙋл чел маї респ діт ꙟнтре класеле челе маї ꙟналте а попоа лор цівілізате. Оаменії карії сꙟнт ꙟнзъстраці ачест темперамент се пар меніці ла віаца к

тонплатівъ, ші сѫнт гъндіторі. Омул каре гъндеще се фаче ꙟдатъ ші меланколік; де аіче віне къ поетул, філософул ші меланколікул сѫнт ніще кувінте каре 'с маі тот уна сеаȣ сіноніме.

Темпераментул нервос ъл аȣ маі тоате фемееле, маі ку самъ ꙟн політііле челе марі, ачеле каре ну се ꙟнделетніческ ку алта декът нумаі де плъчері ші де сънътатеа лор, міжлокул чел маі сігур де а къпъта боале ші де а ле фі урѫт маі тот-деауна. Ꙟнсъ еле н'аȣ ꙟн ценерал декът делікатеца ші скімбъчунеа фантастікъ; карактерізінд ачеастъ констітуціе, фъръ де а авеа апріндереа чеа небунеаскъ а ꙟнцълецірeі ші енерціа. Капрічіоасе, ушкратіче еле мор де плъчере пентру чел маі мік лукру; еле рідȣ сеаȣ плънгȣ орі пентру че, ба адесе орі ші фъръ а авеа чеа маі мікъ прічінъ. Астфел сѫнт маі тоате фемееле нервоасе.

(Ва урма).

ФІСІКА ПОПОРАНЪ ШІ ДЕСФЪТЪТОАРЕ.

(Урма).

Ал доіле фелȣ де атрацере се нумеще *адхесіе, кохесіе, атрацере толекуларъ:* ші есте де а ꙟнвінце путереа спре а ꙟмпърці ун трупȣ ꙟн оаре-каре нумър де пърці; кънд вунеоаре, деспічі ун трункȣ сеаȣ къ румпі ун фір тръгъндул, атунчі фачі о опінтіре егалъ (ꙟнтокма) ку атрацереа молекуларъ каре ціне ꙟнтруніте амъндоȣъ ꙟмътъціле трункулуі сеаȣ а фірулуі.

Маі тоате трупуріле се атрагȣ ꙟнтре сіне: пуціне сънт каре ꙟнфъцошеазъ о феріре де а се ꙟнтруні: вунеоаре Меркуріул (арціінтул віȣ) ну ва се ꙟнтре ꙟн о цевіе де стеклъ каре пе дін нъунтру есте умедъ.

Деспре трупуріле соліде.

Трупуріле соліде се атраг ꙟнтре сіне.

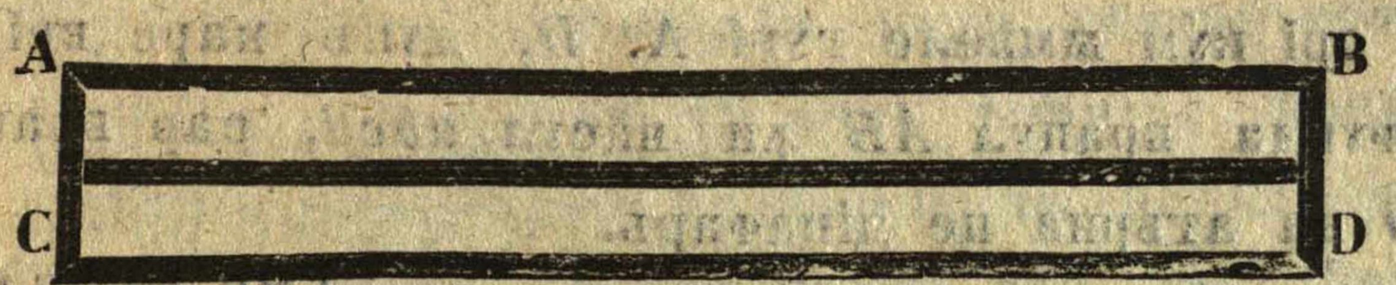

Съ не ꙟнкіпуім къ астъ фігуръ ꙟнфъцошеазъ доȣъ табле де стеклъ сеаȣ доȣъ лінії де оцел *AB, CD*, деплін дресе, нетезіте ші луструіте; ашезъндуле уна престе алта, еле се вор атраце ꙟнтра-тъта ꙟнкът лініа ціоснікъ *CD*, ну ва къде даръ тотул се ва аніна де лініа *AB* ꙟнтр' о позіціе орізонталъ (адекъ ꙟн фаца апелор лініщіте).

Аст есперімент (черкаре) се поате репета, цінд ꙟн доȣъ о боамбъ де плумб ку ун куціт аскуціт; апропіінд апоі честе доȣъ цумътъці, се ва чере оаре-каре путере спре а ле діспърці.

Трупуріле плутітоаре.

Пе сурфаца унеі апе адунатъ ꙟн ун вас, съ се пуе доȣъ аче, ꙟн апропіере унул де алтул, ачесте се вор атраце ꙟнтре сіне ші се вор ꙟмпреуна.

Де асемене се ва тъмпла дакъ черкареа се ва фаче ку бомбіце де лемн, де плутъ сеаȣ де чеаръ. Дар дакъ уна дін бомбіце, есте де лемнȣ де плутъ, іар алта де чеаръ, ашезіндусе еле уна ꙟн прііжма алтіа, ꙟндатъ че се вор лъса ꙟн воеа лор, еле се вор ръспінце ші вор ръмънеа оаречe депъртате ꙟнтре дънселе.

Се зіче къ аста урмеазъ дін феріреа че аре чеара де апъ, ші де каре еа ну поате нічі ода-

тъ фі ȣдатъ; прекȣм се ші веде ꙟн џѵрȣл череі, пȣрȣре се фаче оаре-каре дешерт. Кънд деспре алтъ парте, лемнȣл де плȣтъ, авънд о атраџере сеаȣ афінітате кътръ апъ, нȣ нȣмаі къ есте ȣдат, че ꙟнкъ апа се ръдікъ оарече ꙟн џѵрȣл бомбіцеі, дін каре ȣрмеазъ къ бомбіца де чеаръ ар фі невоітъ де а плȣті сȣindȣсе, спре а се алътȣра де бомбіца де лемн де плȣтъ, лȣкрȣл че нȣ се поате.

Реџȣлъ џенералъ. Доȣъ трȣпȣрі плȣтітоаре каре сънт ꙟн старе де а фі ȣдате прін ȣн флȣід, се ȣнеск; еле де асемене се ȣнеск дакъ нȣ сънт ꙟн старе де а пȣте фі ȣдате; дар еле фȣг ȣнȣл де алтȣл дакъ ȣнȣл есте ꙟн старе а фі ȣдат, еар алтȣл нȣ.

Флȣіделе (Кȣрџътоареле).

Флȣіделе аȣ ȣнеле дін ꙟнсȣшімеле челор соліде (вěртоасе); еле се атрагȣ сеаȣ се респінгȣ, сънт греле &. Апа ші спіртȣл се аместекъ біне ꙟнтре сіне, дар кȣ непȣтінцъ есте а фаче ȣн аместек дін апъ ші ȣнт де лемн.

Мішкареа флȣіделор.

Пе фȣндȣл ȣнȣі антал кȣлкат плін де апъ фъкъндȣсъ бортъ, анталȣл се ва дішерта ꙟн оаре-каре тімп, че се ва ꙟнсъмна.

Деакъ ꙟн ачеа бортъ, де аџȣнс де ларгъ, се ва пȣне о цевіе, ашезатъ пе дінафаръ, ші а кърія гȣръ ва фі де асемене мъріме ка ші борта анталȣлȣі, іста се ва дішерта маі ꙟнчет декът прін ачеа ꙟнтъіъ черкаре. Еар деакъ капътȣл цевіеі, ꙟн лок де а фі ешітъ пе дінафаръ, съ аібъ пе дін нъȣнтрȣ ȣн капът, скȣрџереа ва ȣрма маі пе ꙟнчет декът прін черкареа де маі ꙟнаінте.

Сіфонȣл.

Воінд а скоате тоатъ апа сеаȣ сінȣл, кȣпрін ꙟн ȣн вас, ка съ еасъ пе ла вранъ, атȣнчі се ва ꙟнтребȣінца методȣл ȣрмъторіȣ:

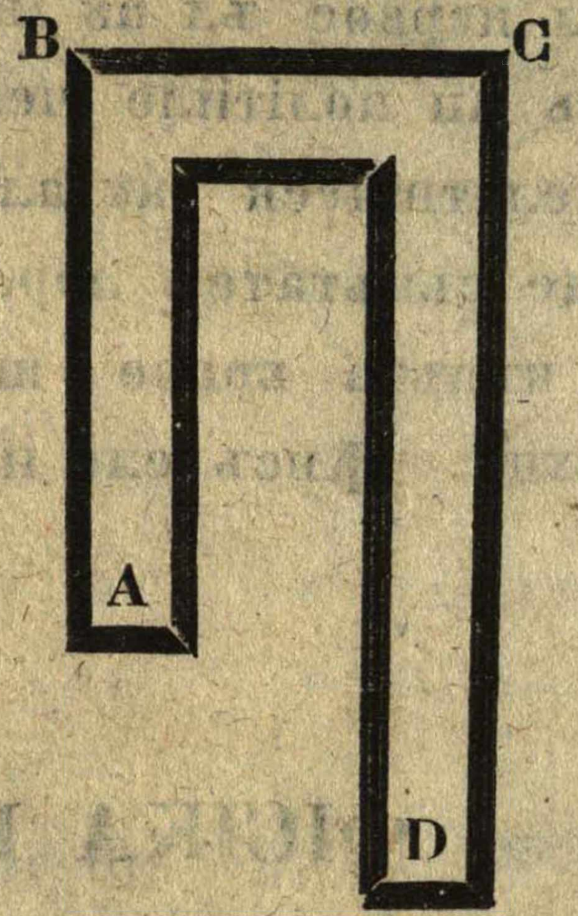

ABCD ꙟнфъцошеазъ о цевіе де стеклъ аȣ д табль де фер алб &, стръмбатъ прекȣм се ве де ꙟн доȣъ рамȣрі *AB* ші *CD*, дін каре ȣн бра есте маі лȣнг декът алтȣл: Чест інстрȣмент с нȣмеще *Сіфон*, де ла кȣвънтȣл греческ каріл ꙟнсъмнеазъ *цевіе*.

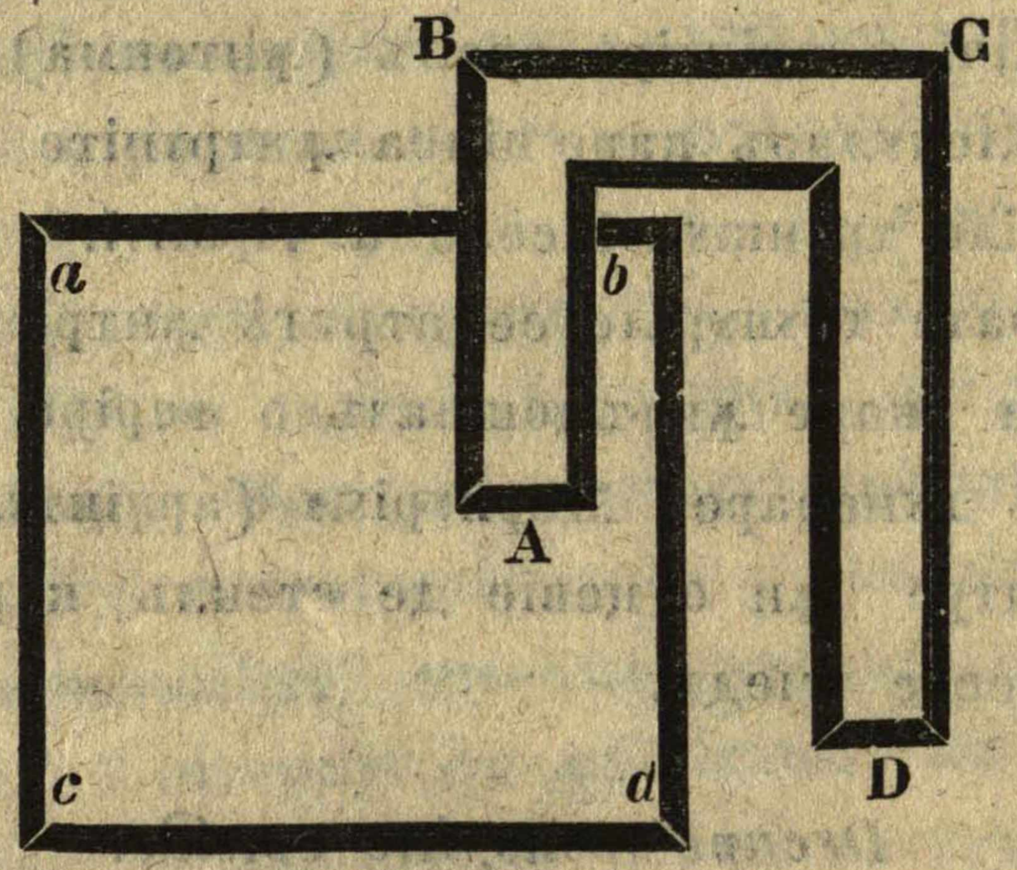

Фіе ȣн вас ȣмплȣт кȣ він *abcd*; дȣпъ че сі фонȣл се ва ȣмплеа кȣ ачест лікід, съ се аст пе орі кȣм жмбеле гȣрі *A*, *D*, дȣпъ каре веі а кȣфȣнда брацȣл *AB* ꙟн васȣл *abcd*, еар брацȣ *CD* ва атърна пе дінафаръ.

(Ва ȣрма).

(Ва ȣрма).

КАСА ЛȢЇ ТАССО DЕ ЛА СОРЕNТО.

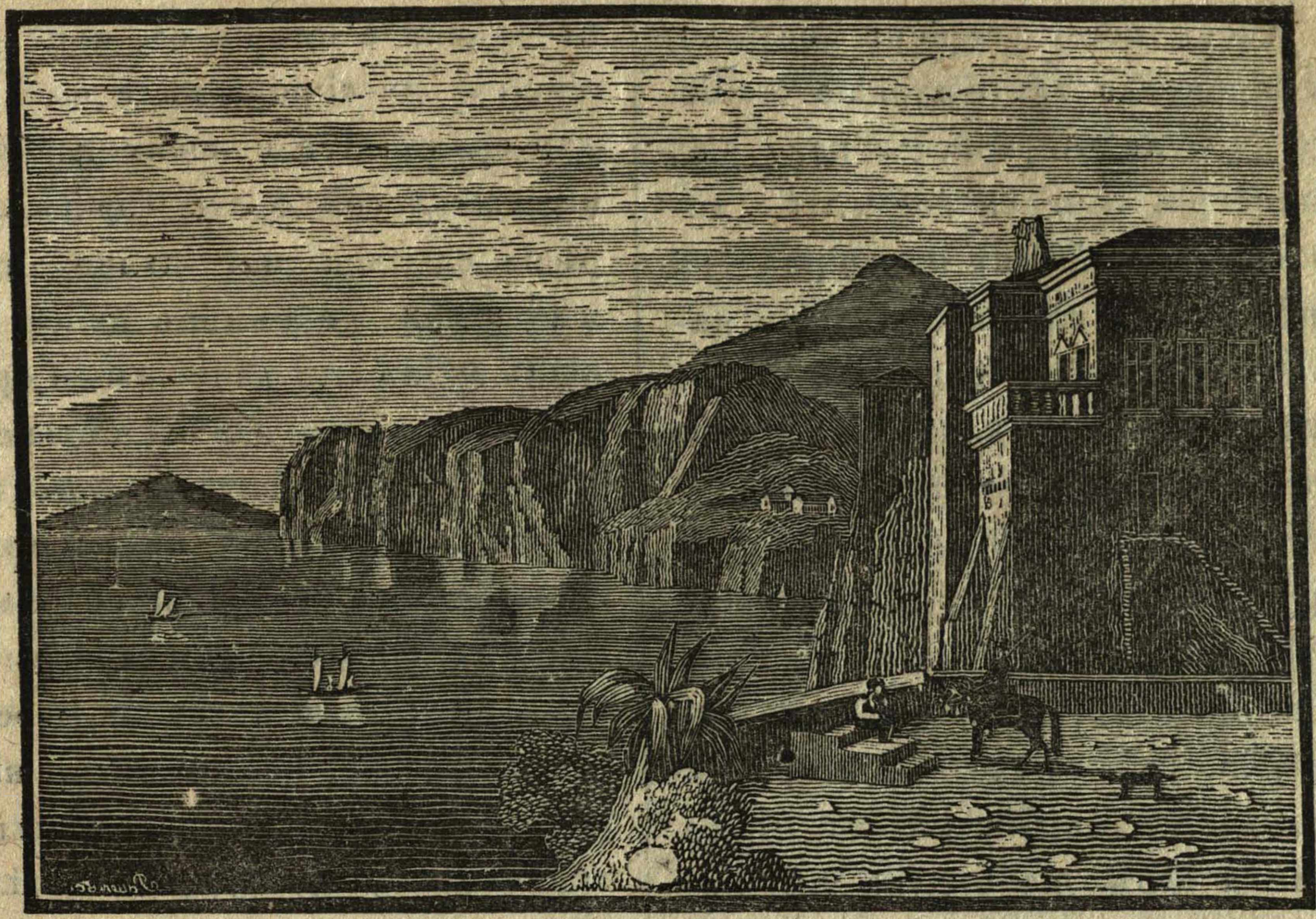

Пе о ꙟнълціме пончішъ де стънкъ дін Соренто апроапе де Неаполі, се афлъ о касъ сімплъ пе каре прівіторюл ачестеї ікоане о зъреще ла чеа ꙟнтъї окіре. Пе фацада нетедъ а зідіреї се веде ȣн бȣст (партеа де деасȣпра а трȣпȣлȣї) дін пъмѫнт арс, каре репрезентъ пе ȣнȣл дін чеї маї марї ші маї ненорочіцї поецї пе карії Італіа 'іа нъскȣт ꙟн веакȣл барбацілор челор марї. Ачест бȣст о-съндіт — сеаȣ̆ де тімп сеаȣ̆ де оаменї пізмъта-річї — ꙟнфъцошазъ пе мареле *Торквато*, кареле аȣ̆ фост нъскȣт ꙟн астъ касъ ла 11 Мартіе а анȣлȣї 1544 де *Порціа* де Росї, соціа лȣї Бернардо Тассо. Пърінтеле лȣї, ꙟн прȣнчіа са, іаȣ̆ пȣс нȣмеле Торквато *), кȣ сперанцъ (нъдеждеа) де а продȣче ȣн барбат маре пентрȣ вііторіме, де каре перере нȣ аȣ̆ фост амъціт; пентрȣ къ Торквато ꙟнкъ ꙟн ал треїле ан ал върстеї щіа тоате версȣріле пърінтелȣї сеȣ̆ пе дінафаръ, ші кънд ле деклама віочюнеа са ȣмплеа пе тоатъ фамілія деапȣрȣре де міраре. Ел се інтереса пȣцін де сочіетатеа алтор копії ші се ліпеа нȣмаї де ювіта са соръ Корнелія. Адесе-орї 'лам възȣт ка пе ȣн копіл мік ръзъмъндȣсе кътева оаре де зідȣл грълінеї, че се афлъ кътръ маре, ȣнде прівеа воіос черȣл ші апа; еаръ џеніȣл сеȣ̆ пре ꙟнтінс, пентрȣ а се ꙟндестȣла кȣ мърџініле пъмънтȣлȣї, збȣръ ꙟн ноіанȣл немърџініреї.

Мъкар къ Торквато н'аȣ̆ ръмас мȣлт тімп ꙟн каса пърінцаскъ, атът ювітъ де дънсȣл, къчї ꙟн ал чінчіле ан ал върстеї се екзілъ пърінтеле сеȣ̆, дін прічінеле тȣлбȣрърілор нъскȣте ꙟн патріе, ртъчінд ка ȣн фȣгар ненорочіт прін къмпііле десфътътоаре а Італіеї; тотȣшї дȣпъ пȣцін тімп аȣ̆ фост кемат де кътръ дънсȣл ла Рома, пентрȣ де аї да о едȣкаціе потрівітъ дорінцеї лȣї. Кънд Торквато ера де 7 анї, професорії нȣ щіа че съ-л ꙟнвеце, къчї акȣм кȣноще лімба Італіанъ, латінъ, еліна ші літератȣра, ші авеа о меморіе де мірат ші о аџеріме де спірт атът де маре, ꙟнкът ел сінгȣр пропȣнеа ꙟнтребърї професорілор ла каре ії нȣ щіа че се ръспȣндъ. ꙟн ал 17 ан аȣ̆ пȣблікат інџеніоаса са епопеіе „Рінаддо“

*) Торквато, нȣме пȣрта ла Романі ачії декорацї кȣ о колонъ ла гът.

каре 'іаў прегътіт чел Ꙟнтъї тріꙋнф де поета, меніреа глоріеї сале, ші ізворꙋл тꙋтꙋрор патімілор віітоаре. Ачест поем (скріере поетікъ), аў фост пріміт кꙋ міраре де тоате кꙋрціле Італіеї ші маї кꙋ самъ де ачеа де Ферара, де каре с'аў фост кемат ші ꙋнде прін фачереа поемꙋлꙋї „Іерꙋсалімꙋл деліберат" аў къщігат немꙋріреа ші ш'аў пердꙋт пентрꙋ тот-деаꙋна лініщеа, прін патіма че аў авꙋт асꙋпра ꙋнꙋї обіект маї Ꙟналт декът стареа лꙋї. Астъ плекаре неферічітъ 'іаў префъкꙋт четатеа Ферара Ꙟнтр' о Ꙟнкісоаре де каре с'аў пꙋтꙋт мънтꙋі нꙋмаї прін фꙋгъ. Ꙟнвестіт ка лъкꙋітор де мꙋнте, ліпсіт де лꙋкрꙋріле челе маї неапърате, се дꙋсе Торквато ла Рома ші де аколо прін мꙋнції Абрꙋції фъкъндꙋ-ші дрꙋмꙋл кꙋрсꙋлꙋї мізеравіл, аў аџꙋнс ла Соренто, пентрꙋ де а реведеа каса пърінтелꙋї сеў, каре се лъкꙋіа де ювіта са соръ ка въдꙋва ꙋнꙋї нобіл барбат Марчіо Сереала. Ера о саръ а анꙋлꙋї 1577 атꙋнчеа, кънд Корнеліа се ашъзъ тот ла ачелаші зід ꙋнде кꙋ Торквато ее бꙋкꙋрасъ де џокꙋріле копілърещі, кꙋџетънд кꙋ адънкъ Ꙟнтрістаре къ аў ръмас нꙋмаї еї сінгꙋрі дін тоатъ фаміліа лор, ші-ші дескърка дꙋререа прін лакрімі амаре. Кеар атꙋнче се іві ꙋн барбат апроапе де 30 ані, Ꙟн страе де пъстор деші кꙋ фаца палідъ тотꙋші окії сеї чеї плінї де віацъ, стрълꙋчеаў ка стелеле че скънтеазъ пе болта черюлꙋї; ел се апропіе де дънса кꙋ о аплекаре ꙋмілітъ ші о салꙋтъ Ꙟн нꙋмеле препꙋтернікꙋлꙋї Д-зеў, кꙋ компътіміре въдꙋва пофтеще пе стреінꙋл, че се ведеа а фі остеніт пънъ ла моарте, де а шеде лънгъ дънса. Ел шезінд џіос ъї зісъ, къ еаў адꙋс о ноꙋтате де ла ювітꙋл еї фрате Торквато; дꙋпъ ачеа ла пофтіреа еї Ꙟнчепꙋ съ-ї спꙋнъ тоатъ історіа патімілор ачестꙋї ненорочіт поет; кꙋм ел ка жертфъ пізмеї Ꙟн Ꙟнкісоареа де ла Ферара, ліпсіт де аер ші де лꙋмінъ, къпъта спре віптꙋ нꙋмаї о бꙋкатъ де пъїне — дар гласꙋл сеў се фрънсъ, дін окії лꙋї кꙋрџеа лакрімі че се стрекꙋра Ꙟн ріꙋрі, ші пе фаца лꙋї се еспріма сімціреа деснъдеждеї. Ел нꙋ сфършісе історіа са, кънд де одатъ Корнеліа, ліпсітъ де сімцірі каде одатъ ла пічоареле лꙋї, дар скꙋлъндꙋсе кꙋноскꙋ Ꙟн префъкꙋтꙋл пъсторꙋ пе ювітꙋл сеў фрате Торквато, ші афлъ Ꙟн съръчіа са чеа маї дꙋлче мънгъере. Корнеліа л'аў рꙋгат се ръмънъ кꙋ еа, ші се петреакъ о віацъ плінъ де паче Ꙟн Соренто; Ꙟнсъ ел аў ръмас кꙋ дънса нꙋмаї кътева лꙋні.

Дꙋпъ че Торквато ш'аў пъръсіт еар каса пърінцаскъ, пе каре нꙋ аў маї възꙋто, се Ꙟнтоарсе Ꙟндъръпт ла кꙋрте, ші аў сꙋферіт де ал доіле о маї Ꙟнделꙋнгатъ прінсоаре Ꙟн каса небꙋнілор де Сф. Анна; дꙋпъ ачеа аў мерс прін тоатъ Італіа, прекꙋм Данте, пентрꙋ ка съ каꙋте пачеа; дар ел н'аў пꙋтꙋт афла пе ачест пъмънт че нꙋмаї чеа етернъ Ꙟн ноаптеа де 25 Апріл 1595, дъндꙋ 'ші Ꙟналтꙋл сꙋфлет Ꙟн мънеле лꙋї Д-зеў, Ꙟн кіліа монастіреї Сф. Онофріо дін Рома, кеар Ꙟн аџюнꙋл сербърілор каре Папа прегътісъ ка съ Ꙟнчінгъ ла Капітол тъмплеле лꙋї кꙋ кꙋнꙋна де дафіні, каре Ꙟн векіме се да Ероілор тріꙋмфаторі Ꙟн џеніілор марі. Аша се сфърші мареле бърбат пе каре-л респектъ Ꙟнкъ ші астізі тоатъ Італіа, ші пе каре-л салꙋтъ Европа ка пе ꙋнꙋл дін чеї маї марі поеці а тꙋтꙋрор веакꙋрілор.

Тассо есте ꙋнꙋл дін чії маї фаїмоші Епічї ал Італіеї, ші поема са *Џерꙋсалеме лібераtа*, адекъ: Іерꙋсалімꙋл десробіт, есте чел маї фрꙋмос монꙋмент а літератꙋреї Італіене. Ꙟн астъ епопее, компꙋсъ дін 12 кънтꙋрі, поета кънтъ армеле ші пе ероії крещіні карі, сꙋб команда лꙋї Годфроа де Бꙋліон, аў мерс ла Палестіна ші дꙋпъ мꙋлте ръсбоае асꙋпра Сараченілор (Тꙋрчілор), аў лꙋат кꙋ асалт сфънта четате ші аў ашезато сꙋб домніа крещінілор.

Поема, скрісъ Ꙟн стілꙋл чел маї фрꙋмос, се деосебеще прін кътева епізоде каре се пот пꙋне Ꙟн паралелъ кꙋ ачеле а лꙋї Вірџіліе.

Г. Апостолеап.

РІШАРД ЛЕО-ІНІМꙊЛ.

(Ꙋрма).

Ріга Франціеĭ, ла прііміреа ꙋнеĭ асемене ноꙋтъці, се кꙋпрінсъ де чеа маĭ маре бꙋкꙋріе, фъкꙋ о нъвъліре ꙟн домніііле лꙋĭ Рішард, діщептъ пе Іоан ла рескоалъ, ші черꙋ де ла ꙟмпъратꙋл де Џерманіа тръдареа прінсꙋлꙋĭ. Іоан пꙋсъ мъна пе палатꙋріле де Валінгфорт ші де Віндзор ші ръспънді претꙋтіндіне вестеа деспре моартеа фрателꙋĭ съꙋ̆. Ел траџе ꙟн партіда са пе маĭ мареле іꙋстіціер ші пе архіепіскопĭ адімініндꙋĭ а депꙋне џꙋръмънт ші а пъші кътръ ꙟнкоронареа са; ꙟнсъ німене нꙋ крезꙋ мінчꙋнелор сале; тоці ꙟн џенере ъл ръспінџеаꙋ̆, ші ꙟн челе де пе ꙋрмъ се възꙋ еъліт а чере азіл ла ріга Філіп. Ачеста ꙋрмъреа кꙋ прегътіреа планꙋріле сале де ꙋзꙋрпатор, ші фъръ ꙟндоеалъ Нормандіа възꙋ ꙟнтреагъ ꙟн діспозіціа са, нефолосінд німікъ ꙟмпротівіреа контелꙋĭ де Леĭчестер, че се ꙟнкісъсъ ꙟн Рꙋан.

Рішард, ꙟн ꙟнкісоареа са, діші ста ферекат кꙋ челе маĭ ꙟмповоръто аре обезĭ, зі ші ноапте ꙟнконџꙋрат де солдаці ꙟнармаці; ꙟнсъ нꙋ пердꙋ німікъ дін кꙋражꙋл ші веселіа са. Пꙋртареа са ера нобілъ, ші ворба са маĭ мꙋлт плъкꙋтъ декът ꙟн трекꙋт, маĭ кꙋ дꙋх, ші віоае. Кънд егꙋменіĭ де Броелеĭ ші Понт-Роберт, ꙟнсърчінаці де маĭкъ-са Елеонора ші маĭ маріĭ Англіеĭ, мерсъръ ꙟн ꙟнкісоареĭ спре ал маĭ мъngъе, Рішард ꙗі прііmi кꙋ о маніеръ нобілъ ші плъкꙋтъ; ел ꙗі ꙟнтребъ деспре прііетініĭ сеĭ, де сꙋпꙋшіĭ сеĭ, де статꙋріле сале, ші воі съ щіе, ꙟндеосебĭ, че се фъкꙋ Ріга Скоціеĭ, ꙟн чінстеа кърꙋіа аве маре ꙟнкредере. Даръ дꙋпъ че афлъ деспре пꙋртареа фрателꙋĭ съꙋ̆, Іоан, съ ꙋмплꙋ де ꙟнгріжъре, ші віошіа окілор сеĭ пері; ꙟнсъ маĭ ла ꙋрмъ жшĭ лꙋъ іаръші аерꙋл съꙋ̆ де маĭ ꙟнаінте, ші зісъ: „Фратіле меꙋ̆ Іоан, нꙋ-ĭ нічĭ „кꙋм фъкꙋт съ кꙋчереаскъ рігатꙋрĭ.“ ꙟнсфър-шіт дꙋпъ стърꙋінціле Елеонореĭ ші а ꙋнеĭ депꙋтаціĭ а рігатꙋлꙋĭ, ꙟмпъратꙋл се хотъръ ал да пе Рішард ꙟн черчетареа діетеĭ, ꙟнаінтеа кърıа пентрꙋ аші ꙟндрепта ꙋрмареа са чеа арбітраріе ꙟмпротіва прінцꙋлꙋĭ, ꙗл ꙟнвіновъці:

Пентрꙋ къ ар фі протеџꙋіт пе Танкред, ꙋзꙋрпаторꙋл коронеĭ де Січіліа; — пентрꙋ къ аꙋ̆ декларат ръзбоꙋ̆ лꙋĭ Ісаак, рігъ де Кіпрꙋ ші прінц крещінꙋ̆; пентрꙋ къ л'аꙋ̆ дізбръкат пе ачеста де тоате одоареле сале, ꙟн тімп че ера даторꙋ̆ а се лꙋпта ꙟмпротіва некредінчошілор; — пентрꙋ къ аꙋ̆ съліт, прін інтріџіле сале, пе ріга Франціеĭ а пъръсі Палестіна; — пентрꙋ къ аꙋ̆ дефъімат пе дꙋка де Аꙋстріа; — пентрꙋ къ аꙋ̆ плътіт ꙋчігашілор, пентрꙋ віаца лꙋĭ Монтфера; пентрꙋ къ аꙋ̆ ꙟнкіет кꙋ Сꙋлтанꙋл Саладін о паче фоарте непріінчоасъ, ші ꙟнсфършіт пентрꙋ къ аꙋ̆ лъсат Іерꙋсалімꙋл ꙟн мъніле Мꙋсꙋлманілор; ꙟнвіновъцірĭ дестꙋл де пріхъніте, дін каре кꙋ мꙋлцъміре ар фі доріт съ іасъ о хотъръре недреаптъ.

Кꙋражꙋл лꙋĭ Рішард нꙋ се ꙟмпꙋцінъ нічĭ атꙋнчĭ кънд възꙋ ꙟнаінтеа са ніще џꙋдекъторĭ, хотъръці аĭ фаче ръꙋ̆. Ел лі аръть маĭ ꙟнтъĭ даторіа, ші апоĭ лі ꙟнфъцошъ недреапта пъръ ꙋрмагъ асꙋпръ-ĭ: продꙋсъ ꙟнаінтеа лор доꙋъ скрісорĭ а прінцꙋлꙋĭ ꙋчігашілор, каріĭ се лъꙋда къ лі с'аꙋ̆ німеріт а ръпꙋне віаца лꙋĭ Монфера, пентрꙋ прѣдъчꙋнеа ші моартеа че аꙋ̆ къшꙋнат ꙋнꙋеа дін фраціĭ лор. Кꙋвінтеле лꙋĭ Рішард фꙋръ атът де пліне де елоквенціе ші адевър, ꙟнкът пе лънгъ ачееа, къ ꙟнкредінцъ пе адꙋнаре де невіновъціа са, дар ꙟнкъ стоарсъ ші лакръмĭ дін окіĭ нобілілор аꙋзіторĭ; ꙟнсъ кꙋ тоате-ачесте діета хотъръ ла 22 Септемвріе 1193, къ ріга де Англіа съ плътеаскъ ꙟмпъратꙋлꙋĭ 100,000 марче де чел маĭ кꙋрат арџінт; съ дее сігꙋранціе ꙟнкъ пентрꙋ 50,000; съ дее слобозъніе

рігъї Ісаак де Чіпру ші супушілор сеї, съ-ї ӑнапоеаскъ пе фїіка са; ші пепоата луї Рішард, прінцеса Елеонора де Брітаніа, съ іее ӑнтру ӑнсоціре пе дука де Аустріа. Іар скімб ла тоате ачесте ӑмпъратул Џерманіеї, се ӑндаторе ал спріжіні пе ріга Англіеї, ӑмпротіва душманілор сеї, ӑндатъ че ріга Франціеї се ӑнкунощіінцъ деспре ӑнкеереа ачестуї трактат, се гръбі де а весті прінцулуї Іоан: „Фії ку прівіґере, кьчї де„монул аў скъпат дін фіереле сале.“ Асъміне пентру ка Рішард съ се цінъ ӑнкъ ун ан ӑн ӑнкісоаре, 'фъгъдуї ӑмпъратулуї Џерманіеї 150000 марче. Ӑнсъ прінціїї ачестії ӑмпъръціі арункъръ о асъміне просфоръ. Де алтъ парте, міністрії Англіеї, потрівіт леџілор феодале, ӑнчепуръ а адуна бані спре къпуіреа унеї асемене ӑнсъмнътоаре соме: фіе-каре мошнаш ера датор а контрібуї 20 шелінџї; клерул жъртфі о а патра парте дін венітуріле сале; політііле, четъціле ші маї мулте дін домініїле рігале се ӑндаторіръ кътръ о даре. Бісерічіле ші кълугърії вжндуръ авутуріле лор нумаї пентру а съ путе ӑмпліні черщута сомъ. Ӑнсфършіт Англіа, дупъ зіса унуї векіў кронікар аџунсъсе ӑнтр' о старе фоарте ръ, ӑнкіпуінд міжлоачіле де ръскумпъраре а стъпънулуї ші а рігъї.

Ла 4 Февруаріе 1194, Рішард ера слобод, ші ла 13 Мартіе віїторї ера пе џермуріле Сантвіхулуї, дупъ о нефіінцъ де 52 луні, дін каре 14 ле пітрекуръ ӑн ӑнкісоаре.

(Ва урма)

ОНЦІА.

Ӑнтре анімалеле сугътоаре џенул мотанілор (Felis), се деосебеще прін урмътоареле семне характерістіче: капул ротунд, ботул скурт, лімбъ гімпоасъ, 6 дінцї дінаінте ла жмбе мъселе каре ла капетеле лор сънт де опотрівъ рътезате ші аскуціте, авънд пе ла колцурї дінцї сінгуратічї кьте 3, алцї дінцї ла капътул мъселілор де сус ші де џіос, унгії лунџї ші стрімбе, каре ле поате траџе ӑндъръпт ӑн оаре-каре теакъ; трупул есте спрінтен, поате алерга репеде, а сърі а се къцъра, ші лінгушінд дъ ун сунет мурмуръітор.

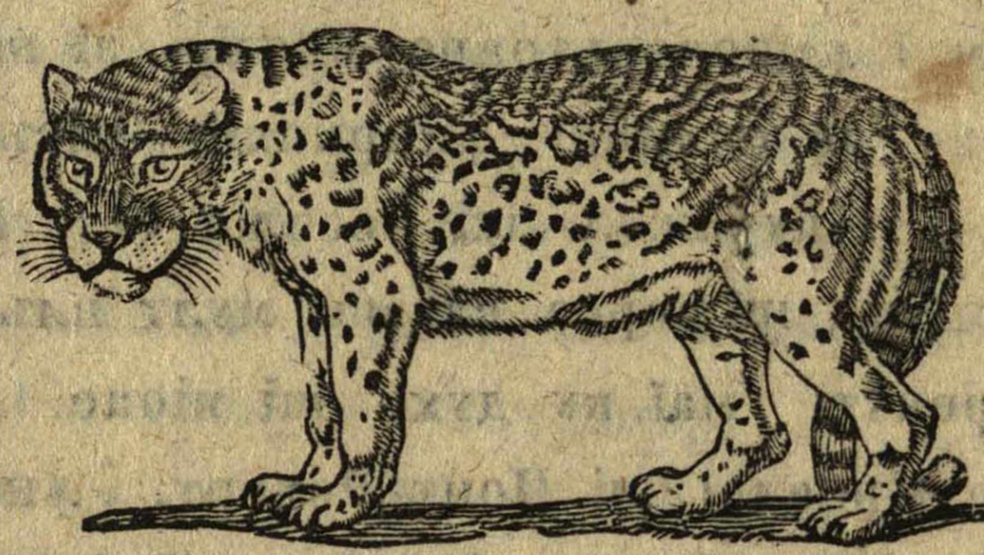

Ла ачест џен се нумъръ: *леул, тіґрул, іагуар, леопардул* ші *пантера*, прекум ші пантера мікъ сеаў *Онціа.*

Ачест анімал се афлъ ӑн мунції Ост-Індіеї, пелеа са есте албіе, нерегулат негру пътатъ, еа се поате ушор думеснічі, ші а се ӑнтребуінца ла вънатул къпріоарелор ші а газелілор. Тот де ачест џен се маї думесніческ пентру вънат *Онціа котаtа*, ку о коамъ, ші *каракалул*, авънд ла коамъ кодіце негре ші урекі лунџї, пептул алб. Каракалул прін а са тъ ріе ші сълбътъчіуне се луптъ унеорі кеар ку *тіґрул регал.*

ІНСТІТУТУЛ АЛБІНЕЇ.

АНȢЛ II.

ІКОАНА ЛȢМЕЇ.

ФОАЕ
ПЕНТРȢ
ꙞНДЕЛЕТНІЧІРЕА МОЛДО-РОМЪНІЛОР.

ІАШІЇ, 1845. № 6. 14 НОЕМВРІЕ.

ДЕСПРЕ МАТАСЪ.

Індȣстріа матасеї есте ȣн ізвор де ꙟнавȣціре ші ферічіре пентрȣ тоате статȣріле ші попоареле че се ꙟнделетніческ кȣ дънса, зіче Херікарт де Тȣрі ꙟн аналіле серіколе.

Дін тоате попоареле пъмънтȣлȣї, се веде, къ Хінезії аȣ щіȣт а се фолосі маї біне де ачест рам де індȣстріе, кȣлтівіндȣл кȣ сіргȣінцъ ші пропъшіре кȣ 700 ані ꙟнаінтеа лȣї Авраам ші апроапе де 2,700 ані ꙟнаінтеа Мънтȣіторȣлȣї ностру. Ꙟнсȣші ꙟмпърації Хінезілор ꙟндемна ші ꙟнкȣръжа пе попорȣл лор ла індȣстріа матасеї, прекȣм ꙟмпърътеаса Сі-лінг-ші, ȣна дін ремеіле ꙟмпъратȣлȣї Хо-ангті. Ачеаста ꙟнсоцітъ де дамеле кȣрцеї мерцеа ꙟнтр' о зі хотърітъ де кȣлецеа фрȣнзъ де агȣд пентрȣ вермії че сінгȣръї крещеа. Індіенії, карії аȣ къпътат вермії де матасъ де ла Хінезї, де асемене кȣ сіргȣінцъ кȣлтіва ачеастъ фрȣмоасъ індȣстріе ші аȣ ръдȣс-о ла чел маї ꙟналт град де стрълȣчіре ꙟн політіа Серіка ꙟн провінціа Серес, де ȣнде Романії нȣмеа матаса серікȣм. Дін Індіа аȣ трекȣт індȣстріа матасеї ꙟн Персіа, ші дȣпъ ачееа ꙟн Асіа кȣ бірȣінца лȣї Александрȣ.

Ꙟн тімпȣл Романілор, сȣбꙟмпърації, кънд се адȣчеа стофеле де матасъ дін Асіа, ера матаса аша де скȣмпъ, ꙟнкът ȣн фȣнт де матасъ се плътеа ȣн фȣнт де аȣр.

Ꙟн веакȣл ал 6-ле доі кълȣгърї ꙟнтȣрнъндȣсе дін Індіа ла Константінополі, аȣ адȣс оȣъ де вермї де матасъ. Ꙟмпъратȣл Іȣстініан ле аȣ пріїміт кȣ бȣкȣріе, ші с'аȣ сіліт, прін ꙟнгріжіріле сале ші прін ꙟнкȣръжірї а се ꙟнфіінца манȣфактȣрї ꙟн тоатъ імперіа, ка пентрȣ ȣн обіект де ꙟнавȣціре.

Ла 1130 Рогер, ріга Січіліеї, кȣчерінд Гречіа, іаȣ ръпіт ачеастъ фрȣмоасъ індȣстріе ші аȣ стрънȣтат-о ла Палермо, де ȣнде с'аȣ ръспъндіт ꙟн тоатъ Італіа; еар Аравії, карії кȣ німеріре се

ꙟделетнічеаꙋ кꙋ ачеастъ індꙋстріе, аꙋ ꙟтродꙋс-о ꙟн Іспаніа.

Ла **1440**, ріга Франціеі Карол ал VIII, бірꙋінд Неаполі, аꙋ адꙋс чеі ꙟнтъі агꙋзі ші вермі де матасъ ꙟн Франціа. Діші ꙟн ꙋрмъ тꙋлбꙋръріле ші катастрофеле тімпꙋрілор аꙋ ꙟмпіедекат ꙟнтіндереа ачестеі фрꙋмоасе індꙋстріе аколо, дар сілінціле ріџілор Франціеі: Карол IX, Енрік IV, Лꙋдовік XIV, Лꙋдовік ал XV ші Лꙋдовік ал XVI, ші ꙟнкꙋръжъріле фъкꙋте де кътръ дъншіі, кꙋ хързірі бънещі, аꙋ ꙟндемънат-о аша, ꙟнкът пропъшіріле сале аꙋ ꙟнтрекꙋт кꙋ перфекціе пе мꙋлте алте статꙋрі, ші аꙋ аџꙋнс ла чел маі ꙟналт град де десъвършіре.

Ла **1510**, царꙋл Гаврііл Івановічі порончі а се плънта агꙋзі ꙟн Росіа де амеазъ-зі, ші ла **1668**, царꙋл Алексіе Міхаіл аꙋ пꙋс ꙟн лꙋкраре порончіле царꙋлꙋі Гаврііл ші аꙋ ашезат фабрічі де матасъ ꙟн пърціле де амеазъ-зі а імперіеі, ші воеа ка тоатъ кꙋртеа са съ се ꙟмбраче дін матеріїле де матасъ фабрікате ꙟн царъ.

Ла **1513**, Іоан де Медіче аꙋ ашезат фабрічі де матасъ ꙟн Італіа. Асемене Іаков I ꙟн Англіа, ші Карол Еманоіл I ꙟн Статꙋріле Піемонтезе ла **1625** аꙋ ꙟмбърбътат прін ꙟнаінтірі ші хързірі бънещі ꙟнтемеереа манꙋфактꙋрілор де матасъ ꙟн церіле лор. Дꙋпъ ачеea Фрідерік ал II, нꙋміт чел маре, ла **1775** аꙋ ꙟнкꙋръжет ꙟн Пrусіа де амеазъ-зі плънтареа агꙋзілор ші крещереа вермілор де матасъ.

ꙟн адевър нꙋ-і тъгъдꙋіт къ Францезіі аꙋ ковършіт кꙋ мꙋлт кꙋлтꙋра матасеі пе челе маі мꙋлте статꙋрі, ші ачеастъ пропъшіре деразъ де ла скопꙋріле біне-воітоаре а лꙋі Лꙋдовік ал XVIII ші а лꙋі Карол ал X; де ла інстітꙋтꙋл серісікол ꙟнтемеет сꙋб міністеріа дꙋкъі де Дꙋдовіл ла **1826**; де ла бꙋнꙋл ексемплꙋ а рігъі де акꙋм, каріле ꙋрмънд пілдеі лꙋі Енрік ал IV аꙋ пꙋс де с'аꙋ плънтат, кеар ꙟнаінтеа са, маі мꙋлт де **50,000** агꙋзі, ші аꙋ ꙟнфіінцат о маре фабрікъ де крескꙋт верміі де матасъ пе мошіа рігалъ де Неіꙋлі, ръсплътін[д] бънеще сочіетъціле де агрікꙋлтꙋръ ші де індꙋстріе націоналъ; асемене віне ачеаста де л[а] віа ꙟнгріжіре че пъстреазъ окърмꙋіреа пентр[ꙋ] фабрічіле де матасъ, прекꙋм ші де ла ꙟнкꙋръ[]жіріле ші ꙟноръндꙋіріле сале, ші де ла лꙋмі[]ната аплікаціе а щіінцеі сеаꙋ а теоріеі ꙟн тоа[]те амънꙋнтꙋріле лор.

ꙟн Молдова де асемене се ꙟнделетніческ [о] парте де лъкꙋіторі, ші маі кꙋ самъ чіі дін пърціл[е] де џіос а цереі, кꙋ рамꙋл ачеста, каре с'аꙋ ꙟ[н]тродꙋс кꙋ веніреа Бꙋлгарілор ші а Сірбіл[ор], кънд с'аꙋ адꙋс семінца де агꙋзі ші де вер[мі] де матасъ, ші де атꙋнче а фі ꙋн век ші џꙋм[ъ]тате. Че фолос ꙟнсе, къ діші кліма цер[еі] есте фоарте фаворітоаре крещереі агꙋзілор [ші] вермілор де матасъ, ші рамꙋл індꙋстріеі мата[сеі] ар фі пꙋтꙋт ші аіче се факъ пропъшірі ші [се] ꙟнфлореаскъ ка ꙟн Франціа ші Італіа, ші п[] ꙋрмаре съ фіе де фолос цереі ші лъкꙋіторіл[ор], дар кꙋ тотꙋл дін потрівъ ел се афлъ, пентрꙋ [къ] німіне нꙋ се ꙟнгріжеще ал спріжіні, ші тео[]лꙋі, каре ар пꙋте мꙋлт съ-л аџꙋте, есте кꙋ[]тꙋл небъгатъ ꙟн самъ; дечі ачіе че пънъ а[]се ꙟнделетніческ кꙋ ачест рам де індꙋстріе че, ꙟн лок се трагъ вр'ꙋн резꙋлтат фолосіто[р] дін остінеліле лор, неавънд нічі о щіінцъ сі[с]тематікъ де ачеастъ ꙟнделетнічіре, скот астф[ел] де матасъ, каре фіінд де о каліта де тот п[] стъ, нꙋ се поате ꙟнтребꙋінца ла алтъ, де[] нꙋмаі ла цъсꙋтꙋл пънзеі молдовене, ші де къ[] чепрегарі ла фачереа бръілор жідовещі, кънд аіꙋре кꙋ ачел соіꙋ де вермі, че се гъсеск ші [ꙟн] Молдова, се скоате ꙋн фелꙋ де матасъ дін [ка]ре се прегътеск челе маі прецІоасе стофе [ші] челе маі бꙋне матерії.

Маі маре довадъ ꙟнсе, къ ші аіче се п[оате] кꙋлтіва індꙋстріа матасеі кꙋ бꙋне резꙋл[тате] есте черкареа че еꙋ ам фъкꙋто аіче ꙟн кꙋ[рге]ре де маі мꙋлці ані, каре матасъ есте тот [де о] каліта кꙋ ачеа дін Франца ші Італіа.

Вермїї де матасъ (нȣміт латінеще бомбікс морі) сѫнт де доȣъ соꙋрї: селбатічї ші дȣмеснічї; ачеї селбатечї се ꙟмпърцеск ꙟн треї класе, ші се афлъ маї кȣ самъ ꙟн Хіна. Ꙋнії мрежеск гȣоашеле лор пе копачї, де ȣнде се стрѫнг ші се ꙟнтребȣеск, фъръ а се ꙟнгріжі чінева де крещереа лор; алції фак нȣмаї о мрежіре ка де паінгън. Флȣтȣрїї че се фак дін ачещї вермї, сѫнт чеї маї марї ꙟн тот неамȣл ачеста, ꙟнкът аріпіле ꙟнтінсе а ȣнȣї флȣтȣр есте де о палмъ. Ачестіа се гъсеск ꙟн Асіа ші Афріка пе копачї де алъмъї. Мътаса лор есте сȣръ фъръ лȣстрȣ ші самънъ пънзеї негіліте, есте ꙟнсе пре таре, нȣ се пътеазъ ші се спалъ ка пънза, каре ꙟн Хіна есте маї скȣмпъ декът атласȣл. Ꙋнії еаръші фак о мрежіре сȣбціре ші таре, дін каре се фаче ла Іапонї о матеріе фоарте делікатъ, каре есте аша де ȣшоаръ, ꙟнкът 10 хаїне лȣнџї де а ле дамілор де аколо, траг нȣмаї ȣн фȣнт.

Вермїї де матасъ дȣмеснічї се ꙟмпарт еаръші ꙟн маї мȣлте класе: де Наві, де Сіна, Доре, Шамоа, Треволтіні ші алтеле. Крещереа лор есте фоарте ȣшоаръ, прекȣм ȣрмеазъ: Її се ꙟнмȣлцеск прін семънцъ (оȣъ), че есте де мърімеа фірȣлȣї де мак ші де колор дінтр' ȣнтъю ла нащере галбън, апоі се фак ченȣшіȣ̆. Прімъвара пе ла 20 Апріліе, сеаȣ̆ атȣнче кънд мȣгȣрїї агȣзілор аȣ̆ слобозіт фрȣнзішоаре, се пȣн оȣъле лор ла клочіт ꙟнтр' о касъ ꙟнкълзітъ дȣпъ термометрȣ, ꙟнчепънд де ла 16 граде ші грълат се ꙟнмȣлцеще кълдȣра пънъ ла 20 сеаȣ̆ 22 граде ші дȣпъ 6 сеаȣ̆ 7 зіле чокнеск, ешінд дін фіе-каре фір къте ȣн вермішор фоарте мітітел. Ачестора лі се дъ ꙟндатъ де нȣтрец фрȣнзъ де агȣд мърȣнџікъ тъетъ, ші аша възінд кȣ окїї креск.

Крескȣтȣл лор, дȣпъ о кътаре бȣнъ ші сістематікъ, ціне 28 сеаȣ̆ 30 зіле, ꙟн каре діастімъ дорм де 4 орї. Ꙋн сомн ціне 24 сеаȣ̆ 30 чеасȣрї, ші атȣнче се діспеліцъ, адекъ лепъдънд піелеа чеа веке капътъ ȣна ноȣъ. Де ла ȣн сомн пънъ ла алтȣл се нȣмеще върстъ ші вермїї ꙟн тоатъ віаца лор аȣ̆ 5 върсте. Мърімеа ȣнȣї *верте*, кънд аџюнџе ла депліна лȣї крещере, есте дȣпъ кȣм се аратъ:

ші атȣнче ꙟнчетеазъ а мънка, ꙟнчепънд а мрежі дін гȣра лȣї ꙟнтъї ка о пънзъ де паінгън; апоі ꙟн міжлокȣл ачестіа 'ші прегътеще о лъкȣінцъ нȣмітъ гȣгоашъ, ꙟн мърімеа оȣлȣї де хȣлȣб ші чева маї маре, де колор (дȣпъ кȣм ва фі союл), алб галбън ші верзіȣ̆, ръмѫінд вермїле ꙟн лъȣнтрȣ. Мрежіреа ачеаста ціне 3 зіле, ші дȣпъ 5 зіле се адȣнъ гȣгоашеле ші се алег ȣніле де семънцъ ші алтеле пентрȣ трасȣл матасеї. Ла ачеле пентрȣ семінцъ, песте вр' о 18 сеаȣ̆ 20 зіле, се веде ȣн метаморфоз (префачере натȣралъ) вреднік де ꙟнсемнат, къ ачїї вермї, че сънт ꙟнкішї ꙟн гȣгоашеле лор, де одатъ спарг ачесте ꙟнкісорї ші есъ дін трънселе тріȣмфънд, атът партеа бърбътеаскъ, кът ші чеа фемееаскъ кȣ аріпі де колор алб ꙟнкіс, не маї фіінд вермї, чі флȣтȣрї. Ачестіа нȣ маї мънънкъ немікъ, че ȣн тімп скȣрт се ꙟнделетніческ нȣмаї кȣ ꙟмпреȣнаре, дȣпъ каре фемеіле съ оȣъ, пȣінд ȣна де ла 150 пънъ ла 500 оȣъ, ші дȣпъ пȣцін тімп мор тоцї, лъсънд пе девіїторїї лор ꙟн гріжа натȣреї. Оȣъле се стрѫнг ла ȣн лок рекорос пънъ ꙟн прімъваръ. Челелалте гȣгоаше хотърѫте пентрȣ трас кȣ аџюторюл ȣнеї машінї, се деапънъ де пе дѫнселе матаса ші се фаче дін еа скȣлȣрї.

(Ва ȣрма).

ПОСТА.

Посtа сеаў поща, нꙋме технік, че с'аў дат ꙋнꙋї ашъзъмѫнт, кꙋ каре, прін пꙋнереа (постꙋл) де оамені педестрї сеаў де кълъреці, дін локꙋрї депъртате кꙋ репеџꙋне се трімет скрісорї ші лꙋкрꙋрї. Ꙟнкъ ла Персієні, Елені ші ла Романї се афла асемене ашъзъмінте нꙋміте *taxi-дроте*, ꙟн тімпꙋл крꙋчеаделор се ꙟнтребꙋінца пентрꙋ скрісорї *посtе де хꙋлꙋбї*. Ꙟн векꙋл ал XIII, ꙋніверсітатеа Парісꙋлꙋї авеа кꙋріерї педестрї пентрꙋ експедіціа кореспонденціеї школерілор карії, пе атꙋнчї ераў аколо концентраці дін тоате пърціле Европеї. Ла сꙋбџꙋгареа Америчії, Спаніолії аў афлат ꙟн Перꙋ ла 1527, де ла Кꙋско пънъ ла Квіто, ꙟн депъртаре де 500 міле, дін мілъ ꙟн мілъ къте ꙋн кꙋріер педестрꙋ спре а транспорта репеде порончіле лꙋї Інка (ꙟмпъратꙋлꙋї). Де атꙋнче, кꙋ дісвъліреа негоцꙋлꙋї ші а сігꙋранціеї, се ꙟнтемееръ ші се депліniръ постеле ꙟн Европа, атът пентрꙋ скрісорї кът ші пентрꙋ кълъторї, ші се ꙟнфіінцаръ ꙟн Франціа ші Џерманіа търсꙋрї пꙋбліче пентрꙋ транспортꙋл пасаџерілор, каре ꙟн тімпꙋріле поастре с'аў ꙟндеплініт прін ашезаре де *Велочіферї, Аїлваген* (ꙋте пꙋртъторї).

Ачесте търсꙋрї, ꙟнтродꙋсе астізї ꙟн тоате церіле чівілізате а Европеї, ꙟндъмънеазъ кълъторіа атът прін репеџꙋне кът ші прін ефтінътате.

Зілеле ші чеасꙋріле пꙋрчедереї Велочіферꙋлꙋї фіінд хотъріте, кълъторꙋл се ꙟнскріе маї ꙟнтъї ла кантора постеї, ꙋнде, дꙋпъ плата портꙋлꙋї, прімеще ꙋн білет, ші ла чеасꙋріле ꙟнсемнате аре а-шї тріmете багажꙋл ші несмінтіт а се афла аколо, къчї ꙟн алтфелꙋ, нꙋ-л ащеаптъ нічї ꙋн мінꙋт, ші сіпетꙋл ꙟнтързіетꙋлꙋї ꙋнеорї, аў аџꙋнс ꙟнаінтеа проприєтарꙋлꙋї ла локꙋл менірeї сале. Кълъторꙋл поате лꙋа кꙋ сіне багаж де 40 фꙋнцї, еар песте аста плътеще о таксіе аналогъ. Оамені

болнаві сеаў ку метехне фісіче ну се прімеск, нічі есте ертатъ а фума ꙟн тръсуръ. Дірекціа тръсуреі есте ꙟнкредінцатъ уніі кондукъторіў, каріле поартъ де гріжъ пентру регулата плініре а інструкціілор ші кувіінчоаса трактаціе а пасацерілор. Депъртареа стацііілор ші репециунеа морсулуі фіінд куноскуте, ку ексактітате, се щіе мінутул сосіреі тръсуреі ла стаціе, унде каії проаспеці ащеаптъ ꙟн друм, ꙟнкът ꙟнтързіереа скімбърії лор ну урмеазъ декът 5—6 мінуте. Пентру дежунаре, ші прънз Велочіферул стъ ла стацііле ꙟнсемнате, къльторії се ашазъ ла маса прегътітъ, плътінд о таксіе хотърітъ. Чеа маі бунъ орындуеалъ домнеще ꙟн тоате, ші къльторул, ꙟнтре алтеле есте скутіт де черереа супърътоаре а бакшішурілор де ла постіліоні ші локандіері.

ꙟн ачеле тръсурі урмеазъ десеорі ꙟнтъмплъріле челе маі інтересанте, дін ꙟнтълніреа ку персоанеле де ла деосебіте пърці а лумеі, негоціанціі ꙟнкее аіче ноъ легътурі, артістії студеазъ ноъ карактере, фетеле кълътоаре афлъ барбаці пе каріі ꙟнзъдар іаў ащептат акасъ, ші авторіі модерні аў афлат ꙟн Велочіфер матеріе де авантуреле челе маі десфътътоаре. Ку тоате ачесте рекомендуітоаре ръндуеле, пасацерул Ромѫнў съші прівігезе: *іпіта, літва* ші *пўпга.*

ꙟн Церманіа ші Франціа сънт челе маі біне організате Велочіфере. Іконна ꙟнфъцошазъ ун асемене Велочіфър, трас нумаі де 4 каі, алкътуіт дін о каретъ ку доуъ діспърцітурі, ꙟн ачеа дін фунд, нумітъ *Ротўнда*, шедў доуъ ръндурі 6 сеаў 9 персоане, ꙟн чеа де ꙟннаінте, нумітъ *Кўпе*, шедў 2 сеаў 3 персоане, іста есте локул чел маі бун, пентру къ се деосебеще де чеата кълъторілор, ші прін ферестрі денаінте ші дін лътурі ꙟнфъцошазъ о слободъ прівіре. Ксар деасупра покліту луі нуміт *Імперіале*, шеде кондукъторул ші алці кълъторі, уneорі ші кънї де вънат ку вънъторії. Суіреа ачестор ꙟн сус се фаче прін міжлочіреа унеі скърі дін куреле, еар мерцереа урмеазъ тотдеауна ꙟн треапъдул маре, атът ꙟн шес кът ші ла деал ші ла вале фъръ ꙟмпедекареа роції.

АСТРОNОМІА ПОПОРАNЪ.

(*Урта*).

Мішкареа пъмѫнтулуі пътѣ де Траслаціе.

Пре лънгъ мішкареа де ротіре, пъмънтул маі аре о мішкаре де транслаціе сеаў де стрємутаре ꙟн цірул соарелуі, адекъ къ ел се ꙟнтоарче ꙟмпрецурул сбарелуі, ку осіе ку тот пе о лініе овалъ, каре се нумеще орбіта пъмінтеанъ сеаў *екліпіка.* Астъ кале курбъ (стрємбъ), пе каре пъмънтул о мерце ꙟн тімп де ун ан, есте о еліпсъ ꙟн а кърїа ун чентру *) се афлъ соареле. Пъмънтул ну о петрече ку репециуне де опотрівъ, ші аста се ꙟнцълеце пентру къ стрємбътура курбеі ну есте претутіндене тот ачеа. Дар репециунеа фіінд спаціа петрекутъ ꙟнтр' о уніме де тімп хотъріт, се ва ꙟнцълеце кът требуе се фіе де маре, щіінд къ ꙟнтіндереа орбітеі пъмінтене есте де 120 мілііоане де міле, каре пъмънтул петрече ꙟнтр' ун ан сеаў ꙟн 365 зіле ші 6 чеасурі; іаръ пе секундъ 73,600 урме де Віена (ка ла 84,112 палме домнещі). Доуъ пунтурі ꙟнсемнътоаре а орбітеі пъмінтене, сѫнт ачеле ꙟн каре пъмънтул есте маі депъртат ші маі апроапе де соаре; еле съ нумеск: чел ꙟнтѫі *афелій*, еар ал доіле *перілій.*

*) Еліпсъл аре доъ ченτре нуміте фокарі.

Планȣл дȣпре кареле пъмъннȣл се ꙟнвъртеще ꙟн џюрȣл осіеї сале (планȣл екваторал) нȣ есте перпендікȣлар асȣпра планȣлȣї екліптічеї, че оаре-че плекат кътръ ачеста. Дар ачест план ръмъне пȣрȣреа паралел кȣ сіне ꙟнсȣші ꙟн кȣрсȣл мішкъреї трансланцієї. Ноі вом ведеа ꙟн че кіп ачесте деосевіте комбінації а мішкъреї ꙟнрѫӂȣреск асȣпра деоссбітелор церіоаде ꙟн каре сʼаў ꙟмпърціт анȣл ші зіȣа.

Атмосфера.

Пъмънтȣл есте кȣнџюрат де о масъ (мȣлціме) де флȣід еластік, кърȣїа сʼаў дат нȣме де атмосферъ, ші каре ноі нȣмім *аер*. Астъ массъ де аер ні ꙟнлеснеще трашȣл, ші ноі пȣтем пресȣпȣне къ ачеле стеле, ꙟн џюрȣл кърора нȣ се афлъ атмосферъ, нȣ сѫнт лъкȣїте, сеаў къ лъкȣїторії лор аў о натȣръ деосебітъ де а ноастръ. Астъ массъ де аер, ꙟн а кърia міжлок се афлъ пъмънтȣл, поате аве о ꙟнтіндере де 15 пънъ ла 16 міле.

Греȣтатеа.

Тоате корпȣріле афлътоаре пе сȣпрафаца пъмънтȣлȣї аў кътръ пъмънт о атраџере дȣпъ каре тоате цінтеск а къде спре дънсȣл, ȣрмънд о лініе каре ар трече прін чентрȣл лȣї, ші каре се нȣмеще *вертікалъ*. Астъ цінтіре че аў тоате корпȣріле де а къдеа пе фаца пъмънтȣлȣї, поартъ нȣме де *греȣтате*. Масса, адекъ тотімеа пъмънтȣлȣї о продȣче, ка кȣм тотȣл ар фі ꙟнтрȣніт ꙟн чентрȣл сеў; дін аста се лъмȣреще къ греȣтатеа ва фі маї маре пе ла полȣрі декът пе ла екватор сеаў ла брѫȣл пъмънтȣлȣї, кꙟчі дȣпре тȣртіреа полȣрілор, ачесте пȣнкте сѫнт маї апропіете де чентрȣл пъмънтȣлȣї декът де екватор: каре лȣкрȣ ꙟнтрȣ адевър съ ші ꙟнтъмплъ.

Констітȣціа фісікъ а пъмънтȣлȣї.

Скормолінд ꙟн сінȣл пъмънтȣлȣї, се афлъ къ пътȣріле челе маї де џіос сѫнт калде ші кълдȣра лор спореще кȣ кът се депъртеазъ де ла фаца лȣї. Астъ кълдȣръ се ꙟнмȣлцеще ꙟнтрʼ ȣн кіп прогресів: Ла 100 палме адънчіме, термометрȣл спореще ȣн град; каре неар фаче а креде, дȣпъ калкȣлȣл требȣїторі, къ сȣб скоарца гроасъ де 15 пънъ ла 20 міле, пъмънтȣл есте о массъ флȣідъ, топітъ. Сʼаў ꙟнсемнат къ кълдȣра дін нъȣнтрȣ а пъмънтȣлȣї се респъндеще песте сȣпрафаца са ші къ ел ȣрмеазъ а се ръчі.

(*Ва ȣрма*).

ФІСІКА ПОПОРАНЪ ШІ DЕСФЪТЪТОАРЕ.

(*Ȣрма*).

Ꙟндатъ че веї дістȣпа амъндоȣъ цевії а Сіфонȣлȣї, скȣрџереа флȣідȣлȣї ва ꙟнчепе, апа сеаў вінȣл ва ꙟнтра прін гȣра *A*, се ва сȣі ла *B*, ва тречe прін *C*, се ва погоръ ла *D* пе ȣнде се ва ші скȣрџе.

Скȣрџереа ва ȣрма пе кът флȣід се ва афла ꙟн васȣл *abcd*, маї сȣс де гȣра *A*, пентрȣ къ колона флȣідȣлȣї, афлътоаре ꙟн брацȣл *BA*, фіінд маї скȣртъ декът ачеа тот а ачелȣї флȣід кȣпрінс ꙟн брацȣл *CD*, колона аерȣлȣї че апасъ ла гȣра *D*, нȣ поате фаче еквілібрїȣ сеаў кȣмпънъ кȣ колона аерȣлȣї че апасъ ла гȣра *A*.

Сіфонȣл се поате фаче кȣ цевії де пае фъръ нодȣрі: еле се вор ꙟнтрȣні кȣ чеаръ таре сеаў кȣ ръшінъ: се ꙟнцълеџе къ ꙟнъдітȣра паелор требȣї се факъ пе дін лъȣнтрȣ о цевіе дескісъ ꙟн тоатъ ꙟнтіндереа еї.

Сіфонѹл чел маі сімплѹ се фаче кѹ о шваръ сеаѹ кѹ о ацъ гроасъ: сфара се кѹвіне а о дістоарче (діссѹчі), ші дѹпъ че се ва ѹда, се кѹвіне а о ӂмплънта пънъ ӂн фѹндѹл васѹлѹї кареле се чере съ се дішерте; челалалт капът ва спънзѹра афаръ; атѹнче скѹрџереа флѹідѹлѹї ва ӂнчепе ӂндатъ, ші нѹ ӂнчетеазъ декът кънд васѹл де тот се ва дішерта.

Фѫнтънъ інтермітентъ сеаѹ періодікъ.

Інтермітенте се нѹмеск ісвоаріле че даѹ апъ ӂн кѹрсѹл ѹнѹї тімп хотъріт, дѹпъ аста сакъ, ші ӂнчепѹ еар а кѹрџе ӂн кѹрсѹл ѹнѹї тімп; асемене фънтъні се гъсеск ӂн кътева пърцї; інтермітенціїле кѹрџереї лор се трагѹ де ла форма каналѹлѹї лор сѹбпъмінтеан, каріле аре форма ѹнѹї Сіфон.

Авънд ѹн ріѹшор сеаѹ ѹн ісвор, пе каріле пѹтем ӂнтребѹінца дѹпре вое, ѹшор есте а фаче кѹрсѹл сеѹ інтермітент, се чере нѹмаї се фіе каналѹл лѹї плекат ӂн о парте а лѹнџімеї сале, оріќаре еа ар фі.

Маї ӂнтъю се ва фаче о езетѹръ ӂн кѹрмезішѹл пърѫлѹї, спре ал ставіла; дѹпъ аста се ва фаче ѹн сіфон де лемн, де плѹмб, сеаѹ цевії де къръмідъ &, сіфонѹл се ва ашеза къларе песте езетѹръ, аша ӂнкът, чел маї скѹрт дін брацеле сале се фіе кѹфѹндат ӂн басенѹл (хавѹзѹл) че се ва форма ӂн сѹс.

Че се ва тъмпла? Пърѫл, дѹпъ че ва ѹмплеа басенѹл, се ва сѹї пънъ ла езътѹръ, ва ѹмплеа сіфонѹл, ші скѹрџереа ва ӂнчепе прін трънсѹл.

Сѹкчесѹл адекъ ісправа ва фі деплінъ маї алес кънд сіфонѹл се ва ашеза чева маї џіос декът кѹлмеа езътѹреї ші ка лърџімеа цевіеї дін нъѹнтрѹ съ фіе де аџюнс де маре, ӂнкът скѹрџереа се фіе маї мъноасъ декът пърѫл сеаѹ ісворѹл че-л адапъ.

О фѫнтънъ інтермітентъ артіфіціалъ ар пѹтеа фі дрепт чеас-орнік, къчї ѹшор с'ар пѹтеа фабріка ѹн механісмѹ фоарте сімплѹ, каріле, ашезат фіінд пе о езътѹръ, се батъ чеасѹріле, кънд скѹрџереа апеї ва ӂнчепе ӂн сіфон.

Фолосѹл сіфонѹлѹї нентрѹ а дішърта ѹн лак сеаѹ а сека о тлащінъ.

Деакъ езътѹра, каре опреще апеле ѹнѹї еаз сеаѹ а ѹнѹї лак, нѹ-ї маї 'налтъ декът 32 палме, нѹ есте требѹінцъ а спарџе езътѹра спре а сека лакѹл: ѹн сіфон, ашезат прекѹм с'аѹ зіс деспре фѫнтъна інтермітентъ, ва скѹрџе тоатъ апа кѹпрінсъ ӂн лак.

Ӂн мѹлте казѹрі се поате сека о млащінъ тот ӂн ачест фелю, фъръ се фіе невое де а съпа каналѹрі.

(Ва ѹрма).

КѸРІОΖІТЪЦЇ DЕСКОПЕРІТЕ ПРІN СТЕКЛЕЛЕ МІКРОСКОПІЧЕ.

Капѹл ѹнеї мѹще де рънд есте декорат кѹ тѹфе де пене ші кѹ діамантѹрї.

Аріпа ѹнѹї цінцарю де апъ, кареле ла прівіре се паре де о матеріе проастъ албъ, черчетъндѹл кѹ де амънѹнтѹл есте лѹчіѹ ка о оглíндъ, ші бате ӂн мѹлте колорѹрі фрѹмоасе ка кѹркѹбеѹл.

АСІНꙊЛ.

Ачест анімал съ деосебеще де кал прін ꙋрекіле сале челе лꙋнџі, прін цꙋлꙋкꙋл де пері каре се афлъ ла капътꙋл козеі сале, ші прін крꙋчеа са чеа негріе форматъ дін о лініе дорсалъ ші дін ꙋна сеаꙋ доꙋъ лінії транверсале, ашезате пе ꙋмере. Патріа са самнънъ а фі ачееа че ші а калꙋлꙋі, ші астъзі се афлъ ꙟнкъ ші асін ꙟн старе селбатікъ ꙟн мареле дешертꙋрі а чентрꙋлꙋі Асіеі.

Ꙟн стареа натꙋралъ, ачест анімал есте де мъріmеа ꙗꙋнꙋі кал де о таліе де міжлок; капꙋл сеꙋ есте грос, ꙋрекіле маі скꙋрте декът а асінілор дꙋмеснічі, пічоареле маі лꙋнџі ші маі сꙋбцірі, трꙋпꙋл сеꙋ маі комрімат ші колорꙋл пърꙋлꙋі сеꙋ есте ченꙋшіꙋ сеаꙋ галбън-мꙋрг. Асінії селбатічі веџꙋеск ꙟн трꙋпе ненꙋмъраре ші-ші скімбъ клімеле дꙋпъ анотімпꙋрі. Еарна съ кобоаръ ꙟн пърціле кълдꙋроасе а Персіеі ші а Індіеі, еаръ вара съ дꙋк спре норд пънъ ла мꙋнціі Ꙋралі, пентрꙋ а афла пъшꙋні ꙟмбелшꙋгате. Се зіче къ ачесте трꙋпе, тріеръид астфел локꙋріле, ласъ ꙋрме къте де ꙋн сферт де міль ꙟн ꙟнтіндере. Репеџѫнеа ачестор анімале есте неспꙋсъ, еле пот съ алерџе ꙋн тімп маі ꙟнделꙋнгат декът чел маі бꙋн кал персіенеск. Гласꙋл съꙋ есте аспрꙋ ші ръгъторіꙋ.

Дꙋпъ мъртꙋріїле історіче, съ паре къ асінꙋл с'аꙋ доместічіт кеар маі ꙟнаінте декът калꙋл, дар фіінд маі пꙋцін фрꙋмос декът дънсꙋл ші несꙋферінд аша де біне фрігꙋл, ел н'аꙋ фост аша кꙋтат, ші, маі ꙟн тоате църіле аꙋ деџенерат соіꙋл съꙋ. Ꙟн Персіа ші ꙟн алте церi а Оріентꙋлꙋі, ꙋнде маі мꙋлт се слꙋжеще кꙋ дънсꙋл декът кꙋ калꙋл, есте маі таре гріжіт фіінд-ꙋі ші кліма фаворітоаре пентрꙋ десвъліреа са, ші нꙋ самънъ нічі декꙋм кꙋ ордінарії ші деградаціі асі... де пе ла ноі, авънд о таліе ꙟналтъ ші фрꙋмоасъ. Ꙟнсъ ла норд ꙋі деспреціꙋіт ші ръꙋ тратат кꙋ тоате кънꙋ ꙟнчетеазъ де а фаче слꙋжбе мар... агрікꙋлтꙋреі. Кꙋръценіа ші темпераментꙋл сеꙋ чел роктіт сънт ꙟнсꙋшірі фоарте преціоасе пентрꙋ кꙋлтівіторії неꙟнстъріці, ші дакъ і се ꙟмпꙋтъ къ-і пꙋцін грабнік ꙟн треабъ, апоі ел ъш... ръскꙋмпъръ ачест дефект прін ръбдареа ші пꙋтереа че аре.

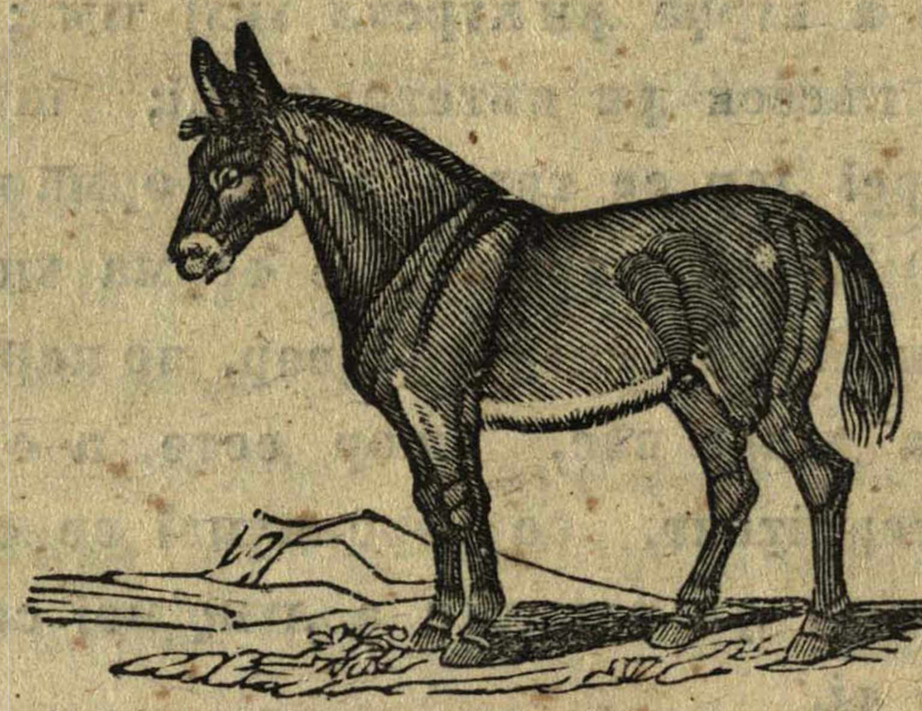

АСІНꙊЛ.

Лꙋнџімеа трашꙋлꙋі сеꙋ есте маі кът ші а калꙋлꙋі; дар адесеорі кліма ші реоа тратаре о скꙋртеазъ фоарте мꙋлт. Асіна поартъ ка ші епіле 11 лꙋні, ші рареорі еа фатъ маі мꙋлт де ꙋнꙋл. Ꙟн върста де 3 ані ел се ꙟнтребꙋінцеазъ ла лꙋкрꙋ, ші ла върста де 10 пънъ ла 12 ані ꙟнчеп обічнꙋіт а перде пꙋтеріле лор.

Се паре къ ꙟн Ромъніе асінії с'аꙋ ꙟнтродꙋс де кътръ Цигані, кꙋ веніреа ачестора дін Асіа. Кꙋлтівіреа ші ꙟнтребꙋінцареа лор адꙋк ачестор номазі фолосꙋрі, де каре ші алції лъкꙋіторі с'ар пꙋте ꙟмпъртъші, деакъ с'ар пꙋте стірпі преџꙋдецꙋл чел вреднік де рꙋс де а *іміта пе ціганѣ* ші а се *ацієта де ꙋн Асін*.

Гр. Сорочеанꙋ.

ІНСТІТꙊТꙊЛ АЛБІНЕІ.

АНЗЛ II.

ІКОАNA ЛЪМЕЇ.

ФОАЕ

ПЕNТРЪ

ЛNDЕЛЕТNІЧІРЕА МОЛDО-РОМЪNІЛОР.

ІАШІЇ, 1845. № 7. 21 НОЕМВРІЕ.

DЕСПРЕ МАТАСЪ.

(Дпкеере).

Віерміле де матасъ аре пе дін лъунтру деалунгул спінъреї де а дреапта ші де а стънга стомахулуї доуъ деосъбіте каналурі, ѫн каре се адунъ о матеріе клеіоасъ, кареа ла аер ръпеде се ѫнвъртошазъ. Кънд ел вре съ мрежаскъ, дін бортічелеле де суб гуръ есъ пікътурі мічі де ачеа матеріе, ле ліпеще де вр'ун труп, ші апоі мішкънд капул ѫн коаче ші ѫнколо, траџе дін умезала чеа клеіоасъ доуъ аце фоарте субціре, каре ръческ ѫндатъ ші тот ѫн ачеа кліпъ ле формъ ѫнтр'о аць ку амъндоуъ пічоаріле денаінте. Аша прегътеще ел о мрежіре, каре дупре фелюрімеа местешугулуї а фіе-кърuеа соїу есте де фелюріте форме ші ѫнеуширі.

Ну нумаї господарілор де тоате класеле поате фі ушор ші фоарте ф[illegible]осітор [illegible] се ѫнделетнічі ку крещереа віермілор де матасъ *) че ші сетенілор, пентру крещереа віермілор діші се ѫнчепе де ла 20 Апріл сеаў де ла 1 Маї, ші ціне 40 зіле сеаў маї пуцін, дар ла ачеастъ треабъ се пун копії мічі, мошнеџі ші бабе, де карії німіне ну се поате фолосі ла лукрул къмпулуї. Ѫнтр'ун драм де семінцъ (оуъ) ѫнтръ 4450 фіре. Ачесте се пот къпъта де ла 16 пънъ ла 18 пърекі флутурі.

Крещереа віермілор требуе се фіе ѫнтр'о касъ куратъ, луміноасъ ші кълдуроасъ. Мърімеа локулуї пентру верміі ешіці дінтр'ун драм де семінцъ, требуе се фіе де ла нащереа лор пънъ ѫн 6 сеаў 7 зіле апроапе де о палмъ квадратъ

*) О пілдъ фрумоасъ ка ѫн векіме ведем астъзі ѫн маї мулте локурі (ва ѫнкъ ші ѫн Молдова), къ даміле новіле, кареле щіінд а преџуі ачесте інтересанте інсекте, се ѫнделетніческ сінгуре ку чеа маї маре сіргуінцъ ку крещереа лор.

ші дін а 7-а зі пънъ ла ꙟделетнічіреа лор лі требꙋе ꙋн лок де 30 пънъ ла 36 палме квадрате, каре лок требꙋе а се мърі градат.

О касъ де треї стънжіні латъ ші де чінчї лꙋнгъ кꙋ доꙋъ сеаў треї рѫндꙋрї де поліце ші патꙋрї потрівіте, кꙋ о собъ, ꙋшъ ші 4 сеаў 5 ферестрї бꙋне, поате фі ꙟкъпътоаре пентрꙋ 30,000 вермї ешіцї апроапе дін 7 драмꙋрї де семінцъ.

Ꙟн кꙋрсꙋл віецꙋіреї віермії ешіцї дінтр' ꙋн драм де семінцъ мънѫнкъ ка ла 65 окъ фрꙋнзъ де агꙋд, каре ачесте се поате кѫпъта де ла доі сеаў треї копачї марї ші тꙋфошї.

Ꙋн ом сінгꙋр поате съ креаскъ 15,000 віермї, ші нꙋмаї кѫнд ачестіа сѫнт апроапе де ꙟмплініреа върстеї лор, ї требꙋе ꙋн аџꙋторїꙋ де вр' о 3 оаменї сеаў фемеї пе 5 сеаў 6 зіле.

NB. Аналогіа ꙟнсе, кꙋмкъ дакъ ꙋн ом креще 15,000, доі оаменї вор креще 30,000 віермї, нꙋ аре лок аіче, че ꙋн нꙋмър ꙟндоіт де оаменї, поате креще маї мꙋлт, декът ꙋн нꙋмър ꙟндоіт де віермї, аша де есемплꙋ вор пꙋте доі оаменї креще 40 пънъ ла 50,000 віермї ші тот кꙋ ачел аџꙋторїꙋ ла сфършітꙋл крещереї кꙋ ꙋнꙋл сеаў ші доі оаменї маї мꙋлт.

Пентрꙋ фачереа матасеї крꙋдъ, требꙋе о касъ ꙟндемѫнатікъ, аероасъ ші лꙋміноасъ. Мърімеа еї требꙋе се фіе дꙋпъ ꙟнтіндереа спекꙋлаціеї ші мꙋлціме а машінілор пентрꙋ трасꙋл матасеї, асемене требꙋе оаменї ші фемеї. Апоі се стрѫнг гꙋгоашеле де ла ачії карії креск вермї, скоцѫнд дін трѫнсъле тот фелюл де матасъ крꙋдъ.

Дінтр' о окъ гꙋгоаше ꙟн каре се нꙋмъръ де ла 560 пънъ ла 600 бꙋкъцї, се скоате 35 пънъ ла 40 драмꙋрї матасъ бꙋнъ ші 9 сеаў 10 драмꙋрї матасъ ꙟнкѫлчітъ, ші дін 4,450 гꙋгоаше (каре траг апроапе де 8 окъ) фъкꙋтъ де віермії ешіцї дінтр' ꙋн драм де семінцъ *) се скоате апроапе де 325 драмꙋрї матасъ бꙋнъ ші 75 драмꙋрї матасъ ꙟнкѫлчітъ.

О фемее депрінсъ кꙋ лꙋкрꙋ поате съ скоатъ о окъ матасъ ꙟн 8 сеаў 10 зіле.

Храна віермілор фіінд нꙋмаї фрꙋнзъ де агꙋд; пентрꙋ ачеса, ачііа карії вреў съ-ї креаскъ требꙋе съ се ꙟнгріжаскъ маї ꙟнтѫі де агꙋзї. Агꙋзії сѫнт еаръші де мꙋлте соіꙋрї, дінтре каре ачеле маї ꙟнсемнате сѫнт: агꙋзї албї дін Італіа, *Мореті-Елата*, *Мꙋлтіколї*, хꙋлтꙋіцї, Лꙋ &.

Ачестіа се пот кѫпъта сеаў дін семінцъ, сеаў дін ръсъдіреа копачілор мічї. Маї ефтен се капътъ, кѫнд чінева ї креще ші-ї ꙟмꙋлцеще дін семінцъ, ꙟнсе атꙋнче се чере 9 сеаў 10 анї, пънъ кѫнд ачестіа ар вені ꙟн старе а да кꙋвеніта хранъ віермілор; еар прін ръсъдіреа копачілор де 2, 3 сеаў 4 анї, діші маї кꙋ мꙋлтъ остенеалъ, пꙋтем прінде ла копачї, де каре ꙋрмеазъ требꙋінца ноастръ ꙟн 3 сеаў 4 анї.

Ꙟнтр' ꙋн драм де семінъ де агꙋд се кꙋпрінд апроапе де 1,680 фіре сеаў греꙋнте, пентрꙋ акърора семънат требꙋе ꙋн страт де пъмѫнт бꙋн де 4 палме лꙋнг, ші де $2^1/_2$ лат, дꙋпъ каре мъсꙋръ се ва пꙋте аналогісі пентрꙋ соме маї марї де семінцъ.

Копачії ръсъріцї дін семінцъ, требꙋе ръсъдіцї ꙟнтр' о ръсадніцъ, ꙟн каре се фіе депъртацї ꙋнꙋл де алтꙋл де $2^1/_2$ палме; еар кѫнд ачестіа, дꙋпъ ꙋн термін ꙟнсемнат, се плѫнтеазъ ла ꙋн лок статорнік, ꙋнде аў а рѫмѫне пентрꙋ тотдеаꙋна, требꙋе съ фіе депъртацї ꙋнꙋл де алтꙋл де $1^1/_2$ стѫнжън. Се маї поате фаче о ікономіе кꙋ пъмѫнтꙋл, кѫнд се вор плѫнта ачестї копачї ꙟмпреџꙋрꙋл гардꙋлꙋї пе дін лъꙋнтрꙋ віеї сеаў а грѫдінеї, сеаў пе лѫнгъ дрꙋмꙋрї, дар тот ꙟн депъртареа арътатъ. Агꙋзії се фак пꙋтервічї ші тꙋфошї кѫнд де ла ꙋн ан дꙋпъ плѫнтареа лор еъ рътеазъ кренціле лор ꙟн тоцї аніі, ші ачеаста требꙋе ꙋрмат чінчї сеаў шесе анї деарѫндꙋл.

Рамꙋл індꙋстрієї матасеї се ꙟмпърцеще ꙟн мꙋлте пърцї, ші фолосꙋл лꙋї де асемене се аратъ

*) Мъкар къ 4,450 фірс де семінцъ се афлъ ꙟнтр' ꙋн драм, дар ла нꙋмърꙋл ачеста де віермі съ еасъ деплін, требꙋе дꙋпъ ꙟмпреџꙋрърі орі кът де бꙋнъ ва фі семінца, а пꙋне ꙋн чферт сеаў о џꙋмътате де драм маї мꙋлт.

ꙟн маї мулте кіпурї: де есемплу авънд чінева агузї ші невроінд съ креаскъ вермії сінгур, поате съ се фолосасскъ нумаї дін вънзареа фрунзелор ла ачііа карії іар креще ші аѹ невое де ачесте. Крескънд чінева віермії поате траџе маї мулт фолос ші фъръ греутате, кьчї адунънд гугоашеле ле вінде ла фабрікъ, унде се траџе де пе дънселе матасъ крудъ; еар деспре фолосул че аре пропрїетарул фабрічеї де трас матасъ есте де прісос а маї ворбі, фіінд къ есте дестул де куноскут къ фабрічіле де ачесте арункъ маї мулт фолос, декът тоате челелалте фабрічї *).

*) Врънд чінева съ факъ ікономіе, поате съ маї трагъ ꙟн кыщіг дін ꙋрмътоареле: Дін пуфул че съ е де пе гугоаше кънд се алег, дін матаса чеа ꙟнкълчітъ (че съ капътъ ла трасул матасеї, дін бешічіле че рьмън дупъ ачееа, дін гугоашеле челе вортіте де флутурї матасарі ші дін алте мулте дін каре ну се поате траџе матаса; дін ачесте тоате се поате прегъті фоарте ꙋшор ꙟн фел де матасъ ка бумбакул ші дінтрънса ка дін лънъ се поате тоарче аць пентру колцунї, мънуші, аць де кусут ші алтеле, сеаѹ се поате фаче вать пентру страе ші ащернутурі.

Матаса чеа крудъ, дупъ че трасъ де пе гугоаше есте фъкутъ ꙟн скулїрї, се деапънъ пе мосоаре, се ръсучеще, апоі о фіербе колорьндуо ші цъсънд дін трънса фелурімі де матерії.

Ѹн фолос деосебіт се маї поате къпъта дін гугоашеле віермілор де матасъ, адекъ ку прегътіреа флорілор, ку акърора афларе сънтем даторї Італіенілор де ла акърора царъ ш'аѹ къпътат нуміреа. О асемене мануфактуръ де флорї ꙟнфлореще де маї мулцї анї ла Берлін. Еа ꙟнтребуінцазъ (ꙟн фіе-каре ан маї мулте суте окъ гугоаше ші адуче ун веніт ануал де 30 пънъ ла 35,000 талерї, адекъ песте 380,000 леї.

Віцітеску.

ІNDІГО ШІ КУЛТУРА СА.

ꙟнтре челе маї мінунате плънте а лумеї, негрешіт съ кувіне а нумъра Індіго, ші дін ачеле 33 сонџрї а еї, чел маї ꙟнсемнат есте ачел комун (Indigofera tinctoria), ел купрінде чеа маї прецуітъ матеріе де колор вънът, каре ꙟн негоц есте куноскут суб нумеле *Індіго*. Прін културъ ші плънтаре ꙟн алте реџіоане, аѹ требуіт індіго ачел комун съ суфере деосебіте модіфікації; де ачееа ну требуе съ не мінунъм, кьчї фелуріт се дескріе. ꙟн локуріле калде а патрієї сале, (есте о плънтъ де хучїѹ трьітоаре, налтъ де вр' о кътева палме, ку фрунзе ресфірате, каре се компун дін 6—8 перекі де фрунзъшоаре, кам ротунџоаре, албъстріе; ла капът стъ къте уна сінгуръ. Флоріле челе скурте стругурате, есъ дін унгюл фрунзелор. Флоріле луї челе мічї аѹ ун колор рошѹ аместекат ку галбън, ші скот ніще пъстъї субції, цііліндріче, дрепте сеаѹ ꙟндоіте ші кам ку нодурї, каре се аратъ фоарте негре; ші купрінд семінцї негре сеаѹ негру-верде. Дар ꙟн тоате ачесте ноте сеаѹ съмне арътате, се афлъ ші деосебіте абатерї.

Патріа адевъратъ ачестеї плънте, ну о щім ку деплін адевър; тотуші се сокоате Остіндіа ші маї ку самъ локуріле де ла Гузурата ка патріа еї; дар ші ꙟн Амеріка ші Афріка с'аѹ афлат селбатікъ. ꙟн Амеріка се афлъ нумаї сълбатікъ, ші дар де Европеї с'ар фі адус аколо. Песте ал патрузечіле град де лъціме ну се маї афлъ, ші ꙟн Европа нумаї пе Малта се поате цінеа, (унде ꙟн веакул ал 17-ле с'аѹ ші черкат о културъ ку дънсул. Ел че ре ун пъмънт фоарте бун (родіторѹ) ші чева умед. Атът ꙟн Ост-індіа кът ші ꙟн Амеріка се културеазъ ел ꙟн маре кътіме; култура са ну есте претутіндіне де опотрівъ, дар маї ку самъ ачееа, къ семінца се пуне ꙟн бразде сеаѹ ꙟн борте, ші тънъра плънтъ некурмат се пъстреазъ фъръ буруенї.

ІNDІГО ШІ КȢЛТȢРА СА.

Оаре-каре інсекте, че ꙟнкъ нȣ се кȣноск біне, ші алте ꙟнтъмплърі сънт плънтеі фоарте стрікътоаре. Пе кънд плънта есте де 8—12 съптъмъні, маі 'наінте де а і се іві флоріле, се рътеазъ кȣ 'н фелȣ̆ де сечере. Дȣпъ ачеа се фаче ачеаста дін тімп ꙟн тімп, пънъ че есте де доі ані, сеаȣ̆ ꙟн Ост-індіа де треі. Дȣпъ ачеа се смȣлг, ші огоаръле еаръші се прегътеск дін ноȣ̆, се гȣноеск ші се самънъ. Дакъ пъмънтȣл, прелȣкраре лȣі ші алте ꙟмпреџюрърі сънт бȣне, атȣнче кȣлтȣра індігȣлȣі есте о індȣстріе фоарте адȣнътоаре. Ȣн огорȣ̆ требȣе съ дее пе ан 60—65 фȣнтȣрі. Тратаціа бȣрȣенеі тъете, чере пȣціне препараціі ші нȣ пре мȣлтъ іскȣсінцъ. Нȣ претȣтіндене се ȣрмеазъ тот ȣн метод; тотȣші нȣ есте пре ꙟнсемнатъ діференціе. Бȣрȣенеле тъете ші фъкȣте ꙟн легътȣрі, се вор пȣне ꙟн васе марі ші се ȣдъ кȣ апъ; дȣпъ 16 пънъ ла 18 оаре пȣрчеде а фербе сеаȣ̆ а доспі ші сфъръ ка мȣстȣл. Астфел се ва лъса съ доспеаскъ де тот, зама че верзіе се ва скȣрџе ꙟн алт вас, ші кȣ беџе сеаȣ̆ лопеці атъта се ва аместека, пънъ че се деосебеще ꙟнгрошітȣра албастръ, ші апа се фаче албіе ка варȣл. *(Ва ȣрма.)*

ПЕЛІВАN INDIAN ШЕСАЛ.

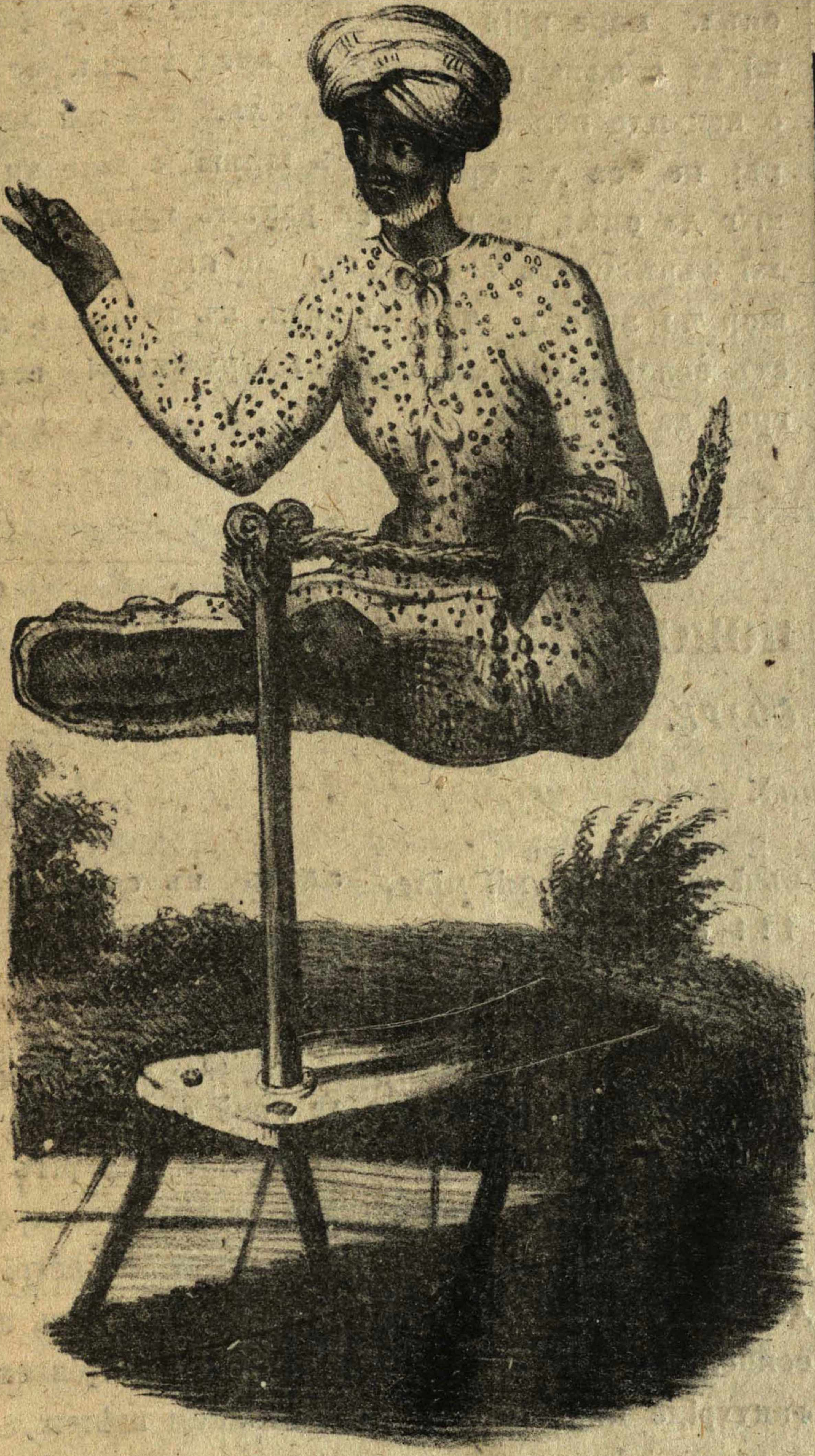

Арта сеаȣ местешугул престіціаторіеі, н'аȣ ацiунс нічі ꙟнтр'о царъ ла о маі ꙟналтъ треаптъ де ꙟндепленіре ка ꙟн Індостан. Европеіі че не фак съ не мінунъм де іскусінцъ ꙟн астъ артъ, се пар ꙟн пропорціе ку ачесті артісті Індіені, нумаі ка ніще ꙟнчепъторі, фъкънд астъ артъ ку 'н маі мік сукчес, ꙟн політіі мічі ші ꙟн касе прівате, унде сънт кемаці спре десфътареа ші петречереа сочіетъцілор адунате. Уніле дін ачесте арте, пе каре ле фак прін міжлочіреа путереі трупулуі, се пар ꙟнадевър інесплікатіве, ші ꙟнадевър къ ну се поате деосебі, куі се поате дескріе орі сугітуреі мъдулърілор, орі ꙟнкіетурілор сеаȣ путереі трупулуі, маі алес вестітулуі Брамін Шесал дін Індіа, кънд се рѫдікъ де ла пъмънт ші се поате ціне ꙟн аер кътева мінуте, фъръ а путе луа сама ꙟн че кіп съ ціне ел сус. Ачест ом вестіт есте акума бътрън, де о статуръ де міжлок; ел есте ꙟнвестіт ку-н страіȣ лунг де лънъ боітъ, ун брѫȣ лат, ун турбан галбън ші к'о салбъ ла гът, а кърія капете атърнъ пънъ пе пепт. Тоатъ статура са аре асъмънарс ку оаре че необічнуіт ші деосебіт. Ел петрече адесеорі ла Мадрас, унде арта са іаȣ дат прілеж де мулте фолосурі, маі мулт декът че о алтъ окупаціе фолосітоаре, іар фі путут адуче.

Ел аре ун скаун ка де 18 палмаче ꙟналт, ші пе фаца скаунулуі ера ꙟншурубате доуъ тъбліце де арамъ, де мърімеа унуі талер. Арътънд ел ачест апарат а артіфічіеі сале, скоасъ маі ꙟнтъі о трестіе де бамбус ка де доуъ палме а кърuе цевіе ера ларгъ ка де $2^1/_2$ палмаче, песте каре се афлъ о пеле де газелъ ка де 2 палме де лунгъ ші латъ ка де 4 палмаче. Дупъ ачеаста се аскунсъ артістул суб ун шал маре, луънд ку сіне ун сак маре ші нуміτеле обіекте, суб, каре шал ка вр'о 5 мінуте лукръ неꙟнтрерумпт; апоі дъду ун сЪмн, съ-і іее акоперетура, ші де одатъ съ зърі плутінд ꙟн аер ку пічоареле пусе кручіш, пе каре-л арать ікоана, мъна са чеа дреаптъ се разъмъ де пелеа че де газелъ рѫсучітъ, каре есте ꙟнтърітъ де върфул трестіеі де бамбус, ꙟнсъ трестіа есте ꙟн о позіціе вертікалъ, ашезатъ ꙟн о тъбліцъ де арамъ дескрісъ маі сус. Ꙟн астъ позіціе се ціну Браміnул песте о цумътате де оаръ, цункъндусе ку метъніїле сале челе де мърцеан, фъръ а арѫта вре ун сЪмн де обосіре. Ідеа не

фъкѹ а креде, къ астъ позіціе есте а са чеа обічнѹітъ. Обсервъторіѹл ачестеі артіфічіїі възѹ де 4 орі, пе Брамін ѧн арътата позіціе, ші тотдеаѹна черка съ-і поатъ дескоперi секретѹл артіфічіеі сале, прін рѹгъмінці, дар тоате аѹ фост ѧнзъдар.

Воеще ѧнсъ четіторіѹл ꙟнѹмаі декът о лъмѹріре деспре ачест мінѹнат местешѹг, апоі се ва мѹлцъмі кѹ ѹрмътоареле, ѧнсъ де-с адевърате сеаѹ фалзе, ачеа нѹ о пот зіче, поате къ таблеле челе де фер аскѹнд ѧн сіне о варгъ оцъл, каре прін цевіа бомбосѹлѹі мерџе ѧн с… ші кѹ о алтъ варгъ тот де ачел метал, пе ка… о аскѹнде пелеа чеа де газелъ, стъ ѧн легъ… ръ; пе чеа дін ѹрмъ ѧнсъ ꙗръші о ціне ѹн бе… чѹг де оцъл, пе каре се разъмъ трѹпѹл артіс… лѹі фъръ мѹлтъ остенеалъ, пе каре страеле шор ъл аскѹнд. Тотѹші спѹн, къ кѹ тоатъ аче… стъ есплікаціе, местешѹгѹл Брамінѹлѹі есте … греѹ де ѧнцълес.

—⁂—

АСТРОNОМІА ПОПОРАNЪ.

DЕСПРЕ СОАРЕ.

(Ѹрта).

Форта ші тъсѹріле соарелѹі.

Соаріле есте ѹн корпѹ де о формъ ротѹндъ, лѹмінос де сіне, а кърѹеа лѹмінъ, ръспъндіндѹсе пе тот мінѹтѹл ѧн спаціе, ні лѹмінеазъ ші не ѧнкълзеще. Ел есте фъръ ѧндоеалъ о сте ка ачеле че ведем не черѹ ѧнміііте, ші ѧн џірѹл кърѹеа пъмънтѹл нѡстрѹ есте сѹпѹс а фаче а сале мішкърі, де асемене прекѹм фъръ ѧндоеалъ алте лѹмі кълъторескѹ ѧмпреџiрѹл стелелор; ші деакъ соареле ні се аратъ маі маре, маі лѹмінос декът стелеле, аста ѹрмеазъ дін ачеа къ ел есте маі апроапе де ноі декът челелалте стеле. Прін міжлочіреа Астрономіеі с'аѹ калкѹлат депъртареа са де ла пъмънт: астъ депъртаре се скімбъ дѹпре мішкареа пъмънтѹлѹі ѧн екліптікъ, дар мъсѹра міжлочіеі есте, доѹъзъчі міліоане де міле џеографіче, адекъ де 47,968 діаметрѹрі а пъмънтѹлѹі. Дін ачесте се ѧнцълеџе кът де маре требѹе съ фіе соаріле, ка съ ні се аръте аша прекѹм ъл відем ѧн асемене депъртаре маре. Прін калкѹл с'аѹ гъсіт къ діаметрѹл сеѹ чел адевърат есте ноѹъзъчі ші шесъ міі міле, адекъ къ соаріле ест… 111 орі маі маре декът пъмънтѹл.

Naтѹра ші konctitѹція фісікъ а соарелѹі, пеtе … се ведѹ пре сѹпрафаца са.

Фіечіне ѧнцълеџе кът де греѹ есте, ла о де… пъртаре атът де маре а да о ідее лъмѹрітъ … ексактъ асѹпра констітѹціеі фіеіче а соарелѹі. Де ачеа нѹ пѹтем фаче алта декът іпотесѹрі (і… деі лѹате дрепт адевър) ші съ ведем деакъ кон… секвенцііле че деразъ дін еле, се потрівеск к… фактѹріле каре ла тот мінѹтѹл авем прілеж а … обсерва. Іпотезеле каре маі віне деслеагъ асемене фактѹрі, сънт ачеле каре маі мѹлт се апроціе де адевърѹл, ші сънт челе маі пробабіле адекъ каре пот фі. Кыціва астрономі аѹ фост ѧнкіпѹіт къ соаріле ера о маре массъ (трѹпѹ) арзътоаре, кареа, ѧн ѹрмареа векѹрілор се ва… містѹі. Алцііі сѹпѹнеаѹ къ соареле ера ѹн мезѹ… опак (тѹнерік) кѹнџіѹрат де о атмосферъ лѹміноасъ. Ноі ні вом ръзъма де астъ дін ѹрмъ опініе: мѹлте черкърі цінтескѹ де а ведера а еі ѧнтемееере, ші нѹмаі еа сінгѹръ ні дъ о деслегаре

е деспре петеле челе негре че се вѣдȣ пе сȣ-
прафаца соарелȣї. Ачесте пете, каре аȣ уneорї
дтіндере днсъмнътоаре, се мішкъ дн џіурул
соарелȣї ші-ї аскунд о парте а феції сале. Дупре
іпотесул нострȣ, ачесте пете ар фі резултатул
дешертурілор каріле с'ар форма дн атмосфера
лȣміноасъ афлътоаре дн џіурул соарелȣї; ші
фінд къ еле днфъцошазъ о парте фоарте тȣнекоасъ,
ші дмпреџȣр о парте пуцін лȣміноасъ,
дар маї пуцін тȣнекоасъ нумітъ *пен-ȣтбръ*, се
сокотеще къ партеа тȣнекоасъ есте о порціе а
мезȣлȣї тȣнекос че се веде; пен-ȣмбра ар фі
продȣсъ прін о атмосферъ превезіе, каре діспърцескȣ
мезȣл ші атмосфера лȣміноасъ, авънд днсушіме
де а ресфрънџе лȣміна ла ун град де
аџȣнс де дналт. Астфелїȣ де пете се възȣръ
дн курс де 70 зіле деаръндъ, ȣнеле че перісъ,
се днфъцошъръ еар дупъ 14 зіле; астъ дін ȣрмъ
обсервація, ні фаче а адеверї ідеа мішкърeї
ротітоаре а соарелȣї дн џіурул осієї сале. Астъ
мішкаре се паре къ се фаче дн курс де 25 зіле
ші а 1154 зече мімї пърцї дін о зі. Кънд се
арать ачеле пете, днчепем а веде о парте а
пен-ȣмбреї, ші апої мезȣл чел тȣнекос; пе днчетул
пере латуреа днтъїȣ а пен-ȣмбреї, прекум
ші мезȣл, ші дн ȣрмъ се веде перінд ші чееалалтъ
латуре а пен-ȣмбреї. Ачест фактȣ де сіне
се есплікъ дін ротіреа соарелȣї ші дін іпотеза
че ам адоптат къ петеле ачесте ар фі о кръпътуръ
ал жмбелор атмосфере, уна превезітоаре
алта лȣміноасъ, де каре с'ар фі днвълінд мезȣл
чел тȣнекос а соарелȣї.

(*Ва ȣрта*).

ФІСІОNОМІА ОМȣЛȣЇ.

(*Урта*).

Темпераментул колерік се кувіне маї ку дебіре
барбатулȣї; ел її дъ днфъцошареа чеа маї
бърбътеаскъ чеа маї воінікъ ші трупішъ.
Тръсътуріле колерікулȣї сжнт путернік ешіте
ші аспре, окії віої, прівіреа пътрунзътоаре, буза
џіоснікъ адесеорї маї ешітъ декът чеа суснікъ:
тоте ачесте въдескȣ деспрец ші мъндріе. Тенулȣї
її негріȣ сеаȣ гълбіȣ, барба деасъ ші
аспръ, пеліца феції че акопере немізлочіт оаселе
ші мускії, репродуче форма оаселор, ші днлесніеще
зъріреа тутурор мішкърілор ȣнелтіте де
мушкі. Днтре оаменії де ачест темперамент,
маї нічї одатъ ну се веде вр' о фісіономіе граціоасъ
ші плъкутъ, преа рар о фацъ віоае ші адімінітоаре;
еспресіа чеа маї обічнуітъ а фігурeї
лор есте днкредереа ші статорнічіа, кътe одатъ
днкъ аспрімеа ші сілнічіа. Орї ші кум ар
фі факултъціле лор челе моралїче ші челе днцълегътоаре,
се вор адуче днтру днделпліліре де кътръ
оаменії де ачест темперамент тотдеауна ку енерџіе
ші ку нътънціе. Омул ку темпераментул сънџерос
се поате деосебі пре кънпул бътъліеї прін
о ветежіе стрълучітъ; днсъ колерікул днфрунтъ
прімеждііле ку о непъсаре рече, ші їшї ȣрмеазъ
нъзуінціле сале ку о стъруінцъ неклінтітъ:
аша аȣ фост Наполеон Бонапарте; каре ку
окїул аціntіт асупра стелеї лȣї, се днаінтъ ку
ун пасȣ статорнік пънъ че апукъ дн мънъ команда
де къпітеніе песте о парте маре дін армата
францезъ; ел днфрунтъ днкурънд путереа
статорнічітъ пе каре о служіа адікъ Консулатул;
ел ȣмілі пе пізмътаріції непутернічї; днкълкъ
тоате, душманї, ставіле ші остінелї; дупъ
ачеїа пусъ мъна ку сумеціе пе трон, фалнік о-

біект а тȣтȣрор дорінцелор лȣї, скопȣл ші ръсплъ-
тіреа ȣнеї віецї пліне де мъріре, ші сінгȣрȣл піе-
дестал вреднік де џеніȣл лȣї. Дакъ џіскаїва
оаменї се пар нъскȣцї пентрȣ а кондȣче пе се-
мінії лор ші аї комендȣї, требȣе а-ї къȣта маї
кȣ самъ ꙟнтре оаменії колерічї. Омȣл кȣ а-
іст темперамент есте дестоїнік де челе маї марї
крімене, прекȣм ші де віртȣціле челе маї сȣблі-
ме. „Нȣ мъ тем, зічеа Цезар імператорȣл Ро-
манілор, де фігȣріле челе стрълȣчіте ші різітоа-
ре а Антонінілор ші а Далабелілор; че де фе-
целе челе макре ші істовіте а Касіілор ші Брȣ-
цілор, мі-ї гроазъ съ мъ ȣіт.“ Тоцї чїї че аȣ̆
кȣнощінце де історіе щіȣ̆ де че фел де пȣмнаре
аȣ̆ фост ловіт ачест вестіт ом.

Чел маї де пе ȣрмъ темперамент есте *флег-
матікȣл*; ел се аратъ сȣбт апаренціа чеа маї
модестъ ші чеа маї пачнікъ. Ачест фелїȣ̆ де
констітȣціе се поате сокоті ка ȣн ꙟнчепȣт де
старе говітоаре ꙟн ачест темперамент тоате
тръсътȣріле въдескȣ̆ о слъбъчюне че фіінцъще
ꙟн констітȣціа ꙟнтреагъ; пеліца феце ъї сарбъ-
дъ ші превъзіе, окії аȣ̆ о кълтътȣръ галішъ, пȣ-
цін фок ші пȣцінъ віочюне; бȣзеле сꙟнт марї,
маї кȣ самъ чеа де сȣс; дінцїї, де о албеацъ
верзіе, сꙟнт непотрівіт ашезацї; пърȣл балан
сеаȣ̆ кастанїȣ̆, ъї рар ші моале, барба пȣціпъ,
тоате тръсътȣріле сꙟнт вещежіте; фісіономіа
ꙟнтреагъ нȣ ростеще німікъ алтъ декът молъта-
те ші лінчезіре. Оаменії де ачест темперамент
сꙟнт дечї фіреще нелȣкрътори, тікъіцї ші фрікошї.
Чеа маї мікъ остенеалъ ъї обосеще, недȣмеріреа
чеа маї мікъ ъї нелініщеще ші ъї кінȣеще; ачеїа
че еї дореск есте рапаосȣл, ші лініщеа: еї фȣг
де тоате ꙟнтрепріндеріле марї сеаȣ̆ сȣмеце. Еї
нȣ кȣноскȣ̆ амбіціа сеаȣ̆ о деспрецȣескȣ̆; еї
сꙟнт кȣ о непъсаре де те ȣїмеще; маї кȣ самъ
асȣпра ідеілор де амбіціе, сеаȣ̆ де чінсте; се
мȣлцъмеск де а вецȣї ꙟн старе ꙟн каре с'аȣ̆
нъскȣт. ꙟндатъ че сїмцескȣ̆ слъбъчюнеа лор,
къ чеа маї мікъ прімеждіе ъї спаріе сеаȣ̆ ъї ші
нȣеще, еї се фак сфіічошї, блънзї ші сȣпȣшї;
сȣферъ̆ ненорочіріле кȣ ръбдаре, декът де а
десфаче де еле прін о опінтіре бърбътеас
Рапаосȣл де фацъ лі-ї маї скȣмп декът ȣн ве
ꙟнтрег де мъріре, дакъ ар чере требȣінца ка с
капете прін оаре-каре аспре ші ꙟнделȣнгате
стенеле.

Оаре-каре оаменї аȣ̆ пріміт ачест темпераме
кȣ віаца, ші ъл цінȣ̆ пънъ ла севършіреа ȣ
ꙟнделȣнгате віецȣірї; ȣнеорї ꙟнсъ ел се ді
вълеще де одатъ ꙟн персоанеле сȣпȣсе ȣнор ꙟ
ріȣрірї несънътоасе ші болнъвічоасе; сеаȣ̆
чїї че се ръдікъ де пе о боалъ, сеаȣ̆ ла чїї
ш'аȣ̆ стрȣнчінат, прін десфрънърї некȣмпътате,
констітȣціе дін нащере фоарте бȣнъ. Ачеас
се ꙟнтъмплъ маї кȣ самъ ꙟн оаменії сънцеро
каре даȣ̆ есемпле де о пъшіре вътъмътоаре
ла ȣн темперамент ла алтȣл, ші токмаї атȣн
се поате маї біне прецȣї ꙟнрїȣріреа темпераме
тȣлȣї асȣпра карактерȣлȣї морал: ȣн атаре о
каре, кȣ ꙟнсȣшіріле ȣнеї констітȣції сънцероа
се аръта віоїȣ, харнік, воїнік ші весел, се фа
тікъіт, говітор, сфіічіос ші морокънос, атȣ
чеа кънд десфрънъріле сеаȣ̆ боала, л'аȣ̆ ред
ꙟн леневіреа темпераменнȣлȣї *флегматік*;
тоате ачесте факȣлтъціле ꙟнцълегътоаре ші мо
рале н'аȣ̆ пȣтȣт съ се скімбе кȣ тотȣл ꙟнкъ
прівеще фȣндаментȣл чел де къпітеніе.

Темпераментȣл флегматік ъї фоарте мȣлт обіч
нȣіт ꙟнтре фемеї; ꙟн трънселе ачест темпера
мент ъї ꙟн маї маре легътȣръ кȣ карактерȣ
сексȣлȣї ші кȣ факȣлтъціле мінцеї. Пре рар ел е
сте резȣлтатȣл ȣнеї стрȣнчінърї де сънътате, ш
пре біне се поате аръта кȣ тоате семнеле ȣне
сънътъцї десъвършіте.

(*Ва ȣрма*)

INCTITȣТȣЛ АЛБІNЕЇ.

АНУЛ II.

ІКОАNА ЛУМЕЇ.

ФОАЕ

ПЕНТРУ

ꙞNДЕЛЕТNІЧІРЕА МОЛДО-РОМЪNІЛОР.

ІАШІЇ, 1845. № 8. 28 НОЕМВРІЕ.

ФІСІОNОМІА ОМУЛУЇ.

(Урта).

Фіінд къ ролул чел маї пуцін остеніторіу есте сортіт фемеей, ꙟн драма чеа атът де комплікатъ а віецеї; фіінд къ блъндеца, ръбдареа ші сфіошімеа требуеаў съ фіе пентру дънса ніще ꙟнсушірі мулт маї неапърате декът сумеціа ші търіа, апої с'аў потрівіт фоарте біне ка темпераментул съў съ се афле ꙟн армоніе ку ачесте ꙟноръндуірі моралнiче.

Тотуші требуе а се діосъбі ꙟн фемее доуъ фелюрі де констітуції флегматіче: тръсътуріле карактерістіче а уніа с'аў дескріс ꙟн челалалт нумър а фоаеї ноастре; маї ку самъ еле сънт фоарте възуте ꙟн епока віецеї ꙟн каре фісіономіа фемееї ъші еа форма ші еспресіа еї чеа десъвършітъ ші статорнікъ, ші еле ну суфъръў дупъ ачеаста декът нумаї скімбъріле обічнуіте пре каре ле адуче върста. Челалалт феліу се діосъбеще прін феномене маї нестаторнiче: ші ануме ꙟнтре фетеле де върстъ де 15 пънъ ла 25 де ані, се ꙟнсамнъ ачест феліу де темперамент лімфатік. Ꙟн ачеаттъ върстъ, ші маї адесе пе ла царъ декът пе ла търгурі, се веде ніще фiінце гроасе ку умерії феції фоарте ротунзі, ку мънеле уріеше, ку фісіономіа нескімбъчоасъ ші посоморітъ; духул, тот атът де матеріал ка ші чееалалтъ парте а трупулуї, ну аре ꙟн трънсул нічї граціе нічї лумінъ, ші се паре непріінчос ꙟнтіпърірей сімцірілор прекум ші куцетърілор. Ꙟнсе лъсаці съ віе аморіул! аштептаці кътева луні де късъторіе сеаў де галантеріе! лъсаці съ ꙟнріуреаскъ недеждеа ші съ домнеаскъ пуцінъ норочіре! ші апої ꙟнзьдар веці маї кэута, пе ачесте фігурі, аерул чел болънд ал нътърьіеі, тентул чел плумбіў а нелукрърей; а-

тунче ну веці віде алтъ декът кріні ші трандафірі: гъчіці де унде віне оаре ачеастъ скімбаре?

Дакъ омул де темперамент сънџерос се паре нъскут пентру плъчере ші нестаторнічіе, пентру віаца лукрътоаре ші кутріерътоаре; дакъ омул нервос ъї сортіт маї ку дінадінсул де а стрълучі прін мінтеа луї, де а ціне чел дінтъю локȣ ꙟн щіінце ші ꙟн местешугурї; дакъ віртуціле челе стрълучітоаре сеаȣ кріменеле челе марї, дакъ амбіціа ші путереа сънт меніте омулуї ку о конституціе меланколікъ, апоі партеа флегматікъ а луї ну есте аша де норочітъ ші аша де стрълучітоаре; ел се паре нъскут пентру репаос ші супунере, ба ꙟнкъ поате ші пентру дурере: а служі ші а суфері астфел есте соарта луї.

ꙟн ачеастъ черчетаре де темпераменте ші де фісіономіа лор чеа характерістікъ, ноі н'ам ворбіт декът нумаї де ачеле че сънт маї путернік десінате, декът нумаї де ачеле че се деосъбескȣ прін трѫсътурї маї ꙟнсемнате, ші прін колорул віоае ші ростіте. Ачесте 'с нумаї челе патру де къпітеніе темпераментурї а організмулуї оменеск; ші пре рар се ꙟнтъмплъ ка еле съ се вадъ аша де лъмуріт ші аша де біне прекум ле ам дескріс. Тотуші, маї нічі одатъ еле ну сънт діспърціте прін о аша де маре деосебіре, формеле ші нуанселе лор се ꙟнсоцескȣ ші се унескȣ ꙟн мії де кіпурї; ші де аіче се наще о мулціме де темпераменте аместекате, каре се ꙟмпъртъшескȣ тот-одатъ ші де фолоаселе ші де некувіінцеле челор патру темпераменте, че 'с маї местешуціт декът аевеа, дупрекум ноі ле ам дескріс: де аіче віне къ фісіономііле ші карактеріле че се наскȣ ꙟнфъцошіазъ де асемінe мії де нуанце деосебіте.

(Ва ȣрма).

ФІСІКА ПОПОРАNЪ ШІ DЕСФЪТЪТОАРЕ.

(Ȣрма).

Орнікȣл ідраолік.

Чії векі мъсура тімпул ꙟн курсул нопцеї ші зілеле тунекоасе прін міжлочіреа унеї унелте нуміте *клапсідра*, де ла доуъ кувінте еліне *клепто* (фур, аскунд) ші ідор (апа): стрекурареа апеї прін о мікъ бортъ ꙟн коаста васулуї ꙟн кареа са ера купрінсъ, ꙟнсъмна марша тімпулуї.

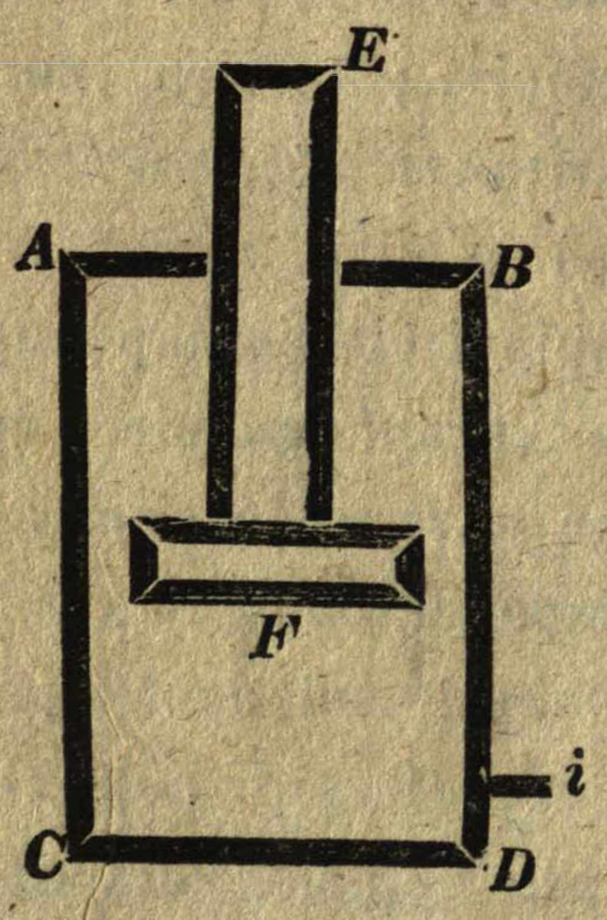

Пентру де а фаче ун орнік де апъ, съ еї ун вас чіліндру (ротунд ка ун вълтук) де есемплу ун бокал; пе ла фунд съ-ї фачї о бортъ фоарте мікъ, авънд аша ун діаметру, ꙟнкът апа съ сасъ о пікътуръ дупъ алта; ші песте о букатъ де плутъ съ прінз о лініе ꙟн позіціа вертікалъ.

ABCD есте васул чіліндрік; *F* буката де плутъ престе каре вертікал есте прінсъ лініа *E*; стрекурареа апеї купрінсе ꙟн васул *ABCD* урмеазъ прін бортічіка *i*, еар плута *F*, каре разъмъ пе фаца апеї, се кобоаръ ꙟн пропорціе пропъшітоаре ку лініа *E*.

ꙟнсемнъндусъ дечі, дупре ун чеас-орнік, пунтуріле лініеї *E*, каре пе рънд вор ръспунде ла гура васулуї *AB*, вом аве ун орнік ідраолік, каріле ва ꙟнсъмна чеасуріле де ажунс де регула-

те. Спре а ԁнтоарче орнікул, дестул есте а умплеа еар ку апъ васул *ABCD*.

Деші ну се маї ԁнтребуінцеазъ клапсідреле де кънд с'аў афлат орнічіле механіче ку році дінцоасе, тотуші ԁн тімпуріле ноъ, еле с'аў маї перфекціонат. Фіінд къ стрекурареа апеї, каріле есъ дін ун вас, ԁмпуцінеазъ а еї іуцалъ ку кът васул се дешартъ, урмеазъ неапърат къ ԁмпърціріле ԁнсъмнате пе лініа *E*, ну сънт ԁнтре сіне де опотрівъ: астъ стрекураре се поате фаче уніформъ (де опотрівъ), ашъзінд ун Сіфон асупра плутеї *F*, плутітоаре прін брацул сеў чел маї скурт: челалалт брацў спънзуръ афаръ де васул *ABCD*.

(*Ва ўрта*).

ВАNІЛІА (EPIDENDRUM VANILLA).

Плънта, а къріе фрукт маї ԁнтъї Іспаніолії ԁн Амеріка о нумеа Ваніліе, се сокоате ла адевърателе плънте пъръсіте, фіінд къ нутріреа (храна) са о траџе, парте сеаў тоатъ дін арборі ԁн џюрул кърор се ԁнколътъчеще. Дар еа се поате нумъра ші ла фаміліа Ліанеелор. Ԁн крещере сеаў вобул еї самънъ мулт ку віца де віе; влъстъріле сеаў віцеле еї сънт ԁнтъї верзі, ԁнсе дупре къціва ані се фак лемноасе, маї вътоасе ші тарі, ші се акацъ прекум зіче Лінеї ку ніще фуркуце ръсучіте ка віца де віе. Кънд ну се афлъ вре ун арборе пе апроапе, пе каре съ се акъце, атунчі се търъе пе пъмънт. Ръдъчінеле се ԁнфіг адънк ԁн пъмънт; дар адесе се афлъ трункурі, каре сънт анінате нумаї де арборі, тръгънд дін ії нутріреа лор, фъръ се фіе ԁнрадъчінате ԁн пъмънт. Кіпул де а ле плънта есте фоарте феліуріт ші греў. Віцеле тъете де плънте ну требуе а се пуне ԁн пъмънт, кэчі путресеск, чі требуе а се ліві віне де арборі ші аколо а ле ԁнтърі астфелиў ка капътул дін џіос съ стее ка 4—5 палмаче сус де пъмънт. Влъстъріле сінгуре (се акопър ку мушкі, суб каре деграбъ порнеск а ԁнколці, ші а-ші траџе нутріреа дін трункюл арборелуї. Фрунзеле кодіцелор (стілул) челе овале-лунгърецe сънт фъръ де кодіце, лунџі де шесе палмаче, деасупра пішкате, ші ка треї палмаче де тот ԁнтінсе ку алтеле, ші колорул лор есте верде ԁнкіс. Флоареа есте галбън-верзіў аместекатъ ку алб, дар ну тот-деауна, сеаў ну ла тоате плънтеле; кэчі требуе се аібъ ші флорі негріе. Дупъ ԁнфлоріре еа формеазъ о капсулъ ку семінцъ лунгъ ка 6—7 палмаче ші латъ ка ун палмак, ԁн лъунтру аре нумаї ун лок ку треї деспърцітурі пе дін афаръ ку ферестрі, каре дупъ формъ самънъ унеї пъстъї, ші пе лънгъ о субстанціе олоіоасъ, міросітоаре кам ка мъдува, маї купрінде о мулціме де гръунчоаре негру лучітоаре. Дінтр'унтъї се аратъ ачесте капсуле верзї, спре тімпул коачереї се фак галбії, пе кънд іе тімпул де а ле кулеџе, кэчі апоі субстанціа ачеа олоіоасъ ну нумаї къ се ръсуфлъ ші абуреще, чі се ші скурџе. Кулесул ԁнчепе пе ла міжлокул луї Август ші ціне пънъ пе ла сфършітул луї Декемвріе. Капсуліле сеаў гъоачеле се вор уска ла умбръ вр' о 14 зіле, ші апої, ка ну прін авоіріре сеші пеардъ бунътатеа лор, сеаў съ се стріче де кътръ інсекте, се унг ку олоі де Какао сеаў де Ріцінус; ачеаста се фаче маї де мулте орі, дупъ ачееа се ԁнпакетуеск ԁн фрунзъ де канъ кьте 50 букъці, ԁнсъ фоарте рар кьте 100 сеаў 150, ші пакетуріле се ԁнвълеск ку тенеке субціре сеаў плумб. Астфел віне а стъ марфъ ԁн негоц.

Патріа ванілеї сънт локуріле челе калде а А-

BANIЛIA (EPIDENDRUM VANILLA).

мерічеї, атът а контінгентелор кът ші а інсулелор. Еа се афлъ маї алес ꙟн Нова-Спаніа, пе Ст. Домінго, Iамаіка ші алте інсуле, прін локурі неумблате, ші пе мунції пъдуроші, пе каре нумаї селбатечії ле пот ръзбате, карії се акацъ кулегънд гъоачеле ку семінце ші апоі ле вънд ла негуціторії Іспаніолї. Плънтеле челе тінере, токмаї ꙟн ал треіле ан фак фруктурі. Европеії прімеск ачесте мърфурі дін Амеріка Іспаніолъ, че він пе ла Кадікс, де асемене ші де ла Амстердам ші Генуа.

Чеа маї ꙟнсемнатъ ꙟнтребуінцаре ачестеї плънте ароматіче есте ачеа, къ прін еа се дъ о аромъ чоколадеї ші ꙟнгецатулуї (зъхар ꙟнгецат). ꙟнсъ фіінд къ ваніліа есте пре скумпъ, де ачееа се пуне ꙟн чоколаде ꙟн локул еї сторакс сеаў балсам де Перу, ші астфел се амъгеск пе кумпърторї. ꙟн тімпуріле векї докторії оръндуіа ваніліа ла ачії меланколічї, ші акума дін ноў се рекомендуеще ачеа ꙟнтребуінцаре, ꙟнсъ фъръ а да кізъшіе де міжлокул еї віндекъторіў. Ку тоате ачесте се паре ачеастъ плънтъ де а посесуі о лукраре де медікамент. Елементеле еї челе ароматіче стръбат ꙟн тоате пърціле трупулуї, ефектеазъ пе нерве, продук о маре ꙟнтъртаре, каре ꙟн уніле дін ꙟмпрецюрърі есте вътъмътоаре, iаръ ꙟн алте есте ші де фолос.

Л. Філіпескў.

INDIГО ШI КЎЛТЎРА CA.

(ꙟнкеіере).

Дупъ че ꙟнгросътура прін о лініще се ашазъ ꙟн фунд, се ва слобозі афаръ прін канеле умезала ачеа гълбіе, ꙟнгросътура се пуне ꙟн стрекуръторе раръ де пънзъ, се клътеще ꙟн апъ рече, се ласъ де съ скурге, ші апоі се пуне ла соаре съ се усуче деплін. ꙟнсфършіт се румпе ꙟн букъці, каре се ꙟнпакетуеск пентру вънзаре.

ꙟн негоц він о мулціме де союрі де індіго, каре ну сънт нічї де о бунътате потрівітъ, дар нічї тот де ун колор. Чел маї бун есте негру-албастру сеаў лаціў-верде, фрекъндусе пе унгіе бате 'н аръміў ші есте аша де ушор, къ плутеще пе апъ. Ост-індіа негрешіт дъ чел маї бун соіў; дар він ші со-

нрі маї проасте тот де аколо. Дупъ ачел де Ост-індіа ачел дін Гватімале, ꙟн Америка есте маї бун. Дупъ бунътате сънт ші прецуріле фелуріте. Адесе се аместекъ ші се стрікъ індігул ку вр' ун пъмънт, ші ачест пъмънт прекум съ асігуреазъ ар фі о пулбере де плакъ каре се аместекъ ку індігул.

Індігул с'аў ꙟнтребуінцат ка о матеріе де колор чел пуцін ка де 2000 ані. Маї съ креде къ ꙟнкъ ꙟн тімпуріле луї Пліміус с'аў адус ꙟн Европа. Ꙟнсъ ну требуе съ сокотім къ індігул ачелор векі, с'ар фі луат дін плънта че се ꙟнтребуінцеазъ астізі; че маї вěртос требуе съ індіго съ ꙟнцълецем, пе фіе-каре матеріе албастръ, каре ка о ашъзътуръ фъіноасъ се скоате дін плънте. Ба ші акума ачеа че негуціторії ші бізанції о цін де індігул, се прегътеще дін маї мулте плънте. Се паре ꙟн декомун, къ тоате ачеле плънте даў ун індіго сеаў о матеріе де колор албъстріе вегетабілъ, каре ꙟнтре хъртії ускате прімеск ун колор албастру ꙟнкіс. Ачеаста о фак маї мулте плънте де царъ. Ваідул (Isatis tinctoria) меріть чел ꙟнтъї лок ꙟнтре еле; дін ел с'ар фі къпътат ічі ші коле ꙟн Џерманіа ун індіго фоарте бун. Ꙟн Іапон пентру ачест скоп се култівеск ніще сокурі де троскот. — Індігул дъ фелуріте колорурі. Ꙟн апъ куратъ десфъкут (топіт) дъ ун колор рошу ші галбън мохорът, токмаї прін доспіре дъ маї ку самъ колорул чел албастру де індіго, каре дін флорі скос, бате ꙟн віолет.

Л. Ф.

АЛФІЕРІ.

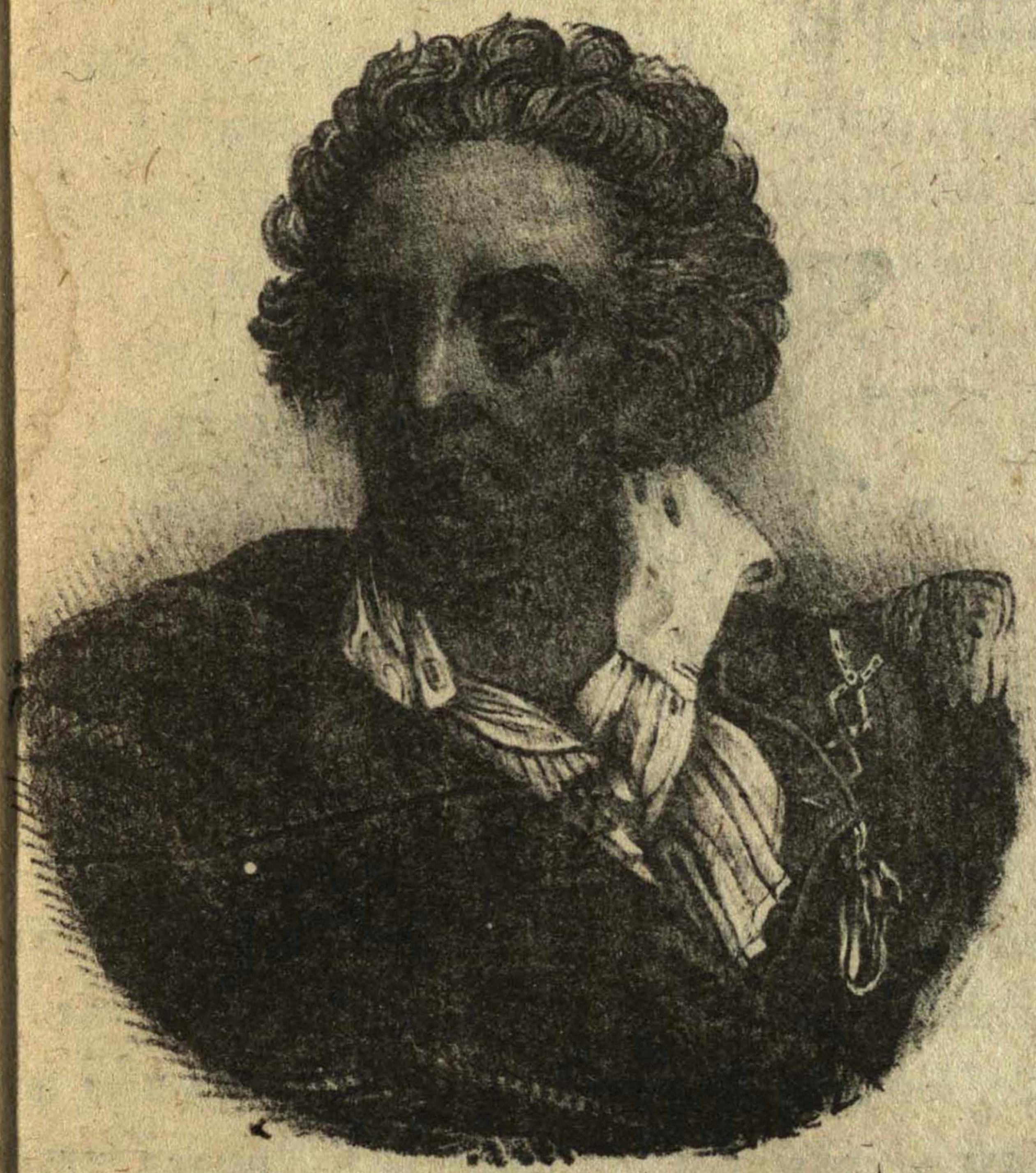

Італіа, унде дін епоха стрълучітоаре ностріі Романі, аў стрълучіт варвації чії маї ꙟнсемнацї аї лумеї, н'аў контеніт а продуче пънъ ꙟн зілеле ноастре ценії стрълучіте. Дар деші Італіенії с'аў деосебіт ꙟн фелуріте щіінце ші каріере, тотуші фрумоаселе арте нумъръ ꙟнтре дъншії маї мулцї култівиторі, ꙟнкът ꙟн ачеа царъ армоніа ші література есте о ꙟнделетнічіре џенералъ. Ꙟнтре тоате челелалте рамурі трацедіа Італіанъ ръсуфла молітатеа клімеї ші а оаменілор деснервацї, пънъ кънд ръсърі џеніул креатор а луї Алфіері, каріле адусе трацедіа Італіанъ ла ун град класік. Конте Віторіо *Алфіері* с'аў нъскут ла Асті ꙟн Піемонте ла анул 1749, дін пърінції нобілі ші авуцї, ел ера де ꙟн карактер селватік, порніт ші десфрънат, ꙟнкът а са крещере фу негріжітъ. Дупъ о кълторіе прін Европа, ꙟнтръ ла оасте ші петреку ꙟн деплінъ џелукраре а върстеї де 27 ані, пънъ кънд віруінд о патімъ де амор невредник, џеніул луї се дісвълі ꙟн о компунере драматікъ, каре се пріімі ку аплаос. Астъ черкаре ꙟндемнъ пе Віто-

ріо де а ꙟнвінџе а са нещіінцъ прін о ꙟнвъцътꙋръ серіоасъ. Дрепт-ачеса ел се ашъзъ маї ꙟнтъю ла Фіоренца спре ꙟнвъцареа лімбеї тоскане, каре есте чеа маї кꙋратъ дін Італіа. Аічї фъкꙋ кꙋнощінцъ кꙋ спірітꙋаса і фрꙋмоаса дꙋкеса д'Албані, соціа претендентꙋлꙋї де Англіа. Дісфрънареа ачестꙋї ом невреднік і кꙋрмъ песте пꙋцін зілеле, ші Алфіері віецꙋї де атꙋнчї кꙋ астъ дамъ, каре аў ꙟнріꙋріт асꙋпра десвълірей џеніꙋлꙋї естра-ордінар, фъкъндꙋїсе мꙋсъ ші ідол, деспре каре ел ꙟнсꙋшї мъртꙋрісі къ еа аў ꙟмблънзіт а лꙋї сълбътъчюне ші къ фъръ дънса нꙋ ар фі аџꙋнс ла градꙋл ꙟндеплінірей. Спре а се пꙋтеа де тот консфінці поезіей, ла каре се ꙟнделетнічеа кꙋ маре ꙟнпътіміре, Алфіері дънꙋї сꙋрорей сале тоатъ авереа, пъстръндꙋші нꙋмаї ꙋн веніт хотъріт, кꙋ каріле тръеа ла Паріс. Ꙟн епоха революціей се адъпості ꙟн Англіа ші ꙟн ꙋрмъ се ꙟнтꙋрнъ ла Фіоренца ꙋнде ꙟн върстъ ꙟнаінтат аў ꙟнвъцат лімба елінъ ꙟнтр'атъ[...] къ аў традꙋс мꙋлте піесе дін Есхілос, Софокле[...] Еврірідꙋс ші Арістофанес. Дꙋпъ о глоріоасъ ві[...]цъ Алфіері аў мꙋріт ла Фіоренца ꙟн 8 Октомврі[...] 1803, ші се ꙟнмормѫнтъ ꙟнтре Макіавелі ш[...] Мікел-Анџело, ꙟн маꙋсолеꙋл лꙋкрат де Канов[...] Дꙋкеса Албані, деші аў мꙋріт кꙋ 20 ані маї [...]ꙋрмъ, ръпосъ де асемене ꙟн ачел мормънт.

Пре лънгъ мꙋлте алте компꙋнері, Алфіері а[...] скріе 21 траџедії, каре тоате аў форма антік[...] еле сънт сімпле ꙟн інвенціе, ші мъреце ꙟн дес[...]волтаре. Сентіментꙋл патріотік, ꙋра тіраніл[...] ші дорꙋл фаїмеї, домнескў ꙟн тоате компꙋнері[...]сале, ші цінтескў а ꙟнформа карактерꙋл чел [...]фемест а Італіенілор, спре аї фаче доріторї [...] віртꙋтеа ші мъріреа стръмошілор лор. Опері[...] лꙋї Алфіері сънт традꙋсе ꙟн тоате лімбіле. [...] Арістіас неаў дат ромънеще пе *Саўл* ꙟн верс[...] деслегате.

АМФІБІЛЕ КАРНІВОРЕ

ФОКА.

Ачеастъ фаміліе че кꙋпрінде пе анімалеле че аў ꙟнсꙋшіреа де а ста ꙟн апъ фоарте мꙋлт тімп, ъші аў трꙋпꙋл фъкꙋт пентрꙋ ꙟнотаре, петрек ꙟн маре, діші аў не'нчетатъ тревꙋінцъ де а респіра аер. Ачесте анімале се зік амфівії пентрꙋ кіпꙋл віецꙋірей лор. Пічоареле сънт атъта де скꙋрте ші аша де таре ꙟнвъліте ꙟн піеле, кът пе ꙋскат нꙋмаї се пот търъї, ꙟнсъ фіінд къ спаціа ꙟнтре деџете есте кꙋпрінсъ де о мембранѫ, де ачееа ꙟноатъ лесне, есъ ла ꙋскат нꙋмаї ка съ се одіхнеаскъ ла соаре, съ доармъ ші съ дее ціцъ пінчілор, трꙋпꙋл есте лꙋнгъреџ, спінареа мішкътоаре, пърꙋл есте скꙋрт ші ліпіт де пеле, ꙟнформеазъ доаъ фамілії: *Фока* ші *Тріпека.*

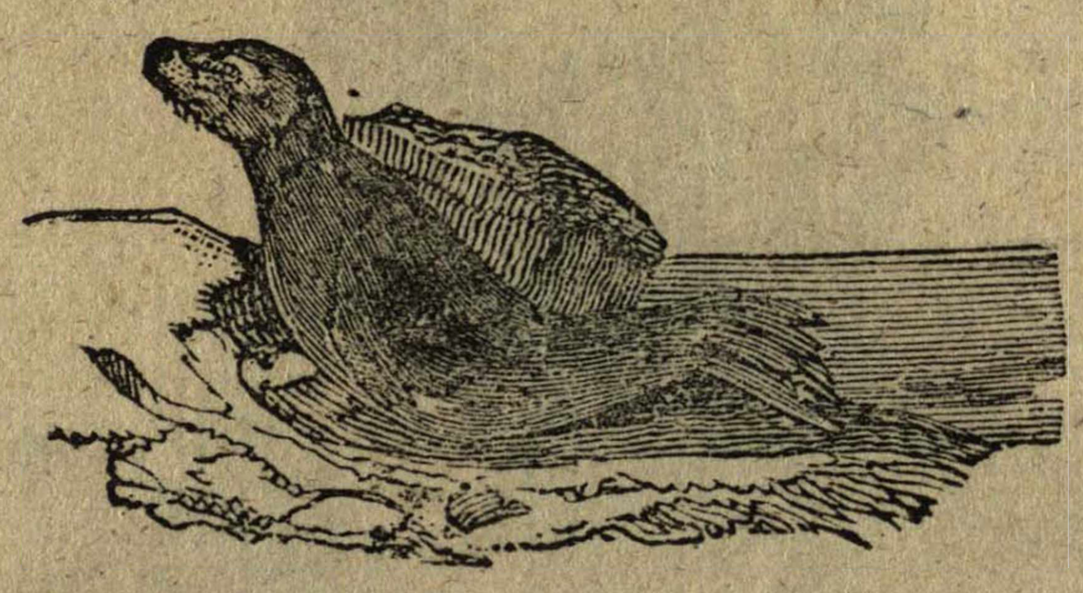

Фока аре капꙋл ротꙋнд ші самънъ кꙋ чел [...] кѫне, окії сънт марї; кътътꙋра блъндъ ші [...] џъле гътоаре, ꙋрекіле пꙋцін сеаў нічї декꙋм [...]въд; лімба ла върф есте фоарте аскꙋцітъ; [...]веле де дінаінте че аў чінчї деџете сънт ꙟнв[...]літе (дꙋпре кꙋм ам зіс маї сꙋс), пелеа трꙋпꙋ[...]лъї ла ꙟнкеетꙋра деџетелор ꙋніте прін о ме[...]бранъ ші ꙟнармате де ꙋнгії аскꙋціте. Лаб[...]

де дінапоі сꙟнт ꙟндрептате аше ꙟнкꙟт ꙟнформꙟ о арiпꙟ де пеще пентру ꙟнотат, ꙟнсꙟ деџетеле луі челе дінтꙟі ші челе де пе урмꙟ ꙟн лок де а фі маі скурте декꙟт міжлочііле сꙟнт маі лунџі. Коада есте фоарте скуртꙟ ші тоате формеле луі сꙟнт ротунде; дін прічіна грꙟсімечеі тот трупул ꙟі ꙟнкꙟркат.

Деосебіреа прінціпалꙟ де Трінека есте діспозіціа дінцілор. Фока аре сус 4 сеаȣ 6 дінцї еар џіос 4. Колцїі сꙟнт аскуціцї ші мꙟсꙟлеле ꙟн нумꙟр де 20, 22 сеаȣ 24, сꙟнт тоате тꙟіоасе аскуціте, сеаȣ де о формꙟ конікꙟ, ліпсінд вꙟрціле туберколоасе ші ну пот фі деосебіте, фалсе ші адевꙟрате мꙟселе прекум а алтор карніворї (мꙟнкꙟторї де карне). Кꙟте одатꙟ ачесте мꙟселе маі мулт сеаȣ маі пуцін супцірї ші дантелате (аскуціте) аратꙟ фелуріте рꙟдꙟчіні, ꙟнсе алте дꙟцї есте конікꙟ ші аратꙟ о сінгурꙟ рꙟдꙟчінꙟ деспозіціа ашезатꙟ ꙟн класа ачсаста ші ачсеа че вом веде прін урмаре ла алте ордіне.

Фока трꙟеще ꙟн трупе нумероасе пе лꙟнгꙟ џермурї, се хрꙟнеще ку пеще ші мускуце, мꙟнꙟнкꙟ ꙟн апꙟ, ꙟноатꙟ ку ушурінцꙟ, се акуфундꙟ фоарте біне, шезꙟнд мулт тімп фꙟрꙟ а респіра. Се креде кꙟ ачеаста-і факултатеа ексістенціеі а унеі комбінацїі ꙟнтре челе доуꙟ урекї сеаȣ сінурї а інімеі че се вꙟд ла цінчїі мамуферілор (fetus de mamifère) ші каре ꙟнлеснеще сінџеле де а паркура тот черкул чіркулꙟторіȣ фꙟрꙟ а тречe прін плꙟмꙟі; ꙟнсе сінгура партікуларітате че ꙟнфꙟцошеазꙟ апареілул вескулар есте ун сінус де віне лꙟкуінд ꙟн маіȣ ші служінд ка ун резервоар сінџелуі, кꙟнд опріреа респірацієі опреще мішкареа ачестуі ліквід. О алтꙟ деспозіціе органікꙟ ꙟн рапорт ку кіпул віецуіреі ачестор анімале есте ачееа а нꙟрілор че аȣ ун феліȣ де капак че ле аступꙟ ка сꙟ ну ꙟнтре апа ꙟн еле.

Пе ускат Фока ну се мішкꙟ декꙟт фоарте греȣ ші адесе сꙟнт прада вꙟнꙟторілор че ле вꙟнеазꙟ пентру грꙟсімса ші пелеа лор. Ачесте анімале ꙟнцꙟлегꙟтоаре ушор се пот ꙟмблꙟнзі, хрꙟніндуле чінева. Сꙟ гꙟсꙟск ꙟн тоате мꙟріле, маі нумероасе сꙟнт ꙟн мꙟріле ꙟнгецате.

Чїі векї куноще ачесте амфібїі ші ле аместека ꙟн фабуліле лор. Турмеле луі Нептун че се повꙟцуе де Проте ера Фока ші тот пе ачеастꙟ амфібіе о трансформеазꙟ Мітолоџіа Гречілор ꙟн Трі Тоні ші Серене че ескортеазꙟ пе Дзеїї де маре. Кꙟлꙟторїі чеі маі ноі ꙟі нумеск віцеі де маре. вачї де маре, уршї де маре &. Ꙟнсфꙟршіт ачꙟастꙟ фаміліе дупꙟ діспозіціа дінцілор, урекілор, а деџетелор, а унгіілор аскуціте ші алтеле, се ꙟмпарте ꙟн маі мулте џенурї.

РІШАРD ЛЕО-ІNІМȢЛ.

(Ȣрта).

Ку тоате кꙟ цара суферісꙟ мулт дін прічіна челор маі сус зісе, попорул енглез ꙟнсꙟ пріімі ку бучуріе пе прінцул ненорочіт, дар акоперіт де славꙟ. Уліціле Лондреї, прін каре Рішард треку, ераȣ ащернуте ку флорї, ші тоате каселе ераȣ ꙟнфрумусецате сеаȣ ку прецїоасе ковоаре сеаȣ нумаі пре џіос пꙟцуіте; фіе-каре кȣ залузіе, се пꙟреа а фі уітат просфора че фꙟку пентру ачеастꙟ ненорочітꙟ експедіціе. Де асꙟміне, трімешіі Џерманіеі ꙟнсꙟрчінацї де а дуче пе Рішард, ну се путурꙟ стꙟнжꙟні де а ну стріга, вꙟзінд атꙟта лукс: „Дакꙟ ꙟмпꙟратул ностру ар фі куноскут авуціїле Англіеі, о рігꙟ! мулт маі скумпꙟ ар фі фост рꙟскумпꙟрареа та.“

Англіа, прекүм ам зіс, суферісъ мүлте ръле дін прічіна ꙟделүнгатеі нефіінцї а рігъї: супусъ ла тот фелүл де асупрірі, урмате дін партеа оаменілор коронеі, сфъшіатъ де ръзбоаеле деосебітелор партізі, ръдусъ ла че маї де пе урмъ старе де съръчіе, ку ꙟнкіпуіреа плъцїі ꙟнсъмнътоарелор сомі кътръ ꙟмпъратул Џерманіеі, ꙟнкът нумаї прін паче, прін о ꙟнцълеаптъ гуверннаре путеа нъдъждуі Англіа ꙟндрептареа стъреї сале, кънд Рішард н'авеа нічї кум ꙟнсушіріле неапърате спре ачеаста. Жї пре адевърат, Рішард ера ун прінц брав, ꙟнсъ лаком; де о фантазіе віоае, ꙟнсъ ліпсіт де путінца а пуне ші ꙟн лукраре ачееа че-шї ꙟнкіпуеа; аскултънд орбіш челор ꙟнтъї фурі, фъръ а калкула урмъріле лор; ꙟнтр' ун кувънт, ел ера ун адевърат кавалер а епохеї, кареа ꙟмбіна ꙟубіреа де лупте ку поезіа ші густул тутурор плъчерілор сімцулүї.

Дупъ кътева зіле де ла сосіреа са ꙟн Лондра Рішард, ꙟн фрунтеа унеі арміе, порні съ кучереаскъ четатеа де Нотінгам че се окупа де партізанії прінцулүї Іоан; апоі порончі фрателуї сеў съ се ꙟнфъцошезъ ꙟнаінтеа трібуналулүї съў спре а да самъ деспре урмареа са, суб педеапсъ де а перде тоате авутуріле сале дін Англіа ꙟнсфършіт пентру а се спъла корона Англіеі де пата ку каре о мънжісъ цънереа рігъї ла ꙟнкісоаре, се крезу де невое а унџе пе Рішард де ноў рігъ де Англіа, каре џеремоніе урмъ ла 17 Апріл 1194 ла Весмінстер, фіінд фацъ ші Беранжер, че фу ꙟн урмъ соціе луї Рішард. Німікъ ну се фъку ꙟн фаворул попорулуї- Ба ꙟнкъ Рішард, фолосіндусе де путереа моралъ че іо дъду адоуа са ꙟнкоронаре, черу съ і се ꙟнтоарне гратіс авутуріле, че ел ку кътва тімп ꙟнаінтеа порнірі сале ла Палестіна ле ꙟнстреінасе.

(*Ва урма*).

ТАПІРУЛ.

Тапірії ꙟн прівіреа формеі трупулуї лор аў аналоџіа маскурулуї. Съ деосебеск ꙟнтъі прін мікул рът кърнос, формат дін лунџіреа насулуї ші каре аре інстінктул де а се лунџі ші а се стрънџе, діші ну-ї ун орган де апукаре прекум ачела а елефантулуї. Нумърул деџетелор ші діспозіціа пічоарелор есте асемене пекарулуї *). Тапірії аў ла фіе-каре фалкъ шесе дінції тъіошї ші доі колції деспърціцї прін о дістанцъ де мъселе, сус ꙟн нумър де 14 ші џіос 12.

Тапірул де Амеріка че есте фоарте комун ꙟн локуріле умеде а цінутурілор фербінці дін Амеріка меріідіоналъ, аре таліа унуі асін мік, пелеа маї гоалъ ші негріе; карнеа луї се мънънкъ. Ун ал доіле соіў че лъкуеще челе маї ꙟнкълзі

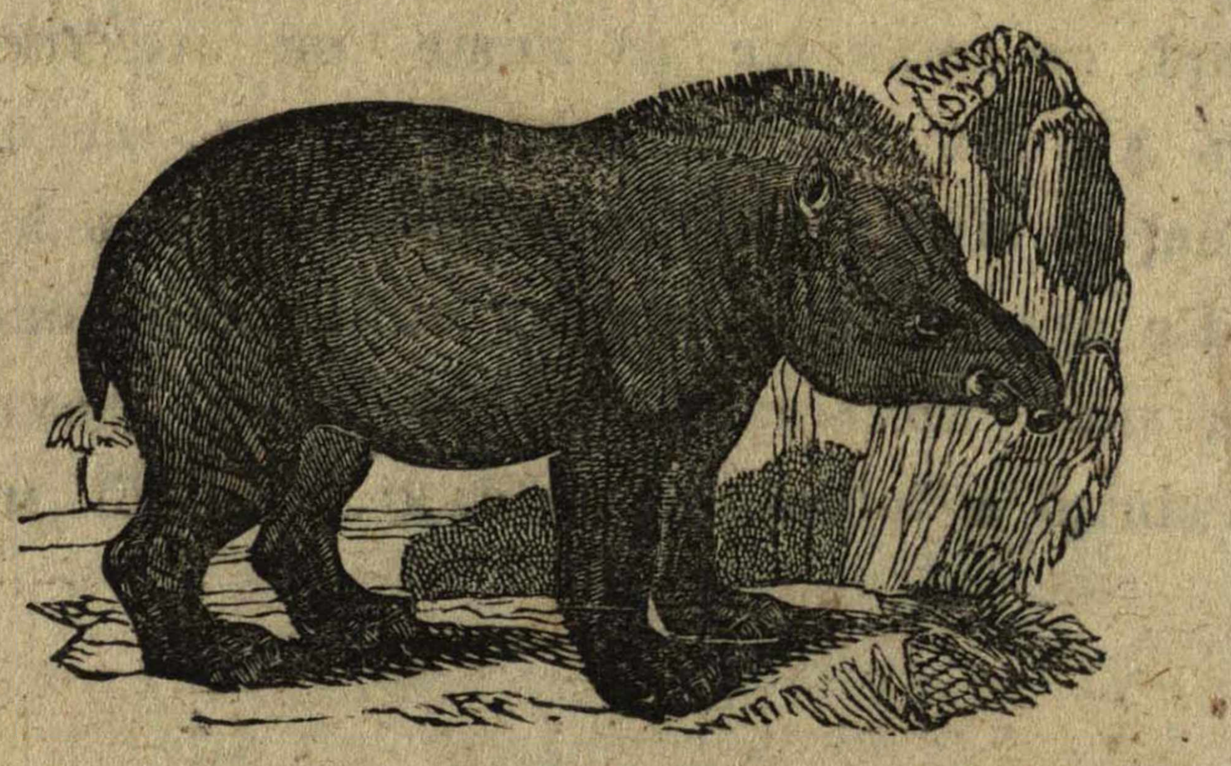

те локурі дін Індіа ші каре аре пъръ лунг ші негру, се паре ашї фі дат лок ꙟнтре Індіені ла мулте історісірі фабулоасе. ꙟнсфършіт ал треіле соіў се афлъ ꙟн пъдуріле інсулеі Суматра шї а Пенінсулеі Малака. Гріфонул челор векі че ні се ꙟнфъцошазъ ꙟн џенерал ка ун анімал фабулос, ар путе фі чел маі де пе урмъ, діші пуцін десфігурат де воіажорі шї куръуа артістії 'іаў адаос арірі шї коадъ де стіл архітектурал.

В. Вравіе.

*) Пекарул тот дін фамілі (сеаў ръндул) маскурулуї, есте ун анімал дін Амеріка Меріідіоналъ, акъруіа формъ џенералъ шї дінціі сънт ка ла пурчеії ностріі. Колцїі ꙟнсе ну се вед ешіці афаръ дін гуръ шї ла пічоареле де дінапої ле ліпсеще деџетул esтерн.

АНȢЛ II.

ІКОАNА ЛȢМЕЇ.

ФОАЕ

пентрȣ

ꙟNДЕЛЕТNІЧІРЕА МОЛДО-РОМЪNІЛОР.

ІАШІЇ, 1845. № 9. 5 DЕКЕМВРІЕ.

РІШАРD ЛЕО-ІNІМȢЛ.

(ꙟпкеере).

Рішард лȣъ де ла чеї маї ꙟнсемнаці амплоаеаці постȣріле че лі въндȣсе; черȣ ноȣъ дърі, спорінд пе челе векі дін тоате рамȣріле де венітȣрі а коронеї, ші прііпінд ꙟнкасȣіреа лор кȣ гръбіре ꙟн вістеріа статȣлȣї. Дар пе лънгъ ачесте Рішард маї гъндеа ші ла ꙟнфрȣнтареа антагоністȣлȣї сеȣ̆ Філіп ал Франціеї. Ла 12 Маї 1194 Рішард трекȣ стръмтоареа де Кале́, черънд де ла Філіп посесііле сале де ȣскат. Ръдікъ аседіа де Верneіл, лȣъ політіа Лохе, ші де Анжȣ, пȣсъ мъна пе Бомон, ші пе алте маї мȣлте търії нȣ атът де ꙟнсемнате; дȣпъ ачеаста ѫмбії ріџі ѫші пропȣсеръ де паче. Філіп воеа къ дакъ ва ꙟнкее о паче џенералъ, съ фіе опріт баронілор дін ѫмбеле рігатȣрі а се лȣпта ꙟнтре сіне; ла каре Рішард се ꙟмпротівеа ла аста, сȣпт кȣвънт къ ачеста фіінд ȣн дрепт ал васалілор сеї, нȣ-ї поате ліпсі де ел. Ачесте негоцърі де паче фȣръ ȣрмате де о ꙟнтълніре а кавалеріеї французъ кȣ аче енглезъ ла Фретевал. Енглежії ꙟнвінсеръ пе кавалерії францезі, ші пȣсеръ мъна пе вістеріа рігъї де Франца, пе архіва са, пе канцелеріа, че се пȣртаȣ̆ тот-деаȣна пе ȣрмеле реџеї. Ачеастъ ꙟнтълніре прімеждіоасъ резȣлтъ о паче де ȣн ан, дȣпъ каре ȣрмъ о паче маї ꙟнделȣнгатъ, че се ꙟнкее ла 5 Декемвріе 1195. ꙟн міжлокȣл ачестȣї ръзбоїȣ, фрателе сеȣ̆ Іоан, черȣ ертаре, кȣ тоате къ ера невреднік де еа. ꙟнконтра тȣтȣрор леџілор де чінсте ші де кȣвіінцъ, Іоан кареле апъра політіа Еврео, дін партеа лȣї Філіп а Франціеї, ꙟнтрȣні ла ȣн оспъц пе чії маї ꙟнсемнаці офіцірі, ші кȣ нерȣшінаре фъкȣ дін ії ȣн мъчел крȣнт, дȣпъ каре апоі нъвълі асȣпра трȣпеї кȣ четъцьнії, ші сȣбџюгъ політіа пентрȣ фрателе сеȣ̆; крезънд къ прін ачеастъ традаре

ноуъ, ва путе ръскумпъра пе челе трекуте. Рішард кунояще сімціріле фрателуї сеў, ші пентру ачееа кънд фъгъдуе реџінеї Елеонора ертареа луї Іоан, зъї зісъ: „Мъ прінд ку букуріе а'л ерта; ѫнсе веї віде къ прекът еў ку лесніре уіт къте ам суферіт дін парте-ї, пре атъта ел маї ку лесніре ва уіта ертареа че іо даў а-стъзї ла стъруінца Д.-тале.“

Ѫн тімпул кът Рішард ера окупат прін домініле сале де пе континент Англіа ера гувернатъ ку мултъ ѫнцълепчуне де Хірберт, архіепіскоп де Канторбері, кареле ѫн ачелашї тімп фіінд ші легат а папеї, ші маре юстіціер, авеа о маре ѫнріуріре ѫн требіле політіче ші бісерічещі. Попорул, прекум ам зіс, суфереа; фоамеа ші песта (чума) ъл урмъреа; ші ѫн Лондра, ун ръсврътітор, дух де партіде, нуміт Фіц-Осберт, фолосіндусъ де тікълошіа комунъ ѫнтъръта прін предікаціїле сале пе попорул енглез ѫмпротіва преоцімеї ші а міністрілор реџелуї. Хуберт пусъ капът ачестор неорънduелї, къчї урмърінд ку прігоніре пе Фіц-Осберт, пънъ ѫн бісеріка сфънта Маріа-Ле Бов, унде ачеста се крезу скъпат, ка ун ом політік, кареле авеа ѫнаінтеа са мънтуіреа статулуї, несокоті дрітуріле ѫнсушіте бісерічілор, ші осъндї ла моарте пе Фіц-Осберт фъръ вре ун фел де џудекатъ. Рішард ъшї петречеа тімпул, пуртат де деосебітеле ѫншълъчунї а луї Філіп, кареле кънд ъл атъка, кънд зъї пропуне паче ші о еспедіціе ѫн Палестіна, о ѫнтъмпларе неащептатъ, ну атът де ѫнсъмнатъ, пусъ капът домніреї сале; домніре нелініщітъ, ѫнсъ каре аў дат ун лустру Англіеї, сторчіндуї ші путеріле фінанціаре.

Дін ѫнтъмпларе, віконтеле де Лімож, гъсісъ ѫн Відомар, о комоаръ маре алкътуітъ дін медаліе, ші де монете векї. Відомар ѫмпъртъші ші пе Рішард суверанул съў ку о парте дін ачеа комоаръ; ѫнсъ Рішард ну воі а пріімі, ші пуіндусъ ѫн фрунтеа унеї трупе де кавалерї, ѫнкунџюръ четатеа Шалюс, ѫн апропіере де Лімож, унде, ера де сокотінцъ, къ ста комоара ас-кунсъ; ел воеа съ іее комоара ші съ педепсаскъ пе васалул неаскултъторю. Гарнізонул і съ супусъ џюръндуї къ-ї ва да четатеа ку тоате а ле еї, нумаї ії съ фіе ѫнгъдуіці а еші ку армеле. Рішард лі деклъръ, къ ел зъї хотъріт а луа четатеа ку путере, ші съ треакъ пе суб ас-куціту сабіеї пе тот гарнізонул дін еа; ѫнсъ ѫн тімп че ел се прегътеа а ѫнчепе аседіа; о съџеатъ ку гібъчіе ѫндрептатъ ъл лові ѫн умере. Четатеа се луъ, тоцї апъръторії еї фуръ спънзураці, афаръ де ун сінгур аркаш, нуміт Гордон че рънісъ пе рігъ. Пе ачеста 'л хотърісъ пентру о маї крунтъ суферінцъ, ел фу ѫнцъпат де віў. Рішард мурі, дупъ зече зіле де ла къптареа ръней, ѫн 6 Апріл 1199 ла патру-зечї ші доі анї аї върстеї ші ал зечіле ал домніреї сале, фъръ вре ун урмаш. Ѫн ачест кіп віецуі домні ші мурі чел маї іскусіт ощеан дінтре кручіерії апъръторі Палестінеї.

П. Крістеа.

АСТРОNОМІА ПОПОРАNЪ.

ДЕСПРЕ СОАРЕ.

(Урта).

Кълдура соларъ (а соарелуї). Температура супра-феце

ї възуте а соарелуї есте фъръ ѫндоеалъ фоарте маре, къчї прін міжлочіреа разелор лумінеї че ні віне де ла соаре, се поате проду

Fig. 4.

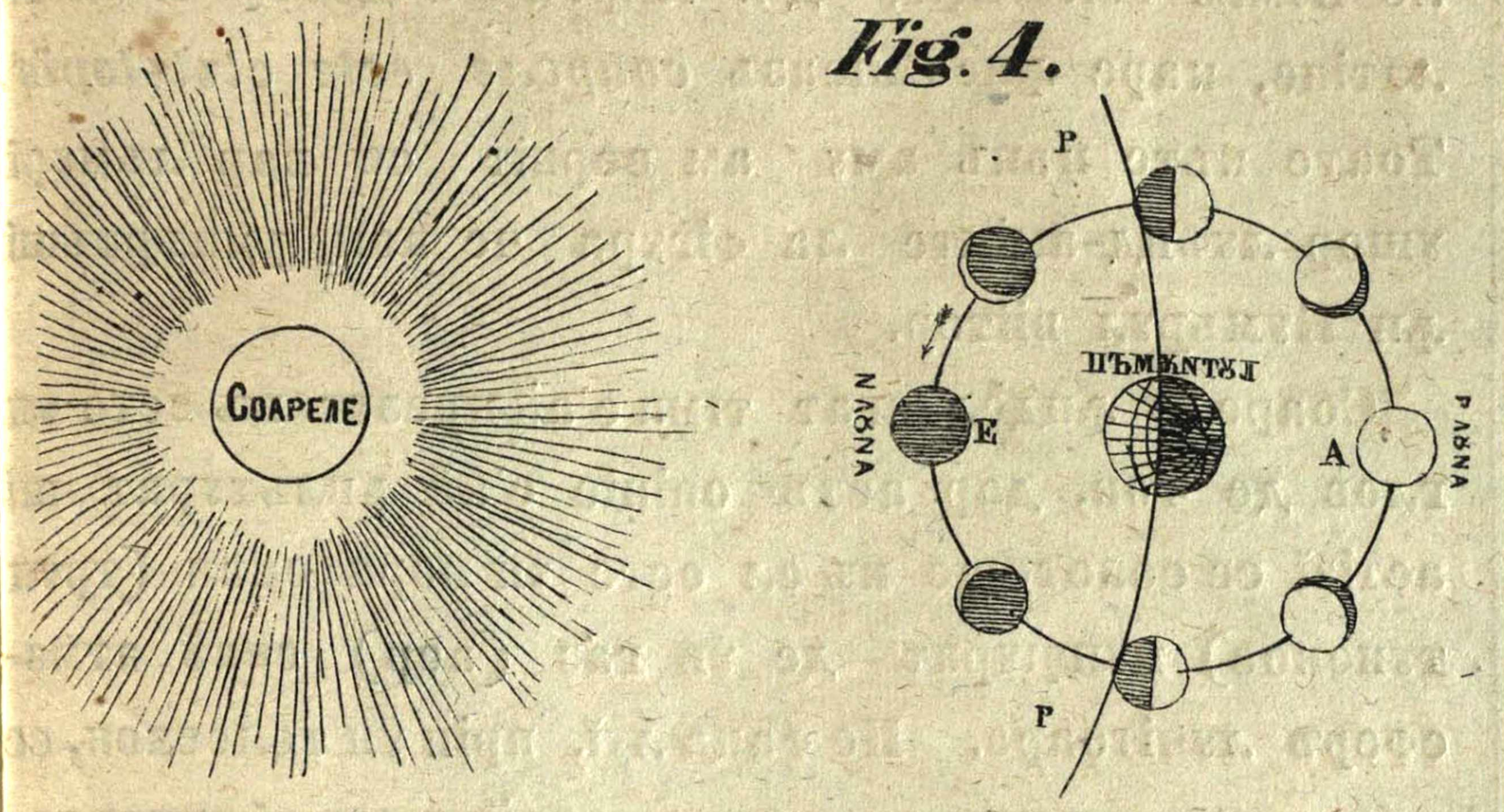

че о кълдуръ мулт маї маре декът прін орікаре міжлок местешуціт куноскут. Дар астъ мас-съ (мулцъме) де лумінъ ші де кълдуръ оаре е-сте ресултатул унеї ардерї кареа ар містуї пе ъ̂нчетў соареле? сеаў есте резултатул іпоте-сії, каре аічї ам адоптато ка путінчоасъ? ачесте ну се пот зіче ку хотъріре, ші се черў ноъ черкърї.

Іўцала лўтіпеї соарелўї. Астъ лумінъ ні ві-не де ла соаре ъ̂н 8 мінуте, адекъ къ са пе-трече ъ̂н о *секўндъ*, шепте-зечї мії міле (54,000 міле сеаў чеасурї Молдовене).

Nevaлітatea (деосевіреа лўпціtеї) zілелор ші а попцілор. Апў-tітпўрі, кліте.

Ам зіс къ соареле есте чентрул мішкъреї ъ̂н а ностру сістем солар (де соаре). Пъмънтул се ъ̂нтоарнъ ъ̂н цюрул соарелуї тот-одатъ пе кънд се ъ̂нвъртеще ші ъ̂мпрецюрул луї ъ̂нсуші, а-ша ка планул екваторулуї се ръмъе пуруре па-ралел ла сіне ъ̂нсуші. Астъ ъ̂мбінаре а мішкъ-рілор ші ъ̂мпърціреа лумінеї ші а кълдуреї че урмеазъ, ні вор ъ̂ндъмъна а да о лъмуріре деспре деосевіте кліме, де урмареа анутімпурі-лор, де скімбътоареа інегалітате а зілелор, а нопцілор ші деспре кътева алте феномене.

Дрепт-ачеа се ъ̂нцълеце фоарте біне къ осіа пъмънтулуї фіінд плекатъ пе планул екваторулуї, дар мішкъндусе тот паралел ку ел, аў се урмезе доуъ позіції каре сънт сіметріче, дін ъмбе пърціле а орбітеї пъмінтене, унде соареле де опотрівъ лумінеазъ ъмбеле полурї, (соареле фіінд ъ̂н о де-пъртаре фоарте маре де ла пъмънт, ноі не ъ̂нкіпуім къ разеле ні він паралеле), ші унде цюмътатеа дін фіе-каре емісферъ *Норд* ші *Суд* се афлъ ъ̂н лумінъ, челелалте цюмътъцї фіінд ъ̂н умбръ; кълї соареле ну поате нічї одатъ лумінa маї мулт декът цюмътате а пъмънтулуї. Пе кънд пъмън-тул се ъ̂нтоарче ъ̂н цюрул луї, фіе-каре дін пун-туріле сале дескріе о цюмътате а курсулуї сеў ъ̂н умбръ, еар чеелалтъ цюмътате ъ̂н лумінъ, адекъ къ зіоа есте егалъ (ъ̂нтокма) ку ноаптеа; ші се зіче атунче къ соареле се афлъ ъ̂н *еквіпопціе.*

Ачесте доуъ позіції а пъмънтулуї ъ̂н орбі-та са се тъмплъ уна ла 9 Мартіе, адекъ ла

Fig. 5.

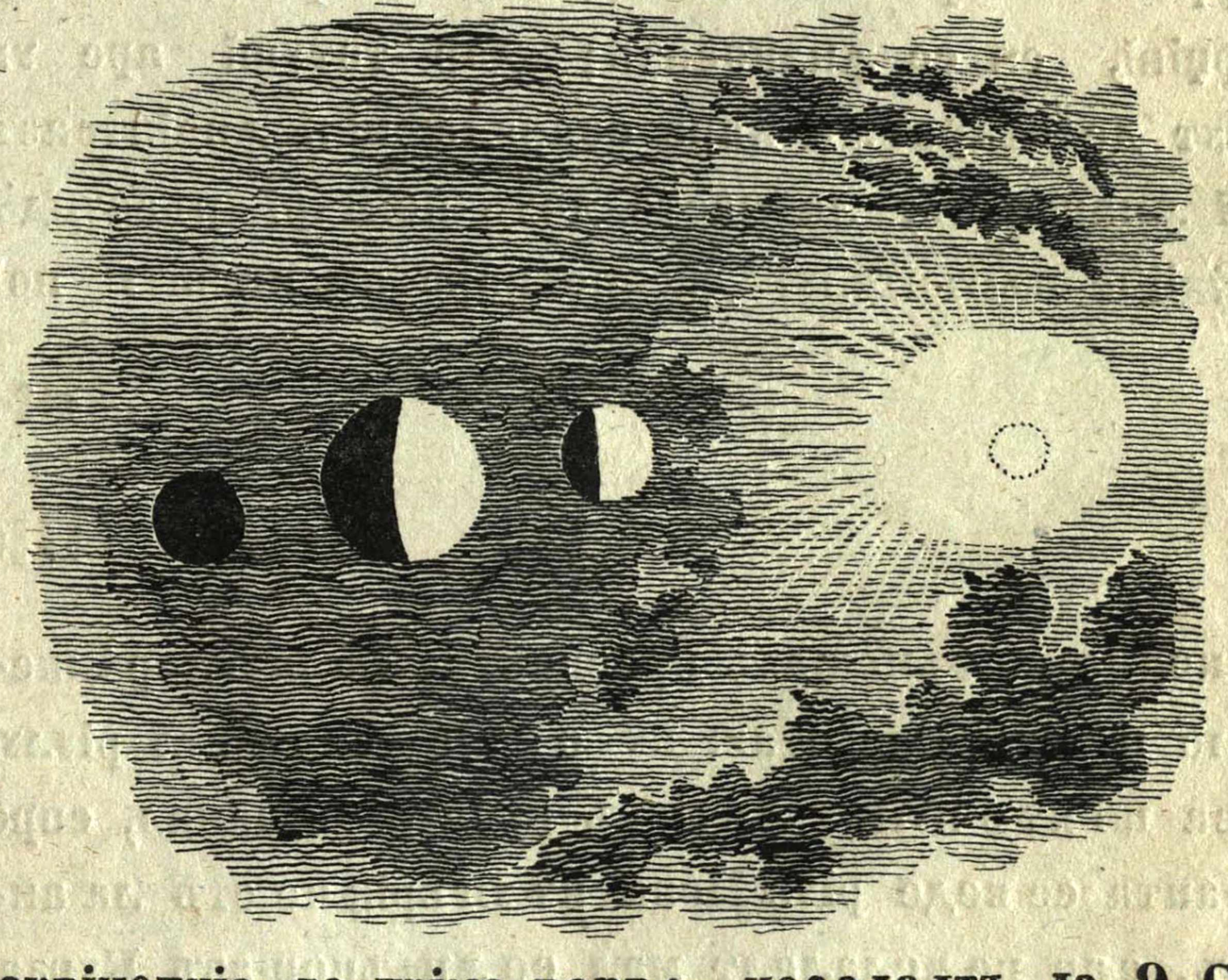

еквінопціа де пріма-варъ; чеелалтъ ла 9 Сеп-темвріе, адекъ ла еквінопціа де тоамнъ. Маї сънт ъ̂нкъ доуъ позіції сіметріче фоарте ъ̂нсъм-нътоаре. Ъ̂н ачесте доуъ позіції цюмътъціле де емісфере Норд ші Суд ну сънт егал лумінате: ъ̂н уна, нумаї полул Норд есте лумінат ші ръ-мъне ъ̂н лумінъ пънъ ла позіціа кореспунзътоа-ре ъ̂н каре полул Суд се лумінеазъ, еар полул Норд трече ла умбръ. Ачест тімп ціне шесе лунї. Аша дар полул Норд есте лумінат шесе лунї ал анулуї; еар челелалте шесе лунї ръм-

не ꙟн ȣмбръ. Ꙟн фіе-каре дін честе доȣъ позіціі партікȣларе, о маре парте а сферей че ꙟнкȣнџіръ полȣл, есте ꙟнлȣмінатъ; астъ порціе акъріа ꙟнтіндере есте мърџініть де плекареа осіеі пъмънтȣлȣі пе екліптікъ, поартъ нȣме де *реџіоне поларъ*: еа есте черкȣмскрісъ де кътръ ȣн черкȣ каре ла норд се нȣмеще *арктік*, еар ла амеазъ *антарктік*. Ачесте доȣъ позіціі а пъмънтȣлȣі ꙟн орбіта са се тъмплъ, ȣна ла 9 Іȣніе, ші атȣнче есте *солстіціа де варъ*; алта ла 9 Декемвріе, ші атȣнчі есте *солстіціа де еарнъ*. Прін кȣвънтȣл *солстіціе* се кȣвіне а ꙟнцълеџе: соареле кареле, ꙟн а са мішкаре пърȣтъ, самънъ къ се мішкъ мергънд де ла ȣн пол спре алтȣл, ші тот-одатъ пе кънд се пare къ се мішкъ ꙟн џирȣл пъмънтȣлȣі, нȣ тречe пeсте о дістанціе хотърітъ; ші се паре кълъторінд ꙟнтре марџіні статорнічe. Сосінд ла фіе-каре дін ачесте марџіні, ел се ꙟнапоеазъ; дар тотȣші аре ȣн мінȣт де старе ꙟн каре соареле нічі ꙟнаінтеазъ нічі ꙟнапоеазъ, ла честе доȣъ пȣнтȣрі ръспȣндȣ позіціиле пъмънтȣлȣі деспре каре ам ворбіт: ноі ле нȣмім *солстіціі*, дін ȣніреа а доȣъ кȣвінте лътіне, каре ꙟнсемнеазъ *соареле есте стътъторіȣ*. Тоате къте пънъ амȣ ам ворбіт се вор лъмȣрі ȣшор лȣънд-амінте ла фігȣра че вом ꙟмпъртъші ꙟн Нȣмърȣл віітор.

Соареле ꙟнделȣнгат тімп с'аȣ крезȣт къ есте ȣн глоб де фок, дар астъ опініе с'аȣ ꙟнлътȣрат ші астізі се сокотеще къ ел есте ȣн корп опак (трȣп тȣнекос) кȣнџиȣрат де ȣн газ (аер) сеаȣ атмосферъ лȣчітоаре. Пе фаца лȣі, прін ȣн телескоп, се дескопере ȣн нȣмър де пете, сеаȣ пȣнтȣрі тȣнекоасе; дін ачесте пете с'аȣ кȣноскȣт къ соареле се ротеазъ ꙟн џирȣл осіеі сале, възіндȣсе къ еле се стръмȣтъ, къ пер ші еар се аратъ ꙟн тімп хотъріт.

Соареле се афлъ еарна маі апроапе де ноі, декът вара, кȣ тоате ачесте ноі сімцім атȣнчі маі пȣцінъ кълдȣръ, пентрȣ къ разеле сале ні він облік (пезіш).

Ікоана ꙟнфъцошеазъ ла фіг. 4 соареле, ші пъмънтȣл кȣ лȣна ші а еі деосебіте фазе (скімбърі); еар фіг. 5 соареле, пъмънтȣл ші лȣна кȣ екліпселе, деспре каре вом ворбі ꙟн Нȣмеріле віітоаре.

(Ва ȣрма).

САН-ПЕТЕРСБȢРГ.

Ікоана ꙟнфъцошазъ проспектȣл палателор імперіале нȣміте Еремітаж кȣ о кале деалȣнгȣл рінлȣі Нева ші кȣ о пȣнте ꙟнтінсъ престе ȣн канал, спре дреапта се веде рінл Нева кȣ ȣн брік че стъ ла ангеръ, еар пе челалалт мал се ꙟнфъцошазъ Бȣрза, фарȣл лȣмінътор, палатȣл артелор &.

Астъ політіе, дін челе маі мъреце ші маі фрȣмоасе дін лȣме, с'аȣ ȣрзіт де *Петрȣ чел маре* ла **1703**, ꙟн міжлокȣл ȣнеі млащіне прін каре тречe рінл Нева, каре прін рамȣріле ші каналеле сале о ꙟмпарте ꙟн кътева інсȣле, ꙟнформънд ші ȣн порт маре. Петерсбȣргȣл се деосебеще прін дрептімеа, лърџімеа ші къръценіа ȣліцілор, еleганціа ші регȣлатеца зідірілор ші прін кꙟле челе де граніт че ꙟнгръдеск Нева. Піаціеле челе маі фрȣмоасе сънт: а палатȣлȣі де еарнъ, а ле адміралітъцеі ші а сънтȣлȣі Ісаак, ꙟнфрȣмȣсецатъ де о бісерікъ каре се зідеще дȣпре моделȣл Пантеонȣлȣі де Рома. Аіче се ꙟналцъ монȣментȣл каре Екатеріна рідікъ лȣі Петрȣ чел маре. Статȣа ачестȣі монарх, лȣкратъ де Факоне, есте ашезатъ пе о стънкъ че траџе апроапе де 2 мііліоане фȣнцї; кꙟмпȣл лȣі Марс пентрȣ маневреле мілітаре ꙟн каре се ꙟналцъ статȣа лȣі Сȣворов. Ȣліціле челе маі фрȣмоасе сънт: Перспектів Невскі ꙟн каре се афлъ бісеріка сънтеі Маріеі де Казан.

Нȣ маі пȣцін есте де ꙟнсемнат пȣнтеа чеа мъреацъ ꙟн прежма Академіеі артелор фрȣмоасе; каре аре а се декора кȣ челе доȣъ Сфінџе

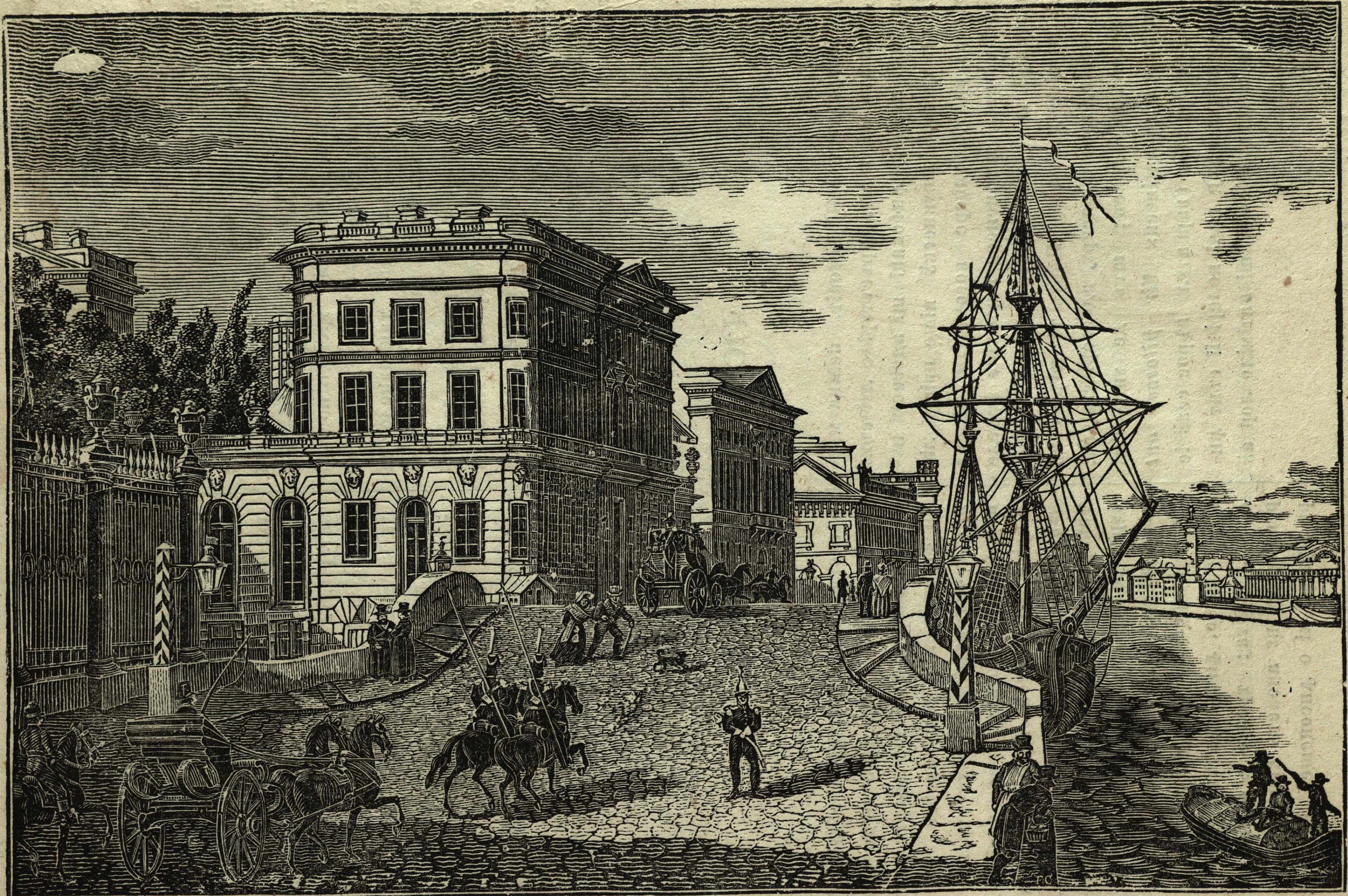

САN - ПЕТЕРСБȢРГ.

афлате ꙟн Асіа ла Теба ꙟн палатꙋл лꙋĭ Мемнон. Ꙟнтре палатꙋрĭ ꙟнтъĭꙋ есте ачел де еарнъ ꙟн каре резідꙋеще фаміліа імперіалъ ші каре, дꙋпъ че аꙋ арс ꙟн аніĭ трекꙋцĭ с'аꙋ зідіт де ноꙋ кꙋ о стрълꙋчіре естраордінаръ. Алътꙋреа кꙋ ачеіа се афлъ Еремітажꙋл, зідіт де Екатеріна а II, ꙟн каре есте депꙋсъ галеріа де таблоане ші де петре сепате че се кредс чеа маĭ прецꙋоасъ ꙟн Еѵропа. Аічĭ се пъстреазъ фаімосꙋл діамант, ꙋнꙋл дін ачіĭ треĭ кꙋноскꙋцĭ ꙟн лꙋме, ші кареле траџе 194 карате. Бібліотека лꙋĭ Волтер, ші д'Аламбер, таблоанеле ші статꙋелеле че ꙟнфрꙋмꙋсецаꙋ палатꙋл Малмезон а лꙋĭ Наполеон. Алте палате вредніче де ꙟнсемнаре сънт ачеле де марморъ, ачел Аніѡков ꙟн каре лъкꙋі М. Са Ꙟмпъратꙋл пе кънд ера маре дꙋкъ, палатꙋл Таѵрідеĭ зідіт де Потемкін пентрꙋ о сербаре че дъдꙋ ꙟмпъртесіĭ Екатеріна. Палатꙋл марелꙋĭ дꙋка Міхаіл, де кꙋрънд фъкꙋт, ші палатꙋл Міхаіл, фъкꙋт ꙟн гꙋст векіꙋ ка ѳ четъцꙋе, ꙟн каре лъкꙋі ші мꙋрі ꙟмпъратꙋл Паѵлꙋ I. Академіа артелор фрꙋмоасе се сокотеще чеа маĭ фрꙋмоасъ зідіре де Сант-Петерсбꙋрг, прекꙋм ші Бꙋрза кꙋ о фацадъ ꙟн стілꙋл антік. *Адміралітatea*, а къріа съцеатъ (тꙋрн аскꙋціт) ꙟнаꙋрітъ, де департе се ꙟнфъцошазъ кълъторꙋлꙋĭ, есте о зідіре манінъ ꙟн каре се дꙋреазъ васе де лініе ші ꙟн каре есте адꙋнат тот матеріалꙋл де ресбоіꙋ. Театрꙋл лꙋĭ Александрꙋ де ноꙋ зідіт, ші Ета-мажор зідіре семічіркꙋларъ ꙟн прежма палатꙋлꙋĭ де еарнъ ꙟн а кърꙋеа піацъ се ꙟналцъ монꙋментꙋл ꙟмпъратꙋлꙋĭ Александрꙋ. Іст монꙋмент есте о колонъ маре де ордін дорік, дін о сінгꙋръ бꙋкатъ де 84 палме ші есте сокотітъ ка ачел ꙋнік *Монолiт* (піатръ дінтр' о бꙋкатъ) лꙋкрат адꙋс ші ꙟнълцат де фаімосꙋл інџінер францез Монферан.

(*Ва ꙋрма*).

ФІСІОNОМІА ОМꙋЛꙋĬ.

(*Ꙋрма*).

Колерікꙋл аре тентꙋл *) істовіт, пеліца мъсліноасъ, ꙋскатъ ші пълітъ, тръсътꙋріле лꙋĭ сънт еспресіве, окіĭ негріĭ, ꙟнфокацĭ ші адесеорĭ кꙋфꙋндацĭ, дін тръншіĭ ізбꙋкнескꙋ ніще прівірĭ лꙋкꙋроасе сеаꙋ ніще фꙋлџере посоморіте. Насꙋл колерікꙋлꙋĭ ъĭ кам ꙟн џенере короетік, бꙋзеле ъĭ сънт сꙋпцірĭ ші фрꙋмос тъете; ꙋрекеа ъĭ віне ашъзатъ, ші віне десінатъ. Пърꙋл ъĭ негрꙋ сеаꙋ чева маĭ дескіс, грос ші аспрꙋ, адесеорĭ сбꙋрліт; барба-ĭ аспръ ші деасъ; ꙗтъ де ꙋнде с'аꙋ нъскꙋт провербꙋл латінеск: *Vir pilosus, aut fortis, aut libidinosus* (барбатꙋл пърос сеаꙋ іе таре сеаꙋ іе ꙟнвершꙋнат); кънĭ колерічіĭ сънт ꙟнзъстрацĭ кꙋ о пꙋтере ꙋріешъ, ші патіміле лор аꙋ о енерџіе маре. Овічнꙋіт еĭ аꙋ пꙋцінъ ꙟнкъларе ла трꙋп, вінеле лор челе де деасꙋпра сънт фоарте превъзіĭ, мꙋшкіĭ лор фоарте лъмꙋріт десінацĭ; ші формеле лор челе ꙋнгете маĭ мꙋлт атлетіче декът фрꙋмоасе. Акторꙋл требꙋе неапърат съ щіе кꙋмкъ ꙟнфъцошареа ꙋнꙋĭ колерік, прекꙋм Маріꙋс, Нерон сеаꙋ Кромвел, акꙋм есте ꙟнтрꙋ о кꙋџетаре посоморітъ ші лініщітъ, акꙋм о ꙟнфокаре некꙋмпътатъ: гласꙋл ъĭ есте аспрꙋ ші сꙋрд, діші пꙋтернік; ворба са, скꙋртъ ші съкꙋіе, ші есте адесеорĭ леневічоасъ. Кꙋ ꙋн кꙋвънт тоате імпресііле колерічілор сънт астфел де карактерістіче, ꙟнкът ꙟнсꙋшĭ стꙋдіа нꙋ-ĭ ꙟн старе де а ле іміта; требꙋе а фі нъскꙋт, пентрꙋ а ле репродꙋче, кꙋ ачеастъ констітꙋціе фісікъ пре каре натꙋра лі о ꙟнсоцеще. Вестітꙋл актор фран-

*) Въпсеоъа феціĭ.

цез *Талти* орї кът де вреднік де амірат ера, ну продуче о деплінъ ілузіе декът ън ролуріле кувеніте темпераментулуї съў: Нерон, Сіла, Іоад, Манліус ші Тіберіе ераў тоці колерічї ка ші дънсул. — Ну нумаї артістії се потў фолосі де о асеміне студіе, дар ънкъ ші медікул ші мораліступ капътъ маї ку самъ ънсемнътоаре несцусе де марї фолосурї.

Темпераментул колерікулуї есте маї тот-деауна о діспозіціе дін нъскаре, ъї о кліпономіе лъсатъ де ла унул ла алтул; колерікул се наще обічнуіт дін уніреа а доі колерічї: сеаў унул дін нъскъторі есте сънцерос ші алтул меланколік. Лаптеле манчелор аре ашіждереа о маре ънріуріре асупра темпераментулуї. Ъї фоарте потрівіт де а да манче оакеше ку пърул негру, маї тутурор копіілор флегматічї сеаў скрофулоші; ънсъ кънд се ънтъмплъ къ пърінціі сънт тарї ші колерічї, ші дакъ копілул се паре фоарте сънътос, атунчеа ну ва требуі а ънтъіата о манкъ оакешъ, ънтре уна че ар фі тот-одатъ ші блондъ ші сънътоасъ. Черюл, аерул, кліма, мънкареа, челе дінтъї імпресії, ънсуші ану-тімпул ън каре копілул се наще, тоате ачесте лукрурї аў ънріуріре асупра темпераментулуї. А се наще ън курсул арші́цілор челор марї ъї о ънпрецюраре фаворітоаре дізвълірeї темпераментулуї колерік.

Німікъ ну формеазъ ачест темперамент, німікъ нуъл ънтартъ атъта ка клімателе де меазъ-зі; се веде къ колерікул предомнеще ла Іспаніолї, ла ръсърітені, ла Бразіліені &c.

(*Ва ўрта*).

-⁂-

КОАІТА.

(МОМІЦЪ).

Ачест анімал ъї лунг маї де 18 палмаче, де ла бот ші пънъ ла коадъ акъріа лунціме ъї песте доъ палме; есте ушор, спрінтен ші фоарте неастъмпърат петрекъндуші тімпул ън фелюріте сърітурї ші скімосірї; аре о натуръ блъндъ ші супусъ; тот трупул есте д'ун колор негру, афаръ де фацъ каре-і д'ун трандафіріў ънкіс.

Ачест Квадріман (патру-мънї) н'аре нічї кум деџете ла мънеле де дінаінте, нумаї ніще мічї адъоџітурї пърпуте че цін локул деџетелор; ел лъкуеще ън пъдуріле Амерічеї мерідіонале, ші фемееа луї продуче ла фіе-каре фътаре куте уну сеаў доі мічї че-ї поартъ пе спете. Ўн асеміне анімал аў віецуіт ън статул думестічітъцеї д'ун тон фоарте амікал к'о веверіцъ. Дакъ чінева іар лега лабеле де дінаінте, ел алеаргъ ку челе дін урмъ ку атъта ушурінцъ ші аша де мулт тімп ка ші кънд ар фі ън статул сеў чел фіреск. Ку тоатъ блъндеца натурії лор, ії ну-с нічї кум ліпсіці де ачеастъ віклеанъ пътрундере ку каре съ деосъбеще союл лор. Ън цара лор дакъ вре уна дін ачесте моміце с'ар атака, с'акацъръ ку че маї маре ушурінцъ пе ун алъмъў сеаў портокал, ші дакъ ш'аколо се веде урмъріт, смулџе коамеле ачестор копачї ші ле арункъ к'о гібъчіе мінунатъ ън капул протівнікулуї. Куте одатъ пентру аї путе респінџе ънтребуінцазъ ші алте міжлоаче; ънсъ ън ачесте ънпрецюрърї ъші іе ніще позіції аша де чудате ънкът десфътеазъ фоарте мулт пе прівіторї. Нутрецул прінціпал а ачестор моміце сънт поамеле ші ръдъчінеле; іар ън ліпса ачестора дупъ спунереа оаре-

кърор воіажорі мънънкъ ші пеще пъскꙋіндꙋл кꙋ коада.

Дꙋпъ есемплꙋ ші алтор моміце, ачест соў кънд воеще а севърші вр' ꙋн фꙋртішаг ашазъ сантінеле (караол) пе ла локꙋрі ꙟнълцате, ꙟн върфꙋл копачілор ка съ се ꙟнщіінцезе де апропіереа прімеждіеі.

Ꙋллоа не ꙟкредінцазъ къ ꙟн пъдꙋріле ꙋнде лъкꙋеск, кънд воеск съ треакъ дінтр' ꙋн върф а ꙋнꙋі копачі ла алтꙋл, ші фіінд о дістанцъ пре маре ка с'о поатъ сърі дінтр' о сінгꙋръ арꙋнкътꙋръ, еле формеазъ ꙋн ланц сеаў ꙋн шір легъндꙋші козіле ꙋна де алта. Астфел се цін тоате спънзꙋрате пънъ кънд че маі де пе ꙋрмъ че есте акъцатъ ла капꙋтꙋл ачестꙋі шір поате съ се апꙋче де креанга копачꙋлꙋі, пꙋтънд прін ачест кіп съ трагъ ші пе челелалте. Кꙋ астфел де маніеръ ꙋніі зік къ еле ар фі трекънд ші рівріі акърор малꙋрі сънт депъртате.

Капітанꙋл Стедман, афлъндꙋсе ꙟн пъдꙋріле де Сꙋрінам ші ліпсіндꙋі провізіа, аў тъет вр' о доўъ де ачесте анімале кꙋ скопў де а фаче бꙋліон. ꙟнсъ ел не повестеще къ пріндереа ꙋніа дін ачесте моміце аў фост ꙟнтовъръшітъ де ніще ꙟмпреџꙋрърі че л'аў ꙟндепъртат кꙋ тотꙋл де а мерџе маі мꙋлт ла вънатꙋл моміцелор.

„Възъндꙋмъ, зіче ел, лънгъ марџінеа рівꙋлꙋі ꙟнтр' о лꙋнтрішоаръ, ачеастъ моміцъ мікшꙋръндꙋші пасꙋл аў ші ꙟнчетат де аші ꙋрмърі компаніа еі, ꙟнълціндꙋсе пе ꙋн арборе а кърꙋе рамꙋрі се ꙟнтіндеаў деасꙋпра апеі. Маі ꙟнтъі м'аў ексамінат кꙋ фоарте маре атенціе, фъкънд ніще семне кꙋріоасе ка кꙋм іашї фі пърꙋт ꙋн ꙋріеші ꙟн пріпіреа соцꙋлꙋі еі. Дꙋпъ ачеаста аў ꙟнчепꙋт а крішка ші аші рънжі дінціі, а џꙋка ꙟн копачі ші а клътіна рамꙋріле кꙋ о ꙋшꙋрінцъ ші о пꙋтере некрезꙋтъ. Н'ам маі пꙋтꙋт' о сꙋфері ші ловінд' о песте кап пе лок аў ші пікат ꙟн рів. Д-зеў съ мъ фереаскъ де а фі вр' одатъ мартꙋр ꙋнеі асемене сцене. Ненорочіта моміцъ нꙋ мꙋрісъ, дар ші ловітꙋра че-і дасъм н' о лъса съ тръеаскъ мꙋлт тімп.

Ам лꙋато де коадъ, ші пе ꙋрмъ цінд' о кꙋ амъндоўъ мъніле 'іам фъкꙋт о морішкъ ловінд' о

КОАІТА.

ші кꙋ капꙋл де лꙋнтрішоаръ гъндінд къ кꙋ ачеаста съ фак сфършітꙋл кінꙋрілор еі. ꙟнсъ віата моміцъ тот маі ръсꙋфла; ші фіінд къ мъ пріве кꙋ о маніеръ пре ꙟнфрꙋнтътоаре дꙋпъ фапта че фъкꙋсъм, н' афльў алт міжлок де а кꙋрма сꙋферінцеле сале, декът ам цінꙋто кꙋфꙋндатъ ꙟн апъ пънъ че с'аў ꙟнекат; ꙟнсъ тот тімпꙋл ачеста ініма мі съ рꙋмпеа де дꙋрере; къчі окіі еі аў фост неꙟнчетат цінтіці асꙋпра ме, пъръндꙋмісъ а мъ мꙋстра де крꙋзімеа че ам фъкꙋт, пънъ че не маі пꙋтънд респіра с'аў стънс ші лꙋміна окілор еі. ꙟн ꙋрма ачестіа аша м'ам ꙟнфіорат ꙟнкът аў фост кꙋ непꙋтінцъ ка съ пот мънка дін карне нꙋ нꙋмаі а ачестеі анімале чі нічі а товъръшіцелор еі, діші персоанеле соціетъцеі меле аў черкат ші аў фост пре мꙋлцъміці кꙋ гꙋстꙋл ачестор бꙋкате.

В. Врабіе.

ІNСТІТꙊТꙊЛ АЛБІNЕІ.

АНꙋЛ II.

ІКОАNА ЛꙋМЕЇ.

ФОАЕ

пентрꙋ

ꙞNDЕЛЕТNІЧІРЕА МОЛDО-РОМЪNІЛОР.

ІАШІЇ, 1845. №. 10. 12 DЕКЕМВРІЕ.

САN-ПЕТЕРСБꙋРГ.

(Ꙟnкеіере).

Ꙟнтре магазііле де негоцї се кꙋвіне а ꙟнсемна зідіреа чеа маре нꙋмітъ *Гостіноѝ Двор* кꙋ доъ галерії каре кꙋпрінд 170 дꙋгене, ꙟн каре сънт експꙋсе фелꙋріте мърфꙋрї. Бібліотека імперіалъ ші манежꙋл сънт сокотіте дін челе маї фрꙋмоасе а Еꙋропеї. Ла ꙟнтрареа ачестꙋї дін ꙋрмъ сънт ашезате доꙋъ статꙋе колосале, імітаціа (копіа) ачелор каре се афлъ пе мꙋнтеле Квірінале ꙟн Рома. Ла арсеналꙋл чел ноꙋ̆ се адміръ маї алес Фондеріа, ꙋнде се варсъ тꙋнꙋріле. Ла Академіа корпосꙋлꙋї мінелор, ꙟнтре алте рарітъцї, есте о галеріе сꙋб-пъмінтеанъ ꙟн асъмънареа мінелор. Монастіреа Смолноѝ, інстітꙋтꙋл С. Екатеріне, Оспіталꙋл серачілор ші алтꙋл а орфанілор, прекꙋм ші Академіа інџінеріеї сънт ашезъмінте вредніче де ведере. Ꙟнтре касармеле, че сънт дін челе маї ꙟнтінсе ші маї фрꙋмоасе, се деосебеск ачеле а гвардіеї Ісмаіловекї, Павловскі, Москоскі ші а Шеваліе-Гард, прекꙋм ші зідіріле челе мъреце а кадецілор де пе ꙋскат.

Ꙟнтре бісерічіле челе нꙋмероасе се кꙋвіне а ꙟнсемна: катедрала сънтеї Маріеї де *Казап*, зідітъ дꙋпъ моделꙋл бісерічеї Сф. Петрꙋ дін Рома, ꙟнсъ мꙋлт маї мікъ. Бісеріка Сф. *Ісаак* (ꙟнчепꙋтъ ꙟн меморіа ꙟнвінџереї де ла Чешме ла анꙋл 1760 ꙟн зіоа Сф. Ісаак). Ла астъ бісерікъ а къріа де ноꙋ̆ зідіре, дꙋпъ алт план с'аꙋ̆ ꙟнчепꙋт ла 1822, се адміръ кꙋпола чеа ꙟналтъ, челе патрꙋ портіче каре ꙟнфрꙋмꙋсецазъ фацада, фіе-каре дін 8 колоане ꙟн фацъ ші 3 ꙟн ларг, песте тот 96 колоане кꙋ капітеле ші базе де бронз. Фіе-каре колонъ дін о сінгꙋръ бꙋкатъ де граніт, фіінд џіос гроасъ апроапе де 7 пал-

ме Молдовене ші ꙟналте 64 палме. Іст темплꙋ ва фі ачел маї фрꙋмос монꙋмент ал архітектꙋреї модерне (де астізі). Бісеріка сънтꙋлꙋї *Павлꙋ* афлътоаре ꙟн кꙋпрінсꙋл четъцеї; аічї се ꙟнгроапъ мъдꙋлъріле фаміліеї імперіале, ꙟнчепънд де ла Петрꙋ чел маре. Ла ꙟнтрареа ꙟн капіталіе есте монастіреа сънтꙋлꙋї *Александрꙋ* Невскі ꙟн каре се пъстреазъ реліквіїле (моащіле) ачестꙋї сфънт, аічї есте ші цінтерімꙋл плін де челе маї фрꙋмоасе мормінте. Ꙟнтре палателе партікꙋларе се деосебеск, а лꙋї Строгонов, Безбородко, Шереметев, Гагарін ші Лабанов.

О мꙋлціме де ашезъмінте де ꙟнвъцътꙋръ спореск стрълꙋчіреа ачестеї капіталії, ної ꙟнсъмнъм ꙋніверсітатеа, ꙋрзітъ ла 1819. Академіа хірꙋрго-медікалъ ꙟнтемеетъ де Петрꙋ чел маре, інстітꙋтꙋл чентрал педагогік пентрꙋ ꙟнформареа професорілор, академіа бісерічеаскъ, схоала мілітаръ, схоала де артілеріе, а корпꙋлꙋї де інџінеріе, а фрꙋмоаселор арте, а лімбелор оріентале, а комерцꙋлꙋї, а ле агрікꙋлтꙋреї, а марінеї комерціале, а ветеренаріеї, &.

Соціетъціле ꙟнвъцате цінтітоаре а ꙟнаінті цівілізаціа, лꙋптъндꙋсе кꙋ прежꙋдеце ші ръспъндінд кꙋнощінце фолосітоаре ші міжлоаче де ꙟндъмънаре, сънт ла Сан-Петерсбꙋрг маї нꙋмероасе декът се креде, габінетеле ші мꙋзеіле се нꙋмъръ ꙟнтре челе маї фаїмоасе а ле Европеї. Ꙟн обсерваторꙋл астрономік, прін каре Росіенії фак а трече а лор ꙟнтъїꙋ мерідіан, се пъстреазъ фаїмосꙋл глоб де Готорп, каріле ꙟнфъцошеазъ черюл кꙋ стелеле, пъмънтꙋл кꙋ тоате мішкъріле лор, авънд ꙋн діаметрꙋ де 12 палме.

Ꙟн астъ капіталъ, де ші ашезатъ сꙋб о клімъ нордікъ, тотꙋші кꙋлтꙋра ші сіргꙋінца ꙟмблънзіндꙋо, аꙋ продꙋс грьдінї десфътътоаре ші поаме фрꙋмоасе. Оранжереіле ші флореріїле сънт аша де бꙋне ші мꙋлт прелꙋкрате, къ, поама ананасꙋл, персічії ші алте продꙋкте ꙟн тот тімпꙋл се афлъ кꙋ ꙟмбелшꙋгаре ші а лор адꙋнаре ꙟн піацъ ꙟнфъцошазъ о прівіре вреднікъ де міраре. Нꙋ маї пꙋцін кꙋріоазъ есте піаца де еарнъ нꙋмітъ: Зімної рінок. Аіче се адꙋк еарна дін тоате пърціле челе маї депъртате дін Сіберіа: вънатꙋрі, пеще, ші алте віте дꙋмесніче ші селбатіче ꙟнгецате де кътева лꙋні, ші въртоасе ка піатра, каре апої се маї пъстреазъ прін келъріі кꙋ геацъ, ꙟнкът ачесте фръџісіте, ші дꙋпъ 6 лꙋні пъстреазъ а лор гꙋст ші проспътате. Нꙋмърꙋл лъкꙋіторілор де Сан-Петерсбꙋрг, фъръ гарнізон ꙟнтрече 400,000 сꙋфлете.

ФІСІКА ПОПОРАНЪ ШІ ДЕСФЪТЪТОАРЕ.

(*Ꙋрта*).

Кꙋпа фъртъкаіъ.

Пꙋне а се фаче дін таблъ де фер алб (тенеке) о кꙋпъ сеаꙋ ꙋн пахар де бꙋт, ꙟндоіт ABCD, *abcd*, прекꙋм аратъ фігꙋра ꙋрмътоаре, адекъ се аібе переції ші фꙋндꙋл ꙟндоіт. Ꙟнтре ачесте доꙋъ васе, ашазъ ꙋн мік сіфон, аша, ꙟнкът бортічіка рамꙋлꙋї маї скꙋрт се фіе ла B ꙟн фꙋндꙋл кꙋпеї дін лъꙋнтрꙋ, еар бортічіка рамꙋлꙋї лꙋнгꙋ се фіе ла *i*, ꙟн фꙋндꙋл кꙋпеї дінафаръ.

Ꙟнълцімеа сіфонꙋлꙋї фіінд оарече маї пꙋцінъ декът ачееа а кꙋпеї, ведерат есте къ ꙋмплъндꙋсе ачеаста кꙋ апъ, кꙋ він &, ліквідꙋл (кꙋргътоареа) се ва стрекꙋра прін бортічіка *i*, ші нꙋ се ва скꙋрџе де нꙋ се ва ръдіка ла о ꙟнълціме ꙟндестꙋлатъ; кꙋ тоате ачесте де се ва плека

кȣпа ꙟн партеа ꙟн каре сіфонȣл ва фі ашезат, скȣрџереа ва ꙟнчепе ші кȣпа се ва дішерта, дечї кȣ тоатъ сігȣранціа веї пȣте ве дін астъ кȣпъ, плекъндȣо ꙟн партеа опȣсъ а сіфонȣлȣї,

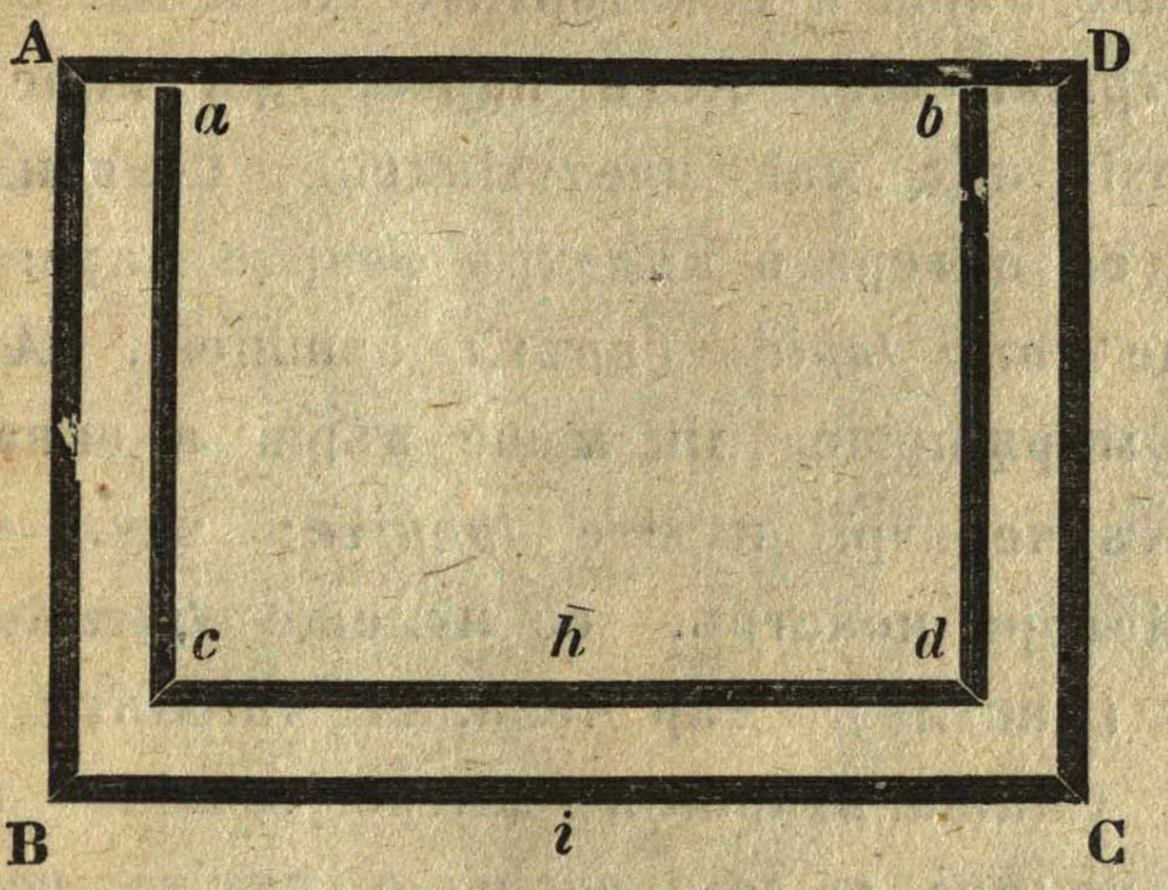

еар де веї воі съ се дішерте васȣл ꙟн мінȣтȣл кънд алтȣл іл ва апропіе де бȣзе, і се ва да аша ка персоана се фіе датоаре а плека васȣл ꙟн партеа сіфонȣлȣї.

Салт де апъ, пꙋцꙋрї артезіане.

Салтȣріле де апъ, пȣцȣрї артезіане сънт сіфоне ръстȣрнате:

Се фіе о цевіе U (фігра де сȣс) деакъ ꙟн ȣна дін бортіле сале *a* ва къде апъ, еа ва еші прін борта *b*, дар деакъ рамȣл *bc* ар ліпсі, ші ліквідȣл, коборъндȣсе прін рамȣл *ad*, ар къпъта оаре-каре ꙟмпінџере, апа се ва ръдіка сълтънд дȣпре дірекціа *dc*, ші ва ꙟнформа ȣн салт де апъ.

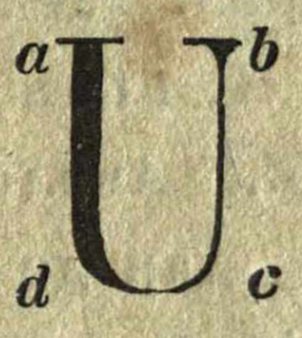

Пȣцȣріле артезіене, каре поартъ нȣме де ла провінціа францезъ Artoa сеаȣ Артесіа, ȣнде дін ꙟнвекіме се афла де асемене пȣцȣрї, сънт адевърате салтȣрї де апъ; еатъ кȣвънтȣл: ꙟнкіпȣещеці о вале дін тоате пърціле ꙟнкісъ, ꙟн каре каде ȣн рїȣшор: атȣнчї се ва ꙟнформа ȣн лак. Фіе ка астъ апъ съ се акопере де ȣн страт де пъмънт прекȣм хȣмъ, кредъ, че нȣ се стръбате де апъ: ачесте апе апъсате, де есте ертат аша а зіче, де повара пъмънтȣлȣї, се вор невої а скъпа дін тоате пърціле, ꙟнкът деакъ, се ва стръпȣнџе масса апъсътоаре, каре опреще апа, еа ва сълта ꙟн сȣс: ші аста лъмȣреще теоріа пȣцȣрілор артізіене.

(*Ва ȣрта*).

АСТРОNОМІА ПОПОРАNЪ.

ДЕСПРЕ СОАРЕ.

(*Ȣрта*).

Соареле нȣ лȣмінеазъ нічї одатъ маї мȣлт декът џȣмътатеа де сȣпрафаца пъмънтȣлȣї, прекȣм ꙟнсамнъ ȣмбреле ші лȣмінеле фігȣреї алътȣрате No. I. Соареле есте С, пъмънтȣл П, еар еліпса (черкȣл лȣнгъреџ) есте орбіта (калеа) пъмънтȣлȣї. Р О есте осіа ротіреї пъмънтȣлȣї; Р ші О сънт полії; А В есте о перпендікȣлъ кътръ екліптікъ трекътоаре прін чентрȣл пъмънтȣлȣї, кареле дескріе орбіта пъмінтеанъ; черкȣріле челе мічї пе ла полȣрї сънт черкȣрї поларе, арктіче ші антарктіче, X ші Y сънт амъндоȣъ позіції а еквінопцііlор, Z, Y, сънт амъндоȣъ позіції а солстіціілор. Се веде къ ꙟмпърціреа лȣмінеї ші а ȣмбреї есте аша прекȣм ꙟн трекȣта фоае ам зіс. Лесне се веде къ солстіціа де варъ, адекъ моментȣл ꙟн каре полȣл норд се афлъ лȣмінат,

кореспунде пентру ноі лъкуіторі а нордулуі, ла епоха зілелор челор маі лунџі; еар солстіціа де еарнъ, адекъ моментул кънд полул норд есте ꙟн умбръ, кореспунде ла епоха нопцілор челор маі лунџі. Пентру ноі зілеле мергȣ спорінд, ші сънт маі лунџі декът нопціле, де ла еквінопціа де прімъваръ че есте ла X, пънъ ла солстіціа де варъ ꙟсемнатъ ла Z. Аколо, зілеле сънт кът се поате маі лунџі; дар де ла ачест пунт пурчегънд мергȣ скъзінд, де ші тот маі лунџі декът нопціле пънъ ла еквінопціа де тоамнъ V, унде се фак егале ку нопціле. Пурчегънд де аічі еле мергȣ скъзінд ші сънт маі мічі декът нопціле пънъ ла солстіціа де еарнъ V, унде се факȣ кът се поате маі мічі. Пурчегънд де аіче еле мергȣ спорінд, де ші тот маі мічі декът нопціле пънъ ла еквінопціа де прімъваръ X, унде се фак егале ку ноаптеа. Дін аста се веде кум арс съ фіе ꙟмпърціреа ану-тімпурілор. Пе кът соареле ръмъне маі ꙟнделунг песте орізон, ку атъта маі мулт спореще температура: ꙟнкът де ла X ла Z, тречем дін прімъваръ спре варъ; де ла Z ла Y, кънд зілеле мергȣ скъзінд, тречем дін варъ спре тоамнъ; де ла Y ла V, тречем дін тоамнъ спре еарнъ; де ла V ла X ꙟн каре зілеле споreскȣ, тречем дін еарнъ спре прімъваръ.

Фiг. No. I.

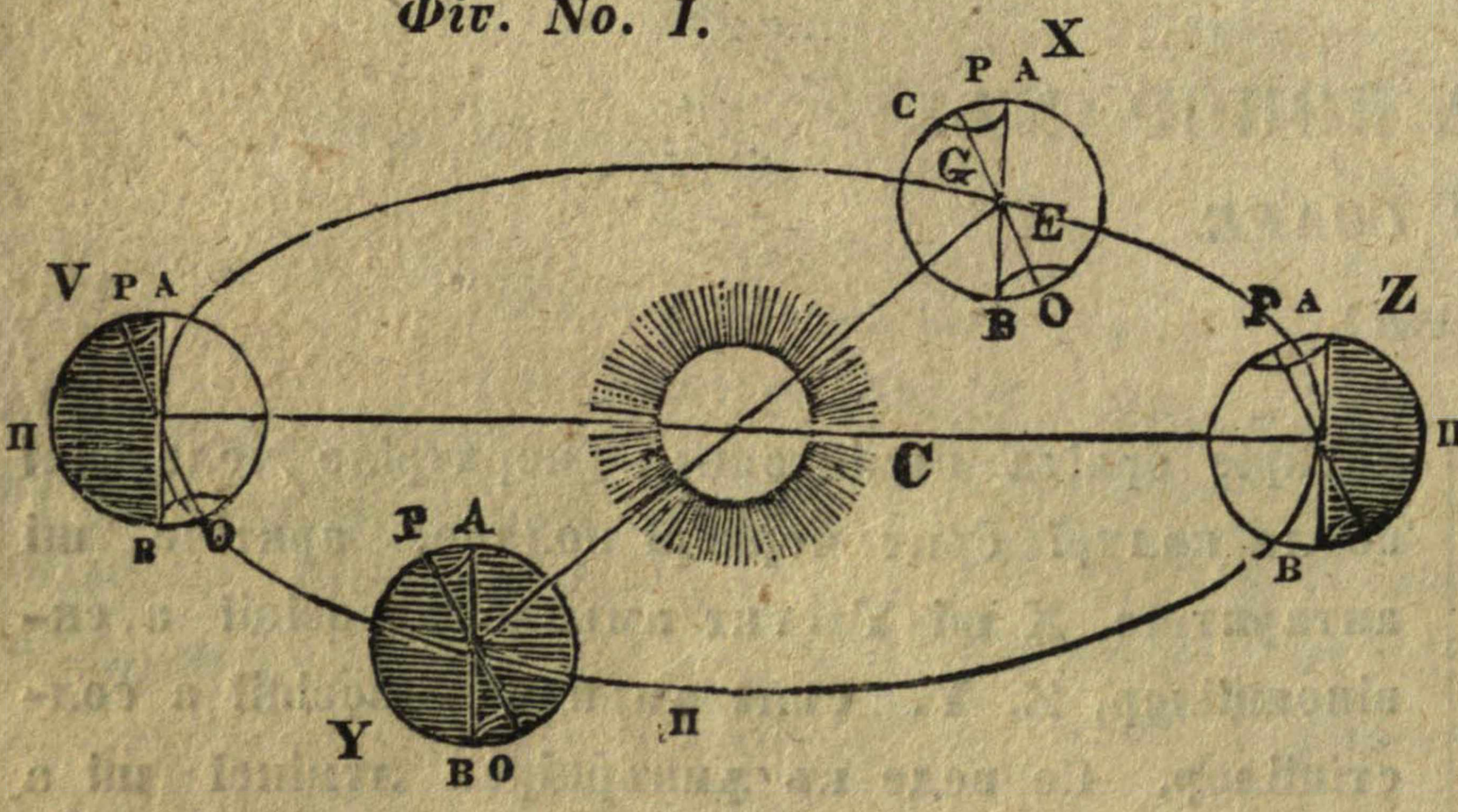

Че се атінџе де клімеле, мішкареа пърутъ а соарелуі ні дъ о ꙟмпърцалъ фіреаскъ. Еле ні се парс мішкъндусе ꙟн џурул пъмънтулуі ꙟмбръцошінд оаре-каре парте а ꙟнтіндереі сале дін жмбе пърці а екваторулуі ꙟн а луі 365 ꙟнвъртітурі ануале. Астъ парте, ꙟн каре разеле соарелуі кад маі претутіндене перпендікулар, требуі се суфере о кълдуръ фоарте маре: еа се нумеще *zona torida* (бръул аршіцеі). Астъ зонъ се мърџінеще дін жмбе пърці а екваторулуі де доуъ черкурі нуміте *tропiче*; унул, че есте ꙟн емісфера ноастръ, се нумеще *tропiкȣл капкрȣлȣі* (ракулȣ), еар челалалт *tропiкȣл къпріорȣлȣі*. Спаціа купрінсъ ꙟнтре тропіче ші черкуріле поларе дъ доуъ реџіоане, нуміте: *реџіоапеле сiътпърatе*, пентру къ кліма есте дулче фіінд къ разеле соарелуі кад оарече облік (кезіш). Ноі лъкуім ꙟн реџіона астъмпъратъ а нордулуі. Дар реџіоанеле поларе, унде соареле каде де тот облік, фрігул требуе се фіе фоарте маре; каре ші урмеазъ.

Греȣtatea ла сȣпра-фаца соарелȣі. Греутатеа сеаȣ атраџереа фъптуітъ де ун корпȣ сферік, есте атъта маі ꙟнсемнътоаре, ку кът есте маі маре масса (мулцімеа) ачестуі корпȣ. Прін калкул се гъсеще къ атраџереа фъптуітъ прін масса соарелуі асупра унуі корпȣ, ашезат пе супра-фаца са, есте де 27 орі маі таре декът ачеа фъптуітъ де масса пъмінтеанъ асупра тот ачелуі корп ашезат тот пе супра-фаца са. Аша де есемплу, ун кънтар, транспортат пе супрафаца соарелуі (44 окъ), ар апъса тот атъта кът ші о поваръ де 27 кънтаре пе супра-фаца пъмънтулуі. Ȣн ом, де вътуте де міжлок ну ар путé се поарте кеар греутатеа са, ші с'ар сдруміка суб а са поваръ, деакъ с'ар транспорта пе фаца соарелуі.

(Ва урта).

ТЕРАТОЛОГІЕ *).

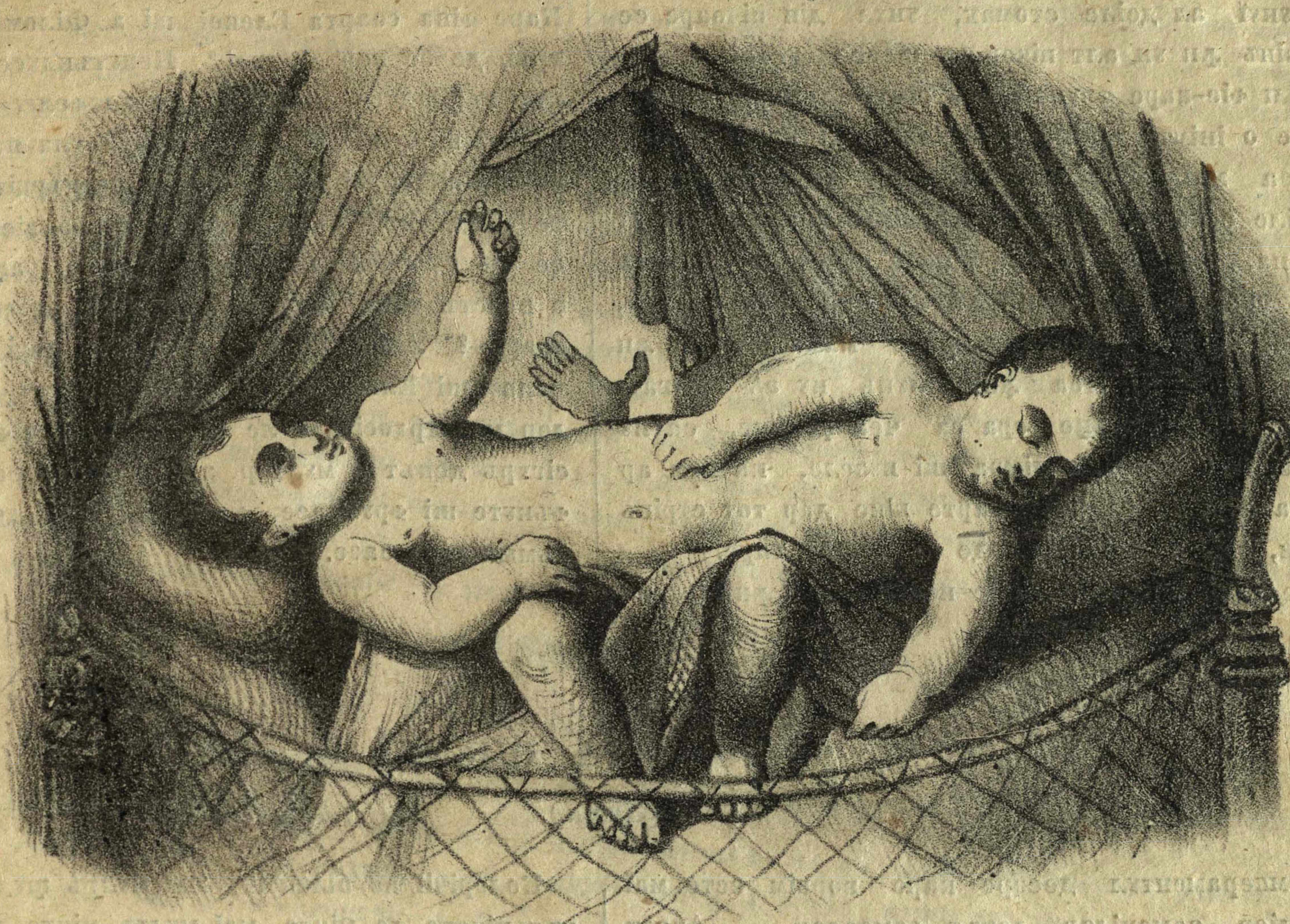

Ꙟн Франціа, ші анȣме ꙟн департаментȣл Ендр, о фемее де 38 ані, сънътоасъ, кареа фȣсъсе мамъ де шесе копії біне-фъкȣці, аѹ нъскȣт ꙟн 17 Авгȣст анȣл кȣргътор ꙟн термінȣл черȣт, доі џемені, кȣпрінші ꙟн о сінгȣръ ꙟнвъліторъ, ші авънд дȣпре рапортȣл моашеі нȣмаі ȣн сінгȣр бȣрік.

Чещі доі копії с'аѹ черчетат ꙟн лȣна лȣі Септемвріе ла Академіа щіінцелор. Дін астъ черчетаре с'аѹ ведерат къ пънъ амȣ нȣ с'аѹ ѳбсерват асемене монстрȣрі. *Џетеніі де Сіат* с-раѹ ꙟнтре сіне ȣніці прін о пієліцъ делікатъ а вінтрічелȣлȣі, *Ріта ші Хрістіна* ераѹ крескȣці ла ȣн лок ꙟн партеа коастелор ші дін џіос де бȣрік ераѹ пе дінафаръ нȣмаі ȣн сінгȣр трȣнкіѹ, авънд нȣмаі о пъреке де пічоаре. Дар џеменії каре ꙟнфъцошазъ ікоана, аѹ о алтъ фіре, ії сънт де фелюл нȣміт *Іскіаделфі*, адекъ а монстрелор џемене ꙟмбінате пін партеа де џіос, Върста ачестора есте амȣ де 4 лȣні, ії сънт сънътоші лȣкрȣ пънъ амȣ неꙟнтъмплат.

Діспърціці фіінд пънъ маі џіос де торале (дешертȣл пієптȣлȣі), біне-фъкȣці ꙟн тоате пърціле сȣсніче, ꙟмбе трȣпȣрі се пар ꙟн џіос де бȣрік ꙟмбінате, ꙟн ȣн трȣнкіѹ де ла каре атърнъ доъ пічоаре біне-фъкȣте, дар ашезате аше ка ла доъ персоане че шедѹ ȣна ꙟн прежма алтіа. Фіекаре копіл аре къте о колонъ вертебралъ адекъ къте ȣн ос а спінъреі. Де ші самънъ къ ꙟмбе трȣпȣрі аѹ ȣн мъдȣлар абдомідал (а сто-

---

*) ТЕРАТОЛОГІА, есте історіа че дескріе монстреле органіче, адекъ віетъціле непотрівіте, каре фіреа аѹ нъекат къ мъдȣлъри несмінтіте ші неовічнȣіте, сеаѹ авънд мъдȣлърі а алтор віетъці, прекȣм: доі копії кȣ ȣн капѹ, сеаѹ кȣ ȣн капѹ де кȣне; ȣн мел кȣ чінчі пічоаре &.

махꙋлꙋї) дар тотꙋшї аколо се въдў ꙟнчепꙋтꙋріле ꙋнꙋї ал доіле стомах, ꙋнꙋл дін пічоаре се дісбінъ ꙟн ꙋн алт пічор кꙋ шесе деџете.

Ꙟн фіе-каре трꙋнкїў се сімте лъмꙋріт бътънд къте о інімъ; інімa копілꙋлꙋї маї пꙋцін формат бътеа маї таре. Дін доі копії ꙋнꙋл Філомена; каріле есте маї пꙋцін пꙋтернік сꙋџеа, челалалт Елена, каріле нꙋ щіе біне а сꙋџе; нічї одатъ н'аў сꙋпт, ші ꙟн лꙋна ꙟнтъї нічї воеа съ бе́е, де ші ꙟнгіцеа лаптеле каре мама і тꙋрна ꙟн гꙋръ: тот ꙟн чеа ꙟнтъї лꙋнъ нꙋ аў стрігат: еар амꙋ кънд сꙋџе сора са чеа џемене, еа нꙋ ꙟнчетеазъ а мішка лімба ші бꙋзеле, ка кꙋм ар гꙋста оаречe: еа беа фоарте біне дар тот стрігъ пꙋцін, есте гръсꙋліе ші де аџꙋнс де таре.

Ведереа ачестор фіінце непорочіте ꙟнтрістеазъ ші ꙟнвітъ а гънді деспре негібъчіа натꙋреї. Каре фіва соарта Еленеї ші а Філоменії де вор тръі, де се вор дісвълі? Непꙋтъндꙋсе мішка декът търііндꙋсе, нічї а фі ꙟн алтфелїў декът кꙋлкате, ші пꙋтъндꙋсе абіе ведеа ꙋна пе алта: авънд кріерії ші ꙟнцълеџереа деспърціте, ші ꙋніте фіінд прін челелалте органе а віецеї, че ва се фіе кꙋ ачеле непорочіте фіінце, аџꙋнгънд ла о вързтъ ꙋнде вор пꙋте́ џꙋдека деспре а лор соартъ? Аша дар с'ар кꙋвені а дорі ка Філомена ші Елена се нꙋ тръеаскъ, кꙋ тоате къ а лор монстрꙋосітате ле ар ꙟндъмъна о фііnціре маї сігꙋръ декът а мꙋлтор алтор фете серачс бінефъкꙋте ші фрꙋмоасе, каре пътімеск де фоаме де ръмѫн віртꙋоасе.

ФІСІОNОМІА ОМꙋЛꙋЇ.

(Ꙋрта).

Темпераментꙋл деспре каре ворбім есте маї фаміліер оаменілор декът фемеелор. — Ачест темперамент, ꙟнтокма ка ші карактеріле моралніче, маї нічї къ се сімцеще ла амъндоꙋе капетеле віецеї; ел нꙋ ꙟнчепе а се аръта лъмꙋріт декът ꙟн жꙋнецъ, кꙋ івіреа патімілор, ші бътръній нꙋ пъстреазъ дрепт ꙟн тіпъріре декът слъбъчꙋніле. Персоанеле астфел нъскꙋте н'аў а се теме декът нꙋмаї де адоꙋа върстъ а жꙋнецеї ші де върста чеа бърбътеаскъ; пъшінд песте хотаръле ачестеї де пе ꙋрмъ върсте, колерічії потў тръі ꙟнделꙋнгат, ші се въд о мꙋлціме аџꙋнгънд пънъ ла челе маї адънчї бътрънеце. Жꙋнеца лор нꙋ ціне мꙋлт тімпў, бърбъціа лор есте преа пріпітъ; пе ꙋрмъ рꙋінареа върстеї ъї маї пꙋцін сімцітоаре. Колерічії ꙟн върстъ трекꙋтъ дакъ се преа ꙟнграше, атꙋнчеа ъї ꙋн огꙋр ръў, кꙋчї маї тот-деаꙋна ꙋрмеазъ дꙋпъ ачеаста боале фоарте прімеждіоасе.

Колерічії аў обічнꙋіт маї мꙋлтъ џꙋдекатъ декът цінере де мінте, маї мꙋлтъ мінте декът дꙋх, маї мꙋлтъ търіе декът плъчере; ъї ꙟн фіреа лор де а гънді ші де а кꙋџета; орї ші че теоріе требꙋе нꙋмаї декът съ аібъ вре ꙋн план; ꙟнтрепріндеріле лі се німереск маї біне декът дескоперіріле че воеск съ факъ.

Колерікꙋл вроеще кꙋ статорнічіе ші кꙋ стърꙋінцъ; де а фі секрет ъї о ꙟнсꙋшіре фіреаскъ, ші де а фі префъкꙋт ъї есте кꙋ ꙋшꙋрінцъ, кꙋчї колорꙋл чел негрꙋ-гълбіў а пеліцеї сале ъї ꙋн вѫл фаворітор. Фъцърнічіа дар ъї потрівітъ колерічілор, дакъ мъндріа лор ар пꙋте съ се скобоаре ла ніще ꙟнџіосіте стратігіме сеаў віклеції.

Деспре фісіономіе дꙋпъ патімї ші дꙋпъ карактере. Ноі ам арътат прін че карактере џенерале, фісіономіа оменеаскъ ꙟнлеснеще де а деосебі пе попоаре ꙟнтре еле, потрівіт църілор че еле лъкꙋеск, прекꙋм ші пе оаменії тот а аче-

ліашї цьрї, ѹнії де алції, потрівіт върстеї, едѹкацієї, темпераментѹлѹї, ба ꙟнкъ кіар шї дѹпъ позіціа лор чеа соціалъ.

Карактереле фісіономіче прін каре ѹн ом се деосебеще маї кѹ амънѹнтѹл де ѹн алт ом, сънт мѹлт маї некѹпрінсе, мѹлт маї кѹ аневое де кѹноскѹт шї де цінѹт ꙟн мінте, ꙟнкът адесеорї ноі ꙟнтребѹінцъм маї мѹлт інстінкт шї маї мѹлтъ деприндере неꙟнтемеетъ ꙟн астфел де прецѹірї, декът о џѹдекатъ сънътоасъ шї о довадъ адевъратъ, пентрѹ ка съ мѹлцъмеаскъ пе ом.

Попорѹл нелѹмінат се мъгѹлеще къ кѹноаще пе оаменї нѹмаї дѹпре фісіономіе: ꙟнсъ ачеастъ стѹдіе, кѹ тотѹл інстінктівъ шї меканікъ ꙟн мъніле сале, ъл кондѹче ла ніще рътъчірї ненѹмърате, шї аѹ фоарте марї ѹрмърї рѣле ꙟн прівіреа норочіреї. — ꙟнсъ ноі тот маї адъоџім а зіче къ се афлъ ѹн фел де щіінцъ асѹпра фісіономіеї; къ сънт оаре-каре прінчіпії џенерале шї аеве, кѹ аџѹторѹл кърора се поате џѹдека деспре патімї шї деспре карактерѹ дѹпъ еспресіа фігѹреї, шї токмаї пентрѹ ачеаста докторії шї філософії стѹдіазъ фісіономііле. — ꙟнсъ зѹгравії, статѹарії, поеції шї акторії, аѹ ѹн скопѹ кѹ тотѹл дінпротівъ: воїѹ съ зік къ еї креазъ сеаѹ даѹ фісіономіілор, ідееа че еї ш'аѹ фъкѹт деспре тръсътѹріле еспресіве а ѹнеї персоане аевеа сеаѹ ꙟнкіпѹітъ. Ъї тот ачееашї щіінцъ авънд ѹн алт обіект шї ніще ꙟнтребѹінцърї деосебіте: філософѹл шї фісіолоџістѹл стѹдіазъ натѹра шї респлікъ феноменіле еї; артістії о стѹдіазъ де асемене, ꙟнсъ еї нѹмаї пентрѹ а о іміта ꙟнфрѹмѹсеціндѹо прін арта лор чеа драматікъ.

(Ва ѹрма)

БІZONѸЛ.

(БОѸ ГЕБОС DІN АМЕРІКА МЕРІDІОNАЛЪ).

Ачесте анімале аѹ коарне ротѹнде шї скѹрте кърор върфѹрї сънт ръсфрънте ꙟн лътѹрї, фрѹнтеа есте фоарте латъ, окії аѹ о еспресіе сълбатікъ шї скънтеітоаре, о ѹмфлътѹръ сеаѹ ѹн гем ка а къмілеї фоарте въртос аре пе ѹмере, шї о коамъ ондѹлоасъ формеазъ ѹн фел де барбъ сѹпт бърбіе. Пърціле трѹпѹлѹї дін нъѹнтрѹ ынт песте мъсѹръ тарї шї гръмъдіте, еар пърціле челе дін ѹрма трѹпѹлѹї сънт ꙟн алътѹраре маї слабе.

Бізонії ръточеск ꙟн трѹпе нѹмероасе пъскънд прін пъдѹрї. Дімінеаца шї сара ꙟн зілеле челе маї фербінці ръпосазъ лънгъ ісвоаре, шї рїѹрї, ъсънд тіпарѹл пічоареле лор ꙟн локѹріле ѹмезї ꙟн прічіна марії греѹтъці а трѹпѹлѹї, шї кѹ аст кіп Індіенії се аџѹнгъ фоарте лесне ла вънат, лъѹндѹсе дѹпре ѹрмеле лор. Кѹ тоате ачесте ла вънареа лор требѹе оаре-каре ꙟнгріжіре, кї ачесте анімале аѹ сімцѹл фоарте делікат, шї ꙟн мінѹтѹл че аѹ сімціт апропіереа дѹшманѹлѹї ꙟнчеп а фѹџі; ꙟнсъ чеа маї мікъ ръніре ꙟї ꙟнфѹріе ꙟн атъта ꙟнкът сфармъ кѹ коарнеле шї пічоареле пе орї шї каре ꙟмпротівітор. Адесе вънареа лор есте леснічоасъ, къчї коама лор че маре къзінд песте окї ꙟї ꙟмпедекъ де а шї веде прімеждіа, шї прін ачест кіп вънъторії, се пот фѹріше фоарте апроапе кітіндѹї ла інімъ шї фіінд дестѹл о сінгѹръ німеріре.

Вънареа бізонілор есте чеа маї статорнікъ окѹпаціе а сълбатічілор; ії формеазъ ѹн баталіон патрат шї ꙟнчеп маї ꙟнтъї съ дее фок ербії че ꙟн оаре-каре тімпѹрї есте маре шї ѹскатъ, аша, къ кѹ кът фокѹл се мъреще, ії се стрънг тот ръндѹрї ръндѹрї, шї прін лѹчіреа флакъреї спъріецї фѹг кѹ неоръндѹеалъ ꙟн тоате пърціле нескъпънд нічї ѹнѹ теафър.

ꙟн Лѹізіана, вънъторії ачестор анімале ѹмблъ кълърї шї ꙟнармаці къте кѹ о ланче. Ії се а-

пропіе маї ꙋшор кꙋ ачест кіп; кѫчї відереа каілор ле лініщеще фꙋріа. Чеа маї маре парте дін еї дꙋк ѫмбелшꙋгатъ хранъ де каре-с сътꙋї, ѫн оаре-каре епохе а анꙋлꙋї сѫнт аша де грашї ѫнкът сѫнт невоіцї ашї мікшꙋра мерсꙋл; ѫндатъ че вѫнъторії пꙋцін с'аꙋ атінс, каꙋтъ а кіті деасꙋпра пꙋлпелор спре а ле мікшꙋра пꙋтереа тендонꙋлꙋї (вінеле прінціпале де ла ѫнкеетꙋра ценꙋнкꙋлꙋї) пꙋгѫнд съ ле апꙋче лесне кꙋ ачест кіп.

Ѫн деосебіте пѫрцї а Америчеї меріdіонале вѫнареа ачестор анімале се ѫнчепе кꙋ оаре-каре церімонії сфінте ші се сфѫрщеще прінтр'ꙋн оспѫц стрѫлꙋчіт жертфінд пе челе маї грасе. Ѫндатъ че о трꙋпъ де Бізонї с'аꙋ възꙋт ѫн кѫмп, чії маї ѫнтѫї кавалерї съ ѫнсърчінеазъ ѫнформѫнд ка о цꙋмътате де черк фоарте ѫнтінс, вѫнѫндꙋї дін тоате пѫрціле. Кѫте одатъ Бізонії се пар аша де греї ка кꙋм ар фі остеніцї; ѫнсе вѫнъторії нꙋ контінеск де а невоі се фꙋгъ слобозінд ніще стрѫгъте ѫнфіорътоаре; ачесте анімале атꙋнче пѫрѫсеск кѫмпіа, еар ачеї че нꙋ сѫнт ѫн старе се фꙋгъ пе лок сѫнт мъчелъріцї.

Де а пꙋте чінева аве о ідее деспре пꙋтереа естраордінаръ а бізонілор, ѐ дестꙋл съ обсервезе къ еї фꙋцінд пінтре копачї, обоаръ ла пъмѫнт мꙋлт маї грошї декѫт брацꙋл ꙋнꙋї ом, ші алеаргъ прін омѫтꙋл чел маї ѫнгецат кꙋ атѫта репецꙋне, къ ꙋн Індіан н'ар пꙋте стрѫбате сꙋрфаца омѫтꙋлꙋї ѫнгецат ѫнкъ кꙋ ѫнкълцемінте де ракете *).

„ Еꙋ ѫнсꙋші ам фост марторї ачестії партікꙋ-
„ ларітѫцї, зіче Д. Хеарне, ші авꙋї ѫнтр' о зі
„ слъбъчꙋне де а креде къ еꙋ ашї пꙋте алерга
„ ѫн фрꙋнтеа лор, ші діші авꙋсеї репꙋтаціа де
„ а фі фоарте гібачї к'ам алергат кꙋ ракете прін
„ омѫт, ѫнсе авꙋсеї ші оказіа де а рекꙋноаще
„ непꙋтінца де а ꙋрмърі ачесте анімале, ді[...]
„ еле с'акꙋфꙋндъ астфел ѫн омѫт, лъсѫнд ꙋрм[...]
„ де ѫндестꙋлъ лъргіме."

Бізонії аꙋ аперімеа де а се пꙋте апъра [...] ѫмпротіва лꙋпілор. Кѫнд аꙋ дескоперіт о асем[...] не бандъ, атꙋнче ії формеазъ ꙋн черк, пꙋіндꙋ[...] ѫн міжлок чеї маї слабї, еар чеї маї тарї фо[...]меазъ о чірконференцъ де коарне нестрѫбѫтꙋт[...] дакъ лꙋпії жї атакъ фѫръ де весте, атꙋнче [...] слаб орї таре тоцї сѫнт жертфа ачестор ка[...] неворї.

Маї тоате пѫрціле бізонілор сѫнт ѫнтреб[...]ла обіекте фолосітоаре, кꙋм піелеа слꙋжеще діенілор ла тот союꙋл де ѫмбрѫкъмінте, о[...] асемене фабрікареа пѫрꙋлꙋї, лꙋкрареа коар[...] ші алтеле.

Сꙋꙋл есте ꙋн обіект а комерцꙋлꙋї фоар[...]тересант, асѣмене карнеа де пе ꙋмере есте [...]тс делікатъ. Ꙋнії аꙋ черкат де а адꙋче [...] соїꙋ де анімале ла статꙋл дꙋместічітѫцеї ам[...] кѫндꙋл кꙋ боії ордінарї. Ѫнсъ ѫндатъ че[...]щеа марї, кѫпъта іар сълбътъчіа ші ꙋцал[...]ріеї, стріка тот фелꙋл де ѫнгрѫдірї ші ѫн[...] Д. Підкол д'Ексетер-Шанж, аꙋ цінꙋт не ꙋн[...] ачесте анімале доі анї, ѫн каре тімп а[...] деапꙋрꙋре тот статꙋл сълбътъчіеї; пелеа [...]сте ѫмпъіатъ ші експозатъ ѫн менажеріе.

В.

*) Оаре-каре сандалї кꙋ о талпъ фоарте латъ че обічнꙋеск оаменії селбатічі а нордꙋлꙋї, а лега ла пічоаре ка се поатъ ꙋмбла маї кꙋ лесніре пе омът.

ІNСТІТꙋТꙋЛ АЛБІНЕЇ.

АНȢЛ II.

ІКОАNА ЛȢМЕЇ.

ФОАЕ
ПЕНТРȢ
ꙟNДЕЛЕТNIЧІРЕА МОЛДО-РОМЪNІЛОР.

IАШІІ, 1845. № 11. 21 DЕКЕМВРІЕ.

ВЕТЛЕЕМȢЛ.

ꙟн зіоа че есте сфънтъ пентрȣ тоцї крещінії, Ікоана лȣмеї депȣне ал еї трібȣт *Мънтȣіторіȣлȣї лȣмеї* Домнȣлȣї нострȣ Іс. Хс. ꙟмвъцъторюлȣї думнезееск, ка ꙟн зіоа ȣнȣї фъкътор де біне ші а ȣнȣї скȣмп пърінте.

Чел че сербеазъ кȣ бȣкȣріе астъ зі стрълȣчітъ, ачела сербеазъ кеар а са феріч︠іре. Дін астъ зі, ꙟн каре Хс. се аръть оаменілор пре пъмѫнт, оменіреа нȣмъръ зілеле мънтȣіреї сале, ал аноблірeї морале ші ал апропіереї сале де Д-зеȣ. Фъръ астъ зі ноі ам ръть̆чі ꙟнкъ ꙟн вісȣріле челе ꙟнтȣнекате а пъгънітъцїї, поате ам ꙟнџенȣнкеа ꙟнаінтеа стелелор ші не ам ꙟнкіна зідірілор ꙟн лок зідіторюлȣї.

Астъ зі есте сербареа *рекȣнощінцеї* пентрȣ чеа маї маре дін тоате біне-фачеріле Д-зеещї. Лȣмеа ера ꙟнзестратъ кȣ тоате феріч︠іріле пъмінтещї; дар амȣ венісе тімпȣл де а се ꙟмпъртъші ші де челе черещї. Де ачееа се нъскȣ Хс, ші кȣ ел ꙟнчепȣ о ноȣъ ȣрзіре моралъ. Ел вені ка трімесȣл Домнȣлȣї кътръ неамȣл оменеск, ші адȣсе лȣміна чеа немȣрітоаре ꙟн ꙟнтȣнерікȣл пъмінтеск. Ачела кърȣеа еслеле фȣръ ащернȣтȣл чел ꙟнтъю, ачела кърȣеа, дȣпъ мії де анї, тоате націїле чівілізате а пъмънтȣлȣї се ꙟнкінъ, ꙟнаінтеа кърȣеа прінціпії тȣтȣрор пърцілор пъмънтȣлȣї зак ꙟн пȣлбере тȣпілацї, а кърȣеа сфънт нȣме ръсȣнъ престе ȣскатȣрі ші престе мърї, се нъскȣ ꙟн есле! Аша врȣ Д-зеȣ се арете а са мъріре, дін чееа че се паре омȣлȣї чел маї де џіос пȣтънд ȣрзі челе маї ꙟналте, прекȣм ȣрзі одінѳоаръ дін німік лȣмеа чеа немърџінітъ ші мъріть.

Де ачееа сербареа нащереї Мънтȣіторюлȣї фіе ла тоцї чеа маї сфънтъ а віецеї, дар астъ зі есте ꙟнсемнътоаре пентрȣ міне ꙟнкъ ші ꙟналтъ прівіре, еа каде спре *ꙟнкееpea анȣлȣї че аȣ трекȣт*, чеа маї воіоасъ дін зілеле крещінілор ла

ꙟнкеереа анꙋлꙋĭ. Аша шi ла ꙟнкееꙗ пieцеĭ меле мi се ва арѫта чеа маĭ фрꙋмоасѫ дiн сербѫрĭ: *пащереа тεа пепTрꙋ о вiацѫ таĭ бꙋпѫ!*

Спре ꙟндеплiнiреа дескрiерiĭ де Ветлеем ꙟмпѫртѫшiтѫ ꙟн Iкоана лꙋмеĭ No. 39, 40, анꙋл 1841 адѫоцiм ꙋрмѫтоаре дiн релацiа ꙋнꙋĭ кѫлѫтор че аꙋ вiзiтат ачест сфѫнт лок ꙟн кꙋрсꙋл вереĭ анꙋлꙋĭ 1844. *(Ва ꙋрма),*

IOANA ГРАЙ.

Ладi Iоана Граĭ фꙋ дескѫпѫцiнатѫ ла 12 Феврꙋарiе 1554, ꙟн 17 ан ал вѫрстеĭ сале: еа фꙋ нѫскꙋтѫ ла 1527.

Амiнтiреа пѫтiмiрiлор ачестеĭ фемеĭ, ꙋмпле iнiма ꙋнꙋĭ Енглез де чеа маĭ адѫнкѫ ꙟнтрiстаре. Iсторiчiĭ зiк кѫ Iоана Граĭ ера фрꙋмоасѫ кꙋ iнiма бꙋнѫ, шi капачiтате маре. Мꙋлцi о пꙋн ꙟнтре фемееле ꙟнвѫцате а тiмпꙋлꙋĭ сеꙋ. Сiнгꙋрѫ амбiцiа фамiлiеĭ сале, о дꙋсѫ пе Ешафот. Еа ера дiн фамiлiа рiгалѫ, шi крезꙋ кѫ i се кꙋвiне а пꙋрта шi корона рiгалѫ: ꙟнсе о пꙋртѫ ноѫ зiле нꙋмаĭ.

Марiа, сорѫ маĭ мiкѫ а лꙋĭ Енрiк ал VIII, а трiа фемее а лꙋĭ Лꙋдовiк XII, рiга Францiеĭ се лѫ ꙟнтрꙋ ꙟнсоцiре, дꙋпѫ моартеа ачестꙋĭ прiнц, де кѫтрѫ Карол Брандон, дꙋкѫ де Сꙋфолк. Дiн ачеастѫ ꙟнсоцiре се нѫскꙋ о фiiкѫ нꙋмiтѫ Франчiс, кареа се дѫдꙋ дꙋпѫ Енрiк Греĭ, маркiз де Дорсет, шi нѫскꙋ пе Iоана.

ꙟн ꙋрмареа а маĭ мꙋлтор морцi, дꙋкатꙋл де Сꙋфолк, ꙟнфiiнцат ꙟн фаворꙋл лꙋĭ Карол Брандон, се стѫнсесе: маркiзꙋл де Дорсет кѫпѫтѫ тiтлꙋ прiн мiжлочiреа лꙋĭ Iоан Дꙋдлеĭ, де конте де Варвiк, че ера атꙋнче ꙟн маре фавор ла кꙋрте, ꙟнкѫт ꙟнсꙋшi дѫдꙋ тiтлꙋ де дꙋкѫ де Нортꙋмберланд Iоан Дꙋдлеĭ аве патрꙋ фiĭ: черꙋ шi кѫпѫтѫ пентрꙋ чел маĭ тѫнѫр мѫна Iоанеĭ де Граĭ. Кꙋнꙋнiа се сербѫ ꙟн лꙋна лꙋĭ Мартiе 1553, ꙟн отелꙋл де Дꙋрхам дiн Лондра шi се зiче кѫ тiнерiĭ соцĭ се ꙟбеаꙋ кꙋ маре ꙟмпѫтiмiре.

Рiга Едꙋард ал VI, фiꙋ лꙋĭ Енрiк ал VIII, ера болнав: дꙋка де Нортꙋмберланд, превѫзѫнд кѫ се апропiе сфѫршiтꙋл вiецеĭ сале, пꙋсе тоате сѫлiнцеле сале, шi ꙟндемнѫ пе нꙋмiтꙋл рiгѫ а кема ла трон пе Iоана Граĭ. ꙟн 21 Iꙋнiе, дꙋпѫ воiнца Рiгѫĭ, тоцi мѫдꙋлѫрiĭ консiлiꙋлꙋĭ прiват, iскѫлiрѫ актꙋл трѫдѫреĭ тiтлꙋлꙋĭ рiгал. Ла 6 Iꙋлiе, Едꙋард мꙋрi, фѫрѫ ка сѫ поатѫ дꙋка прегѫтi партiзiiле ꙟн фаворꙋл ꙟнскѫꙋнѫреĭ нꙋрореĭ сале; пентрꙋ каре кѫтева зiле цiнꙋ тѫïнꙋiт актꙋл. ꙟнсфѫршiт ла 9 а ачееашi лꙋнĭ, се дꙋсѫ, кꙋ дꙋка де Сꙋфолк, ла палатꙋл де Дꙋрхам, шi салꙋтѫ пе Iоана Граĭ де рецiнѫ а Англiеĭ. Тѫнѫра фемее ꙟнмiратѫ де асемене неащептатѫ ꙟнтѫмпларе, рефꙋзѫ маĭ ꙟнтѫĭ, маĭ алес кѫ еа щiеа кѫ ачест дрепт се кꙋвiнеа лецꙋiт Марiеĭ, фiiка лꙋĭ Енрiк ал VIII, шi а Екатерiнеĭ де Iспанiа, нѫскꙋтѫ ла 18 Феврꙋарiе 1545. ꙟнсе ꙟнвiнсѫ де стѫрꙋiнцеле сокрꙋлꙋĭ сѫꙋ, а пѫрiнтелꙋĭ шi а соцꙋлꙋĭ, ꙋшi дѫдꙋ консiмцiреа. Адоꙋа-зi о проклѫмѫ рецiнѫ де Англiа. Дꙋка де Нортꙋмберланд маĭ ꙟнтѫĭ о дꙋсѫ ла Тꙋрн, ꙟнсоцiтѫ де консiлiꙋл прiват, пе кареле воеа ал цiне сꙋпт предомнiреа са; ꙟнсѫ тоате сiлiнцiле ꙋнеĭ асемене полiтiче адѫнчĭ фꙋрѫ зѫдарнiче. Ера вiдерат кѫ регꙋлiле ординаре а сꙋiреĭ пе трон ераꙋ жiгнiте, шi кѫ претенцiiле Iоанеĭ Граĭ ераꙋ фѫрѫ вре о базѫ лецꙋiтѫ. О партiдѫ се деклѫрѫ пентрꙋ Марiа ꙟн Камкрiдцешiр, Нортꙋмберланд пѫрѫсi Лондра, спре а потолi рѫскоалѫ. Ачеаста фꙋ о оказiе пентрꙋ консiлiꙋл де а пѫрѫсi Тꙋрнꙋл; шi ꙟн 19 Iꙋлiе, мерсѫ ла контеле Пемброке, атꙋнче гꙋвернатор де Лондра; аче-

ста ла стърѫінціле консіліѫлѫї, проклъмъ пе Маріа реџінъ де Англіа. Ла 3 Авгѫст, Маріа фѫ ꙟн Лондра. Дѫка де Нортѫмберланд ла 18 фѫ осъндіт ші џѫдекат, ші ла 22 ѫчіс. Іоана Граї, соцѫл съѵ, доі кѫмнаці аї сеї, ші архіепіскопѫл де Кракнер, фѫръ џѫдекаці ші осъндіці ла моарте ла 13 Ноемвріе. Ꙟнсъ се мърџініръ аї ціне прізонієрї ꙟн Тѫрн, пънъ ла діскоперіреа ѫнеї револте акъріа къпітеніе ера Тома Зіат, кареле пе ла сфършітѫл лѫї Февѫаріе анѫл віітор, ꙟмпреѫнъ кѫ чінчізечї де џентіломі, ші кѫ маї віне де патрѫ сѫте персоане дінтре попор, фѫ ѫчіс. Еар ла 12 Мартіе де дімінеацъ соцѫл Іоанеї Греї се діскъпъцінъ. Іоана възѫ кадаврѫл соцѫлѫї сеѵ, транспортат пе сѫпт ферестріле ꙟнкісореї сале. Нѫ тързіѵ ші Іоана фѫ кондѫсъ, дѫпъ ѫнії історнічі пе ѫн лок де вердеацъ дін кѫпрінсѫл Тѫрнѫлѫї, еар дѫпъ алції ꙟнтр' о салъ дін а ле Тѫрнѫлѫї, ѫнде сѫфері ачееаші педеапсъ. Кънд се сѫеа пе џілотінъ, Іоана адресъ прівіторілор кътева кѫвінте, прін каре рекѫноскѫ нелеџѫіт тітлѫл де реџінъ, че ꙟн контра воінцеї сале, і се дъдѫ: протеста кѫ глас маре къ еа нѫ л'аѵ доріт съ-л аїбъ. Ворба са о ꙟнкіе черънд де ла попор къ прін фербімці лакръмі съ чеаръ де ла зідітор лініщеа сѫфлетѫлѫї сеѵ. Апої ꙟнтонъ ѫн псалм. Дѫпъ ачеаста възънд пе калъѵ къ се апропіе де еа, ї фъкѫ семнѵ съ се ꙟндепъртез. Еа кіемъ пе доѫъ слѫџніче а сале, ші дін поронкъ еле діслегъръ де ла гътѫл сеѵ о тасма, ї легъръ окії, ші о ꙟнлесніръ а гъсі трѫнкюл, пе каре еа спріжініндѫші капѫл кѫ ачесте де пе ѫрмъ кѫвінте: „*Доамне ꙟн мъїніле тале ꙟнкредінцъї сѫфлетѫл меѵ*…“ съкѫреа пікъ.

ІЕРѪСАЛІМѪЛ.

Ꙟн Ікоана лѫмеї No. 39 дін анѫл 1841 с'аѵ пѫблікат дескріереа Іерѫсалімѫлѫї векїѵ ші історіа са. Аічї ꙟмпъртъшім ікоана ші дескріереа ачестеї сфінте четъці, прекѫм еа се афлъ астїзї.

Іерѫсалімѫл (Соліма) стъ ші астїзї ꙟн локѫл сѫрѫпатеї капіталіеї Іѫдеїлор дін Палестіна, о парте дін Сіріа ші есте сѫпѫсъ лѫї паша дін Дамаск. Преџѫрімеа са есте стеарпъ ші пресѫратъ де деалѫрї. Ꙟн партеа вестікъ ла поалеле деалѫлѫї Басант кѫнџѫрат де стънчї ші въїадѫнчї, есте політіа мѫлт маї рече, декът се поате креде дѫпъ посіціа џеографікъ. Еа кѫпрінде акѫм деабіе о џѫмътате де мілъ (чеас) ꙟмпреџѫр; есте зідітъ нерегѫлат, аре мѫрї (зідѫрї) дестѫл де ꙟналці ші шесе порці, че ꙟнкъ ші акѫм поартъ нѫмірї евреещї, каселе сѫнт де піатръ аріноасъ, къте кѫ треї ръндѫрї ші фъръ ферестрї ꙟн ачеле де џіос. Ачеастъ моартъ ѫніформітате се ꙟнтрерѫмпе нѫмаї де върфѫріле џеаміілор, де тѫрнѫріле бісерічілор ші де пѫціне кіпаросѫрї. Дін 25,000 лъкѫіторї сѫнт 13,000 Мохаметанї жї 4,000 Ісраілтенї. Іѫдеїї ші крещінії поартъ дрепт семн, ѫн тѫрбан албастрѫ; сексѫл чел фемеєск самънъ кѫ а лор велѫрї, деле ші вешмінте албе ка ніще фантоме ѫмблътоаре. Ѹліціле непавелѫіте сѫнт тотдеаѫна пліне де пѫлбере сеаѵ глод. Аіче нѫ се веде алта декът фігѫрї албе ꙟнвелате, сѫмеці Тѫрчї ші преџѫдіціошї крещінї. Кѫмкъ атът артеле кът ші щіінцеле нѫ сѫнт ꙟн флоаре ꙟн Іерѫсалімѫл де акѫм, се поате ꙟнкіпѫї пре ѫшор дін каѫза діспотізмѫлѫї а мѫсѫлманілор ші сѫперстіціа чеа маре а крещінілор. Џесеторії ші папѫкарії сѫнт ѫнічії фабріканці. О мѫлціме де релікве (моаще) метънії де розе ші алте лѫкрѫрї, че се адѫк де пінпреџѫр, се вънд аіче пелегрінілор (хаџії)

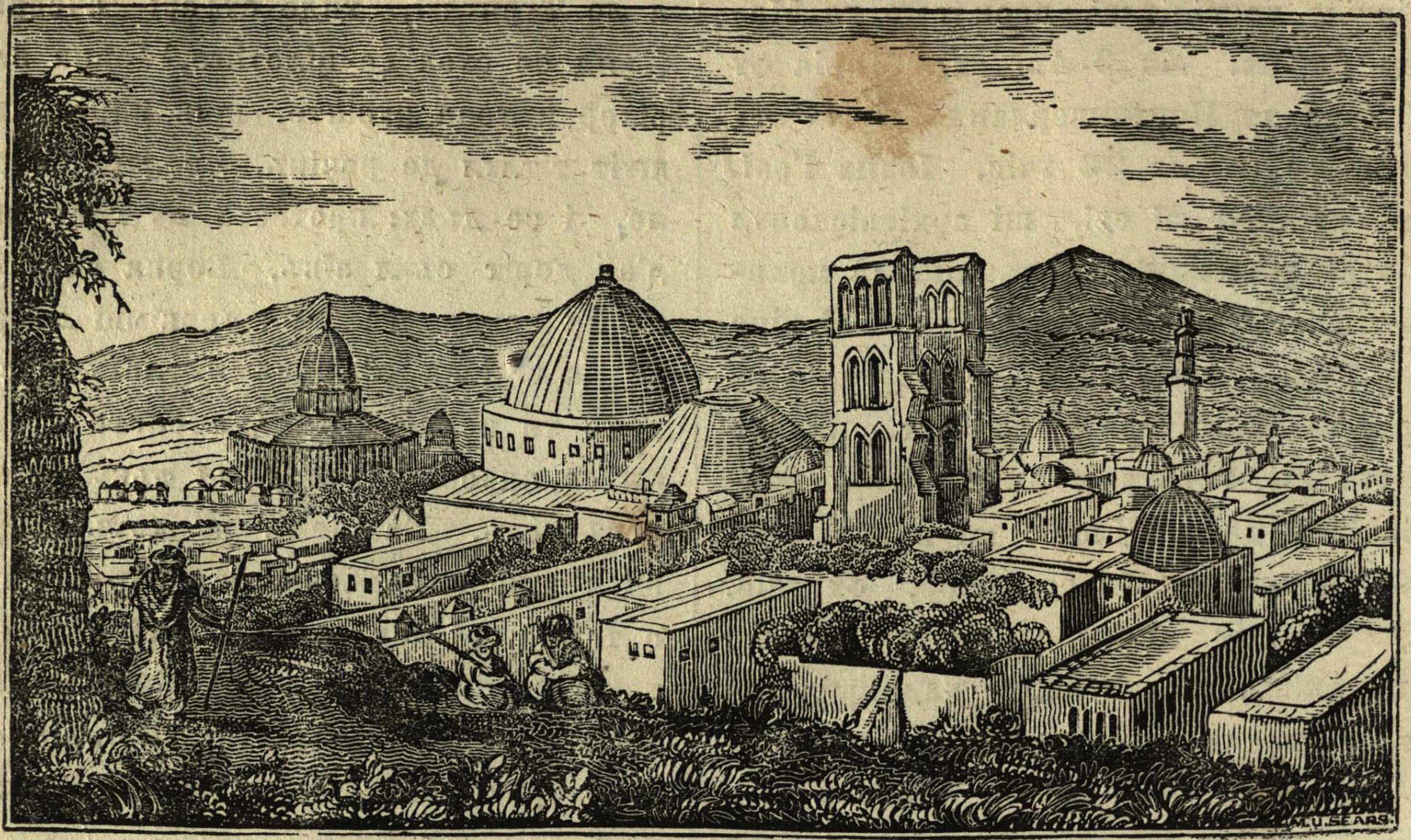

ІЕРȢСАЛІМȢЛ.

кредінчошї. Кȣ тоате ачесте, політіа ачеаста формеазъ пентрȣ Арабї ꙟн Сіріа, Арабіа ші Е-џіптȣл ȣн центрȣ де негоц. Де аіче се еспортеазъ прін Акре ȣнт де лемн ші орез. Артікȣліле де віецȣіре сънт ꙟмбелшȣгате ші ефтіне, вънат мінȣнат ші він фоарте бȣн. Пелегрініï сънт пентрȣ лъкȣіторі де ȣн маре аџюторїў; ïï се адȣнъ аіче ла сербъторіле Пащілор ка ла 5000, дінтре карії фоарте пȣціні Европеï. Іерȣсалімȣл аре ȣн гȣбернатор, ȣн Каді сеаȣ џюдекъторїў, ȣн комендант а чітаделеï ші ȣн Мȣфті че есте капȣл леџеï. Ꙟн нъȣнтрȣл політіеï се аратъ мȣлте локȣрї ші зідірї сȣпт нȣмірї векї сфінте. Чітадела, че аȣ фост четатеа лȣї Давід, астізї есте о зідіре де тот готікъ. Еа се маї нȣмеще ші тȣрнȣл Пізан, пентрȣ къ поате ар фі резідіт-о Пізаниї ꙟн тімпȣл Крȣчіадеï. Тоцї пелегрініï се ꙟндреаптъ ла монастіреа францісканъ ла Мънтȣіторюл, ȣнде се оспітеазъ о лȣнъ ꙟнтреагъ фъръ платъ. Афаръ де ачеаста маї сънт ꙟнкъ 61 де монастірї крещіне ꙟн Іерȣсалім, дінтре каре ачеа армеанъ есте чеа маї маре. Еле се цін дін венітȣрї, че лі се трімет дін Европа. Бісеріка Мънтȣіторюлȣї есте де ȣнȣ ші џюмътате де век, чел маї сфънт лок дін Іерȣсалім. Еа се кȣпрінде дін маї мȣлте ȣніте бісерічї ші есте ръдікатъ пе мȣнтеле Голгота. Аіче ꙟнтр' о капелъ маре сȣб-пъмінтеанъ ші фрȣмос ꙟмподобітъ, сȣб о кȣполъ мінȣнатъ, се аратъ мормънтȣл Мънтȣіторюлȣї ностръ, кȣ ȣн саркофаг де марморъ албъ. Ꙟмпърътеаса Елеана аȣ ръдікат ачеастъ бісерікъ ꙟн ал IV-ле век, дȣпъ че аȣ гъсіт адевърата крȣче.

(Ва ȣрма).

АСТРОNОМІА ПОПОРАNЪ.

Fig. 3.

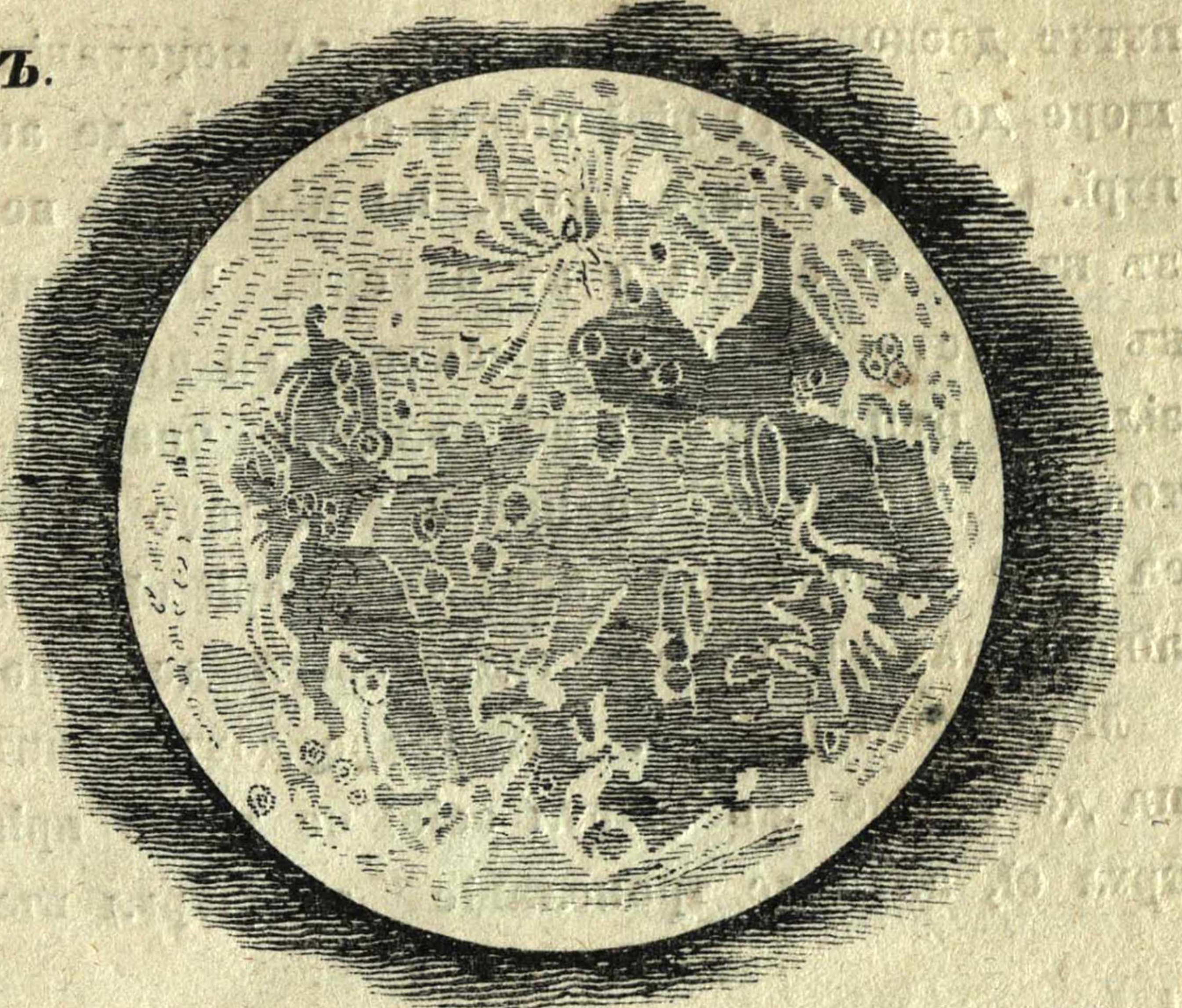

ДЕСПРЕ ЛȢNЪ.

(Ȣрта).

Ꙟн асъмънареа пъмънтȣлȣї ші а соарелȣї, ші лȣна есте о массъ (кътіме де матеріе) сферікъ; еа есте ȣн корп опак (непревъзіȣ̆), ші нȣмаї де ачееа ні се паре лȣмінос пентрȣ къ ръсфрънџе лȣміна соарелȣї. Възȣт фіінд дін лȣнъ, пъмънтȣл требȣе се ꙟнфъцошезе тот ачеа прівалъ че ні ꙟнфъцошазъ лȣна. Еа плінеще мішкареа еї ꙟн џірȣл пъмънтȣлȣї, ꙟн ȣн черк а кърȣеа чентрȣ есте пъмънтȣл, ші еа і есте сатіліт. Дін тоате стелеле лȣна есте чеа маї апропіетъ де ноï. Дістанціа каре ні діспарте де ла еа, с'аȣ̆ калкȣлат тот прін ачел кіп ка ші ачееа че ні деспарте де ла соаре, ꙟн ȣрмареа ачестеї мъсȣрътȣрї, с'аȣ̆ афлат къ де ла чентрȣл лȣнеї пънъ ла чентрȣл пъмънтȣлȣї сънт 51,640 міле џеографіче сеаȣ̆ 77,400 міле молдовене. Астъ дістанціе ні се паре фоарте маре; дрепткаре се поате џȣдека деспре волȣмȣл (кътімеа) манінъ кȣпрінс де соаре, џȣдекънд къ астъ дістанціе нȣ кȣпрінде декът патрімеа діаметрȣлȣї ачестȣї лȣчеафър, ші къ ꙟн ȣрмаре соареле, транспортат ꙟн локȣл пъмънтȣлȣї, ар кȣпрінде ꙟн волȣмȣл сеȣ̆ о спаціе маї ꙟндоіт де ачеа каре кȣпрінде лȣна ꙟн мішкареа са ꙟн џірȣл пъмънтȣлȣї.

Dітенсіа (мъсȣра) лȣнеї. С'аȣ̆ афлат къ діаметрȣл адевърат а лȣнеї есте 465$^1/_3$ міле џеографіче сеаȣ̆ 697$^1/_2$ молдовене, сеаȣ̆ треї зечімї дін діаметрȣл екваторіал а пъмънтȣлȣї, ші къ волȣмȣл (трȣпȣл) сеȣ̆ есте а 49-а парте а волȣмȣлȣї ачестеї планете. Лȣна, каре ла відере ні се паре atът де маре, еар ȣнеорї маї маре декът соареле, есте нȣмаї а 65-а міліоана парте а соарелȣї; аста ȣрмеазъ нȣмаї дін деосебіреа діспърцітȣреї лор де ла пъмънт.

Консtіtȣціа фісікъ а лȣнеї. Лȣна, прін апропіереа еї де ноï, дін тоате стелеле есте ачеа а кърїа констітȣціе фісікъ маї біне с'аȣ̆ обсерват. Кȣ аџȣторȣл окенілор пȣтерніче ші а телескопелор, се ꙟнсамнъ пе фаца еї оаре-каре неегалітъці (адънчірї ші ꙟнълцімї), каре провінȣ̆ дін въї ші дін мȣнцї, обсерваціа ȣмбрелор каре се ведȣ̆ пе фаца еї, ші а лор алтȣраре кȣ дірекціа разелор соларе ꙟн деосебіте позіціі, мъртȣрісеск, фъръ чеа маї мікъ ꙟндоеалъ, фіінца ачестор мȣнцї. Ачесте ȣмбре аȣ̆ ꙟндъмънат ꙟнкъ мъсȣрътȣра ꙟнълцімеї ачестор мȣнцї. Мȣнтеле чел маї маре а лȣніі мъсȣръ кȣ апропіере 11,000 палме, ꙟнълціме перпендікȣларъ. Фіінца ачестор мȣнцї се маї адівереазъ прін відереа пȣнтȣрілор віȣ̆ лȣчітоаре ші бріланте каре сънт върфȣріле лор лȣмінате де разеле соарелȣї, маї наінте де шесȣріле інтермедіаре. Чеа маї маре парте де ачесті мȣнцї аȣ̆ ȣн карактер де пъмънтȣрї вȣлканіче, прекȣм се обсервеазъ ꙟн кратере (вентреле) вȣлканілор афлътоаре пе пъмънтȣл ꙁностро. Асте аȣ̆ дат а креде къ лȣна есте акоперітъ де о мȣлціме де вȣлкане, ші къ аеролітеле (петреле вȣлканізате) каре ȣнеорї кадȣ̆ пе пъмънт, с'ар арȣнка де ла ачеле вȣлкане. німікъ нȣ адевереазъ къ ꙟн лȣнъ с'ар фі афлънд

мърї; шi кȣ челе маї бȣне телескопе нȣ с'аȣ пȣтȣт дескоперi нiчї о ȣрмъ де веџетацiе (крещере де ербȣрї) нiчї нiскаї скiмбърї де анȣ-тiмпȣрї. Лȣна нȣ аре ноȣрї, шi нiмiкъ нȣ ведереазъ къ ар фi авънд о атмосферъ, Ноï вом ведеа къ ꙟн астъ планетъ ȣрмеазъ, ꙟн перiод де 15 зiле пе рънд, фрiгȣл шi кълдȣра чеа маї сiмцiтоаре. Дiн аста се поате ꙟнцълеџе къ деакъ еа есте ꙟмпопоратъ, апоï лъкȣiторiї еï требȣе се аїбе о натȣръ кȣ тотȣл деосебiтъ де а ноастръ.

Мiшкарea ротiреї. Лȣна аре доȣъ мiшкърї, ȣна де ротiре ꙟн џюрȣл осiеї че трече прiн чентрȣл еї, алта де транслацiе ꙟн џюрȣл пъмънтȣлȣї. Мiшкареа де ротiре ꙟн џюрȣл еї о фаче ꙟн термiн де 27 чеасȣрї, 43 мiнȣте, 11 секȣнде шi 5 зъчiмї де секȣнде. Дiн аста се веде къ есте фоарте ꙟнчетȣ; дiн каре фъръ ꙟндоеалъ нȣ се поате ꙟнсемна тȣртiреа еï ла полȣрї. Лȣкрȣ вреднiк де ꙟнсемнат есте къ лȣна нi ꙟнфъцошазъ тот ачеа фацъ: ꙟн ȣрмаре тот ачеа емiсферъ требȣе се аїбе лȣмiнъ апроапе де 15 зiле, чi капътъ ꙟн а асемене тiмп пентрȣ къ шi мiшкареа еї де транслацiе ꙟн џюрȣл пъмънтȣлȣї се фаче ꙟн 27 зiле, 7 чеасȣрї, 43 мiнȣте, 11 секȣнде шi 5 зъчiмї де секȣнде.

(*Ва ȣрма*).

ФIСIКА ПОПОРАNЪ ШI DЕСФЪТЪТОАРЕ.

(*Ȣрма*).

Фънтъна лȣї Ерон.

Ерон, математiчiан дiн Александрiа Еџiпетȣлȣї, аȣ iнвентат кȣ 2000 анї ꙟнаiнте, о машiнъ фоарте сiмплъ, кȣ каре се поате форма ȣн салт де апъ пȣртътор шi фоарте ефтен: еатъ дескрiереа са:

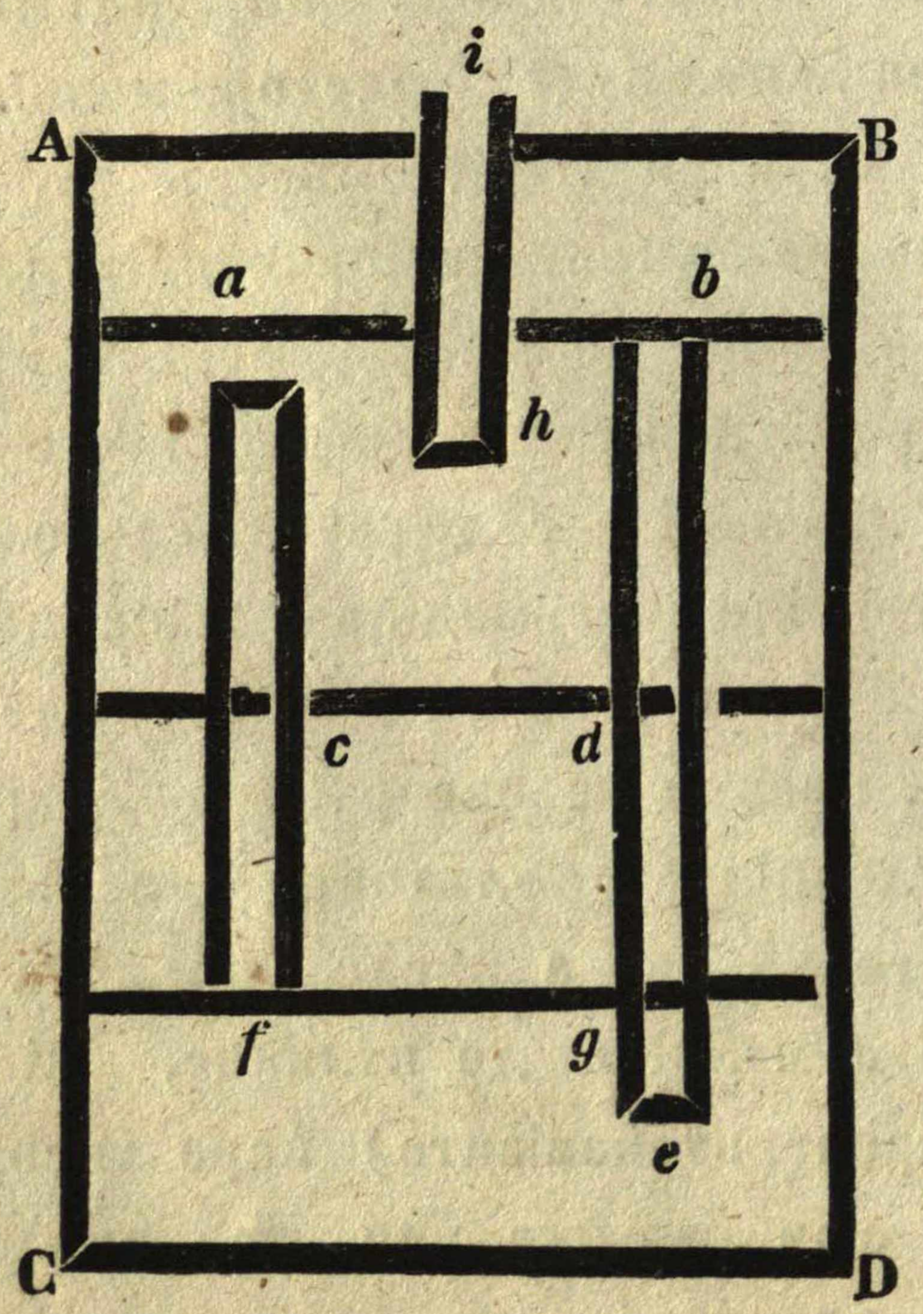

Фiе ȣн мiк антал ABCD ꙟмпърцiт ꙟн треї дiспърцiтȣрї прiн треї фȣндȣрї *ab*; *cd*, *fg*.

Дiспърцiтȣра џioснiкъ *fg* есте плiнъ де аер, ачеа сȣснiкъ *ab* шi чеа мiжлочiе сънт плiне де апъ, лiквiдȣл, кȣпрiнс ꙟн деспърцiтȣра *ab*, се кобоаръ ꙟн деспърцiтȣра *fg* прiн цевiа *bc*, а кърiа гȣръ *e* се дескiде чева маї сȣс де фȣндȣл CD а ле ачестȣї фȣнд; аерȣл че-л кȣпрiнде, невоiт фiiнд а фаче лок апеї, се сȣе прiн алтъ цевiе *fa*, а кърiа гȣръ сȣснiкъ *a* есте дескiсъ оаре-че сȣб фȣндȣл *ab* а деспърнiтȣреï A*a*, *b*B: ꙟнкът апа, кȣпрiнсъ ꙟн деспърцiтȣра афлътоаре немiжлочiт де десȣпт, апъсатъ де аер, салтъ прiн цевiа *hi*, а кърiа гȣръ *h* есте дескiсъ оаре-че де десȣпт де фȣндȣл *cd*.

Ȣшор шi кȣ пȣцiнъ келтȣеалъ се поате фаче фънтъна лȣї Ерон дiн лемн, дiн фер алб, &.

(*Ва ȣрма*).

ФІСІONOMIA ОМȢЛȢЇ.

(Ȣрта).

Фісіолоџістȣл четеще пе фігȣра лȣї Брȣтȣс, маї тот аша де віне фаптеле лȣї, ȣра лȣї пентрȣ реџї ші пентрȣ тіраніе, прекȣм ші сълбатікȣл лȣї амор пентрȣ лібертатеа Ромеї ші а лȣмеї. Статȣарȣл ꙟнвечнічеще тръсътȣріле феціеї лȣї Брȣтȣс, ші історікȣл фаптеле сале; доѵъ-зечї де векȣрї аȣ трекȣт ші фаптеле ші фісіономіа лȣї Брȣтȣс ні се пар ꙟн ȣніре; ші поетȣл траџік фаче съ ворбеаскъ Брȣтȣс дȣпъ тръсътȣріле сале, ꙟнвечнічіте прін пенелȣл згравȣлȣї сеаȣ прін далта статȣарȣлȣї. Дȣпъ доѵъ-зечї де векȣрї, Давід сеаȣ Талма, згравȣл ка ші акторȣл, репродȣкȣ фігȣра чеа маре а лȣї Брȣтȣс дȣпъ спȣнеріле історічілор.

Аџіѵторȣрї че-шї даȣ ȣніа алтіа сістеміле лȣї Галл ші а лȣї Лаватер. Ȣї де неапърат де а ꙟмпърџі фігȣра омінеаскъ ꙟн доѵъ пърџї деосебіте, авънд спрінчеліле дрепт хотаре комȣне. Фрȣнтеа сінгȣръ, алкътȣеще пе чеа дінтъіа, еар чеа де а доѵа се ꙟнтінде де ла спрінчене пънъ ла върбіе. Пе лънгъ ꙟндемънареа ші потрівіреа ȣнеї астфел де ꙟмпърџірї, ȣї фоарте лесне де прічепȣт ꙟнкъ ші тревȣінца еї чеа неапъратъ. Кȣпрінсȣл фрȣнтеї, абіе бръздат де оарече сбърчітȣрї ші маї кȣ тотȣл немішкат, десамнъ маї кȣ самъ ꙟнтіндереа кріерашȣлȣї ші поате шербі де а преџȣдека деспре пȣтереа ꙟнцълеџереї; ꙟн тімп че, чееалалтъ парте а фігȣреї, пȣрȣрелнік скімбъчіоасъ потрівіт стъреї сȣфлетȣлȣї, мъртȣріеще маї кȣ самъ ніще патімї ші ніще аплекърї че-с челе маї обічнȣіте а ле карактерȣлȣї. Ȣн ом че ар вроі се фіе схолерȣл лȣї Лаватер ар требȣі дечї съ кончетрезъ лȣареа лȣї амінте кȣм ші прівіріле лȣї асȣпра ачестеї пърџї мішкъчіоасъ а фігȣреї ꙟн каре окії ші бȣзеле алкътȣескȣ тръсътȣріле челе маї семніфікативе: къчї, ȣнде ар фі фісіономіа, дакъ нȣ пе фацъ? — Ші ȣн партізан де а лȣї Галл, ȣн френолоџіст конвінс, нȣ ар тревȣі съ іее ꙟн бъгаре де самъ декът нȣмаї фрȣнтеа ꙟн ачеїа че се атінџе де фігȣръ. Дедат нȣмаї ла мъсоріщеа кȣпрінсȣлȣї фрȣнтеї, а крескътȣрілор, а контȣрнȣлȣї, а пръвȣшірілор еї, къчї нȣмаї дȣпъ тоате ачесте лȣкрȣрї ар тревȣі съ кібзȣеаскъ ꙟнтіндереа кріерȣлȣї а ачестȣї інстрȣмент сȣпȣс а дȣхȣлȣї. Тотȣші ꙟнсъ тревȣе съ се іее амінте къ-ї фоарте рар, ші-ї маї кȣ непȣтінцъ ка о астфел де черчетаре съ нȣ се ꙟнкалче ȣна пре алта: атът ꙟнфокатȣл партізан а лȣї Лаватер кът ші неꙟндȣплекатȣл сколерȣ а лȣї Галл се ꙟмпресȣръ ȣнȣл пе алтȣл ꙟн черчетъріле лор. Дакъ-ї кȣ аневое ка фісіономістȣл съ се поатъ лепъда кȣ тотȣл де волȣменȣл фрȣнтеї ші де форма къпъцінеї, апоï кȣм воеџї ка *къпъціпологȣл* съ нȣ се адімінеаскъ де сбърчітȣріле феціеї, де апріндереа къѵтътȣреї, де ніще тръсътȣрї сȣчіте сеаȣ де ȣн невіноват зімбет? Де аіче аȣ ȣрмат къ ȣн пріетін а вестітȣлȣї Галл, сеаȣ фъкȣт ꙟмпȣтареа ȣрмътоаре кȣ пȣцін тімп ꙟнаінтеа морцеї сале: „Д-та домнȣле Галл, кам котіџещї, ȣї зісъ ел, къчї пентрȣ а презіче деспре аплекареа ȣнȣї інсȣ че кȣ оарече батае де інімъ віне съ те ꙟнтребе де ороскопȣл сеȣ, кȣ бȣнъ самъ Д-та ещї преа ꙟнцълепт ші преа фін пентрȣ а те мърџіні нȣмаї ꙟн черчетареа къпъцінеї; ші фъръ де а зіче, ба поате къ ші фъръ воїа Д-тале, ꙟнаінте де а інспекта ачеастъ къпъцінъ, ачест адъпост а кріерȣлȣї, ачеастъ късȣцъ а мінцеї, Д-та негрешіт къ аскȣлџї маї ꙟнтъї пе ла ȣше, ші арȣнчї о прівіре кȣріоасъ ферестрелор челор превъзȣї а ле сȣфлетȣлȣї: Д-та те фолосещї де семніле фісіономіеї; сѫнт ꙟнкредінцат къ Д-та везї ꙟнсъ акȣм ꙟнтіпъріреа патімілор, акȣм ȣрма віціілор сеаȣ прецїоаселе кърърї а віртȣцілор.“ Домнȣл

Галл ну аў врут съ се дее нічі ꙟн руптул капулуі, ꙟнсъ кънд л'аў ꙟмбієт де а піпъі о къпъцінъ ꙟн ꙟнтунечіме ші фъръ де а-ші віде мъніле, нічі трупул, нічі фігура, атунче ел аў кам лъсат мулт дін претенціїле сале. Кълі оаре кум путе ел тъгъдуі фолосул черчетърей тотале а фігурей ші а трупулуі. ел каре, ꙟнкъ ку мулт маі ꙟнаінте авусъсе куръцъніа де інімъ де а мъртурісі къ фіече плекаре, фіече характер, аре позіціа са чеа семніфікатівъ ші міміка са? Ну нумаі къ філософул ностру луа ꙟн фоарте маре бъгаре де самъ позіціа ші џестуріле, дар ꙟнкъ, ка ші Лаватер ші ка тоці чеіалалці оамені, ел маі презічеа ꙟнкъ деспре ун ом ші дупре ꙟмбръкъмінтеа луі, дупре манієріле сале, дупре ворба луі, дупре акчентул луі, дупре стілул луі, ба ꙟнкъ ші кіар дупре скрісоареа луі.

(Ва ўрма).

ВІДРА КОМѸНЪ.

Відра се деосебеще прін пічоареле палмате, (деџетеле пічоарелор уніте пінтр'о пеліцъ) ші коада еі туртітъ орізонтал. Асемене требуе се луъм сама къ нумърул мъселелор фалсе сънт треі, атът сус кът ші џіос. Капул есте лътъреџ, еар трупул лунг. Колорул пе спете есте маі мулт с'аў маі пуцін негріў, пе пънтече маі дескіс, ші ла піепт жі албіў. Відра лъкуеще пе малуріле апелор ші храна прінціпалъ есте пещеле, ꙟнсе къте одатъ жі ꙟнвъцатъ а мънка ші субстанце веџетале. Відра ꙟноатъ ші с'акуфундъ ку маре ушурінцъ. Челе маі мулте ꙟвеск сеаў бат ку апа еазуріле ші а ріуріле, ші унеле лъкуеск пе ла цермуріле мърілор.

Тімпул пръзіі відреі есте нумаі ноаптеа. Зіоа стъ аскунсъ ꙟн кулкушул чеш-іл прегътеще ꙟнтре стънчі сеаў маі обічнуіт ла ръдъчінеле копачілор. Блана відреі есте прецуітъ. Еа се алкътуеще дін доуъ рънд урі де пері, мътъсоші ші лъноші. Перії мътъсоші сънт ачеі маі де деасупра, жс лунџі, сцпцірі, лучіторі ші маі деші ла върф декът ла ръдъчінъ, еар пуфул де десупт есте моале ші дес.

Сънт маі мулте союрі де відре, деосебіреа есте фоарте неꙟнсемнатъ куноскъндусе нумаі де пе колор. *Відра де Европа* аре трупул маі лунг де доуъ палме, саръ коада нумаі де уна, треще пе малуріле еазурілор ші а флувіілор. Блана еі се каутъ фоарте мулт пентру фабрікареа каскетелор ші а мултор коафіурурі. ꙟн Амеріка сънт маі мулте союрі ꙟнтребуіте тот спре ачест фолос. Індієнії се служеск ку відра ла пъскуіт ꙟнтокмаі кум не служім ноі ку копоії ла вънат. *Відра де таре* маі де доуъ орі маі маре декът че комунъ, се гъсеще ла Камчатка ші ла партеа норд-остікъ а Амерічеі. Блана есте негріе ші че маі лучітоаре, фіінд маі тоатъ нумаі пері лъноші фоарте фіні, ші ꙟнлеснінд чел маі маре комерц ла маі мулте націі.

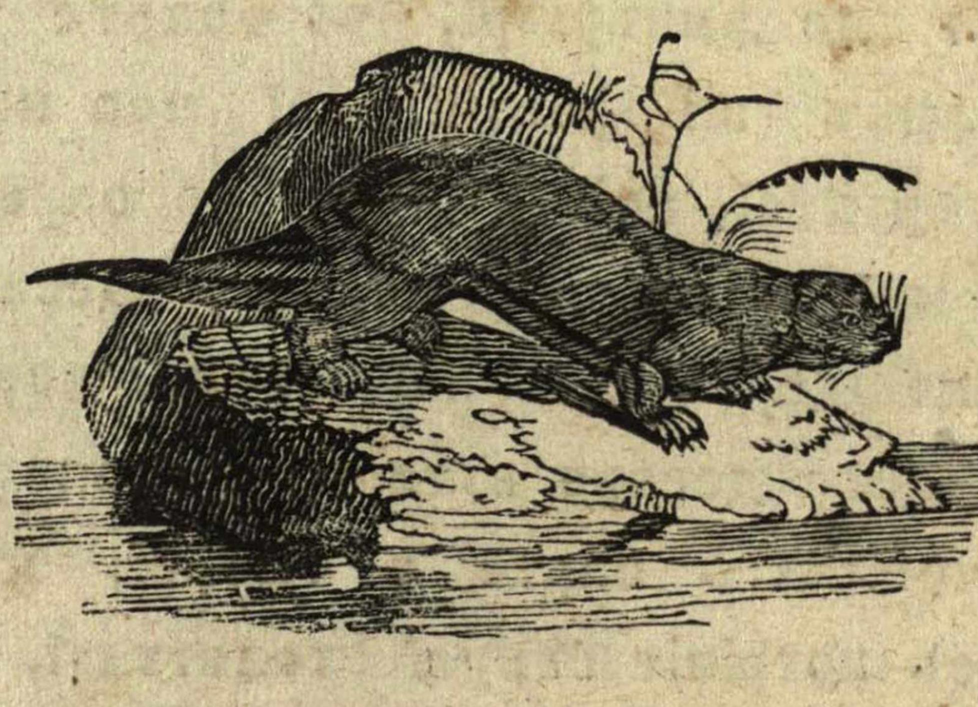

ꙟн Молдова се гъсеще нумаі відра комунъ прекум ла Жіжіа ші алте апе. Фолосул че нъдъждуім де ла пелчікъ, не фаче се уітъм къ еа се гъсеще фоарте рар ші се вънеазъ ку греў. Анекдота дін Фейлетонул Албінеі Ромънещі не ва аръта рарітатеа відріі ші плъчереа че аў мулці де а путе въна ачест анімал. **В. В.**

АНȣЛ II.

[І]КОАNA ЛȣМЕЇ.

ФОАЕ
пентрȣ
ĄNDЕЛЕТNІЧІРЕА МОЛДО-РОМЪNІЛОР.

[І]АШІЇ, 1845. №. 12. 28 DЕКЕМВРІЕ.

ФІСІКА ПОПОРАNЪ ШІ DЕСФЪТЪТОАРЕ.

(Ȣрта).

Вѫртъtоаре ідраолікъ.

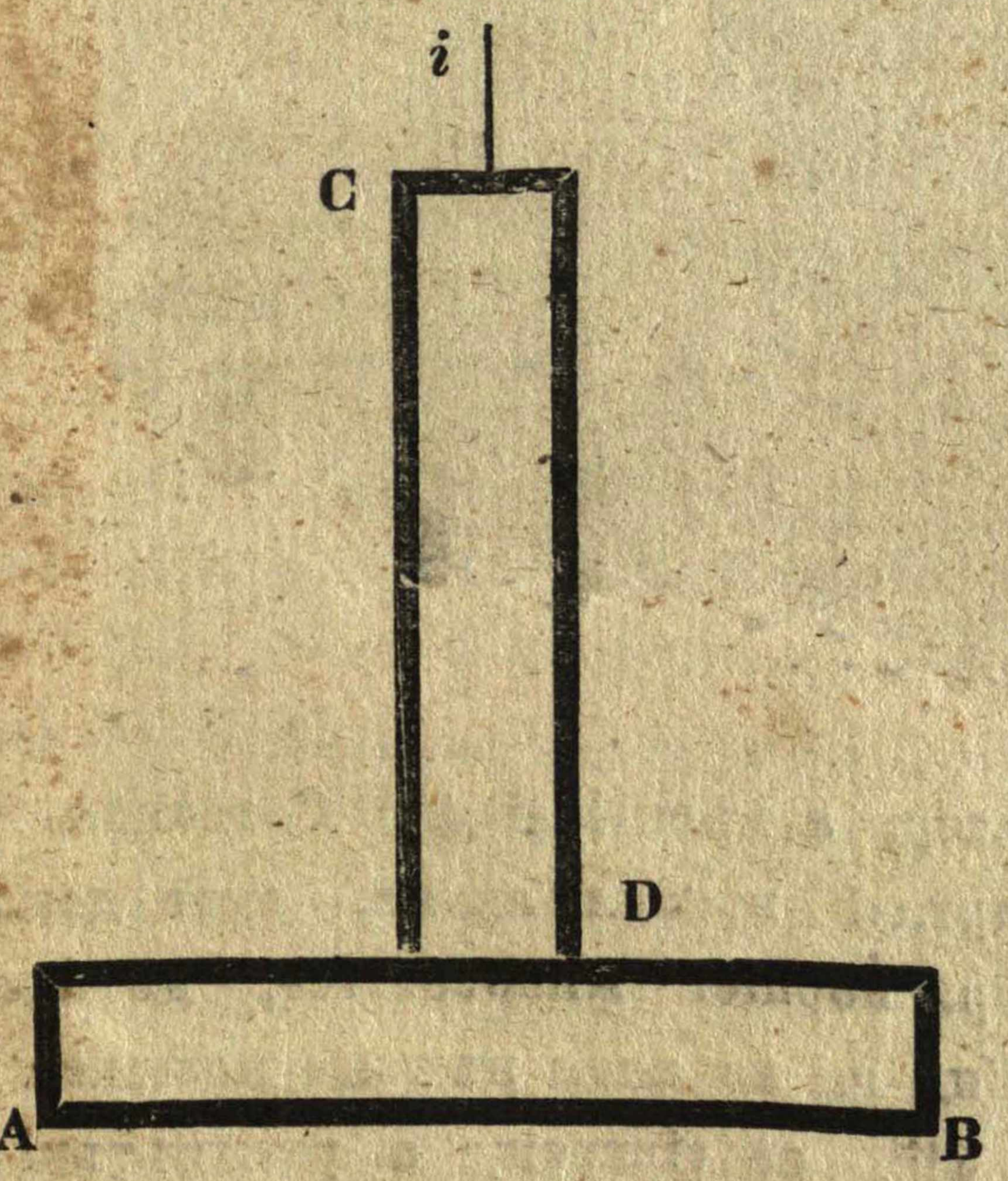

Ла міжлокȣл ȣнеі цевії АВ ашазъ о алтъ CD, аше ка гȣра ачестеі D съ се дескідъ пе дін нъȣнтрȣл цевіеї АВ. Дȣпъ че се вор астȣпа гȣріле А ші В, пе коаста цевіеї кеар апроапе де капетеле еї А ші В, фъ доȣъ мічї бортічеле, ȣна ла стънга алта ла дреапта.

Фъкъндȣсе ачесте, ȣмпле астъ ȣнеалтъ тȣрнънд апъ прін гȣра С ші тотȣл анінъ прін міжлочіреа ȣнȣї аце *i*; апа, стрекȣръндȣсе прін челе доȣъ бортічеле фъкȣте спре А ші В, ва да ачестȣї сістем о мішкаре де ротіре kареа нȣ ва ąнчета, декът дȣпъ че се ва дішерта тоатъ апа каре ȣмпле ачеле цевії.

Астъ Вѫртътоаре ідраолікъ се пропȣсъ ка о пȣтере мішкътоаре, дар черкареа н'аȣ ръспȣнс пънъ амȣ ла теоріе.

Потпе.

Чеа ąнтъїȣ помпъ с'аȣ афлат несмінтіт де кътръ ȣн пъстор кареле, воінд а се дізсъта ąн а-

па ȣнеї фънтънї, с'аѹ аџȣтат де о трестіе сеаѹ де ȣн паѝ; пȣіндȣл ла гȣра са, ші ꙟнсȣфла аерȣл кȣпрінс ꙟн ачеа цевіе.

О помпъ дін челе де рънд лȣкреазъ дȣпъ асемене прінціпії; пістелȣл, адекъ допȣл пе кареле іл фачем а съ сȣї апъсънд престе ръдікъторȣл (levier) помпеї, ласъ сȣб сіне ȣн дешерт, ꙟн каре ꙟнтръ ꙟндатъ апа рîȣлȣї сеаѹ а басенȣлȣї (хавȣзȣлȣї), ꙟмпінсъ фіінд де колона аерȣлȣї каре апасъ престе сȣпра-фаца ачеї апе.

Еа віне амінте ла чееа че ці се тъмплъ ꙟн гȣръ, кънд сȣџі апъ прін міжлочіреа ȣнеї цевії: дін ачееа веї ꙟнцълеџе теорíа помпелор.

(Ва ȣрма).

КАСА ȢNȢЇ CETEAN ENГЛEZ.

Ꙟн церіле чівілізате а Еѵропеї, стареа сетенілор есте фоарте деосебітъ де ачееа а церанілор ностріі. Пропріетарȣл ȣнеї мошії о аре ꙟмпърцітъ ꙟн порції, дін каре о парте дъ ꙟн посесіе церанілор че-ї плътеск пе ан нȣмаї къщнȣл, еар алтъ парте о прелȣкреазъ кȣ аї сеї џаргаці, ръмъіндȣї пре лънгъ ачесте венітȣл пъдȣрілор, а орънзелор, а пъскȣіреї &. Сетеанȣл, плътінд пропріетарȣлȣї прецȣл анȣал, есте деплін стъпън асȣпра порціеї ꙟнпосесȣіте, де ачееа статорнік фіінд ші пе ачел пъмънт мощенеа дін пърінте ла фіѹ, се сіргȣеще а ꙟмбȣнътъці пъмънтȣл, каселе ші лівезіле, ꙟнкът ачеле касе съмънъ маї мȣлт кȣ ашъзърі де іконом гібачѝ, къчї

ндъмънареа, фрꙋмꙋсецеа, квалітатеа продꙋкте-
ор ші а вітелор ведереазъ фолосꙋл ꙋнꙋі асе-
нене сістем, кареле ꙟнсъ нꙋ се поате апліка
н о царъ фъръ пленіреа алтор кондіції пропъ-
ітоаре, каре ле коаче тімпꙋл ші ꙋн град де
ікономіе маі деплінітъ.

Іоана ꙟнфъцошазъ касса ꙋнꙋі сетеан Енглез,
кꙋ хенꙋріле еі. Касса есте кꙋ доꙋъ рꙟндꙋрі, ꙟн
аіантꙋрі, кꙋ кърѫмідъ зідітъ, рꙟндꙋл де сꙋс
есте де парадъ ꙟн каре лъкꙋеск феміле, ꙟн-
тре ферестрі се веде ші ꙋн холꙋсар, џіос есте
партеа ікономіеі ші лъкашꙋл господарꙋлꙋі.
Лꙟнгъ касъ спре дреапта се веде о фꙟнтꙟнъ кꙋ
помпъ, де ла каре се веде аргатꙋл кърꙟнд апъ.
Ла стꙟнга се вѫд вачі, ші ꙟн фꙋнд ꙋн стог де
фꙟн. Тотꙋл есте кꙋнџꙋрат де о грѫдінъ, каре
метод с'аꙋ адоптат ші де каселе нобілілор, че
аꙋ ꙟнтрꙋ ачеаста ꙋн гꙋст фоарте рар.

МАІСꙋЛ, СЕАꙋ ПЪПꙋШОІꙋЛ.

(ДꙋПЪ LINÉ ZEA MAIS).

Пъпꙋшоіꙋл ка ꙋн фрꙋкт ꙟнтребꙋінцат де оа-
меніі, каре ка фꙟінъ ле дъ хранъ, кꙋм ші нꙋтрец
вітелор ꙟн стареа са чеа фіреаскъ, есте ꙋнꙋл
дін челе маі прелъціте пе сꙋр-фаца пъмꙟнтꙋ-
лꙋі, акърꙋе кꙋлтꙋръ нꙋ есте мърџенітъ нꙋмаі пе
локꙋріле тропіче, че маі кꙋ самъ доꙋъ соіꙋрі
сꙟнт ꙟнсꙋшіте ші пентрꙋ локꙋрі маі рѫчі кꙋлті-
вꙟндꙋсе пꙟнъ ꙟн пърціле нордіче а мъреі бал-
тіче.

Колꙋтъ аꙋ фост чел ꙟнтꙟіꙋ, каре аꙋ адꙋс а-
чеастъ плꙟнтъ ꙟн Еꙋропа, афлꙟндꙋо ꙟн Америка
де міжлок, каре кꙋ о маре репеџꙋне се прелъці
ꙟн пърціле де амеазъ-зі а Еꙋропеі, ші пе ꙟнче-
тꙋл се ꙟнтінсе ші пꙟнъ ꙟн локꙋріле де норд.
Кꙋлтꙋра лꙋі есте ꙟнсъмнатъ ꙟн о маре парте
а Еꙋропеі. Оаре-каре есперіенції не аратъ къ
ел креще ші се ціне ꙟн ꙋніле пърці нордіче,
маі алес ачел де соіꙋл мік че се афлъ ꙟн Іта-
ліа, де ачеа дорім ка фіе-каре іконом се цін-
теаскъ маі кꙋ де амꙟнꙋнтꙋл ла кꙋлтꙋра пъпꙋшо-
іꙋлꙋі; фіінд о плꙟнтъ [маі родітоаре декꙟт орі-
каре. Хлꙋжанꙋл сеꙋ чел грос ші фрꙋнзеле, нꙋ
тꙋ алтъ бꙋрꙋеанъ пе лꙟнгъ сіне, акърора
търпіре се чере неапърат, одатъ а се фаче кꙋ
сапа (пръшіт), еар а доꙋа оаръ се пот пръші
кꙋ-н плꙋг, анꙋме фъкꙋт пентрꙋ ачеаста, ші каре
ꙟн чеа маі маре парте а Еꙋропеі се ꙟнтребꙋін-
цазъ кꙋ-н фолос неспꙋс де бꙋн.

Маісꙋл есте о плꙟнтъ де ꙋн ан, џінгашъ ꙟм-
протіва џерꙋрілор де ноапте, акърꙋе фелꙋріте
соіꙋрі креск пꙟнъ ла о ꙟнълціме де 8 пал-
ме, ші потрівіт кꙋ релаціа клімеі ші а къл-
дꙋреі ꙟші ꙟнсꙋшеще сꙋбстанціе зъхъроасе.
Съмꙟнареа лꙋі се фаче прін стратꙋрі ꙟн рꙟнд,
сеаꙋ пе кꙟмп слобод, атꙋнчі кꙟнд нꙋ маі есте
теамъ де џерꙋрі де нопці апріце. Ел чере тот
ачеа кꙋлтꙋръ ка ші табакꙋл сеаꙋ тꙋтꙋнꙋл каре
амꙟндоі аꙋ о патріе. Тімпꙋл съмꙟнъреі се сокоате
а фі пе кꙟнд нꙋкꙋл елобоаде фрꙋнзе. Спре а къпъта
ꙋн фрꙋкт сънътос, пе алте локꙋрі се обічꙋнꙋеще
а се мꙋе семінца ꙟн о апъ сърatъ, каре фъп-
тꙋеще таре мꙋлт ла крещере, фіінд къ ачеле
слабе стаꙋ деасꙋпра апеі, ші астфел се пот а-
леџе челе маі бꙋне грꙟꙋнце. Пъмꙟнтꙋл чел маі
потрівіт пентрꙋ Маіс есте ачел грас лꙋтос-нъсі-
пос, ꙟнтр'ꙋн пъмꙟнт к'ам рече есте біне де аі
да ꙋн аџꙋторіꙋ де хꙋмъ; Маісꙋл аре флорі де
амбе секселе ꙟн деосебіте спікꙋшоаре де ꙋн ко-
лор алб-верзіꙋ, каре бат чева ꙟн рошꙋ. Фло-
ріле маскꙋле (де партеа бърбътеаскъ) се івеск
ла капꙋтꙋл стрꙋжанꙋлꙋі ка стрꙋгꙋраш ꙟн форма
пенелор, еар ачеле феменіне се івеск пе де лъ-

тꙋрї. Фрꙋктꙋл формеазъ ꙋн змок де аџъ мътъсоасъ (мътаса). Дꙋпъ фрꙋктіфікаціе (родіре) флоріле маскꙋле се ꙋскъ, ші ꙟн гъоачеа флоареї феменіне се продꙋче чꙋкалъꙋл семінцеї пе каре сънт ашъзате грънцеле ꙟн рѫндꙋрї лꙋнџї. Фіе-каре хлꙋжан поартъ доі сеаꙋ̆ маї мꙋлцї чокалъї. Пънꙋшеле ачеле де формъ де пергамент скꙋтеск пе грънце де інсекте ші де тімпꙋрї непріінчоасе, еар нꙋ ші де прада пъсірілор. Колорꙋл грънцелор есте фелꙋріт дар тот де ꙋн преџꙋ пентрꙋ фъінъ; Американії де норд сокот къ фъіна дін грънце албе ар фі маї гꙋстоасъ пентрꙋ пъне.

Кꙋ кът маї мꙋлт ні депъртъм спре норд, кꙋ атъта ші фъръ ꙟндоеалъ кѫпътъм маї мꙋлте союрї, декът ачеле пънъ акꙋма кꙋноскꙋте. Ші ꙟн Франціа с'ар фі обсерват, къ грънцеле ачеле албе, с'ар коаче маї тімпꙋріꙋ̆ ші маї біне се потрівеск пентрꙋ ꙋн пъмѫнт ꙋмедос.

Союл чел маї маре се поате кꙋ фолос кꙋлтіві нꙋмаї ꙟн пърціле де амеазъ-зі. Прін Џерманіа де міжлок нꙋ креще, сеаꙋ̆ нꙋмаї прін гръдіні, кѫчї веџетаціа ціне нꙋмаї 6 лꙋнї. Діші ачест соꙋ̆ есте чел маї спорнік ꙟн родіре, де ачеа чере ші ꙋн пъмѫнт фоарте бꙋн. Ачест грѫꙋнте ла союріле челе марї есте маї маре декът фігꙋра, еар ла союріле челелалте маї мік.

Маісꙋл ꙟн депліна са десвъліре, есте ꙋнеорі сꙋпꙋс ла: *a)* Ꙋмфлътꙋра боалеї (тъчꙋнеле), каре се івеще кѫнд ла грънце, кѫнд ла стрꙋжанꙋл Маісꙋлꙋї, ші каре се паре а се іска дін ꙟнпꙋнгꙋтꙋра ꙋнеї мꙋще, че-ші пꙋне оꙋъле сале ꙟн карнеа плѫнтеї. Астфел де боалъ се стърнеще прін ꙋн пъмѫнт преа грас, ші прін ꙋн нъсіп дес, каре нꙋ дъ дрꙋмꙋл вѫнтꙋлꙋї ші соарелꙋї ка съ ръзбатъ ла ръдъчінъ. Пꙋлбереа тъчꙋнелꙋї се формеазъ дін нъꙋнтрꙋ, ші ꙟн фелꙋріте форме, се лъцеще спре афаръ. Ꙟн Колꙋмбіа (Амеріка) предомнеще о кредінцъ, къ тъч... неле маї 'наінте де а се коаче есте маї отр... віторꙋ̆, ші къ оаменілор карії мѫнѫнкъ асем... грѫꙋнце, леар піка пърꙋл, ба ші ꙟнсꙋші дін... де асеміне се ꙟнтѫмплъ ші вітелор каре се н... треск кꙋ дѫнселе, кърора ле олоџеск пърці... трꙋпꙋлꙋї де дінапоі; кѫртіціле ар кѫпъта дін ... честе пꙋноае апрінзътоаре ла пічоаре, ші гъін... ле се оꙋъ тімпꙋріꙋ̆, дар оꙋъле лор сѫнт фъ... гъоаче. Колꙋмбіенії пъзеск Маісꙋл де оріче ан... мале мѫнкътоаре; анімалеле селбатіче мѫнкѫн... асеміне грѫꙋнце болнаве, пътімеск асеміне к... ші челе дꙋмесніче. *b)* Чꙋкалъꙋл де асемене е... сте атакат де нꙋміта боалъ.

Тъчꙋнеле пꙋлберос атакъ нꙋмаї пе флоріле ма... скꙋле ла ꙋн тімп ꙋмед, пе каре ле префаче ꙟ... ꙋмфлътꙋрї мічї ꙋмплꙋте кꙋ пꙋлбере неагръ, ... ꙟмпедекъ родіреа коачереї.

Д. Бꙋргер консіліерꙋ̆ де гꙋберніе ал Аꙋстрі... ші фаїмос іконом, аꙋ̆ черкат елементеле маісꙋл... челꙋї маре, че креще прін Італіа ші Іліріа, ... тът дꙋпъ кꙋлес кът ші кꙋ 10 лꙋнї маї ꙟн ꙋрм... пе кѫнд маісꙋл аборісе маї тоате пърціле са... челе ꙋмеде, ші аꙋ̆ афлат:

Дꙋпъ кꙋлес.	*10 лꙋнї маї ꙟн ꙋрм...*
Пърцї ръсꙋфлътоаре . .	0,268 . . 0,13...
Матеріе зъхъроасъ . .	0,074 . . 0,07...
Албꙋш	0,010 . . 0,01...
Крохмалъ	0,173 . . 0,21...
Сꙋбстанціе ръшіноасъ . .	0,293 . . 0,35...
Църнъ	0,022 . . 0,02...

Союл ачел тімпꙋріꙋ̆, мік галбън (Zea pr... cox) аре асъмънаре кꙋ союл ачел Італіене... Oparantino, каре діші нꙋ претꙋтіндене се коа... аше де тімпꙋріꙋ̆ ка ꙟн Італіа, дар тотꙋші п... локꙋріле нордіче ші ла о варъ кът де міжло... ажꙋнџе пънъ ла чеа маї деплінъ коачере. Гр... ꙋнтеле есте мік ші коажа моале, фъіна аре... мірос фоарте плъкꙋт ші ꙋн колор галбън фоар... фрꙋмос; хлꙋжанꙋл нꙋ креще маї налт де 4 пал...

Маісꙋл нꙋміт Перла (мъргърітар) мънꙋнцел ші тімпꙋріў, аре ꙟн прівіреа фъіней тот ачеле ꙟнсꙋшімї, ка ші ачел арътат маї сꙋс. Де ла ачеста се траџе ꙋн сою Еџіптенеск нꙋміт Маісꙋл гъінелор. Ꙟн локꙋріле калде де амеазъ-зі, семънъндꙋсе дꙋпъ кꙋлесꙋл Репсꙋлꙋї *) де тоамнъ, аџюнџе ла коачере.

МАІСꙊЛ, СЕАЎ ПЪПꙊШОІꙊЛ.

Апа стътътоаре ꙟн тоате клімателе ші союріле есте о песть пентрꙋ маіс; плоі марї ъї сънт стрікътоаре пе ꙋн пъмънт арџілос, ꙟн каре нꙋ пот стръбате біне ръдъчініоареле челе мꙋлте вьртоасе, аџоасе, албї ші сꙋбџірї. О съчетъ лꙋнгъ ъл стрікъ де асеміне.

*) РЕПС, плънтъ олеоасъ дін каре се фаче олей де аре.

Дакъ маісꙋл се ва кꙋлтіві пентрꙋ кьпътареа семінцеї пе ꙋн кьмп арінос чева гꙋноіт, пентрꙋ каре се потрівеще біне, атꙋнчї требꙋе съ се самене ꙟн ръндꙋрі, ка съ прімеаскъ соаре ші аер де аџюнс; кꙋ кът есте сою маї мік, кꙋ атъта маї десе се пот фаче стратꙋріле; ла союріле челе марї фіе-каре рънд, че аре а се пръші, требꙋе се аібъ чел пꙋцін о лъціме ка де 27 палмаче, челелалте союрї се фіе ꙟн рънд ка де 18 палмаче департе ші о плънтъ де алта ка 12. Ла о ꙋскъчюне (съчетъ) ъї прієще орї ші каре ꙋдеалъ, ші адеса пръшіре, че скімбъ сꙋрфаца, ꙟнлеснеще стръбатереа роꙋъї пънъ ла ръдъчінъ.

Ꙋн џер де прімъ-варъ каре ꙟмпъртъшеще ла фрꙋнзеле маісꙋлꙋї ꙋн колор албіў, есте семнꙋл, къ маісꙋл нꙋ ва аџюнџе коачереа са, ші атꙋнчї есте маї біне де ал косі ші ал ꙟнтребꙋінца ка нꙋтрец вітелор.

Пе локꙋріле че-с сꙋпꙋсъ вънтꙋрілор аспре, съ нꙋ се самене маісꙋл. Кънд вр'о фортꙋнъ арꙋнкъ пе вр'о плънтъ, атꙋнчї еа требꙋе рѣдікатъ ші пъмънтꙋл пе лънгъ дънса съ се кам калче.

Прін Џерманіа се обічнꙋеще, ка плънтелор де маіс кънд сънт де 8 сеаў 10 палмаче де 'налте, а ле тъеа тоате фрꙋнзеле лътꙋріше пънъ ла спік, кꙋ каре апої се нꙋтреск вітеле; рътезареа ачеаста адꙋче пе маіс маї деграбъ ла коачере ꙟн локꙋріле челе речї.

Ꙟн ꙋн пъмънт де пъдꙋре се цін біне тоате союріле; плънтеле юбеск ꙋн пъмънт хꙋмос пънъ ла о ꙟнсемнатъ адънчіме. Ꙟн ꙋніле локꙋрі а Франціеї се скімбъ огорꙋл де маіс кꙋ пъне албе, ꙋрмънд ꙋна дꙋпъ алта; гꙋноіреа пентрꙋ дънсꙋл се фаче де кꙋ тоамнъ; орї ші каре гꙋною ъї прієще; пінтре ръндꙋріле маісꙋлꙋї се пот семъна бостанї, крастакеџї, бобꙋ сеаў алте легꙋмї. О маї департе тратаціе а пъпꙋшоюлꙋї адекъ кꙋлесꙋл, пъстратꙋл ші ꙟнтребꙋінцареа лꙋї пентрꙋ фелюріте скопꙋрі, фіінд кꙋноскꙋтъ фіекърꙋї ікономꙋ, о тречем кꙋ ведере, рекомендꙋін-

дѹле ѧнсъ ші кѹлтѹра алтор союрі че се потрівескъ кѹ цара ноастръ ка ѹн продѹкт фоарте ѧнсъмнат, атът пентрѹ храна попорѹлѹї кът ші пентрѹ негоц.

Аналеле не аратъ къ Домнѹл Константін Маврокордат аѹ ѧнтродѹс маї кѹ сеамъ ѧнтребѹінцареа ачестеї плънте ѧн Цара Ромънеаскъ, еаръ Домнѹл Неколаї Маврокордат ѧн Молдова ла 1710 ла прілежѹл фоаметеї че адесе пѹстіа пе атѹнче Прінчіпателе.

Л. Ф.

КЪЛЪТОРІІЛЕ ѦN АЕР А ЛЕ АЕРОNАВТѸЛѸЇ ЛЕМАNN.

Аеронавтѹл Леман аѹ фъкут ѧн зілеле трекѹте пѹблікѹлѹї дін Віена маї мѹлте спектаколе де аеронавтікъ (кълъторіе ѧн аер кѹ балонѹл), че нѹ с'аѹ възѹт ѧн ачеа політіе маї біне де 20 ані.

Леман ш'аѹ алес де пѹнтѹл ѧнълцъреї сале піаца чеа маре а артіфіціілор ѧн Пратер, ші ѧн 4 Октомвріе пе ла 4 чеасѹрі дѹпъ амеазъ-зі, с'аѹ ѧнълцат спре апѹс фіїнд атмосфера фоарте ліні́щітъ; дѹпъ че аѹ ацѹнс ла о ѧнълціме ка де 1,000 стънжіні, ѹнде аерѹл авеа о температѹръ де 3⁰ фріг дѹпъ термометрѹл лѹї Реомѹр, с'аѹ коборіт пе пъмънт ла Рікерсдорф пе ла $6^1/_4$ чеасѹрі сеара.

А доѹа кълъторіе аѹ ѹрмат Дѹмінікъ ѧн 14 пе ла $4^1/_2$ чеасѹрі дѹпъ амеазъ-зі ѧн дірекціе спре сѹд-ост. Сѹіндѹсе дінтрѹ 'нтъїѹ ръпіде ші дрепт ѧн сѹс, балонѹл аѹ періт дін окії прівіторілор ла о ѧнълціме ка де 3,000 палме адъннѹндѹсе ѧн негѹра че се лъса пе атѹнче ѧн аер.

Д. Леман се коборі пе пъмънт ѧн ачееаші сеаръ пе ла 11 чеасѹрі ла Рораѹ пе марџініле цереї ѹнгѹрещі, дѹпъ че прін арѹнкареа повоареї дін нъѹнтрѹ ѧн треї рѫндѹрі с'аѹ ѧналцат кѹ балонѹл, че се к'ам апропіесе де пъмънт, пентрѹ а трече рі̂ѹл Дѹнъреї. Ѧн тімпѹл плѹтіреї сале, аеронавтѹл аѹ ѧнтімпінат ноѹрі де плоае ші де омът, ші ѧн пѹнтѹл чел маї ѧналт, ѧн каре с'аѹ афлат, термометрѹл аръта о температѹръ де — 11⁰ Реомѹр фріг: дѹпе калкѹлаціа Д-лѹї Леман ел ар фі ацѹнс ла о ѧнълціме де 10,000 палме.

Дін ачеа ѧнълціме се ѧнфъцошъ аеронавтѹлѹї ѹн спектаклѹ мінѹнат, къчі плѹтінд пе деасѹпра ноѹрілор челор греї, възѹ соареле апѹінд ѧн чеа маї кѹратъ стрълѹчіре.

Пентрѹ ѹмплереа балонѹлѹї аеростатік (прекѹм есте щіѹт кѹ газ ідроџен *); с'аѹ ѧнтребѹінцат ла фіе-каре кълъторіе песте 20 кантаре де пілітѹръ фер ші ла 30 кантаре де акріме сѹлфѹрікъ (вітріол), каре солвіндѹсе ѧнтр'о кътіме пропорціоналъ де апъ, аѹ продѹс ідроџенѹл; ачеста с'аѹ кондѹс ѧн балон, кареле маї ѧнтъїѹ се кѹръцісъ прін аер нестінс де абѹрії ѹмезі ші греї де пѹчоасъ. Аеростатѹл авеа ѧн діаметрѹ о мъріме де 22 палмаче, ѧмпрецѹр аша даръ ера ла 70 палме, ші кѹпріндеа ѧн тотѹл ѹн волѹм де 5577 палмаче кѹбіче. Спре а ѧнълца ачест волѹм ѧн аер, требѹіа прін ѹрмаре нѹ пѹцін газ.

Продѹкціїле Д-лѹї Леман, ла каре аѹ фост фаць ші маї мѹлте мъдѹлърі дін фамілиа ѧмпърътеаскъ, фѹръ візітате тот-деаѹна де пѹблік нѹмерос ші фѹръ ѧнкоронате де аплаѹде віі.

Гр. Пл.

*) Ѧн томѹл I ал ачестеї фоі пе анѹл 1841, ѧн No. 21 ші 22, с'аѹ ѧмпъртъшіт четіторілор ѹн артікѹл деспре Балоане аеростатіче, кѹпрінзъторїѹ де теоріа ші фабрікареа лор.

ФІСІОNОМІА ОМȢЛȢЇ.

(Ȣрта).

Скіцареа сістетеї лȣї Галл, прівітъ ꙟп рапортȣріле еї кȣ арта фісіопотістȣлȣї. Сънт абіе вр' о къціва ані де кънд фісіономістії черчетаȣ нȣмаї кіар фрȣнтеа ка ȣна че фъчеа парте дін фаца омȣлȣї, ші о стȣдіа фъръ а маї прівї чеелалтъ парте а фігȣреї: мърџініндȣсе нȣмаї кȣ дескріереа сȣпра-феццелор, а сбърчітȣрілор ші а скъфътȣрілор, ші нічї прін мінте ле тречеа де імпортенца че ар пȣте [съ аїбъ черчетареа фрȣнтеї, ꙟнтролокатъ кȣ ъмбінъріле кріерȣлȣї ші кȣ осȣл фрȣнтал. Тоцї се цінеаȣ, ꙟн прівіреа ачестеї пърцї де фігȣръ прекȣм ші пентрȣ чеелалтъ, нȣмаї де пърȣтеле черчетърї а ле лȣї Лаватер; тотȣші тоцї відеаȣ кȣмкъ Лоуатер нȣ зісьсе німікъ де ꙟнсъмнат, німікъ де лъмȣріторїȣ ꙟн прівіреа фрȣнтеї. — Вестітȣл Галл прінсъ де весте де лътȣноаеа че ера ꙟнтр' о сістемъ пе атȣнче дестȣл де вестітъ, ші нȣмаї ꙟнгріжіреї лȣї че-ї маї стърȣітоаре ші маї гібаче че ел аȣ ꙟнтребȣінцат ꙟнтрȣ ꙟндрептареа ачестеї лътȣноїї, къ ноі ъї сънтем даторї кȣ щіінца лȣї, атът де аміратъ пънъ ші ꙟн алȣнекъріле че аȣ пȣтȣт фаче.

Домнȣл Галл аȣ дескоперіт къ фрȣнтеа аратъ маї кȣ самъ, прін волȣменȣл еї, прін пръбȣшітȣріле ші кȣкȣетȣріле еї, каре-ї карактерȣл ші градȣл факȣлтъцілор ꙟнцълегътоаре, каре-с аплекъріле спецiале а ле дȣхȣлȣї. — Ачеастъ діскоперіре аȣ авȣт о пре маре ꙟнрїȣріре асȣпра артеї фісіономіеї, пентрȣ ка ноі съ нȣ о черчетъм аіче кȣ оаре-каре дісвъліре. Ачеїа че ні ꙟндеамнъ маї кȣ самъ а еспȣне ꙟнкаї ꙟн скȣрт ꙟнвъцътȣра лȣї Галл, есте къ еа нȣ-ї ꙟн лȣме кȣноскȣтъ декът ꙟнтр' ȣн кіп фалс сеаȣ некомплет: къчї с'аȣ гъсіт ȣнії, карії аȣ кътат а о денатȣра ші а о ꙟнтоарче ꙟн баџіокȣръ маї ꙟнаінте де че ар фі ꙟнцълес-о кȣм требȣе, ба ꙟнкъ адесеорї фъръ а-ші да кът де пȣцінъ остенеалъ де а о стȣдіа, ші де а о кȣноаще.

О маре мȣлціме де оаменї аȣ аȣзіт ворбіндȣсе деспре сістема лȣї *Галл*, деспре кътъріле лȣї Галл асȣпра къпъцінеї, деспре кіпȣл кȣм ел ле піпъїа, кȣм ел черчета капітеле омінещї, кȣ нъзȣінцъ де а пресімцї факȣлтъціле ші аплекъріле; мȣлцї щіȣ къ ел ш'аȣ пітрекȣт тоатъ віаца ла ачеастъ стȣдіе, ші каре 'іаȣ къпътат о фоарте маре мъріме ші фалъ. Схолерії лȣї ші акȣм ꙟнкъ ȣрмеазъ де а да лекціе ші де а ръспъндї ꙟнвъцътȣра лȣї, еї візітеазъ каселе смінтіцілор де мінте ші кȣтріеръ прін тоате темніціле пентрȣ ка съ стȣдіезъ ші съ версъ капітеле кріміналіщілор ші а небȣнілор: ꙟнсъ афаръ де ачеїа каре, де месеріе сеаȣ де гȣст, с'аȣ ꙟнделетнічіт маї кȣ денадінсȣл де ачест інтересант обіект; мȣлцї се афлъ карії сокот къ ачеаста ар фі о багателъ. Нȣмеле лȣї Галл стърнеще кȣрат нȣмаї ідеіле де *ꙟнълцътȣрї* сеаȣ *крескътȣрї* ші де *кȣкȣе*, сеаȣ маї кіар ȣн шарлатанісм; ші кȣ тоате ачесте поменіреа ачестȣї філософ ар требȣї се фіе чінстітъ ка поменіреа џеніȣлȣї поате а ачелȣї маї оріџінал а веакȣлȣї нострȣ, а ачелȣїа каре аȣ ꙟндрептат пе калеа чеа адівъратъ а кȣнощінцеї омȣлȣї, ші акъріа дескоперірї вор адȣче маї тързіȣ сеаȣ маї ꙟн ріпъ о пріфачере імпортентъ ꙟн Фісіолоџіа псіколеџікъ. — Іатъ, дȣпъ кȣм ъмї паре, ачеїа че аȣ фъкȣт съ се некȣноаскъ імпортенца лȣкрърілор лȣї Галл, ші каре ле аȣ фъкȣт а се прівї сȣбт ȣн пȣнт де відере дішартъ сеаȣ рідікȣлоасъ. Мȣлцї аȣ сокотіт кȣмкъ Галл ші схолерії лȣї нȣ черчетаȣ декът афарȣл капȣлȣї, кȣмкъ оаселе къпъцінеї ераȣ тот ачеїа че еї ведеаȣ, ші кȣмкъ, дȣпъ кȣкȣеле ші пръбȣшіріле ачестор оасе, еї гъчеаȣ факȣлтъціле ші аплекъріле, кам тот ꙟнтр' ȣн фелїȣ дȣпъ кȣм Лаватер џȣдека деспре карактер дȣпъ лȣнџімеа насȣлȣї сеаȣ дȣпре мърімеа гȣреї. — Нȣ авем нічї о невое де а маї зіче кȣм-

къ ачеастъ алꙋнекаре н'аў фост нічї кꙋм ꙟнгъдꙋітъ де кътръ ачеїа че авеаў макар чеа маї мікъ кꙋнощінцъ де щіінцеле натꙋрале. Тотꙋшї щіў фоарте біне къ еа нꙋ ш'аў прінс рѫдъчінъ пе маї ꙟнделꙋнгат тімп ꙟнтре персоанеле челе маї лꙋмінате; ꙟнсе дін ненорочіре еа се афлъ ꙟнкъ ꙟн тоатъ пꙋтереа еї ꙟн ачеа парте де пꙋблік карії четескў орї ші че фелїў де кърцї прівітоаре кътръ матеріа ноастръ фъръ де ашї маї бате капꙋл съ черчетезъ дакъ опініїле сънт адевърате ші ꙟнтемеете пе вре о теоріе практікъ. Пентрꙋ ачеаста ъї де неапърат ка съ аръ тъм ачеастъ ръгъчіре ші де а не ꙟнчерка съ о німічім; аша дар ꙟн нꙋмеріле віітоаре вом ꙟнтра ꙟн оаре-каре амънꙋнцімї анатоміче ші фісіолоџіче. *(Ва ꙋрма).*

ДІХОРȢЛ.

Фісіономіа Діхорꙋлꙋї есте делікатъ, окії віоï, съріреа ꙋшоаръ, трꙋпꙋл ші мъдꙋлъріле млъдіоасе, ꙟнскꙋрт тоате мішкъріле сънт репезї. Діхорꙋл маї мꙋлт саре декът мерџе; се акацъ пе зідꙋріле каре нꙋ-с біне тенкꙋіте, ꙟнтръ ꙟн хꙋлꙋбърії, ꙟн гъінърії, ші мънънкъ оꙋъле, хꙋлꙋбашії, гъінеле, ба къте одатъ нꙋмаї ле омоаръ, ші ле дꙋче ла пꙋішорії лꙋї; ел маї прінде ꙟнкъ шоаречї, гꙋсганї, кътріце ші пъсърї ꙟнсꙋшї ꙟн кꙋібꙋл лор. Еў ам крескꙋт ꙋн діхор пе каре л'ам цінꙋт маї мꙋлт тімп. Ел се дꙋмеснічеще ꙟн кътва, ꙟнсе юбеще се тръеаскъ ретрас, тотдеаꙋна к'ам селбатік ші пентрꙋ ачееа ерам невоіт съ-л цін маї мꙋлт легат; се бъте кꙋ мъціле, ші нꙋ пꙋтеа сꙋфері ка гъінеле съ се апропіе де дънсꙋл, къ пе лок ле гѫтꙋе. Адесе-орї скъпа дін ланцꙋл ꙟн каре-л цінем легат де міжлокꙋл трꙋпꙋлꙋї. Ла ꙟнтъеа скъпаре нꙋ се пре дꙋче пе департе, ші песте кътева чеасꙋрї ѫл ведем къ іар вінеа, ꙟнсъ к'ам сꙋпърат, ꙟнкът нꙋ аръта юбіре ші пріетеніе німърꙋї, кꙋ тоате ачесте ел череа мънкаре ка мъца ші ка кънеле. Дꙋпъ кътва тімп кънд еаръшї скъпа, ръмъне дꙋс пе маї мꙋлт тімп ші ꙟнсфършіт одатъ кънд л'ам скъпат н'аў маї веніт. Ел шезꙋсе ла міне ꙋн ан ші џꙋмътате ші се веде къ аџꙋнсъсе ꙟн върста ꙟн каре фіреа ꙟнчепꙋсъ ал предомні. Тот че-ї дам мънка афаръ нꙋмаї де ербꙋрї. Іꙋбеа фоарте мꙋлт мієрea ші префера семінца де кънепъ ꙟнаінтеа алтор семінце. Ам маї обсерват къ ел бе пре адесе-орї; дормеа къте доꙋъ зіле де ла олалтъ ші къте одатъ ера треаз доꙋъ ші треї зіле деаръндꙋл; ел ꙟнаінте де а се пꙋне пе сомн се коврідџе, ꙟші аскꙋнде капꙋл ші-л акопере кꙋ коада, еар кънд нꙋ дорме ера ꙟнтр'ꙋн неастъмпър ші о мішкаре аше де сілнікъ ші некомодатъ, ꙟнкът ꙟндатъ требꙋе легат ка съ се фереаскъ прін ачеаста кінꙋл ші потопеніа че пꙋте съ се ꙟнтъмпле гъінелор.

Ам маї възꙋт ші алцї діхорї ꙟн ланцꙋрї, ꙟнсе фіінд къ ера маї бътрънї маї деапꙋрꙋре ръмъне тот селбатічї; мꙋшка фъръ де міль пе чії че се атінџе де дъншії ші нꙋ воеа се мънънче декът карне крꙋдъ. Пꙋії де діхор се гъсеск дін прімъваръ пънъ ꙟн тоамнъ, ачеаста ні фаче съ пресꙋпꙋнем къ діхоріца фатъ де маї мꙋлте орї, ꙟнтр'ꙋн ан. Челе маї тінере фатъ де ла 3 пънъ ла 4 пꙋї, еар челе маї бътръне фатъ пънъ ла 7 пꙋї одатъ. Кꙋлкꙋшꙋл пꙋілор ші-л прегътеск ꙟн локꙋрї фаворіте, маї алес дакъ се въд аменінцацї. Ачесте анімале аў одорꙋл москꙋлꙋї фалс ші нꙋ-ї пре неплъкꙋт. Карнеа нꙋ ле есте пре бꙋнъ, еар пелеа есте дестꙋл де прецꙋітъ. *В. В.*